ALEXANDRU PREDESCU

CUTEZĂTORII

IARBA FIARELOR

ALEXANDRU
PREDESCU

IARBA FIARELOR

EDITURA ALBATROS
BUCUREȘTI,1985

PARTEA ÎNTÂI

Oameni-s ca vremea:
Când veseli, când turbaţi…
(Zicală populară)

CAPITOLUL I

FURTUNĂ ÎN HAREM

În zăpuşeala acelei după-amieze din sfârşitul lui Cuptor, Ibrahim-paşa, aianul Rusciucului, îşi sorbea toropit cafeaua în cerdacul cu geamlâc, bucuros că prin uşa întredeschisă pătrundea din când în când câte o dulce adiere dinspre Dunăre, înfiorând viţa sălbatică ce învăluia casa. Fumul de tutun cu aromă de smochine şi santal îi trezi în mod ciudat amintirea hamalului trenţăros de odinioară, adunând resturi de ţigări aruncate de negustorii evropeni pe cheiurile Stambulului. Şi, încet-încet, fumul începu să se amestece tot mai insistent cu imagini din viaţa lui, de parcă el însuşi ar fi fost o imensă narghilea în care ardeau amintirile: îngrijitor de catâri la isnaful marchidanilor… limonagiu în Marele Bazar… gropar la cimitirul ciumaţilor de dincolo de Top-Kapî… ienicer, bătut cu gârbaciul până ce-a învăţat cum să-şi aşeze fără cusur lingura de ciorbă în pânza turbanului…

„Să ştii că ticălosul de ciubucciu mi-a pus iar afion în narghilea”, mârâi paşa supărat numai pe jumătate.

Şirul imaginilor tulburi se rupse brusc ca într-o străfulgerare. Revăzu aproape aievea clipa când împlântase hangerul în spinarea unui buluc-başă, salvând viaţa sultanului Mahmud al II-lea, în timpul marii răscoale a ienicerilor. Recunoscător, padişahul făcuse din umilul soldat paşă cu 3 tuiuri, astfel că norocosul Ibrahim era acum stăpân pe toată linia Dunării, având sub ascultare paşalele din Silistra, Nicopole şi Vidin. Mai ţinea sub ochiul lui treaz şi pe Caragea, beiul Valahiei, de la care primea dese şi bogate peşcheşuri.

„Cine ştie dacă ienicerii nu-l vor răsturna într-o zi pe Mahmud, gândea uneori Ibrahim. Şi, atunci, ce se va alege dintr-un biet paşă nevoit să pribegească peste Dunăre ca să-şi scape capul?” Acest gând, înfipt ca un cui în conştiinţă, îi îndrepta toate străduniile spre îmbogăţire, făcând din el un mare avar chiar în mărunţişurile vieţii de toate zilele.

Strălucirea dată odinioară acestei curţi de Mustafa-paşa Bairactarul se ofilise, ca şi frunza copacilor, florile şi iarba de pe terasele ce coborau triste spre Dunăre. Numai

iedera cățărată pe zidurile din jurul ogrăzii cu chip de maidan, şi viţa sălbatică de pe casă mai înviorau puţin aspectul dezolant al palatului.

Prieten cu Manuc-bei, Ibrahim cumpărase două moşii în Ţara Românească pe numele hangiului şi zarafului bucureştean, avându-şi partea sa la alişverişurile urzite de Manuc între Dunăre şi Bosfor.

Sătul de atâta fum, paşa ieşi în prag să ia o gură de aer şi, zărind şirul de chervane, adăpostite sub streaşinile largi, tresări bucuros. Ştia doar că sub coviltire se înghesuia marfă de preţ din Ţara Românească, ridicată pe nimica toată, cu ajutorul arnăuţilor lui Caragea, făgăduindu-i câştig ademenitor. Deşi se isprăvise de mult războiul cu muscalii, untul, seul, făina şi cirivişul creşteau în preţ pe fiecare zi. Ienicerimea, ostilă şi nedesciplinată, prăda convoaiele, atunci când nu le atacau sârbii, albanezii şi bulgarii, ţinând astfel Stambulul sub blestemul foamei, cu toate îndârjitele măsuri ale stăpânirii. Se bucura satrapul și de ştirea primită în acea dimineaţă, că un negustor adusese cu barcazul de peste Dunăre patru chervane doldora de marfă. Nu se îndoia că înţelepciunea vameşilor săi va găsi vreo pricină pentru

confiscare.

Sunet de dairea, pătrunzând dinspre harem, îi aminti paşei că după ultimul iureş de pradă în Valahia al oamenilor săi, săvârşit în chip de cârjalii răsăriţi din adâncurile tulburi ale Balcanilor, primise plocon două codane – una bălaie cu ochi albaştri, alta oacheşă cu ochii verzi – amândouă, sălbatice şi nărăvaşe ca mânjii ne-învăţaţi nici cu şaua, nici cu hamul. Le dăduse în grija Fatimei, cea mai vârstnică dintre cadâne, să le îmbăieze în aburi, să le gătească cu fermenele, hurmuzuri şi brăţări, să le înveţe a cânta manele şi toate câte se cer ştiute de muierea căreia i-a fost hărăzită fericirea de a trăi în harem.

— Prealuminate stăpâne, grăi paznicul de la perdeaua uşii, un ceauş al lui Manuc-bei aşteaptă porunca măriei tale.

— Să intre, strigă paşa, înveselindu-se, ştiind că prietenul său din Bucureşti nu-i da niciodată „bună ziua” fără folos.

„Ceauşul” era Nicolae Zoican, negustorul sosit cu cele patru chervane în cursul dimineţii. Prin el, Manuc îi trimitea preţul recoltei de pe cele două moşii din Valahia.

Îl ruga să-l ia sub ocrotire pe acest om de ispravă, ce merge cu marfa la Stambul, fiind el cunoscător al „cuviincioaselor obiceiuri şi rânduieli fală de înalţii dregători împărăteşti”. Mai amintea în răvaş că, printre alte daruri, negustorul aducea cu sine şi o licoare ghiaurească, „veselnică şi îmbietoare ca o cadână”.

— Prietenii lui Manuc sunt şi prietenii mei, rosti sentenţios paşa, poftindu-l să se aşeze pe un colţ al divanului său, ceea ce era o mare cinste.

Nerăbdător să-şi vadă comoara trimisă de Manuc-bei, paşa răsturnă pungile pe masa goală. Erau galbeni de toate soiurile: stambulii, chesaro-crăieşti, venetici, olandezi şi funduclii. Îi răscoli cu amândouă mâinile, îi încercă în dinţi, îi cântări în palmă, le privi luciul în lumină şi le trecu unghia peste zimţi. Satisfăcut, îi aşeză iarăşi în pungi şi pungile într-o ladă de fier.

— Rog smerit pe luminăţia-ta să binevoiască a gusta din această băutură veche de zece ani, căreia noi îi zicem ţuică. De va fi pe placul strălucirii tale, mult s-ar bucura inima mea auzind porunca slobozită chelarului curţii să primească un butoiaş pentru cămara prea viteazului şi prea înţeleptului Ibrahim-paşa. Am mai îndrăznit să mai

aduc nişte piei galbene şi roşii pentru încălţări, încheie Zoican.

— Aferim, negustorule! Să-ţi gustăm băutura.

Chelarul trase lângă sofa o masă rotundă şi joasă, umplând două pocale de argint. După ce Zoican „luă credinţa" sorbind primul din licoarea chihlimbarie, paşa le goli cu sete pe amândouă, dând ochii peste cap şi plescăind satisfăcut de tărie şi gust.

— Spune-mi acum ce necazuri ai?

— Duc, luminăţia-ta. Marfă spre Stambul, împreună cu un tovarăş al meu. Drumurile sunt cu primejdie, iar slobozenie să purtăm flinte şi pistoale n-avem. Oricând putem fi jefuiţi şi ucişi de tâlhari.

— Bre ghiaur! Allah s-a milostivit de tine. Mâine trimit la Stambul opt chervane păzite de spahii. Ai să mergi cu ele.

Zoican mulţumi înclinându-se, fără a-i săruta mâna ori poala caftanului. Ibrahim nu se supără, deoarece, negustorul, fiind îmbrăcat evropeneşte, părea un fel de neamţ sau de şved, iar după rânduielile elciilor străini, supuşii evropeilor nu erau datori să sărute mâna ori caftanul nici măcar luminăţiei sale sultanul.

Om mândru, umblat prin târgurile Apusului cu Hagi Costache Pop din Sibiu, unchiul nevestei sale, Zoican, deşi folosea în legăturile cu turcii înfloritul şi mierosul lor limbaj, nu putea suferi ceremonialul, înecat în greţoasă slugărnicie. Îmbrăcat europeneşte, era scutit de toată mascarada temenelelor şi a salamalecurilor, salutând simplu şi cuviincios, după obiceiul apusenilor. Ca o chezăşie pentru mărfuri, ele apăreau ca fiind proprietatea lui Ioniţă Codobatură, care se făcuse sudit, adică supus che-saro-crăiesc, bucurându-se astfel de protecţia consulului austriac din Bucureşti şi de cea a ambasadorului din Stambul. Cărăuş al lui Zoican, cu zeciuială la câştig, Ioniţă avea sub coviltirul căruţei şi haine nemţeşti. Le îmbrăca însă mai mult în preajma vămilor, fiindcă altfel îl apuca râsul când se măsura din cap până-n tălpi, părându-i-se a fi leit neamţul cu spiţeria „La ochiul lui Dumnezeu” de pe Podul Mogoşoaiei ori popa papistăşesc de la Bărăţie. Aştepta acum la uşa turcului, în gherocul negru şi strâmt, necăjindu-se să-şi amintească în ce chip dau nemţii ziua bună fără să facă temenele până-n pământ.

Cu greu pricepu Ibrahim că Zoican şi-a lăsat în prag

tovarăşul de negustorie. Dăduse de gustul ţuicii. Când se dumiri, porunci ca şi acel străin să fie chemat. Codobatură n-a mai avut când să-şi amintească în ce fel salută evropeii, deoarece, ameţit, Ibrahim îl bătu atât de prieteneşte pe umăr încât musafirul se îndoi de şale, fără voie, ceea ce aducea oarecum a salut nemţesc. Strigă apoi să vină mâncarea.

Fu o masă de bogătaş hapsân: chebap, pilaf şi mere. De băut le dădu un vin alb şi dulceag ca o limonadă, al cărui gust îl făcu pe Codobatură să cam strâmbe din nas.

La sfârşitul mesei, paşa întinse musafirilor un taler de lemn cu toți sâmburii merelor înfulecate de el, poftindu-i să-i ronţăie. Văzându-l pe Zoican cum îi mestecă tacticos, Codobatură îl urmă cu mare silă, după ce câteva clipe şovăise, dând prilej turcului să-l pironească cu privirea tulburată de băutură şi ciudă.

— Mi-au rămas în gât sâmburii paşei şi toată scârba ce mi-au căşunat-o. Mă mir că domnia-ta, cucoane Zoicane, zâmbeşti. Se vede că ţi-au mers la inimă, se răcori oarecum Codobatură, în timp ce părăseau palatul lui Ibrahim.

— E o mare cinste făcută de mărimile turceşti

oaspeţilor, dându-le să ronţăie sâmburii pe care-i scuipă. De te împotriveai, paşa socotea că-i ocară. Abraş şi întărâtat de băutură cum era, putea să te şi taie.

— Nu ştiu dacă m-ar fi tăiat, au ba; ştiu însă că eu n-aş sta nicio clipă la îndoială să-i sfărâm capul ăla teşit şi pământiu.

— Cât priveşte plăcerea ce mi-a făcut-o ronţăitul sâmburilor, află că te înşeli.

Spre mirarea lui Codobatură, Zoican îi jucă în palmă seminţele castanii scoase din buzunar.

— M-am prefăcut numai că mănânc, Ioniţă. Cu astfel de stăpâni mereu trebuie să te prefaci, de ţi-e lehamite de atâta făţărnicie. La fiecare pas ţi se întinde câte un pumn de sâmburi scârboşi ca să-ţi otrăvească până şi bruma de noroc ce i-a mai scăpat lui Dumnezeu printre deşte pentru sufletul nostru.

După sfatul lui Ibrahim, Zoican aduse chervanalele în curtea paşei, primind şi găzduire într-o odăiţă a chelarului. Numai Codobatură n-avea astâmpăr. Umbla printre căruţaşi, schimbând câte-o vorbă ici-colo, să-şi mai înăbuşe ciuda împotriva paşei. În uşa grajdului, un ins zdravăn şi negricios, cu mustaţa cât vrabia, îi răspunse la

bună ziua răstit, cu vorba iscată ca dintr-o suferinţă mocnită.

— Ţi s-au înecat corăbiile? ori te-a robit ticălosul de paşă!

— Mai rău, boierule!

— Boier? Măi frate, sunt ţăran ca şi tine. De mă vezi îmbrăcat nemţeşte e numai o mascara.

Îşi dădură mâna, începând să sporovăiască de necazuri. Aşa află că pe grăjdar îl cheamă Pintilie, că-i vlăscean din Comana şi venise c-un vecin – Costache Vâlsan – şi cu doi feciori să scape din robie fetele răpite de tâlhari pentru haremul lui Ibrahim-paşa. Se tocmiseră slugi ieftine pe la negustorii din târg. Cu puţin noroc, Pintilie intrase în slujba paşei. Calul împărătesc, primit de Ibrahim în dar de la sultan odată cu tuiurile, trăgea să moară. Pintilie vorbise într-o cârciumă, în auzul unor spahii, că om mai priceput ca el la beteşugurile cailor nu se află în toată împărăţia.

Fu dus pe sus în faţa paşei.

— Te-ai lăudat că eşti mare vraci. Poţi tămădui tu roibul, prăpăditule? strigă cu oarecare mânie Ibrahim, cătând la îmbrăcămintea lui murdară şi ponosită.

— Să-l văd, prea slăvite!

De cum l-a văzut, Pintilie şi-a dat seama că animalul mâncase lacom verzitură de ghizdei şi băuse apă, umflându-se, încât abia mai putea răsufla. După meşteşugul ţăranilor noştri, îl înţepă, îi puse o ţeava subţire de soc, şi-n trei zile îl făcu să zburde prin curte, spre bucuria paşei.

— Ce răsplată ceri, ghiaurule?

— Sunt sărac, luminăţia-ta. Mare noroc ar da peste mine de m-ai tocmi grăjdar. Nu cer decât mâncare şi o zdreanţă de haină. Dacă măria-ta s-o arăta mulţumit, mi-o da şi câţiva piaştri pe an.

Bucuros de asemenea chilipir, paşa porunci să fie pus la tain din rânduiala beşliilor.

— Acum om face cum i-o fi vrerea Celui de Sus.

— Măi, Pintilie, Dumnezeu îţi dă, dar în traistă nu-ți bagă. Şi mie mi-e drag paşa cu sarea-n ochi! Vino să chibzuim, că-i treabă cu primejdie.

*

Înainte de căderea serii se ridicaseră nori dinspre Balcani. Toată noaptea, cerul, zguduit de tunete şi ars de fulgere, vărsă un adevărat potop peste pământul însetat, prefăcând în ghioluri uliţele înguste ale Rusciucului şi

curţile din care se ridicau izuri acre de bălegar. De-abia către prânz chervanele şi-au înlesnit plecarea spre Stambul.

Hasan, căpetenia spahiilor, avea o fâşie de pânză neagră petrecută peste ochiul stâng şi gura strâmbă dintr-o muşcătură de sabie. Erau beteşuguri dobândite într-o viaţă de lupte şi încăierări, ca achingiu prădalnic în oastea răzvrătitului Pasvan-Oglu şi cârjaliu în propria-i ceată, dar nici lui Zoican, nici lui Codobatură, pocitania cu aer de tâlhar nu le inspira încredere, hotărând să fie cu ochii-n patru.

Băgând de seamă, când nu ieşiseră încă din Rusciuc, că Ioniţă Codobatură îşi schimbase gherocul nemţesc cu ilicul şi cioarecii olteneşti, Zoican îl întrebă:

— De ce te rumânişi aşa devreme, măi omule?

— Am o socoteală în târgul ăsta păcătos, kir Zoicane. Chervanele sunt pe seama lui Ispas şi chiar de ţi-o fi cu supărare, eu rămân.

— Ai înnebunit, Codobatură, ori ţi s-a făcut de „aleluia” prin coclauri străine?

— Zi-mi ce crezi, şi crede ce vrei, dar nu mă abat de la hotărârea mea. Curând o să te ajung din urmă cu inima

împăcată. Fiecare cu blestemul lui!

Cum îl ştia încăpăţânat, Zoican nu mai stărui.

*

La asfinţit, un călăreţ bătu cu deznădejde în poarta curţii lui Ibrahim-paşa, aducând veşti proaste. Ca la vreo trei ceasuri depărtare de târg, într-o pădure, tâlharii atacaseră convoiul.

— Cărăuşii au strâns chervanele roată şi se apără. Numai că hoţii îi copleşesc. M-a trimis după ajutor, la luminăţia-ta, un spahiu chior şi cu gura strâmbă.

Furios, paşa izbucni într-un potop de sudalme.

„Dacă minte ca să ciupească doi-trei piaştri?

— Închideți-l! O să-i dau ce i se cuvine când mă întorc.

Aşa intră în temniţă, pe negândite, Costache Vâlsan, tovarăşul de dureri al lui Pintilie.

Turbat, Ibrahim porunci adunarea spahiilor, pornind în galop pe urma chervanelor, dar, parcă în ciudă, cerul se dezlănţui iarăşi, la fel de abraş ca peste noapte, silind paznicii curţii să se tragă la adăpost într-un grajd. Două ploşti „uitate” de Codobatură pe-o buză de iesle, se strecurară curând de la un drept-credincios la altul, veştejind versetele Coranului cu oprelişti la îndemnul dulcelui

păcat.

În cetatea de care sta lipită curtea paşei, se aflau vreo cinzeci de beşlii, cu şalvarii peticiţi şi cu opincile rupte. Le era lehamite de slujba la împărăţie. De cum se întuneca, se trânteau pe paturile acoperite cu rogojini, dormind duşi până dimineaţa, chiar atunci când erau rânduiţi de pază în turnurile de unde urmau să privegheze fluviul şi târgul.

Puţin le păsa de seraiul hapsânului. Îşi avea paza lui. De-ar fi luat foc, poate că nici nu catadicseau să arunce măcar o găleată de apă peste pojar. Gândeau numai la bucuriile de dincolo de ziduri, mai ales, la cele ale pântecelor şi ale haremului, după care tânjeau. Pintilie le cunoştea păsul, astfel că n-avea nicio grijă dinspre partea lor, aşteptând înfrigurat pe negustoraşul îmbrăcat nemţeşte, după o vorbă şoptită la plecarea chervanelor.

În toiul nopţii, Codobatură şi flăcăii băltăreţilor de la Comana treceau peste împrejmuirea de piatră a curţii, slujindu-se de crengile unui nuc bătrân. Nu se auzea decât răpăitul ploii. Întreg Rusciucul dormea profund, scăldat în răcoarea binefăcătoare, căzută după atâta îndelungă arşiţă.

Valahii se întâlniră în cuhnia unde Arghira-bucătăreasa,

roabă din Epir, îşi aştepta libertatea cu ajutorul lor. Îi informă că paşa lăsase de pază opt oameni: trei eunuci şi patru spahii, beţi-turtă la acel ceas, în afară de Ali-temnicerul, câine rău şi credincios al stăpânului, veghind treaz la poarta dinspre târg.

— Îl miruiesc eu pe netrebnicul ăsta, se îndârji Pintilie şi vă încredinţez că n-o să mai audă în zori chemarea muezinului.

Pe când se răsucea cheia în uşa închisorii, Vâlsan, sătul de lupta necurmată cu şobolanii stârniţi de foame din toate colţurile hrubei, sta gata să-i sară temnicerului în spinare, şi, apoi… cum îi va fi scris! Auzi însă un glas cunoscut, din lumea unde nici soarele, nici luna nu muriseră.

— Hai, măi Costache, că doar nu te tocmişi ca să păzeşti chiţoranii lui Ibrahim prin iatacul ăsta scârbos!

La uşa haremului, un eunuc mătăhălos adormise rezemat de perete.

„Allah să-ţi ierte păcatele!" îl blagoslovi Codobatură, mângâindu-l c-un retevei. Simţi că şi spânul duhnea straşnic a ţuică. Pătrunseră uşor în odaia în care sforăiau eunucii, de unde se ridica aceeaşi binecuvântată

mireasmă de prună. Îi legară zdravăn cu fâşii din macat, grămădind lângă ei şi matahala doborâtă la uşa haremului.

Cu paşi de pisică, fetele comăneştenilor trecură pe lângă uşa Fatimei, pierzându-se în zăvoiul Dunării cu flăcăul lui Pintilie.

— Ne mai spune, Arghiro, o rugă Ioniţă Codobatură, unde ţine paşa flintele.

— În cetate. Doar patru lăzi sunt în cămara asta. Le-a adus un neamţ alaltăieri.

— Îţi mulţumesc, femeia lui Dumnezeu. Poarta dinspre târg e deschisă, iar domnia-ta, slobodă să pleci unde ţi-e vrerea.

— Unde? în pustia morţii? Acolo mi-s toate neamurile. Luaţi-mă cu voi!

— Te luăm, că tot o fi mai bine la noi ca pe ceea lume.

În vreme ce Ioniţă smulgea lacătul cămării cu arme, Arghira cotrobăia să-şi ia plata unei robii de peste cincisprezece ani.

La răsăritul soarelui, intrară teferi în stufărişul stăpânit de ghioluri şi vânt, mai jos de raiaua Giurgiului.

— Fiindcă împreună l-am dijmuit pe Ibrahim, se cade

să facem parte dreaptă, vorbi Arghira.

Recunoscând pungile trimise de Manuc paşei din Rusciuc, Codobatură şuieră uluit:

— Sunt două mii de galbeni! Bună treabă, femeie! Avem pentru ce-ţi mulţumi. Măi fraţilor! nevoit sunt acum să vă las, ca să-mi ajung din urmă tovarăşii porniţi spre Stambul. Să îngropăm puştile, că de le află Caragea, nu ştiu câte stârvuri de vlăşceni s-or legăna în furcile domneşti.

— Nu, Ioniţă. N-avea teamă. Le ducem într-un car cu fân la Comana. În Vlăsia noastră nu le mai dă de urmă nici mama lui Caragea.

— Bine, Pintilie. Numai că, după isprava pe care-o făcurăm, vă sfătuiesc să plecaţi din sat. Tâlharii paşei ştiu urma fetelor şi oricând vă puteţi aştepta la răzbunare. Acum aveţi bani să vă răscumpăraţi de la boier. Ca oameni slobozi nu-i greu să încropiţi o negustorie la Bucureşti, unde o să vi se piardă urma. Dar mă minunez cum de mai sunteţi „rumâni” când pravila a şters asemenea stare.

— Nu şi pe cea de bunăvoie, Ioniţă. Şi, de mă crezi, au ba, eu şi cu Vâlsan, ne-am vândut rumâni clucerului Tătă-

ranu pentru o coadă de găină.

— Ţi-e poftă de glumă, Pintilie?

— Aş! Acum vreo zece ani, o jumulitură de orătanie porumbacă a vecinului Vâlsan tot sărea gardul şi-mi râcâia ceapa şi usturoiul din brazdă. Am ucis-o cu piatra, vrând s-o alung. S-a ridicat omul cu pârâ la zapciu, care m-a osândit să plătesc cincisprezece piaştri. Zece i-a băgat zapciul în buzunar şi cinci i-a zvârlit păgubaşului. M-am plâns ispravnicului. Ăsta mi-a dat mie dreptate. Numai că vecinul nu s-a lăsat. A mers cu pricina la Spătărie, unde s-a răsturnat din nou judecata, mai cu spor. Cum în fiecare an se schimbă dregătorii, tot dând fuga, când la unul, când la altul, azi eu, mâine Vâlsan şi, tot întorcând judecăţile pe dos, aşijderea am întors şi buzunarele, până ce ne-a pus sărăcia mâna-n gât, gata să ne taie răsuflarea. Nemaiavând după ce bea apă, am ajuns amândoi rumâni pe moşia ciocoiului, unde ne-am împăcat, crucindu-ne de năpasta judecăţilor fanarioţeşti şi râzând amar de prostia noastră.

— De n-aş fi fost ars şi eu de dreptatea tâlharilor, mai că nu mi-ar veni să te cred, Pintilie. Dar la noi, judecata-i precum crângul de mărăcini: intră oaia în el să scape de

lup şi iese jumulită; că judecătorul merge ca şarpele – niciodată drept! Acum aveţi cu ce plăti preţul orătaniei care v-o robit. Urmaţi-mi sfatul. (Aveau să-l urmeze şi peste câteva luni să zidească, în tovărăşie, han cu aridicătură, lângă Straja Oborului, botezându-l „La Găina porumbacă”).

*

Abia târându-se pe şleaul desfundat de ploaie, convoiul chervanelor fu ajuns din urmă de Ibrahim-paşa, în popas de noapte. Spre bucuria şi, în acelaşi timp, spre uimirea sa, paşa află că niciun tâlhar nu încercase să-l prade. Dar bucuria şi uimirea i se schimbară curând în nelinişte. Oare acel pezevenghi de ghiaur să-l fi pus pe drumuri numai pentru o răsplată hoţească? Oricât de puţin sprinten era la minte, Ibrahim îşi dădu seama că a fost păcălit cu cine ştie ce gânduri rele; dar toată truda lui de a desluşi ceva din iţele acestei taine fu zadarnică. Aprins de mânie, porunci spahiilor să fie gata de întoarcere într-o jumătate de ceas. Îl mai mângâia doar gândul răzbunării asupra ticălosului vârât în temniţă. Are să-l jupoaie de viu, bucăţică cu bucăţică, să-i scoată ochii şi să-i smulgă limba cea mincinoasă.

Zărindu-l pe Zoican, îi mărturisi ca unui prieten, cum fusese pus pe drumuri de un ticălos.

Zoican bănui numaidecât că Ioniţă Codobatură nu e străin de păţania paşei. Dacă nechibzuitul o fi căzut cumva în mâinile beşliilor?

Ajuns acasă pe lumină, Ibrahim-paşa se împiedică în poartă de stârvul lui Ali. I se tăie răsuflarea şi i se înmuiară picioarele, când află năpasta căzută asupra-i. Fusese amarnic prădat de bani, giuvaericale şi arme. Poate numai Allah îi cunoştea în acea clipă toată paguba.

Răcnind ca un apucat, se repezi la închisoare.

Uşa temniţei, dată de perete, fu picătura ce umplu paharul. Simţi că un cui îi pătrunde în creier; că începe să vadă negru înaintea ochilor; că mâinile şi picioarele nu-l mai ascultă; că limba i se împleticeşte, şi că se cufundă într-o apă tulbure, înecăcioasă.

*

După vreo zece zile de drum, chervanele lui Zoican, aflate în fruntea convoiului, opriră să-şi adape caii în jgheabul unei fântâni din marginea Silivriului, sat turcesc ceva mai la răsărit, dormitând pe platoul ce se deschidea larg spre Marea de Marmara. Fură siliţi să zăbovească

vreme îndelungată, fiindcă, o caravană îşi adăpa cămilele, lăsate de turci să soarbă în voie într-o linişte aproape religioasă, ca într-o reculegere prelungită.

Căruţaşii puseră tuciul pe pirostrii. Le era tare dor de-o mămăligă vârtoasă.

— Nu ne dai să coacem nişte năzbâtii de-alea nemţeşti? îl întrebă Ispas pe Zoican.

— Cum să nu!

Îi umplu omului căciula cu cartofi, al căror chip şi gust unii cărăuşi îl aflaseră pentru prima oară la acest drum, nefiind cunoscuţi atunci în toată Ţara Românească.

— De unde-i ai, kir Zoicane?

Râzând, le povesti cum adusese de la Sibiu o mână de cartofi. Când dăduse într-o ladă de nişte gogonele, unele cât merele, altele cât oul, nevastă-sa, coana Polina, muşcase, scuipând şi ocărându-l că vine de la drum cu tot felul de porcării papistăşeşti.

— Am pus câţiva sub ţest şi când s-au copt i-a lăudat ca pe o bunătate a pământului. Din ce am adunat, în doi-trei ani am umplut grădinile băltenilor mei, iar de la ei şi cele din satele vecine.

Când chervanele paşei îl ajunseră, Zoican întinse un

cartof copt căpeteniei spahiilor. Hasan îl duse la nas şi, plăcându-i mirosul, întrebă ce e:

— Ou de scorpie, glumi unul dintre căruţaşi.

— Ptiu! făcu turcul zborşindu-se şi aruncând cartoful cât colo. Ai vrut să mă spurci, ghiaurule!

În zadar încercă Zoican să-l convingă că nu-i decât o nevinovată legumă. Spahiul n-a vrut să guste nici în ruptul capului, tot uitându-se chiorâş, când la negustor, când la căruţele lui.

— Mi-ai luat-o cu mult înainte, ghiaurule. Caii ăştia mărunţi şi păroşi sunt tot aşa de afurisiţi ca şi voi.

— Nu sunt mai iuţi decât ai luminăţiei sale Ibrahim-paşa, ci căruţele noastre mai uşoare.

— Dar ce marfă duci, bre! îl iscodi Hasan, ros de nestăpânită curiozitate.

Drept răspuns, negustorul ridică pânza din spatele unui chervan. Pe sforile întinse sub coviltirul de rogojină, căptuşit cu pânză de in, spânzurau cârnaţi olteneşti, subţiri şi straşnic de afumaţi. Dând fânul la o parte, vârî degetul în gâtul unui chiup, de unde scoase nişte unsoare albă, încercând s-o dea spre mirosire lui Hasan.

— Untură şi afumături de porc, efendi, pentru supuşii

ghiauri ai luminatului nostru padişah, îl lămuri negustorul, făcându-l pe turc să se cutremure de scârbă şi să scuipe în praful alb-cenuşiu al şleaului ce ducea de la Adrianopole la Stambul.

Zoican îşi dădu însă seama din privirea rea a lui Hasan, că acesta bănuieşte şi existenţa altor mărfuri mai de preţ, şi că n-are gânduri curate.

„Dacă avem un pic de noroc, mâine la prânz suntem la porţile Constantinopolului" îşi zise olteanul, cu gândul la oraşul ce îl tulburase adânc de câte ori avusese ocazia să-l vadă în drumurile sale negustoreşti. Nu-l copleşea amintirea Bizanţului, cu năruitele palate ale bazileilor; nici mirajul seducător al Capitalei otomane, cu auritele moschei ale islamului credincios şi războinic; nu-l fascinau luxuriantele grădini cu chioşcuri albe umbrite de sicomori, smochini şi chiparoşi ori vălmăşagul bizar al neamurilor, limbilor şi straielor. Îl lăsa aproape indiferent puzderia dervişilor fanatici, ca şi mizeria lingavilor călugări ortodocşi, stăpâniţi de patriarhul ce trona la Küru Cesmé, pe Bosfor, cu strălucire trasă din rodul mănos al mânăstirilor închinate de domnii şi boierii valahi, aşa cum nu-l impresiona nici pustietatea cimitirelor turceşti,

înecate în cea mai cutremurătoare tristeţe. Spiritul său negustoresc îi călăuzea mereu paşii spre Marele Bazar, să rătăcească prin labirintul cu uliţe înguste, cu puzderie de prăvălii şi tarabe, unde luxul nebun al Orientului se împerechea în mod straniu cu cea mai cumplită sărăcie. Masa de oameni, scurgându-se ca o lavă grea de lene şi păcate, era parcă imaginea vie a resemnării acestui oraş, stăpânit de cruzimea stăpânilor, de atotputernicia bancherilor, de şiretenia diplomaţilor şi negustorilor, de mită, intrigă, spionaj, trădări, camătă, bacşiş şi sperjur. Aici vedea mai bine ca oriunde măreţia Stambulului, ridicată pe geamătul atâtor popoare subjugate, simţind din plin umilinţa ticăloşirii şi blestemul aruncat de fabulosul oraş, de atâtea veacuri, asupra ţării sale.

— Cucoane Zoicane, îi şopti Codobatură, care de două zile îl ajunsese din urmă. Pocitania de Hasan unelteşte ceva. A trimis un spahiu înainte, la Stambul, iar azi noaptea a vârât în fânul din codârla căruţei domniei tale două pistoale învelite într-o basma roşie. Le-am lăsat acolo, ca să te întreb ce facem.

— Ei, Ioniţă, tâlharul caută pricină ca să asmută Agia Stambulului asupra noastră. Găsindu-ne armele, ne vor

despuia de tot avutul şi, de nu vom ajunge la galere, în cel mai fericit caz ne vom întoarce acasă desculţi, goi şi flămânzi. Nu şi-a făcut socoteală proastă, tâlharul, fiindcă, pentru această ticăloşie ar primi un sfert din marfă. Dar n-o să-i meargă! Nu de pistoalele lui Hasan am grijă, ci de flintele ascunse pe fundul căruţei lui Ispas, fără care nu puteam porni la drum.

Ajunşi într-un sat, din marginea căruia începură a se arăta în zare minaretele Stambulului, se rupse osia din spate a căruţei lui Ispas. Sub privirea curioasă a lui Hasan, oamenii scoaseră marfa înghesuind-o în celelalte chervane.

— Neghiobule! îi strigă Zoican. Cum ai plecat cu asemenea putregai la drum? Caută să meremetiseşti osia cât mai curând şi vino la caravanseraiul lui Giugiuc-bei, lângă bazar. Altfel o să te mănânce câinii pe-aici, aşa cum meriţi!

— Ghinion, îi tălmăci apoi Zoican spahiului, prefăcându-se a nu şti că turcul vorbeşte româneşte, aşa cum îl prevenise Pintilie.

— Bine că ai luat marfa, îl consolă Hasan.

Înjurând de mama focului şi trântind căciula de

pământ, Ispas deshămă caii, tot învârtindu-se în jurul căruţei, până ce Zoican îi şopti:

— Faci cum ne-am înţeles.

— Fac, dar mare comedian ăi fi fost, cucoane Zoicane. Mai să-mi vină a crede că mă ocărai serios.

La Poarta Silivriului, tăiată în vechiul zid al împăratului Teodosie, convoiul fu oprit de vameşii Stambulului. Un ofiţer al Agiei le cercetă atent hârtiile. Văzând că paşa din Rusciuc cerea ca negustorul să fie primit cu omenie, întrucât duce marfă pentru cămările împărăteşti, se uită chiorâş la Hasan, apoi porunci soldaţilor să dea jos fânul din codârla lui Zoican, până ce găsiră basmaua roşie. Când o văzu, chiorului îi străluci ochiul de satisfacţie.

— A cui e? întrebă ofiţerul.

— A mea, răspunse Zoican.

Se simţea în ea greutate de fier; dar, când fu desfăcută, Hasan rămase prostit, aflându-se acolo doar un cleşte, un ciocan şi câteva caiele pentru potcovitul cailor.

Înfuriat că fusese rupt de la treburile lui printr-o ştire falsă, ofiţerul nu mai scotoci şi prin celelalte căruţe, convins că lui Hasan i se năzărise, având numai un ochi. Temându-se de mânia Marelui vizir, care poruncise ca

negustorii să fie lăsaţi cât mai slobod să îndestuleze oraşul înfometat, trimisul Agiei îl cinsti pe spahiu cu câteva ocări şi c-un lat de sabie pe spinare.

— Bre, îi vorbi Zoican, ce i-a căşunat ofiţerului ăsta din senin pe domnia-ta?

— Câine! răspunse, mânios Hasan, sudalmă adresată mai mult negustorului decât ofiţerului. Dar Zoican se făcu a nu înţelege, fără a-şi trăda în vreun fel mulţumirea pentru renghiul jucat tâlharului.

Mormăind ocări ce-ar fi făcut să se cutremure până şi sfânta piatră de la Mecca, Hasan îşi jură să se răzbune pe acest blestemat de ghiaur, care-i răsturnase tot planul si-l făcuse de râs în faţa soldaţilor săi. Temându-se ca pezevenghiul de valah să nu-l pârască lui Ibrahim-paşa, se hotărî să-l ucidă. Stambulul e mare. Cine poate afla pe cel ce-a vârât cuţitul în spatele unui ghiaur, când în oraş mişună tâlharii?

Zoican se îndreptă cu chervanele spre Marele Bazar, unde Ahmed-efendi îşi avea bolţile negustoreşti, fiind cel mai vestit toptangiu de pielărie şi blănuri fine din întreg Stambulul. Îi aducea piei lucrate cu mare meşteşug de tăbăcarii din Transilvania. Vânduse la Sibiu o cireadă de

vite în tovărăşie cu slugerul Tudor Vladimirescu, prietenul său. Aveau amândoi înţelegere ca din câştigul net al negustoriei, o treime să fie pusă la „Casa de comerţ” a lui Hagi Costache Pop din Sibiu, pentru un gând ascuns, stărnit de când Caragea jefuia cu o cruzime ce întrecea pe a oricărui alt bei fanariot dinaintea lui.

Lui Ahmed-efendi îi plăcu tare mult marfa, numai piei galbene şi roşii, din care se lucrau încălţările protipendadei turceşti. Se tocmi însă sângeros, aşa cum sunt obişnuiţi turcii să se tocmească, dar nici olteanul nu se lăsa mai prejos. De trei ori întorsese căruţele să plece din faţa prăvăliei şi, tot de atâtea ori, fusese oprit, izbutind să mai scoată câte-un adaus la preţ. Alimentele le vându uşor la caravanseraiul lui Kricor. Porni apoi să dea nişte bani lui Garabet, îngrijitorul Casei lui Manuc-bei. O zări de departe ascunsă printre chiparoşii de un verde întunecat, cu umbrele aşternute peste bătrânele ziduri ale Bizanţului. Poarta dinspre oraş dădea în uliţa îngustă a bisericii Sfânta Irina. Pe aici coborî în grabă, fiind nevoit să se oprească, atunci când zări în curtea lui Manuc ieniceri cu coifuri înalte şi ascuţite aidoma unor căpăţâni de zahăr. Încercând să intre, fu împroşcat cu înjurături şi

îmbrâncit în mijlocul uliţei.

„Se vede că înalta Poartă s-a supărat rău pe Manuc”, gândi Zoican, îndreptându-se spre o cafenea din apropiere. Patronul, un armean negricios, bătrân şi sfrijit, ştergea mesele cu pământuful unei cozi de viţel. Îl întrebă dacă doreşte cafea şi ciubuc ori o porţie de chebap proaspăt, cu azimă caldă.

— Chebap, răspunse Zoican, şi-o ulcică de vin.

— Vin? Hm! Se vede că eşti străin, efendi. Cafenelele n-au slobozenie pentru asemenea băutură. Am limonadă, bragă şi salep. Dar din ce parte de lume eşti?

— De peste Dunăre.

— Român?

— Da!

— Bun venit! îi răspunse cafegiul în româneşte, bucuros de parcă ar fi revăzut un vechi prieten. Am avut cafenea la Bucureşti, pe Podul Târgului de Afară, în marginea mahalalei Armeneşti, aproape de casa lui Manuc-bei, aşa cum am şi la Stambul. Dragomanul m-a ajutat mult şi mi se strânge inima când văd ienicerii în curtea şi-n casa lui.

— Şi Garabet, unde-i?

— L-au ridicat aseară. Copiii şi nevasta au scăpat. Sunt

la neamuri în Galata. Manuc e în mare primejdie. Cine poate şti cu ce l-a mâniat pe padişah ori pe Marele Vizir. Ce n-aş da să-l pot vesti la timp!

— Îi dau eu de ştire. Sunt un prieten de negoţ al beiului. Am adus bani pentru Garabet şi cum nu mai pot întârzia, n-ai vrea să-i duci nevestei lui?

— E pentru mine o datorie, efendi. Mă numesc Krikor. Spune-i, rogu-te, slăvitului dragoman, că-i sărut mâna şi mă plec în faţa lui ca o smerită şi credincioasă slugă.

— N-am să uit, kir Kricor. Cum găsesc însă o corabie ce merge spre Varna?

— Găsim, efendi!

De la Capuchehaia Ţării Româneşti, al cărui frate era toptangiu la Bucureşti, Zoican află că turcii s-au trezit cam târziu că au fost traşi pe sfoară prin pacea încheiată la Bucureşti în 1812, socotind că numai prin trădare s-au putut lăsa ţarului pământuri turceşti şi jumătate din Moldova. Pe Dumitrachi Moruzi, care a slujit ca dragoman în tratativele de pace, l-a chemat Marele Vizir, i-a mulţumit pentru slujbă, îmbrăcându-l în caftan, şi apoi l-a tăiat îndată, pentru trădare. Asemenea, i-a mai fost tăiat al doilea frate, iar al treilea, bătrânul Alexandru,

fostul domn al Moldovei şi al Ţării Româneşti, a fost trimis la galere. Cum Manuc a făcut legătura dintre muscali şi turci, în hanul lui trătăluindu-se pacea, e socotit vinovat. Cercetarea şi sigilarea casei sale e începutul sfârşitului.

Părăsind Vlah-seraiul, aflat în Fanar, Zoican se întoarse nerăbdător la Kricor.

— Efendi, mâine în zori pleacă o corabie la Varna. Am vorbit cu căpitanul Alvaro. Căutaţi pe chei vasul „Fortuna" şi daţi comandantului răvaşul ăsta.

Zoican îşi înlâlni oamenii la hanul lui Iani, pornindu-i spre ţară

— De la Babaeski ieşiţi la Varna şi, prin Razgrad, la Rusciuc. Feriţi-vă de drumul pe care am venit. Hasan pândeşte, pentru răzbunare şi bani.

Zoican se grăbea să apere capul lui Manuc, dar ţinea să isprăvească şi o treabă pentru care acesta îi dăduse un răspuns în doi peri. Îl opri doar pe Codobatură ca tovarăş de drum.

CAPITOLUL II

PIRAȚII

Oamenii lui Zoican plecară călăuziţi de Ispas. Erau toţi foşti panduri şi căruţaşi hârşiţi, învăţaţi cu drumurile Balcanilor şi cu primejdiile ce se pot ivi la fiecare pas. Se mai lipise de ei un bulgar cu nevasta. Omul avea pe frunte o urmă de potcoavă pusă cu fierul roşu.

— Nu te mira, creştine. Am fost ucenic la o fierărie. Un afurisit de spahiu mi-a lipit pe frunte potcoava scoasă din foc, mâniat că am aprins greu mangalul.

După trei zile de mers, aproape de valea râului Ergené, Ispas recunoscu pe unul din spahiii lui Hasan, după calul sur şi puşca rusească. Trecuse în galop, făcându-se că nu-i cunoaşte.

— Începe nunta cu Hasan, le spuse căruţaşilor. Sigur că o să ne lovească la cotitura din pădure, unde cele două stânci, ca două momâi, îngustează drumul. Am mas noi acolo o noapte, când veneam spre Stambul.

Desfăcând podina dublă a căruţii, scoase armele, împărţindu-le oamenilor, apoi ceru bulgarului şi nevestei lui să coboare, fiindcă se aşteaptă la o luptă cu nişte

spahii şi nu vrea să le primejduiască viaţa.

— Nu cobor, răspunse bulgarul. Eu şi nevastă-mea tragem bine şi cu flinta şi cu pistolul. Îi ştiu pe tâlhari. I-am întâlnit ieri. Ascultau de unul chior.

— Aşa-i! Are o socoteală cu noi şi pentru asta nu trebuie să-ţi vâri pielea în saramură.

— Ba! Am şi eu o socoteală cu el. Când a trecut pe lângă mine, chiorul mi-a cerut în bătaie de joc să-i împrumut nevasta pentru la noapte. M-am făcut că nu înţeleg şi i-am întins pâinea pe care o aveam în traistă. De ieri n-am pus o bucătură în gură. Ţin să-mi plătească pâinea şi ocara.

Câţiva din oamenii lui Ispas săriră în huceagurile ce urmau şoseaua.

— Strecuraţi-vă până la stânci. Când or să ne atace tâlharii, îi loviţi cu foc din coaste.

Soarele pătrundea pieziş prin desișul pădurii de stejar, gata de asfinţit. Sub coviltirul din faţă Ispas şi Ivanciu aşteptau cu armele încărcate. Mergeau la pas pe ulucul îngust şi adânc al şleaului, într-o linişte nefirească de parcă ar fi străbătut o pădure încremenită. O lumină roşiatică juca pe creşterul pustiu al stâncilor, prelingându-

se uşor peste umerii de piatră, spre apus. Niciun semn de primejdie nu se vădea de nicăieri, când un şuierat scurt spulberă liniştea, în vreme ce patru spahii săriră cu armele întinse în faţa căruţelor. În aceeaşi clipă, de după stânci, glasul lui Hasan răsună ameninţător:

— Dacă mai faceţi un pas, vă ucid ca pe nişte câini.

Dar, de cum scoase capul, puşca lui Ivanciu nu-şi greşi ţinta. Năuciţi de focurile ce veneau din toate părţile şi descurajaţi de sfârşitul lui Hasan, spahiii o rupseră la fugă în adâncul pădurii.

— Vino nevastă să-ţi vezi ibovnicul! îi strigă Ivanciu femeii, rostogolind cu piciorul în praful înroşit, trupul fără de viaţă a lui Hasan.

Dimineaţa, la Babaeski, Ivanciu trase căruţele în curtea lui sărăcăcioasă şi, ospătându-şi prietenii, ceru pentru sine arma care-i scăpase de căpetenia tâlharilor şi hangerul cu mâner din picior de mistreţ.

*

„Fortuna”, corabia veneţiană cu trei catarge, transporta mărfuri şi călători din porturile Levantului spre Stambul, Varna şi Odesa. Căpitanul Alvaro primi pe Zoican şi Codobatură cerându-le iertare că nu le poate oferi decât

locuri pe punte. De-ale gurii n-are decât pentru călătorii tocmiţi mai înainte şi mai ales pentru cei şase levantini din echipaj, care, când nu dorm şi nu cântă, mănâncă.

— Nu ducem lipsă de mâncare. Cu dormitul e mai greu, fiindcă atât eu, cât şi tovarăşul ăsta al meu suntem învăţaţi să ne tolănim numai pe saltele de catifea umplute cu fulgi de porumbiţă, sub baldachine de mătase, răspunse Zoican cu afectată seriozitate, cucerind simpatia marinarului.

„Valahii ăştia au mult haz”, îşi zise căpitanul Alvaro, apoi, lovindu-se cu palma peste frunte, în semn că şi-a amintit ceva de mare însemnătate, plecă grăbit. La scurt timp, se înapoie surâzând, însoţit de o namilă de matelot, ale cărui palme aminteau de lopeţile cu care se vântură grâul la arie.

— Bun găsit, măi fraţilor, rosti uriaşul, iacă, tare îmi era dor să mai grăiesc o ţâră rumâneşte, că de mult n-am mai auzit limba alor mei!

— Te cred, îi răspunse Zoican, dar de-o gură de rachiu de-al nostru nu ţi-o fi dor?

Nu mai avu timp să prindă vreun răspuns, fiindcă marinarul înşfăcă plosca întinsă şi, într-o clipită, o auzi

bolborosind speriată sub mustaţa uriaşului.

— Straşnic rachiu!

— Ţuică bătrână. Şi de ţi-o pofti inima, ţi-oi da să guşti si-un pic de cârnaţi olteneşti.

Aflară că-l cheamă Eremie, transilvănean de prin părţile Sibiului; că fusese îmbarcat pe o corabie austriacă, eşuată lângă Pireu şi de atunci colindă mările. Dar, tot întinzând vorba, îi înfulecă lui Zoican câţiva coţi de cârnaţi olteneşti. Şi ar mai fi înfulecat de n-ar fi fost chemat jos, în cabina căpitanului.

Marea, până atunci liniştită, începu să fiarbă. Corabia, plutind cu toate pânzele umflate de vântul venit dinspre Bosfor, sălta tot mai nesuferit pe crestele înspumate ale valurilor.

În vuietul stârnit, răzbătu ca tunetul un potop de înjurături. Se rostogoleau în el toţi sfinţii din calendarul ortodox. Nicicând o asemenea blasfemică sudalmă nu va fi produs atâta bucurie asupra unor suflete chinuite.

— Încă unul de-al nostru, tresări Zoican,

Atunci, zăriră un român cu suman de lână cenuşie, umblând în patru labe pe punte, ca un prunc când începe să-nveţe a merge.

— Pierduşi averile lui Iov, măi frate, de te prăpădeşti aşa cu firea?

Auzindu-şi limba în această lume străină, omul sări uluit în picioare, pierându-i ca prin farmec cumplitu-i necaz.

— Pierdui măciuca. Am măsurat cu ea tot drumul de la Eşi la Ierusalim, răspunse moldoveanul Toma Ştir, privindu-l curios pe Zoican. Fără ea parcă mi-am rupt o mână.

— Ai fost în hagialâc?

— Boierul meu a ţinut să se-nchine la Sfântul Mormânt. M-o luat cu el, făgăduindu-mi slobozenie şi-un pogon de pământ, dar i-au rămas oasele pe-acolo, fi-i-ar pământul să-i fie, Doamne iartă-mă, că hulesc sfântu' pământ.

Capricioasă, Marea Neagră îşi aprinde şi-şi stinge furia pe negândite. Curând, valurile se domoliră şi huietul se pierdu în nemărginirea apelor. În liniştea aşternută, izbucni atunci un strigăt de triumf: „Uite-o"! Toma Ştir îşi freca bucuros palmele. Descoperise măciuca proptită de o babà în marginea punţii, dar însufleţirea lui pentru frântura de lemn stârni hazul lui Codobatură, care-l porecli, în glumă, „Hagi Măciucă".

Locul lui Eremie la cârmă îl luase unul dintre levantinii angajaţi de curând, când echipajul Fortunei fusese arestat la Heraclion, unde ucisese un ienicer, într-o cârciumă. Timonierul purta nădragi greceşti, strânşi pe pulpă, ilic turcesc şi-un fes cenuşiu cu ciucure lung pe care vântul îl răsucea, izbindu-i faţa întunecată de corsar. Două pistoale cu mâner cafeniu răsăreau din brâul de piele bătut cu ţinte strălucitoare.

Pe lângă români se aciuiase şi un călugăr grec de la Muntele Athos. Neliniştit, îi mărturisi lui Zoican că prinsese din şoapta unor marinari o vorbă rea: or sa mâne corabia la Sinope, unde piraţii desfac marfă vie, acolo fiind târg de robi pentru toată Anatolia.

— Ioniţă! aruncă o privire prin luminător şi vezi ce se întâmplă înăuntru.

— Am văzut şi bine nu-i! se întoarse cu răspuns Codobatură. Căpitanul şi Eremie zac legaţi-cobză, iar călătorii sunt jefuiţi. Tâlharii s-au făcut stăpâni pe corabie.

Obişnuit din război să ia hotărâri grabnice atunci când simţea sub tălpi pământul zdravăn, ca pe un tovarăş de luptă, Zoican nu se prea afla în largul lui pe vechitura

mişcătoare a lui Alvaro. Se adună însă în câteva clipe: „N-avem timp de pierdut! Marinarii care au părăsit velele ca să prade călătorii or să vină curând să ne înhaţe. Părinte, cată să intri în vorbă cu timonierul, că Toma Ştir te urmează furiş”.

În vreme ce moldoveanul scotocea înjurând, printre butoaiele cu apă, călugărul întrebă din mers pe cârmaci dacă mai e mult până la Varna. Când fu aproape, îl mirui cu măciuca, pe care o tot căuta suduind Toma Ştir: „Să dormi nelegiuitule, până te-or trezi trâmbiţele de aur ale Judecăţii de apoi – îl blagoslovi sfinţia-sa, luându-i pistoalele, legându-l şi înfundându-i gura cu basmaua.

— Nu vă miraţi, fraţilor, de astă faptă creştinească. Până să îmbrac rasa călugărească am haiducit prin munţii Macedoniei împotriva păgânilor care ne-au ars satul şi ne-au prăpădit ce aveam mai drag pe lume.

Ascunşi după tambuchi, la gura scării, Zoican şi prietenii lui aşteptau înfriguraţi ivirea tâlharilor. Pe scara îngustă nu puteau urca decât unul câte unul. Primul căzu într-un laţ, meşterit de călugăr din cingătoarea anteriului. Al doilea cunoscu dulcea mângiiere a reteveiului sfinţit la Ierusalim. Ceilalţi trei piraţi erau prinşi în mişelia ce se

petrecea în pântecele corăbiei.

Aflând că Frangulis le e căpetenie, Zoican îi strigă din gura scării:

— Hei, Frangulis! Ţi-am legat voinicii de pe punte. Corabia e acum în mâinile mele. Dacă nu vrei să ajungi în ştreang, dă-mi ascultare.

Drept răspuns, un foc de pistol răsună de dedesupt, iar glonţul şterse o mânecă a lui Zoican.

— Aşa ţi-e vorba? izbucni negustorul, trântind oblonul peste gura scării, ca să taie tâlharilor orice speranţă de ieşire.

— Măi, iscusitule, se auzi înfundată şi obraznică vocea lui Frangulis, lasă barca la apă şi dă-mi drumul. Altfel îl ucid şi pe căpitan şi pe timonier.

Răspunsul negustorului fu înăbuşit de strigătul mânios al unuia dintre tâlharii ce ţineau călătorii sub ameninţarea pistolului.

— Barca, Frangulis? Cum o să-ncăpem şase inşi într-o bărcuţă? Ne-ai pus să le găurim pe celelalte ca nu cumva să scape prizonierii şi-acum te gândeşti numai la pielea ta?

— Tragem la sorţi!

Se vedea însă că el era gata să tragă cu pistolul în cutezătorul său tovarăş de nelegiuiri.

„Nu fiţi proşti, îi şopti Ieremie piratului de lângă el, care îi fusese ajutor la timonă. Vă minte!”

Înţeleşi fulgerător dintr-o privire, ambii tâlhari săriră asupra căpeteniei lor, luându-i armele.

„Vă garantez viaţa şi libertatea. Ştiu că Frangulis v-a silit să vă supuneţi lui! Dezlegaţi-ne, vorbi cu hotărârea unei porunci căpitanul Alvaro”.

Strâns în frânghii, mai-marele piraţilor fu trântit de Ieremie pe punte, la picioarele lui Zoican, ca un balot de bumbac: „Marfă de soi, jupâne!”

Curând noaptea se prăbuşi duşmană peste mare, într-o beznă de nepătruns. O răsuflare sărată aducea din depărtări huiet greu ca un geamăt şi ca un bocet imens, iscat parcă dintr-o spaimă a lumii. Codobatură asculta, încercând să aţipească, cu sufletul înmuiat de nelinişte: „Îmi vine a crede că am călcat pe celălalt tărâm şi se aud câinii iadului lătrând!” Era gata să jure că n-o să mai pună piciorul pe o corabie, dar se stăpâni: „Ce! Poţi ştii ce-i mai trece prin cap lui Zoican?” La Varna, se bucură de hotărârea lui Ieremie:

— No, fraţilor, merg cu voi! Mi s-a făcut lehamite de apele aiestea smintite.

— Şi eu, dacă mă luaţi, sări Toma Ştir. Nu mai am pe nimeni acasă. Iar la pogonul făgăduit de boier nici nu visez. Cucoana lui trăieşte cu vechilul, iar ăsta-i învăţat să piardă ce pierde popa la mort!

— Dacă mai ştii să cârmeşti o gloabă de cal, timonierule, te luăm; iar pentru câte păcate ducem în spinare, un om sfinţit la Ierusalim, ca Toma Ştir, ne-o prinde bine, răspunse râzând Zoican.

*

La menzilhaneaua din Giurgiu, Zoican puse câţiva galbeni în mâna căpitanului de poştă, ca să-i lipească la pecetea răvaşului de drum un fulg, de-au înnebunit surugiii când l-au zărit, ducându-i cum duce vântul fulgul, fiind acesta semn rânduit de stăpânire pentru ceauşii domneşti, purtători de veşti grabnice. Ajunseră la Bucureşti noaptea.

— Ioniţă, eu mă strecor singur în târg. Ţine toţi banii. Dormiţi la noapte în grădina logofătului Bellu. Paznicul vă adăposteşte în colibă pentru un piastru. Nu putem merge noaptea fără felinar pe uliţele Bucureştilor. Şi,

chiar dac-am avea, tot ne-ar opri străjile să ne cerceteze. De ne află cu bani, e vai şi amar. Am scăpat de turci şi de Frangulis ca să ne prade oamenii lui Caragea, aşa cum m-au prădat pe mine acu trei ani de peste o mie de piaştri. Mi-au luat banii, iar dimineaţa m-a pitarisit Vodă pentru ei. Păzeşte-te Ioniţă, că pentru bănetul ce ţi l-am lăsat ori te face Caragea serdar, îmbrăcându-te în caftan din pânză de izmene ori te hirotoniseşte mitropolitul popă de mir cu anteriu de bogdaproste şi o să ne întâlnim apoi, serdare, sfinţia-ta, cu traista goală şi cu buzele umflate, că-i vremea când din trei calici, unul ajunge popă şi altul boier.

Râseră de această nouă şi drăcească născocire a fanarioţilor, hotărând să se întâlnească a doua zi către prânz la *Hănişorul Oltenilor*.

În deal, culesul viilor era în toi. Se mai potrivise şi-n ajun de sărbătoare. Petreceau oamenii la crame, auzindu-se de departe ţipăt de cimpoi şi bâzâit de cobză. În lumina felinarelor se storceau toată noaptea strugurii în linuri, curgând râu mustul de sub picioarele călcătorilor, însoţit de glasul răguşit al lăutarilor, cu „ofuri” şi strigături porcoase, scăldate în izul îmbietor al pastramei.

Zoican coborî printre răzoare de vii şi livezi, furişându-se ca un hoţ. Străbătu stufărişurile de pe marginile Lacului lui Filaret şi pustietatea maidanelor înecate în bălării, până la ţigănia Mitropoliei. Pe uliţe, nici ţipenie de om. Se auzea numai hămăitul câinilor treziţi din somn, cocoşi zăbăuci, trâmbiţând pentru miez de noapte şi orăcăitul broaştelor de prin viroagele şi bălţile Dâmboviţei. Luna, marele felinar al Bucureştilor, adormise undeva, pe după nori. Aproape de malul gârlii făcu popas lângă zăplazul bisericii Domniţa Bălaşa. Se zărea *Hanul lui Manuc,* cu podişcă aşternută peste apă. Pâlpâia în capătul ei o lumânare adăpostită de ploaie şi vânt într-o băşică de porc. Doi străjeri tăifăsuiau alene în lumina ei pală. Din când în când se ridicau cu rândul, făceau câţiva paşi în sus şi-n jos pe malul gârlii ori pe uliţa Craiovei, strigând prelung şi monoton cu lehamite în glas: „Te văăd, te… văăăd!” deşi nu vedeau decât umbra turlelor bisericii, şi apa murdară a Dâmboviţei, de unde se iscau mirosuri grele de gunoi şi putreziciune. Cum nu era chip de trecut pe aici, Zoican ocoli pe sub Dealul Mitropoliei, streeurându-se pe puntea întunecată şi şubredă de la *Vadul Sacagiilor.*

Bătu cu fereală în poarta ghintuită a hanului. Curând, se căscă o ferestruică la odaia chelarului.

— Zadic! Sunt Zoican. Ascultă-mă bine. Vin într-o fugă de la Stambul. Du-mă degrabă la Manuc-bei, că e primejdie de moarte!

Zadic amuţi, ştiindu-l pe negustor apropiat stăpânului său. Coborî c-un paznic şi cu două felinare, pornind pe uliţa Târgului de Afară, unde, în marginea Mahalalei armeneşti, se afla casa beiului.

— Veşti proaste, boier dragomane, îi vorbi Zoican din prag.

Manuc ascultă împietrit ştirile celui ce-i speriase somnul.

— Turcii au nevoie de averea mea. Ştiam, dar mă aşteptam să se dezlănţuie ceva mai târziu.

Înalt, voinic, de o rară frumuseţe bărbătească, cu fruntea de gânditor, Manuc răspândea din ochii-i mari, misterioşi, un fel de vrajă care înmuia. Dar nici mândria şi prestanţa lui, nici neîntrecuta-i elocinţă, nici neasemuita-i inteligenţă, nici renumele şi uriaşa avere a beiului, nu-l impresionau mai mult pe Zoican ca ochii aceia negri şi mari, ce adunau parcă în lumina lor mărturia unor tainice

puteri lăuntrice. Zoican le simţise tăria, desluşind însă şi un licăr de viclenie ce s-aţâţa uneori numai cât sclipirea cărbunelui trezit de sub spuză. Era slăbiciunea care-l trăda, – olteanul ştiind că atunci nu era sincer. Când îi spusese că Poarta îl învinuieşte de trădare pentru pacea de la Bucureşti, îi apăru în ochi strania lucire. Din acea clipă, Zoican nu mai crezu în nevinovăţia lui Manuc. Se feri a-şi da pe faţă, în vreun fel, gândurile, ţinându-i isonul:

— Boier dragomane, adeseori oamenii sunt răi şi nerecunoscători, mai ales când trăiesc sub apriga putere a banului. Lăcomia turcului e fără margini, la fel ca şi cruzimea lui. Se cade să-l judecăm prin aceste două feţe.

— Să lăsăm aste zadarnice preţuiri ale slăbiciunilor omeneşti şi să facem un târg. Mi-ai cerut înainte de a pleca la Stambul să-ţi arendez moşia Drajnei din plaiul Telea-jenului, unde mi-a murit arendaşul. Am chibzuit să ţi-o dau pe 29 de ani, iscălind că am primit suma cuvenită pe tot acest timp. O fac din recunoştinţă că poate mi-ai scăpat capul, dar şi pentru că îţi cer ceva în schimb. Amândoi suntem negustori. Ştim bine că o mână spală pe alta. Moşiile nu le mai pot vinde. Aş da de bănuit. Cum

stam ca pe cracă, mi-am trimis banii la Sibiu încă din luna trecută, în afară de giuvaericale. Oamenii mei sunt urmăriţi şi, drept să-ţi spun, nici nu mai pot avea încredere în ei. Te ştiu cinstit şi cu prieteni în Transilvania. Ai putea să faci această primejdioasă treabă, trecându-le peste munţi?…

— Da, boier dragomane. O să le găseşti în păstrare la Casa de Comerţ a lui Hagi Costache Pop din Sibiu.

— Îţi mulţumesc. Mâine către prânz vino la han să primeşti aurăria şi sinetul pentru moşie.

— Aş mai avea o necuviincioasă rugare. Domnia-ta cunoşti în Transilvania negustori de arme. Îmi fac trebuinţă.

— Arme? kir Zoicane! Arma negustorului e banul.

— Muşteriii mei îs mulţi şi n-am atâţia bani să-i împac. Un glonţ e mai ieftin ca un galben şi înseamnă un vrăjmaş mai puţin.

Manuc zâmbi. Îi plăcu acest negustor pornit şi spre alte rosturi decât cele negustoreşti.

— Punem totul la cale când ne vedem la Sibiu.

CAPITOLUL III

NECAZURILE LUI ILIE UȚUBARZĂ ȘI ALE VISTIENICULUI ANDRONACHIS

De cum scapă de strânsoarea munţilor, la sud de Văleni, valea Teleajenului se deschide lacom de parcă ar vrea să înghită tot Codrul Vlăsiei şi toată pustia Bărăganului. Când se înteţesc ploile pe Ciucaş şi pe Muntele Roşu, apele acoperă uriaşa albie a râului, încât pare o Dunăre sălbatică şi necunoscută, ivită peste noapte, nu se ştie de unde, într-o matcă străină.

Moşiile vistiernicului Andronachis se răsfaţă pe ambele maluri ale râului. I-au sporit tot mereu de când se află în mare cinste la Curtea lui Caragea. Dar, oricât ar fi de vijelios Teleajenul şi oricât de lată albia lui, vistiernicul ţine sub privirea-i aspră tot întinsul pământurilor. Zapciii au devenit mai câinoşi, ispravnicii mai hapsâni, iar boierul care-i mână din umbră, mai lacom decât toţi slujbaşii săi laolaltă. Ţăranii abia îşi mai pot trage sufletul, loviţi, schingiuiţi şi prădaţi. Ba, împovărând cu angarale nişte moşneni de peste Olt, le luase locurile cu

anasâna, ca să le arendeze unui ticălos de odobaşă. Pentru ele se judecase Vladimirescu la Divanul domnesc şi i se tăgăduise dreptatea. Şi tot pentru ele fusese osândit la ocnă un pandur cu numele de Vasile Jiganie. Furios pe mârşăvia boierească, acesta se răzbunase, răsturnând rădvanul lui Andronachis în Dâmboviţa, pe când vizitiul intrase cu caii la un potcovar de pe malul gârlei.

Într-o primăvară, s-a auzit că nişte lotri au călcat două conace boiereşti. Toate poterele trimise pe valea Teleajenului în sus, nu le-au găsit urma. Căzură curând pradă şi conacele Bălăcenilor de la Scăeni şi cele ale Cocorăştilor de la Plopeni. Mumbaşirii şi zapciii, împlinitori de biruri, erau prinşi, bătuţi şi uşuraţi de bănetul ridicat cu mare silă. Înspăimântată, stăpânirea spori numărul arnăuţilor, trimiţându-l chiar pe cârc-serdarul Ioanidis, vestit gonaci de tâlhari, să bată zile-n şir pădurile de pe Văile Teleajenului şi Slănicului. Ţăranii răspândeau şi vorbe de groază despre duhuri ce ar fi pus stăpânire pe locurile de la *Moara Dracului:* că au fost găsiţi drumeţi ucişi, nu pentru jaf, ci pentru ca moroii să le sugă sângele. Bănuind că aici e cuibul haiducilor, cârc-serdarul porni să-l cerceteze, râzând de prostia ţăranilor ce

împrăştiau asemenea zvonuri neroade. Încerca astfel să-şi facă sieşi curaj, întrucât sufletul îi era stăpânit de puzderia superstiţiilor aduse din Epirul unde îşi avea baştină. Poteraşii de sub comanda lui erau măcinaţi de aceeaşi teamă, fiind toţi oameni simpli, hrăniţi îndelung cu poveşti de groază, în care tot felul de strigoi, ştime, iele şi vampiri ucideau oamenii fără ca ei să se poată apăra în niciun chip.

Au bătut zadarnic locurile de la Moara Dracului până ce, mofluz, cârc-serdarul porunci poterei să iasă din pădurea ameninţată de umbrele nopţii. Un zgomot ciudat, ca un şuierat sau ca o bătaie de aripi, pluti o clipă printre crengi. Calul se poticni, sforăind parcă a lup, apoi o rupse la fugă, turbat. Cârc-serdarul fu smuls din şa, slobozind un urlet de groază şi, rămânând c-un picior agăţat într-o scară, fu târât până în prundul Teleajenului, unde, poteraşii abia îi mai recunoscură faţa zdrobită. Erau cutremuraţi de spaimă. Numai o putere diavolească era în stare să săvârşească asemenea faptă. În urma lor „moroiul" ridică reteveiul pe care-l aruncase în spinarea calului şi tăie coarda de curpen legată de-a curmezişul potecii, pornind spre tovarăşii săi de haiducie.

Era Ilie Uţubarză, căpetenia a vreo douăzeci de voinici. Unii luptaseră în cetele de panduri ale parucicului Tudor Vladimirescu împotriva turcilor. Deşi Caragea risipise Corpul pandurilor, luându-le armele, şi poruncise ispravnicilor să-i împiedice a face zurbe, aceştia se aflau în fruntea celor ce hărţuiau stăpânirea. Pe valea Teleajenului parte dintre răzvrătiţi erau şezători pe la casele lor, parte se ascundeau sub rasă călugărească, pe care seara o puneau în cui, pentru slujbe de noapte, dincolo de zidurile mânăstirii Cheia, vechea ctitorie de lemn a ieromonahului Damaschin, vestitul haiduc de odinioară al acestor locuri. Aveau ca iscoadă şi om de legătură, pe Cosmuţă, un băieţaş orfan de amândoi părinţii din vremea ciumei, purtându-i acum de grijă călugării de la Cheia, unde fusese dus de Ilie Uţubarză.

Într-o zi, băiatul le dădu de ştire că vistiernicul Andronachis venise de la Bucureşti, şi că, parte din arnăuţii lui fuseseră trimişi cu mumbaşirii pentru strângerea dărilor. Noaptea, ceata lui Ilie Uţubarză îi calcă conacul. Pe vistiernic nu l-au găsit. Un ceas întreg tremurase în adâncul beciului, într-o putină cu varză acră, unde era cât pe-aci să se înece, jurând că de va scăpa teafăr, în viaţa

lui nu va mai mânca nici sarmale, nici potroace, făcându-i-se tare lehamite de o asemenea legumă puturoasă.

După două zile, vistiernicul dădu buzna în Divanul domnesc:

— Măria-ta! M-au călcat tâlharii. S-a dus toată agoniseala mea, tot bănetul!

— Bănet? De unde bănet, Andronachis? Doar tot timpul te plângi de sărăcie!

— Puţin, atâta cât a fost, măria-ta, era munca mea şi mă doare inima!

— Nu te credeam aşa amarnic la pagubă, vistiernice, îl zeflemisi Caragea.

— Să ierte măria-ta, dar abia am scăpat cu viaţă. Din pricina acestor tâlhari nu mai putem împlini nici dările.

— Trimis-am potere, Andronachis. Prinsu-mi-aţi vreun tâlhar?

— Sunt tare vicleni, milostive stăpâne, şi îi ascund hoţii de ţărani.

Dinspre uşa Divanului domnesc răzbătu atunci o larmă neobişnuită. Ploconindu-se adânc, un ciohodar aduse vestea că vizitiul vistiernicului Andronachis a recunoscut pe unul dintre tâlharii care au călcat conacul boieresc.

Încerca să dea buzna cu de-a sila în Palatul domnesc şi l-au prins arnăuţii.

— Umblă să mă omoare, măria-ta, sări Andronachis.

— Linişteşte-te vistiernice. Nu-l crede atât de nătâng să intre în gura lupului când te poate ucide în altă parte fără rizic. Altceva l-a mânat încoace şi asta vreau să aflu. Aduceţi-l, după ce o chemaţi pe domniţa Ralù.

Răsfăţatei sale fiice vodă ţinea să-i ofere spectacole mai palpitante decât vechile tragedii greceşti ce se jucau la teatrul ei de la Cişmeaua Roşie.

Când Ralù se aşeză în jilţul din stânga lui Vodă, fu adus în sală prinsul. Un bărbat înalt, chipeş, cu plete negre, cu ochi de tăciune, legat fedeleş, era împins de arnăuţii ce tot încercau să-l prăvălească în genunchi în faţa lui Caragea. Scuturându-se, omul strigă de se cutremură Divanul: În lături, zmeii-zmeilor! Nu vă mai umflaţi în pene. Plecându-se apoi înaintea fanariotului, rosti răspicat:

— Să trăieşti, măria-ta. Nu sunt tâlhar şi nu am fost prins de aceşti fluieră-vânt. Am venit singur la Curte, ca să afle măria-ta unele fapte ce pun ţara pe foc. Rog smerit, a porunci să fiu dezlegat, că nu se cuvine a sta ca un lotru

în faţa unor cinstite obraze.

Ochii domniţei Ralù seânteiau. Îi plăcea voinicul acesta vânjos, plin de mândrie şi curaj. Se plecă şi-i şopti ceva lui vodă la ureche.

— Dezlegaţi-l, porunci Caragea. Acum spune, omule, cine eşti şi ce veşti năstruşnice îmi aduci, i se adresă „tâlharului”, care sta drept ca un brad în faţa sa, privindu-l fără sfială.

— Măria-ta, sunt Ilie Uţubarză, moşnean din Drajna.

— Văd că porţi cizme ruseşti.

— Am fost pandur.

— A! ticălos dintre cei ce s-au ridicat împotriva luminăţiei sale, sultanul! Ar trebui să vă trimit pe toţi la spânzurătoare.

— De spânzurat, mă poţi spânzura, nevinovat, măria-ta, dar ticălos nu sunt. Am luptat cinstit, cu sabia în mână, ca ostaş. Ticăloşi sunt cei ce uneltesc pe dedesupt şi lovesc pe la spate, ca unii dintre dregătorii măriei-tale.

— Răspunde odată, omule, la cele ce te-am întrebat, ori eşti capiu, răcni vodă, întărâtat de nemaipomenita îndrăzneală a lui Uţubarză, în vreme ce boierii divaniţi amuţiseră.

— Eu am călcat conacul boierului Andronachis!

Întreg Divanul începu să freamăte. Se auzi mai întâi un murmur general, apoi izbucni glasul spumegând de furie al vistiernicului:

— Spânzură-l, măria-ta.

— Dacă va trebui, şi numai după ce-l voi asculta.

— Măria-ta, continuă Uţubarză, n-am luat nicio lăscaie din casa boierului.

— Minte, doamne!

— O să vadă măria-sa cine minte, îl înfruntă Uţubarză.

Din rândurile divaniţilor porniră strigăte furioase: tâlharule, ucigaşule, la spânzurătoare.

— Măria-ta, nu este iertat ca asemenea ticălos să arunce vorbe de ocară asupra unui velit boier, strigă logofătul Lascaris.

— Te asigur, arhonda, că dacă acest ipochimen se va dovedi mincinos, îl pun în furci. Spune mai departe.

— Dările au fost ridicate de câte două şi trei ori peste ce se cuvenea a da fiecare birnic, iar banii n-au ajuns la vistierie, fiindcă zapciii au fost loviţi de tâlhari.

— De voi, mişeilor! ţipă vistiernicul.

— Nu! Noi i-am dovedit numai, şi-am venit să-i dăm pe

mâna stăpânirii.

— Cine sunt? răcni Caragea.

— Oamenii domniei sale, arătă Uţubarză spre vistiernic.

— Bre omule, nu eşti în toate minţile?

— Oare numai smintiţii pot spune adevărul în ţara asta măria-ta?

— E un răzvrătit şi-un hoţoman. Nu-i asculta baznele şi ocările, doamne! strigă mânios, în greceşte, Andronachis.

— Nici nu mint, nici n-am de gând să fug, fiindcă, aşa cum spusei, de buna mea voie am venit, răspunse Uţubarză tot în limba lui Homer.

— Văd că vorbeşti bine greceşte, mârâi Caragea surprins.

— Greceşte, turceşte şi ruseşte, măria-ta, că de la o vreme, pe acest pământ al nostru, bătut de războaie şi răscolit de oşti străine, au început a răsuna atâtea limbi ca în Turnul lui Babel.

— Cum dovedeşti învinuirile? Dacă te reazimi numai pe clevetire şi ocară, proastă socoteală ţi-ai făcut!

— Să fie cu iertare, măria-ta. Socoteala e bună şi mărturii am, numai că nu-s la mine.

— Mincinos şi clevetitor… La spânzurătoare, strigă

vânăt de furie Andronachis.

— Nu te grăbi, arhonda! Capetele cad şi de iatagan.

Vistiernicul îngălbeni. În glasul lui vodă suna o umbră de mânie domolită şi-o ameninţare surdă. Iatagan? Numai capetelor boiereşti li se făcea hatârul de a fi tăiate. Oare ce-i trece prin gând lui vodă?

— Unde-ţi sunt dovezile?

— La hanul unde am tras. De le găseau cei ce m-au legat ca să se vitejească, ele ar fi fost mai de preţ decât viaţa mea şi n-aş mai fi avut acum cinstea să-mi plec smerita frunte în faţa măriei-tale.

— Să vină căpitanul Iordache.

— Aici sunt, doamne!

— Du-te cu acest ipochimen să-mi aducă nişte hârtii. Nu-l scăpa din ochi.

Cum se răspândise vestea că a fost prinsă o căpetenie de tâlhari, întâmplare nu prea obişnuită pentru Agie şi Spătărie, mulţimea se adunase în faţa Curţii domneşti. Când oamenii băgară de seamă că hoţul umbla fără obezi la mâini, călcând mândru ca un crai între arnăuţi, simţiră că nu-i vorba de un tâlhar, ţinându-se alai după el la „Hănişorul Oltenilor”, unde Cosmuţă juca arşice cu copiii

de seama lui.

„Hai Cosmuţă, că te-a poftit măria-sa la masă, să-ţi dea nişte baclavale!” îl chemă Uţubarză.

Mulţimea avu iarăşi prilej de uimire, văzându-l cum se întoarce, voios ca la nuntă, spre palatul domnesc, între fioroşii arnăuţi, ţinând de mână un pui de ţăran cu cămaşa ca laptele, cu cismuliţe roşii, cu chimir înflorat şi cu pălăriuţă verde pe care se răsfaţă o coadă stufoasă de veveriţă.

Uimirea tăie glasul boierilor. Cosmuţă îngenunchie în faţa lui Vodă, aşa cum fusese sfătuit, aşezându-şi grijuliu pălăria pe covorul de Smirna şi netezind uşor cu podul palmei coada de veveriţă, că i se cam răvăşise părul. Gestul stârni râsul domniţei Ralù.

— Ăsta ţi-e dovada? se zburli Caragea.

— Îndată, măria-ta!

La semnul lui Uţubarză, Cosmuţă se ridică, îşi deschise tacticos chimirul, apoi trase dintr-un buzunăraş un carneţel cu scoarţe de piele neagră. În acea clipă, arşicele câştigate în faţa hanului curseră din sân, rostogolindu-se pe covor, până la picioarele tronului. Domniţa Ralù fu prima care izbucni în râs. Caragea, stăpânit de o bucurie

ascunsă, hohoti de se scutură scaunul domnesc, cu tuiurile din coadă de cal aşezate în spatele său. Hazul cuprinse întreg Divanul. Până şi Uţubarză zâmbi. Numai Cosmuţă, nedumerit de ce s-or fi hlizind atâta boierii ăştia pentru nimica toată, îşi aduna liniştit oscioarele de miel risipite pe covorul domnesc, trăgând cu coada ochiului, când la Vodă, când la Uţubarză.

— Iacă, Măria-ta! În acest catastih se află scris câți bani au fost daţi boierului vistiernic şi de la cine au fost smulşi, cu slovă aşternută chiar de mâna condicarului boieresc.

Caragea răsfoi filele, citind cu glas tare: „La 15 aprilie, am dat boierului Andronachis trei pungi luate de oamenii noştri de la isprăvnicei, când a fost ucis arnăutul Sabri. La 13 mai, aşijderea am dat două pungi din banii adunaţi de la ţăranii din deal şi de sub munte… La 7 iunie am dat 206 galbeni de la Vama Bratocei, când a ars vama, la…”

Vodă se opri din citit, adresându-se lui Andronachis care schimba feţe-feţe:

— Aşa, vistiernice! Pui tâlharii să-mi ucidă oamenii ca să-i prazi… Dai foc vămilor, ca să le furi aurul… Asta e mare ocară pentru un dregător al meu. Eu nu dau crezare unor asemenea bazaconii.

— Sărut dreapta, măriei-tale, izbucni vistiernicul căzând în genunchi. E o plăsmuială a duşmanilor mei…

— Nici nu mă îndoiesc, vistiernice, răspunse vodă, jumătate în glumă, jumătate în serios, încât boierii nici nu mai ştiau ce să creadă.

— Măria-ta, rupse tăcerea Uţubarză, kir Lambru, condicarul boierului vistiernic este în mâinile noastre, viu şi nevătămat. L-am ridicat odată cu catastihul său. Poate mărturisi.

— Iordache! pune-l la başcă pe acest om până ce ni se înfăţişează condicarul. Să nu fie cu nimic tulburat, iar băiatul să fie dus la casa lui. Domniile voastre sunteţi slobozi, boieri.

Când vistiernicul încercă să treacă pragul Divanului, unul din calemgiii domneşti îi şopti la ureche: „Arhonda, măria-sa porunceşte să aştepţi”.

Aşteptă mai bine de o jumătate de ceas, fierbând, şi tot întrebându-se: „Ce i-o fi trecând prin cap tâlharului-tâlharilor din scaunul ţării? Nu vrea să lase altora nici măcar firimiturile?”

Fu poftit de vodă, c-o politeţe silită, să ia loc pe-un colţ al sofalei domneşti, unde şedea întins, trăgând tacticos din

ciubuc.

— Bre Andronachis! Omul ăsta nu minte. Ai tâlhărit fără cap din banii vistieriei. După socotelile condicarului tău, suma se ridica la 118 pungi numai în acest an. Fiindcă din ceilalţi, socotelile lipsesc, înmulţind cu 3, de când îmi eşti vistiernic, fac 354 de pungi. Unde sunt banii?

— Măria-ta, jur pe icoana făcătoare de minuni a…

— Lasă icoanele făcătoare de minuni, Andronachis, şi fă minunea să-mi împlineşti jumătate din pagubă, aşa cum am socotit-o. Pentru restul te iert. Suntem aici între patru ochi. Dai banii – bine! Am eu grijă ca nici Lambru, nici Uţubarză să nu mai vorbească. Nu plăteşti, te pecetluiesc şi te pun la gros, iar paguba mi-o scot singur.

— N-am decât 52 de pungi, măria-ta.

— Andronachis! După cum vezi, sunt om de omenie… Ţi-am cerut jumătate, nu tot. Ori 177 de pungi, ori nimic. Până te hotărăşti, te trimet la Mânăstirea Snagovului ca să te lumineze Cel de sus.

— Nu mă nenoroci, doamne!

— Nu există nenorocire decât dacă tu ţi-o doreşti. Îmi dai cât am socotit şi te iert, ţinându-te mai departe în

slujbă.

— Optzeci de pungi, măria-ta, articulă Andronachis.

— Văd că începi să înţelegi, arhonda, răspunse vodă, bătând din palme şi poruncind lui cafegi-başa cafea şi ciubuc pentru musafirul său.

— Atâta am bani peşin. Am cheltuit cu moşiile, cu casa, cu…

— Ştiu. Dar n-o să-l învăţ eu pe unul ca tine cum să stoarcă. M-ai prădat şi acum te tocmeşti? Mie, turcii îmi cer şi tot îmi cer, iar cu ei nu merge tocmeală la haraci şi plocoane. Peste trei zile dai ciohordarului Kirikos cele 80 de pungi, iar restul în două săptămâni. Te însoţeşte cu treizeci de arnăuţi la conacul unde ţi-ai înălţat casă nouă… Asta fiindcă bântuie tâlharii şi nu doresc să ţi se întâmple ceva rău, Doamne fereşte! Altădată să-ţi tocmeşti un condicar mai isteţ, să nu-ţi mai ţină socoteala potlogăriilor. Auzitu-m-ai?

— O să vând moşiile şi o să plătesc. Rogu-te măria-ta, dă-mi drumul mai curând, fiindcă muşterii cu bani peşin sunt greu de găsit.

— Răbdare, arhonda. Când Domnul tău îţi oferă o cafea, nu poţi să-l refuzi!

*

De peste patruzeci de zile o secetă pustietoare se abătuse asupra ţării. Dâmboviţa rămăsese doar un firicel de apă mocirloasă, iar morile prăfuite de pe malurile ei se odihneau. Bucureştenii începuseră să rabde nu numai de sete, ci şi de foame. Specula era în toi. Se zvonea chiar că molima de pomină a lui Caragea a început să-şi arate iarăşi chipul hidos. Neputincioasă, stăpânirea nu găsea nicio cale de îndreptare.

De când mulţimea îl huiduise aruncând cu pietre în caleaşca lui, vodă nu-şi mai făcea nici obişnuita plimbare la Herăstrău, îndoind gărzile arnăuţilor ce păzeau Curtea domnească. Porunci Agiei să adune isnafurile cu steagurile lor, mitropolitul să scoată moaştele Sfântului Dumitru Basarabov, patronul oraşului, să le plimbe prin târg, făcând slujbe la răspântii cu întreg soborul preoţesc şi cu monahii tuturor mânăstirilor din Bucureşti şi din împrejurimi, înălţând imnuri de slavă bunului Dumnezeu, că poate s-o îndura de ticăloşia oamenilor, binecuvântând c-un pic de ploaie pârjolul pământului.

În acest timp, Uţubarză, închis într-o chilie a mânăstirii Radu Vodă, aştepta un semn de viaţă de la tovarăşii lui.

De vreo trei zile, nu-l mai ţineau decât cu terci. Dar mai cumplit decât foamea îl chinuia setea, fiindcă ulciorul cu apă din gârlă era pe jumătate mâl. Cu Ioanichie, călugărul care-i aducea hrană, nu putea schimba o vorbă, fiind surd şi mut din născare. Însă, în ajunul zilei sorocite pentru procesiunea cu moaştele sfântului, îi puse pe masă terciul şi ulciorul cu apă un alt călugăr. Spre uimirea lui Uţubarză, acesta scoase de sub comanac o legătură cu mâncare, iar de sub anteriu o ploscă cu vin şi un druguşor de fier.

— Sfinte Sisoie! Asta-i minunea-minunilor, prea-cuvioase.

— Ba-i grija tovarăşilor tăi, Ilie, răspunse Miu, haiduc din ceata lui. Acum ascultă-mă bine. La răsăritul soarelui, s-adună în curtea mânăstirii puzderie de popi şi călugări pentru slujba ploii. Ăştia fac tărăboi cât o armată de muieri. Arnăuţii care te păzesc la uşă ca pe vodă, o să caşte gura la oastea mitropolitului. Îndoaie zăbrelele de la fereastră cu drugul ăsta şi săi în livada de lângă cimitir. Te aştept la Biserica lui Bucur, cu caii înşăuaţi.

Când se trezi buimac a doua zi la prânz, Ioanichie monahul nu ştia ce s-a întâmplat cu el. Îşi amintea numai

că, seara găzduise pe-un frate întru Domnul, venit pentru marea slujbă. Băuse vin din plosca lui şi parcă-i luase Dumnezeu minţile. „Să-i fie vinul al dracului – Doamne iartă-mă –, că e doar sângele tău!” mormăi plin de ciudă. Ducând mâncarea „tâlharului” găsi chilia goală, în vreme ce arnăuţii păzeau liniştiţi în uşă. Uită bietul Ioanichie de canoanele ce urma să-i dea egumenul pentru păcatul beţiei şi pentru lipsa de la slujba cu sfintele moaşte, fiindcă se temea mai cumplit de mânia lui vodă.

*

Un car mocănesc urca spre Drajna cu făină, mălai şi peşte sărat pentru hrana oamenilor de pe moşia lui Manuc. O urmau doi călăreţi, purtând măciucă la oblânc. În spate, o caleaşcă ducea pe pitarul Zoican, boier „bolnav de hicaţi, care merge să se curarisească cu ape metaliceşti în Transilvania”, aşa cum scria în paşaportul său.

Lăsă chervanul la Vălenii de Munte în curtea părintelui Benea, pornind cu caleaşca spre Drajna. Drumurile creşteau încet spre înălţimi în lumina soarelui de toamnă. Dealurile se îmbrăcau tot mai mult în făget, iar Teleajenul îşi subţia albia, ascuzându-se în întunericul pădurilor. Cu toate că era cam pe la jumătatea lui septembrie, ziua se

vădea neobişnuit de caldă. Opriră pe o culme, într-un luminiş, unde începea povârnişul. Ca din marginea unui cerdac uriaş, deschis asupra singurătăţilor, se desfăşura larg valea, zăgăzuită doar, în depărtare, de munţii cu vârfurile învestmântate în ceţurile dimineţii. În liniştea grea, codrul îşi agita uşor frunza, îmbrăcat într-un vălmăşag nebun, de galben, roşu, verde şi ruginiu. Zoican privea fascinat. Niciodată în viaţa lui nu zărise atâta dulce revărsare de culori şi nu trăise atâta tulburătoare sălbăticie… Sau, poate, niciodată n-avusese o clipă răgaz şi ochi pentru câte frumuseţi scaldă pământul acestei ţări… Simţea parcă un fior necunoscut ce se ridica din iarba pală, din pământul tăcut, din copacii bătrâni, din frunzişul neliniştit şi din sufletul lui asprit de viaţă, suflet pe care îl socotise întotdeauna străin de asemenea calde şi tainice moliciuni. Îl trezi glasul lui Codobatură.

— Pe-aici nu-i chip de coborât până nu împiedic roţile din spate.

Zoican privi înfiorat adâncul prăpastiei, apoi se întinse pe iarba neumblată, cu mâinile sub creştet. Ascultă ciocănitorile sfredelind scoarţa copacilor, „aşa cum ne sfredelesc şi nouă inimile turcii, ciocoii şi Fanarul”, oftă

el, răscolit de gândurile acestea stăruitoare.

— Stai liniştit, boierule şi porunceşte oamenilor domniei tale să lase armele, că altfel ţi-e viaţa în primejdie.

Zări atunci într-un tufăriş de alun, două ţevi de puşcă întinse spre el.

— Măi, fraţilor, am nişte flinte străine dinainte, le strigă însoţitorilor săi. Puneţi armele jos, că plătesc cu viaţa. Căzurăm pe mână rea.

Codobatură şi Ispas aruncară armele, înjurând. Un fluierat scurt însufleţi tufărişurile şi o ceată ieşită ca din pământ îi împresură.

— Dă-mi banii, boierule, porunci un bărbat chipeş, cu ochi de tăciune, răsărind din tufiş cu flinta pe umăr.

Zoican îi întinse câţiva piaştri.

— Nu glumi, boierule. Dă banii pentru meremetul conacului şi tocmeala oamenilor.

— N-am decât atât cât ţi-am întins şi nici p-ăştia nu ţi-i dau, că-s prea puţini pentru-un obraz de tâlhar ca al tău, măi Ilie Uţubarză, pacostea pământului, răspunse zâmbind Zoican.

Uțubarză amuţi, privind la boierul din faţă, cu calpac

de pâslă şi cu caftan uşor, blănit pe margini cu dihor, trudindu-se să afle al cui e glasul ce-i suna aşa de cunoscut.

— Mă înşel eu, au ba? Eşti cumva…

— Zoican!

Ilie Uţubarză aruncă arma în iarbă, îmbrăţişându-l, dar fiindcă-l avusese comandir în vremea panduriei, se simţi, pe urmă, un pic fâstâcit.

— Iartă-mă, cucoane Zoicane, c-am îndrăznit, dar parcă mi-a picat un frate mai acătării din altă lume.

Haiducii priviră scena năuciţi, la fel ca şi oamenii lui Zoican, afară de Codobatură, care, c-o palmă, îi zburătuci căciula lui Uţubarză de pe creştet, recunoscându-l; apoi îl răsuci în braţe, ca pe-o morişcă.

— Daţi înapoi armele, fraţilor, că înghiţirăm o cacealma. Tot satul ştie de la oamenii lui Manuc că vine astăzi noul arendaş cu bani pentru nevoile moşiei, cucoane Zoicane.

— A fost o momeală, Ilie. Altfel nu te găseam. Ştiam că la ban boieresc tragi ca musca la miere. Îţi aduc o vorbă de la parucicul nostru Tudor. Am arendat moşia Drajnei pe 29 de ani. V-o las vouă, drăjnenilor şi izvorenilor, să vă paşteţi vitele, să vă ridicaţi lemne de casă, de vatră, de

cuptor şi mai puţin pentru cazanele de ţuică…

— Aşa nu mă-nvoiesc, glumi Uţubarză. Şi-apoi nu ştiu cum o să ne plătim pentru o asemenea filotimie.

— O să plăteşti, Ilie, că facem negustorie cinstită. Am să-ţi spun ce şi cum. Până atunci trebuie să ducem la capăt o învoială pe care am făcut-o cu Manuc. Mi-a arendat moşia şi mi-a dat zapis că a primit arenda, dar preţul o să-l plăteşti tu, cu oamenii tăi. Turcii pândesc capul dragomanului. Vrea să fugă. M-am prins să-i trec peste graniţă nişte giuvaericale. Te învoieşti la o asemene? treabă?…

— Da! Sunt aici, cu oile, oamenii lui Despa, mocanul din Săcele. Să tot aibe dragomanul giuvaericale cât încap în samarele cu grăunţe ale măgarilor şi, mai ales, în putinile cu brânză, duse în fiecare săptămână, mai cu vamă, mai fără, la „Târgul Sfatului” din Braşov.

— Când putem pleca?

— Am o socoteală la noapte c-un tâlhar din cei mari, şi-ntr-o zi-două pun baciul lui Despa la drum.

— Ce s-a întâmplat Uţubarzule, cu fostul arendaş al Drajnei?

— I s-au speriat caii de-o bufniţă năucă, răsturnându-l

în prăpastie. Păcat de rădvan, că bidiviii… i-am scăpat noi. Era un ciocoi tare abraş… Nu ne mai lăsa să trăim. Nici tu lemne, nici tu păşunat, nici tu poame. Văzut-ai, domnia-ta, pe unde ai trecut, cum arată satele?… O strânsură de bordeie urâte şi negre ca împărăţia lui Satan.

— Ştiu, Ilie, şi tare mă doare inima. La fel e toată Ţara Românească, şi dincolo de Dunăre, ca pretutindeni unde calcă păgânul şi slugile lui afurisite. Până isprăvim ce am pus la cale, Ispas cu oamenii tăi, să ia în primire moşia. Slugerul Tudor are nişte gânduri cu ea. Ţi le-oi spune la timp; dar făgăduiala făcută pentru toate slobozeniile ce le aveţi ca nişte stăpâni ai ei, rămâne neştirbită. Bate palma, Ilie!

Trăgând adânc aer în piept de parcă ar fi vrut să soarbă toată mireasma pădurilor, Zoican, cu sufletul uşor, întoarse rădvanul spre Văleni, în chiotele haiducilor, însufleţiţi de vestea cea bună.

— Când eşti gata, Ilie, mă găseşti la părintele Benea din Văleni. Dar de urma lui Vasile Jiganie, mai ştii ceva?

— A haiducit o vreme cu noi, după ce i-a îmbrâncit rădvanul vistiernicului Andronachis în Dâmboviţa. Acu vreo doi ani l-au prins poterele. Putrezeşte, săracul, de

viu, în ocnă la Telega, că putere să-l scoatem n-am găsit.

CAPITOLUL IV

PENTRU CAPUL LUI MANUC BEI

Începuseră a sclipi luminişurile de margine ale codrului, când, în umbra unui stejar, ceata lui Uţubarză zări un zdrahon de călugăr ce se ospăta ca de frica morţii, fără a se sinchisi de oamenii strânşi ciopor în juru-i.

— Plecăciune, părinte!

— Domnul cu voi! mormăi cu gura plină căpcăunul, după care trase un gât zdravăn din ploscă.

— Nu-i păcat, sfinţia-ta, să mănânci afumături de porc şi să tragi la măsea în postul Sfintei Cruci? întrebă Uţubarză.

— Dacă-ţi dă mâna, fiule, fă ce face popa, nu ce-i meliţă gura, mânca-te-ar puricii iadului!

La aceste vorbe nesăbuite, Ilie şi oamenii lui săriră asupra călugărului într-o explozie de bucurie: „Vasile!”

— Vă mirarăţi, fraţilor, dar, mănânc şi beau ca după doi ani de ocnă.

— Cum izbutişi să scapi?

— Acu vreo două săptămâni m-a ridicat la lumină epistatul ocnei de la Telega că se stricase roata puţului.

Seara m-au culcat între dorobanţi. Am dormit iepureşte până ce i-am auzit sforăind şi, p-aci ţi-e drumul! Cât priveşte anteriul, nu tot ce zboară se mănâncă şi nu tot ce poartă anteriu e popă. Mi-am luat harul singur dintr-un cerdac, unde preoteasa scosese la aeriseală rasa şi potcapul.

— Şi plosca-i tot de la vreo aeriseală, Vasile?

— Câştigată în mod cinstit, de la vistiernicul Andronachis!

— Andronachis? întrebă uimită, într-un singur glas, ceata haiducilor.

— Da! de la prea iubitul nostru vistiernic, cel care m-a trimis la ocnă, iar acu' mi-a pupat mâna!

— Ai intrat în anul morţii, Vasile, de-ţi baţi joc de noi?

— Ba! Alaltăieri, abia ieşit din pădure, am dat nas cu doi arnăuţi. „Părinte, strigară, ei, Dumnezeu ni te-a scos în cale. Cucoana boierului Andronachis trage şi moară. Vino s-o spovedeşti şi să-i dai sfânta împărtăşanie" . Ei, acu-i-acu'! Pe unde scoţi cămaşa, Vasile! că nici *Tatăl nostru* nu-l ştiu, darmite slujba.

— N-am la mine evanghelia şi patrahirul.

— Spovedania o poţi face, părinte, fără evanghelie şi

patrahir. Cât pentru împărtăşanie, scoate boierul toate boloboacele cu vin din beci dacă i le ceri.

— Cum era să dau înapoi, fără bănuială? Că nu s-a văzut popă să fugă de împărtăşanie ca Ucigă-l crucea de tămâie. Pe drum am aflat că jupâneasa boierului e greacă şi n-ar şti o boabă româneşte. „Nebunii şi păcătoşii îşi au Dumnezeul lor", mi-am zis bucuros. Am mai aflat că Andronachis ar putea să-i fie muierii tată. L-am găsit cu lacrimile-n ochi. S-a agăţat de mine de parcă aş fi fost Sfântul Petru, trimis să facă minuni pe pământ. I-am cerut să iasă din iatac, că spovedania se face fără martori. Şi-apoi să vezi slujba lui Dumnezeu! Am potrivit-o pe „slavoneşte", amestecând într-o cântare sfornăită vreo două-trei zicale ruseşti, dar mai vârtos toate poruncile ostăşeşti din timpul cât ne-am bătut alături de cazaci. Şi dă-i instrucţie, când cu Hristos, când cu Sfânta fecioară, pe glasul al treilea, de-a ieşit o slujbă mai straşnică decât ar fi făcut-o mitropolitul din Petrograd. Jupâneasa care părea pe jumătate moartă, deschise mai întâi un ochi, apoi pe celălalt şi, zâmbind, îmi făcu semn cu deştul pe buze, să tac. Ce să vă spun, măi fraţilor, aşa frumuseţe de ochi verzi, de sprâncene împreunate şi de obraji ca

piersica n-am mai văzut. Acu' îmi dădeam seama de ce căzuse ghiujul de Andronachis la patima grea. Şi uitând cei doi ani de ocnă şi cei patruzeci câţi mi-a pus dracu-n spinare, am oftat: „De când mama m-a făcut, aşa ochi n-am mai văzut, doamne, cum te-ai priceput!" Atunci am auzit şoptindu-mi un glas de heruvim:

— Dacă se pricep ei nişte păcătoşi de popi la ochi frumoşi, cum să nu se priceapă Cel de sus?

— Taci, porumbiţa domnului, să n-audă boierul.

— Tac, dacă-mi spui ce hram porţi, că m-am săturat de când mă tot prohodeşti cu porunci de muştru căzăcesc.

— Sunt un biet păcătos. Mă caută isprăvnicia pentru bir şi m-am vârât în anteriu ca să scap. Au dat arnăuţii de mine pe drum, aducându-mă pe sus.

— N-o să te trădez, dacă mi-i face voia. Ba îţi dau şi bani pe deasupra.

— Tot ce vrei, porumbiţa domnului.

— Să duci un răvaş lui Pavlos, căpitanul arnăuţilor isprăvniceşti din Ploieşti. Eram în dragoste cu el şi m-a dat mama cu sila după Andronachis.

— Ca vântul mă duc, că-i păcat să lase Dumnezeu un asemenea giuvaer pe mâna unei poghibale.

Când a văzut-o Andronachis zdravănă, mi-a umplut buzunarul cu icusari, punându-mi şi plosca de gât. Acu-i acu', Ilie. Să te ţii bine! Ia citeşte epistola trimisă de vistierniceasa Teodora căpitanului Pavlos:

„Lumina ochilor mei, află că bărbatu-meu vrea să fugă peste graniţă şi să mă ia cu el. L-a prins vodă cu ocaua mică şi-l ţine cu arnăuţi la poartă până plăteşte. Sâmbătă la miezul nopţii ne aşteaptă rădvanul cu tot calabalâcul, banii şi giuvaericalele, la bordeiul din mijlocul livezii. Vino, scapă-mă şi toată lumea-i a noastră".

— Măi, Vasile Jiganie, răvaşul e cu veste mare. Aveam de gând să-l călcăm pe vistier la noapte.

— Dădeaţi peste 30 de arnăuţi domneşti înarmaţi până-n dinţi. Aşa îl luaţi plocon pe boier poimâine noapte la gura bordeiului.

— Şi cu porumbiţa domnului ce facem?

— O să zboare singură la căpitanul Pavlos, dacă o s-o mai primească fără banii lui Andronachis. De nu, s-o duce în haremul lui Caragea, că frumoasă cum e, o scaldă vodă-n galbeni.

— O scaldă, că are cu ce. A pus bir până şi pe „femeile rele".

— Atunci se umple Caragea de bani, că toate-s talpa iadului, cârti cu năduf unul căruia-i fugise nevasta c-un cazac, deşi vodă pusese birul pe capul femeilor de prin cârciumi, celetnicelor şi podăreselor.

*

De când se întorsese de la Curtea lui Caragea cu gardă arnăuţească, vistiernicul îşi pierduse somnul şi pofta de mâncare. Mai venise şi boala nevestei. Bea la cafea, ibric după ibric şi trăgea din narghilea, fum după fum, până ce simţea că-l ustură gâtlejul. Ştia că vodă după ce va pune mâna pe bani, îi va lua dregătoria şi-i va confisca moşiile. Singura scăpare era fuga peste munţi.

Îşi chemă în grabă vechilul.

— Costandas! Am dat de mare necaz. Caragea e ameninţat cu mazilirea dacă nu dă turcilor adaos la haraci. El s-a întors împotriva noastră şi cere bani cu orice preţ. Nu vreau să rămân sărac. Fă ce-ţi poruncesc şi te poleiesc cu aur. Vinde ţuica, vinul, grâul, fânul şi lemnele, cârciumarilor şi zarafilor din Ploieşti. Plăteşte cirezarilor simbria pe o lună înainte să treacă peste munţi turmele, hergheliile şi cirezile, să nu simtă vameşii ori potecarii. Spune-le zarafilor că mi-e nevasta bolnavă şi-mi trebuie

bani să-i aduc doftori străini. Sâmbătă la miezul nopţii să fii cu rădvanul mare la bordeiul din mijlocul livezii, cu tot ce-ai adunat.

— Aşa fac, arhon vistiernice.

Andronachis se mai linişti. Trase zăvorul iatacului şi perdelele de catifea ale ferestrelor, apoi, dând la o parte icoana Sfântului Gheorghe, desfăcu uşa tainiţei din perete unde ţinea săcoteii cu aur şi giuvaericalele. Se bucura că-l va lăsa pe vodă cu buzele umflate. Ştia că mult n-o să mai rămână în scaun, iar în domnia nouă o să-şi ia moşiile înapoi. „C-aşa e-n ţara asta. Se schimbă domnii ca vânturile. Dacă nu pleci la timp pierzi totul, chiar şi căpăţâna", îşi zise vistiernicul.

Privi bucuros spre iatacul Teodorei. Câteva minute contemplă din prag frumuseţea femeii. Părul negru, despletit se revărsase în valuri peste perna cu faţă de mătase azurie şi un picior alb, dezvelit, îşi arăta linia fină, până aproape de rotunzimile scăldate în dantelă de Lyon. De când o slujise popa cel năstruşnic, prinsese culoare-n obraz şi-şi recăpătase voioşia. „Doamne, ce minune mi-ai dăruit", îşi zise ferict Andronachis. Se apropie şi sărută cu sete pulpa caldă, catifelată, de pe care alunecase colţul

plapumei. Prefăcându-se adormită, femeia îl izbi cu piciorul peste gură, ca-ntr-un somn tulburat de coşmaruri, răsturnându-l pe covor. „O fi visat, că vrea s-o pângărească cinevaşi. Cât de credincioasă mi-e sărăcuţa! murmură vistierul, pipăindu-şi buza de jos amorţită de lovitură, în vreme ce un gust sălciu de sânge îi încerca limba. Minunea mea, peste câteva zile n-o să mai ai nicio grijă, în locuri tihnite!”…

*

„Părintele” Vasile Jiganie, pricopsit de Uţubarză c-o pereche de cizme şi c-un anteriu mai pe măsură, împrumutate de la mânăstirea Cheia, îşi potolea setea la ciuciurul unei fântâni, când auzi un glas de femeie speriată:

— Părinte, vino repede că-mi moare bărbatul.

— Ce are rumânul, femeie?

— Hierbinţeală, părinte. S-a-nţepat într-un hier şi i s-a umflat piciorul.

Când văzu Jiganie că înţepătura e rană de puşcă şi că glonţul e în carnea omului, uitând că poartă anteriu popesc, slobozi o înjurătură de paşti şi de dumnezei, de se înspăimântă femeia mai cumplit decât de pătimirea

bărbatului.

— Doamne, iartă-mă! bâigui nevasta, bătându-se cu mâna peste gură, de parcă ea ar fi rostit vorbe de hulă.

— Nu te iartă, că-ti laşi bărbatul să moară cu zile, răcni popa. Pune repede o oală la fiert, cu nişte pelin uscat, că-l văd spânzurat la icoană.

Vasile Jiganie şi-a suflecat mânecile, a pălit jungherul în flacără şi până la urmă a scos plumbul, spâlând rana cu zeamă de pelin şi oblojind-o cu vreo patru coţi de pânză.

Către seară trecu iar pe la casa rănitului. Omul îşi revenise.

— Cine ţi-a vârât, măi frate, coşcogeamite zburătură de plumb în picior?

— Tâlharii vistiernicului, părinte. Au luat vitele oamenilor din bătătură ca să le treacă pe furiş graniţa odată cu cele boiereşti. I-am fost herghelegiu. Când am aflat ce vor să facă, am sărit în spinarea unui cârlan să dau de ştire amărâţilor. Un arnăut m-a pălit cu flinta.

— Unde-s vitele?

— În „Valea Dragomirnei”. E acolo un şleau tăinuit urcând peste plai spre cumpăna apelor, de unde coboară prin brădet la mocanii din Săcele. Îl ştiu numai ciobanii,

fugarii şi lotrii. Sus se află o trecătoare îngustă, spânzurată între prăpăstii, că abia trece omul călare. Îi spune *Strunga Norilor*.

— Cui ţineai să-i dai de veste?

— Am un cumnat, Dumitru Miu.

— Din ceata lui Uţubarză…

Rănitul holbă ochii: „O fi popa ăsta omul lui Dumnezeu, dar parcă lucrează şi cu Scaraoţchi!”

— Stai liniştit. Duc eu ştirea lui Ilie Uţubarză. Dacă ai cal, dă-mi-l. Îl las lui Miu.

Douăzeci de călăreţi, mai mult pe deşelate, urcau spre munte, urmaţi de două căruţe tixite de oameni înarmaţi cu furci, bâte şi topoare. Dincolo de Mânăstirea Cheia, o mână de arnăuţi ai vistiernicului, trimişi să întărească paza, se aflau la câţiva paşi de turme.

Uţubarză descălecă ceata în pădure, lăsând caii în grija unor căruţaşi.

— Miule, ia câţiva oameni şi ţine Valea Teleajenului în sus, până la „Izvorul Caprei”, apoi, pe potecuţa de sub brădet, urci spre Strunga Norilor.

Mergând la intervale rare prin pădure, siguri de ei, cei câţiva arnăuţi fură prinşi cu arcanul, unul câte unul şi

trimişi oamenilor de la căruţe. Herghelegiii şi cirezarii vistiernicului îl primiră pe Uţubarză cu strigăte de bucurie.

— Unde sunt oile?

— Te duc eu, nene Ilie, răspunse voios Ciufu, un tânăr pirpiriu cu părul creţ ţâşnind vălătuc de sub căciulă.

— Hai, Ciufule, bătule-ar norocul?

— Poate că oile au şi ajuns la strungă. Cireada e puţin mai în urmă. Paznici sunt vreo douăzeci de ţărani de-ai noştri, înarmaţi doar cu bâte. Ar fi păcat să-i trimitem pe lumea cealaltă. Îi cunosc. Lasă-mă să vorbesc cu ei şi n-or să stea împotrivă. Teamă nu mi-e decât de arnăuţii aflaţi la cireadă.

Viroaga ce ducea spre Strunga Norilor se tot îngusta asprindu-şi urcuşul. Ca la două ceasuri de drum începu să se audă lătrat de câini şi muget de vite. Ciufu duse paznicilor cuvântul lui Uţubarză, stârnindu-le bucuria. Numai Ion al Marandei, zănatic şi fricos, făcu mişelia să dea alarma. Un arnăut descărcă flinta asupra lui Ciufu, doborându-l sub cetina unui brad.

— De ce-l împuşcaşi, lepădătură? îl scutură furios Ilie, când arvaniţii, dezarmaţi de cirezari, aşteptau spăşiţi

judecata.

— Iartă-mă, arhonda!

— Arhonda? Crezi că sint vreun nemernic din tagma boierească, care te-a plătit ca să ucizi fiinţe nevinovate? O să te leg de-un brad în adâncul pădurii, să te sfâşie fiarele, că altă moarte nu meriţi, blestematule.

Şi se ţinu de cuvânt.

Pe Ion al Marandei nu-l mai pedepsi, fiindcă o ploaie de măciuci abătută asupra-i îl întinsese pe iarbă, fără suflare.

Turma urca pe văioagă, înşirată până aproape de strunga strânsă între uriaşe valuri de piatră, deasupra cărora se tot adunau nori. Ajuns pe culme, Miu îi tăie calea, strigând ciobanilor să întoarcă oile, că sunt furate din sate şi că haiducii se află în preajmă. N-a răsunat niciun foc de puşcă sau pistol. Până să se dumirească arnăuţii, ca unul au sărit pazniciii, smulgându-le armele.

Aburi zdrenţuiţi coborau peste ţancuri şi păduri până ce pe nesimţite, totul se posomorî în jur. Un fulger uriaş sparse întunecimile de sus şi lovi undeva în adâncul pădurii, atât de aproape încât valea fu zguduită sălbatic, iar hăurile sunară a spaimă. Speriate, vitele mugiră, învălmăşindu-se. Picături de ploaie, cât alica de urs, porniră să

răpăie duşmănoase şi reci. La al doilea tunet, vitele se năpustiră la vale, într-un iureş nebun. Câteva oi zvâcniră buimace printre ciobani, după care turma năucă dădu buzna spre prăpastie. Au luptat cu înverşunare ciobanii şi câinii ca să le curme iureşul, izbutind să scape multe de la pieire, grămădindu-le apoi la adăpostul unor stânci.

Pe viroagă începu să şiruie, mai întâi subţire şi iute apoi din ce în ce mai puternic şi mai vijelios, un şuvoi iscat dinspre strungă şi adunat de pe clinurile din jur, gonind din urmă cirezile peste care căzu cu apele lui turbate, rostogolind frunze, grohotiş şi copaci dezrădăcinaţi, îngrozind vitele, învălmăşindu-le, făcându-le să se calce-n picioare. Nu se mai auzeau prin întuneric decât mugete de spaimă şi moarte. Parcă tot cerul se pornise cu vrăjmăşie asupra lumii de dedesubt, încăpăţânându-se să curgă prin această vale îngustă.

Cu sumanele grele de apă, ghemuiţi lângă turme sub o streaşină de piatră, ciobanii, deşi cunoşteau toanele muntelui, nu mai trăiseră o asemenea dezlănţuire, iscată aproape din senin, ca o nebunie a slăvilor. În ilicele scurte, şnuruite cu roşu, şi-n cămăşile lor subţiri, arnăuţii, aprige slugi boiereşti, dârdâiau straşnic de frig.

— Luaţi-i mă, le strigă Uţubarză, aruncându-le ghemotoc nişte saci din cei folosiţi de ciobani drept glugă; dar căpetenia lor dădu cu piciorul darului, rostogolindu-l în prăpastie. „Tot al dracului ai rămas!”, îi strigă unul dintre mercenari, izbindu-l cu pumnul în obraz. Furios, arnăutul sări asupra răzvrătitului izbindu-se până ce se rostogoliră, încleştaţi, în prăpastie.

După vreo două ceasuri, ploaia s-a potolit. Şuvoiul începuse a se subţia, dar oamenii n-au putut coborî din munţi decât în zori. Au pornit cu resturile turmei şi cirezii spre mânăstirea Cheia. În drum, Uţubarză află că femeile doborâseră cu furcile un arnăut pe când încerca să fure un cal din pripon. Abia mai recunoscu Ilie pe arvanitul destinat fiarelor pădurii. Îşi reveni după ce-l stropiră c-o găleată de apă.

— Cine te-a dezlegat, tâlharule?

— Dumnezeu! A trăznit bradul, l-a despicat şi mi-a ars legăturile.

Ilie îi văzu ilicul şi cămaşa pârjolite, precum şi o dâră de carne vie de-a curmezişul spinării.

— Arhonda, dacă-mi cruţi viaţa, ţi-oi mărturisi o taină de preţ.

— Spune!

— Costandas, vechilul vistiernicului, a strâns preţul bucatelor de pe moşii, a vândut toate buţile, lemnele şi tot ce s-a putut vinde la repezeală. A luat şi bani de la cămătari. Mâine noapte vrea să treacă graniţa, furându-l pe boier.

— Pe vistiernic?… Pe noi, cei jăcuiţi fără milă, cu ajutorul vostru!

— Ştiu că n-o să mă crezi, dar mă dau rob domniei tale cu trup şi suflet. Văd că lupţi pentru binele altora.

— Rob, arvanitule?… Doar lupt împotriva robiei.

— Iartă-mă, dar eu n-am cunoscut altă lege decât a jafului şi-a supunerii oarbe. Aşa am apucat. Acum îmi simt toată ticăloşia. Lasă-mă să-ţi dovedesc credinţa.

— Hai, arvanitule!

La miezul nopţii, Uţubarză lovi curtea vechilului Costandas. Fu întâmpinat cu focuri de armă. În timp ce haiducii dădeau înconjur casei, arnăutul dispăru. „Ticălosul”, mormăi Uţubarză care de mai bine de o jumătate de ceas se trudea să pătrundă în locuinţa vechilului.

Dinăuntru, se auzi glas printr-o fereastră deschisă:

— Kir Ilie, poţi intra fără grijă.

Arnăutul se strecurase în casă prin locuri ce-i erau cunoscute. Legat, Costandas zăcea întins pe un divan, după ce poruncise oamenilor să înceteze focul.

— Îţi mulţumesc, arbănaşule. Ţi-ai ţinut făgăduiala şi te-am iertat.

Atunci bagă de seamă că pe-o mânecă i se scurgea o dâră de sânge.

— Eşti rănit?

— Da! Sunt pe sfârşite. Am vrut să afli că mama nu m-a făcut ticălos. M-au ticăloşit turcii şi boierii. Cer iertare pentru tot răul ce l-am făcut şi rogu-te, a mă îngropa creştineşte.

L-au pus în pământ peste trei zile oamenii din sat, cărora, nu de mult, le luase vitele şi mălaiul.

*

Rădvanul boieresc porni spre bordeiul din livadă împreună cu Costandas, păzit de oamenii lui Uţubarză. Andronachis cu nevasta aşteptau înfriguraţi pe vechil. Scăpaseră de arnăuţii lui vodă printr-o galerie scobită din pivniţa casei până la bordei. O săpase când refăcuse conacul, aşa cum săpaseră mai toţi boierii asemenea ieşiri

pentru caz de primejdie.

— Sunt gata, arhon vistiernice, strigă Costandas din gura bordeiului.

— Adus-ai tot?

— Tot.

Când se pomeniră înconjuraţi de nişte oameni străini, Teodora încremeni, în vreme ce lui Andronachis începură să-i clănţăne dinţii.

— Hai, arhonda, că are vodă nevoie de pielea ta!

— Vă las tot ce am, numai să nu mă daţi pe mâna lui Caragea.

— Nu-i nevoie să ne laşi, că luăm noi singuri înapoi ce ne-ai prădat; iar de scapi de mâna lui vodă au să te judece ţăranii, jefuiţi de tine atâţia ani!

— Ţăranii? I-am jefuit io? I-a jefuit Caragea.

— El, cu toată liota voastră, vistiernice.

Andronachis tremura acum de-a binelea. Un vârtej de gheaţă îl spulbera pe dinăuntru. Munţii veneau vrăjmaş, să-l strivească, iar soarele sărea pe cer de la un capăt la altul, până ce un trăznet mut îl lovi în creştet, prăbuşindu-l.

— Ia-l, femeie, şi-l îngroapă, dacă l-o răbda pământul şi

mort, îi vorbi acru Uţubarză.

*

Uţubarză l-a gătit pe Zoican bătând nucii cu prăjina în grădina părintelui Benea.

— Am venit, după cuvânt. Azi pleacă baciul lui Despa la târgul din Braşov.

Mocanul vârâse giuvaericalele lui Manuc într-o putină mare sub calupurile de telemea. Bătuse capacul şi strânsese bine cercurile din mladă de alun.

— Boierule, îi spuse baciul lui Zoican, scrie cu tibişirul ăsta pe putină „Căpitănia Kronstadt”, că altfel o dijmuiesc la graniţă, ori o iau cu totul.

De vameşii valahi au scăpat ciobanii c-un burduf de brânză. Cu cei chesaro-crăieşti avură însă de furcă. Unter-ofiţerul Iohan, după ce măsură îndelung marfa, mormăi:

— S-au auzit împuşcături la voi. Vor fi contrabandişti. Am cerut întăriri şi-mi trebuie mâncare. Daţi jos putina mare.

— Dacă aşa-i porunca, aşa fac, răspuse baciul. Numai că este a lui Herr Oberst Herman, de la căpitănia Braşovului. Mi-a plătit-o înainte. Daţi-mi ţidulă la mână, că altfel mă închide.

Aşteptând în rădvan, Zoican fierbea. Coborî, întinzând lui Iohan paşaportul şi cerându-i iertare că boala îi căşunează atâta suferinţă, încât nu mai poate întârzia.

— A, mergi la Zizin? Apa bun… spuse neamţul când văzu paşaportul lui Zoican. Dau eu recomandir pentru cvartir şi pension fain la sora mé.

— Mulţumesc, Herr Unterofizzier, din toată inima. Neamţul renunţă la putina cu brânză a lui Her Oberst, iar Zoican făcu popas la Zizin, unde plăti fără tocmeală sorei lui Iohan pentru două săptămâni şi plecă peste trei zile, fără să ceară banii înapoi. Lui Uţubarză, uluit de atâta filotimie, îi spuse: „Vreau să mi-l fac prieten pe Iohan. O să mai avem nevoie de el. Este şi ăsta un dichis negustoresc.”

Pe Manuc îl găsi la hotelul „Roömischer Kaiser” din Sibiu.

— Te aşteptam, kir Zoicane. Ai avut mare dreptate. A doua zi după ce ai plecat din Bucureşti, m-au călcat turcii în toiul nopţii. În vreme ce-mi spărgeau porţile, am fugit pe o fereastră din dos. N-am uitat ce mi-ai cerut. Mergi cu mine la un negustor de arme.

Zoican căută în ochii lui Manuc licărul acela ciudat ce

se arăta fără voie, dar nu află decât o privire înnourată de atâtea tulburări, astfel că-i strânse mâna.

Sasul primi să-i vândă trei sute de puşti. Le aştepta de la Viena, urmând să-l înştiinţeze de sosirea lor prin mijlocirea Casei de Comerţ Hagi Pop.

*

Un cărăuş de fel din Cozia se învoi să-i ducă, pe Zoican şi Ilie Uţubarză, până la Balta. Pe Valea Oltului, opriră lângă un izvor ce ieşea îmbietor de sub munte, pe moşia Călimăneştilor. Uţubarză, sorbi cu nesaţ, să-şi potolească setea… „Ptiu! scuipă, înjurând. Asta-i apa din umblătorile lui Satan, spurca-i-ar Dumnezeu să-i spurce pe juveţi".

Apoi, amintindu-şi că şi Zoican e oltean, se rosti fâstâcit:

— Iartă-mă, cucoane Zoicane, că doar n-or fi toţi oltenii blestemaţi să-şi potolească setea cu puturoşenie din haznaua iadului.

Zoican zâmbi.

— E apă tămăduitoare, Ilie. Până şi împăratul de la Viena bea câteva balerci pe an.

— De asta se poartă ca un spurcat cu supuşii lui, otrăvi-l-ar sfântul. Noroc că n-a aflat-o şi sultanul, că de şi-ar

umple narghileaua, s-ar face şi mai abraş la inimă.

De la Călimăneşti făcură popas la Horez, unde le fu gazdă părintele Berbecel. Recunoscându-l pe Zoican, un dulgher de lângă Cerneţi se rugă să-l ia în căruţa lor. Se minunase văzând că popa, scund şi iute ca un titirez, purta la ochi, sub chelia fără umbră de fir, nişte sticle rotunde legate cu baiere de sârmuliţă pe după urechi. Îl întrebă nedumerit pe negustor: Iartă-mi neştiinţa, boierule, dar de ce ţinea părintele Gheorghe sticlele alea la ochi, ca neoamenii?

Când află dulgherul că „drăcovenia nemţească" dă putere ochilor slabi, se cruci.

— Vezi, Uţubarză, în ce întuneric trăim? Omul ăsta n-a mai văzut până azi ochelari, în vreme ce în alte părţi de lume, mintea omenească iscodeşte tot felul de minuni. Iaca, scrie prin gazeturi că s-a fost născocit un fel de mehanică în stare să mâie o corabie, cu nişte abur ce iese din pântecele ei, ca din cazanul cu ţuică.

— Poate că merge cu vreun rachiu mai acătării, din cel ce face să-ţi fiarbă şi sângele, glumi Uţubarză, nevenindu-i a crede cum să aibă atâta putere o pârlită de abureală.

Deşi îl ştia pe Zoican om serios, îl privi totuşi cu coada

ochiului, ca, după o clipă de gândire, să adaoge:

…Apoi, de-o merge lumea tot aşa, o să ajungă evropeii să zboare ca păsările cerului, în vreme ce noi rămânem să dormim în bordeie şi mâncăm mămăligă cu varză acră până şi-n ziua de paşti; că tot ce e mai bun dăm stăpânirii, boierului şi turcului.

— Măi Ilie, evropeilor ăstora le-ar trebui nişte ochelari mai straşnici ca ai lui popa Gheorghe Berbecel, să vadă că fără noi ar fi dat turcii iama în huzurul lor. Ca nişte orbeţi vor să-şi taie singuri craca de sub picioare, încercând să ne vândă azi unuia, mâine altuia.

Ajunseră la Balta, satul lui Zoican, după încă două zile de drum, fiind întâmpinaţi cu voie bună de coana Polina, nevasta negustorului.

CAPITOLUL V

MÂNIA

Coana Polina Zoican era o femeie aprigă şi aprig de frumoasă. Orfană, fusese crescută de unchiul ei, serdarul Costache Bălteanu. O dăduse să-nveţe carte la „cloaşterul” din Sibiu, cum spuneau românii mânăstirii ursulinelor, din acel târg de margine al Transilvaniei, unde se aflau la învăţătură şi alte fete de-ale boierilor şi negustorilor valahi, şi unde, Polina căşunase multe necazuri mărimilor în sutană.

În al treilea an de şcoală, colega ei, Sultana Gălăşescu, sta gata să îmbrace rasa călugăriţelor ursuline. Lepădându-se de toate cele lumeşti, urma să arunce în vistieria mânăstirii preţul moştenirii rămase la moartea lui taică-su. Polina, care ştia cât se trudiseră călugăriţele s-o convertească, izbucni în ajunul botezării:

— Nu fi proastă, Sultănico. Nu pentru mântuirea sufletului te-au pisat atâta să-ţi laşi credinţa. De nu le-ar fugi ochii după averea ta, ai putea să te-nchini şi lui Belzebut.

În ziua când Sultana Gălăşescu urma să fie botezată în

noua credinţă se adunaseră la mânăstire, pe lângă soborul preoţesc şi elevele „Cloaşterului”, mulţime de gură-cască.

— Este voia ta să primeşti dreapta şi sfânta noastră credinţă?

— Nu! strigă din toate puterile fata. Vreau să-mi daţi drumul acasă.

În consternarea generală se auzi bătaia din palme şi strigătul de „bravo” al Polinei Bălteanu.

Chiar a doua zi „ereticele” au fost trimise peste munţi, – Sultana la Coţofeni, pe Jii – Polina la Balta, satul ei din Mehedinţi, unde, după vreo doi ani s-a măritat cu Nicolae Zoican, negustor din acelaşi sat, un flăcău isteţ, cutezător şi mândru, pe care îl cunoscuse în casa unchiului ei, unde venea să împrumute cărţi, aducând în schimb, bătrânului, „gazeturi” româneşti de peste munţi.

Ea ţinea nu numai socotelile gospodăriei din Balta, ci şi ale întregii negustorii făcută de Zoican împreună cu Tudor Vladimirescu, trimiţând regulat la Sibiu banii hotărâţi pentru tăinuitele lor scopuri.

*

Balta e sat tihnit, aflat odinioară pe moşia Bălteniilor. A fost împărţită de ultimii doi moştenitori: Serdarul Cos-

tache Bălteanu, şi Ion, care şi-a vândut partea, pierzându-şi apoi urma prin cele străinătăţi, după învăţătură. Din moşie rămăsese serdarului o palmă de loc. Plecat mai mult spre lumina cărţilor decât spre cele gospodăreşti, vânduse bucată cu bucată, mulţumindu-se să ducă o viaţă cumpătată, respectat de bălteni pentru vârsta, înţelepciunea şi modestia lui, deşi devenise ursuz de când îşi îngropase, într-o singură săptămână, nevasta, băiatul şi nora, morţi de holeră. Îi rămăsese ca mângâiere nepoata Polina, căreia, la măritişul ei îi dăduse doar binecuvântarea, fiindcă zestre n-avea; dar nici ginerele nu ceruse.

Dealul Ponorelului, stăpânit de neamul Zoicanilor din bătrâni, coboară cu unduiri dulci şi cu tufe de liliac spre sat. La poalele lui, Topolniţa se leneveşte oarecum, ca o apă a Bărăganului împlinind o mlaştină, de unde satul pe care-l străbate şi-a luat numele de Balta. Gospodăria lui Zoican, aşezată pieptiş pe malul drept al râului, îşi are poarta lângă apă. Călare, ori cu căruţa, ajungi la ea prin vad. Pe jos, treci o punte din blană de stejar, negeluită. Când râul se umflă, porţile şi uluca se trezesc adeseori în mijlocul apelor, fără vătămare, împrietenite cu ele parcă

de când lumea. Rămâne numai puntea suspendată la o palmă-două deasupra vâltorii. Curtea suie pe deal, între zăplazuri de stejar umbrite de sălcii. Pe stânga e „Casa mică”, cu tindă, două odăi şi cuhnie, al cărui horn înalt se deschide larg peste vatră. Mai sus, pe cealaltă latură a curţii, „Casa mare”, din lemn masiv de stejar, cu acoperiş de şindrilă, purtând stâlpi cu cioplitură la cerdac, e vârâtă sub dealul care vrea parcă s-o strivească, fiindcă i-a întors spatele. De sub streaşină, urcă pe Ponorel poteci şerpuite, călcând pe spinări de peşteri necunoscute. Prin făget şi tufişuri de mălin, se ajunge pe şaua dealului, de unde cărările coboară la saivane şi stâne.

*

A doua zi după sosirea lui Zoican de la Sibiu, acesta se pomeni în curte cu slugerul Vladimirescu. Ceva mai tânăr, Tudor e c-un cap mai înalt decât prietenul său şi cu două când îşi punea işlicul ca să plece la treburile vătăşiei sale de plai. Altfel, umbla cu căciulă neagră de miel şi în port oltenesc, nelipsindu-se însă de cizmele cu pinteni, intrate în obişnuinţă de când fusese comandir al pandurilor.

— Sărut dreapta, coană Polino. Află că m-am apucat de fumat, glumi slugerul de cum sui scara cerdacului, ştiind

că femeia nu suferea fum de tutun în casă, chiar vodă de-ar fi poftit să-şi aprindă ciubucul.

— Te ţii domnia-ta de alte blestemăţii, Tudore, numai de tutun, băutură şi muieri nu; că de-ai mai avea şi aste trei păcate, greu ţi-ar mai sta capul pe umeri.

Tudor zâmbi. Coana Polina era singura fiinţă care-l înfrunta fără să-i aprindă mânia. Ştia că-i stă-n putere să ghicească firea omului, dar şi să-l împungă cu vorba, spunându-i verde, în faţă, ceea ce avea pe inimă. Îi trezise atâta încredere, încât îi lăsase în păstrare până şi diata:

„Aflându-mă eu, Teodor, om necăsătorit şi fără vrednici clironomi, aşteptându-mă în tot ceasul la moarte, mai vârtos găsindu-mă ostaş şi în toată vremea călător, am socotit să-mi pun la orânduială tot ce am…”

Se opri însă în prag, unde, câteva perechi de papuci şedeau înşirate ca la uşa moscheielor, gazda pretinzând musafirilor să nu intre cu alte încălţări peste covoarele ţesute de mâna ei, ori peste duşumeaua albă, spălată în fiecare săptămână cu leşie.

— Nu te mai codi, slugere, ştii doar că împreună cu Zoican, ai dezlegare de la rânduiala papucilor.

În ajun îşi călcase pe inimă şi cu Uţubarză, nu fiindcă îi

trecea pragul pentru prima oară, ci, fiindcă, privindu-l, oftase, cu uimire şi regret:

— Poftim înăuntru, că n-am papuci pe măsura piciorului domniei-tale.

În odaia de musafiri, o masă de stejar masiv aştepta înconjurată de scaune cu spătar înalt, chenăruite în cioplitură, de funie răsucită, înconjurând soarele şi luna. Pe o policioară cu geam, zâmbeau strălucitoare pahare de Sibiu, carafe braşoveneşti, farfurii de Hurez cu veseli şi zburliţi cocoşi coloraţi, căni şi, mai ales, acele ispititoare ulcioare de lut, scrise de meşter cu smalţ alb: ţuică, vin, afinată, rachiu de brad, de ienupăr, de izmă. Dedesupt stau rânduite într-o firidă borcanele cu dulceţuri.

Micile manii ale gazdei, aveau darul să descreţească pentru câteva clipe fruntea lui Tudor, dar, de cum începea vorba despre cele politiceşli, chipul i se întuneca, şi privirea i se înăsprea. Vorbea tăios, aproape răstit, după obiceiul dobândit în vremea ostăşiei, cuvintele-i izvorând ca dintr-o fierbere grea clocotind de durere şi revoltă, pentru câte nedreptăţi încercau răbdarea norodului.

— Tudore, nu te-am văzut de când te-ai întors de la Viena, deschise vorba bătrânul Costache Bălteanu.

— Viena? Să nu mai aud rostindu-i-se numele. S-au adunat acolo regi, împăraţi şi miniştrii lor să-i cânte prohodul lui Napoleon şi să petreacă. Când le mai rămânea timp liber, căutau să-şi fure căciula unul altuia. Cum nu izbuteau, hotărau să mai ia câte o piele după cei mici. Oile să n-aştepte dreptatea lupilor!

— Ai vorbit cu împăratul ruşilor?

— Vorbit? A vorbit el: „Am auzit că eşti un ostaş credincios şi viteaz. Să stai cu ochii pe păgân şi să fii gata de luptă cu oamenii tăi. O să te bucuri de răsplata noastră."

— Nu cer răsplată, prea slăvite, ci o umbră de dreptate pentru neamul meu oropsit.

— Dreptate? Am s-o fac cu sabia mea. Creştinismul va birui, şi soarele lui va străluci mai luminos şi pentru voi.

Am înţeles că-mi răcesc gura de pomană, mai ales că vulpoiul de Capodistria, consilierul lui, mă tot îndemna prin semne să ies. Auziţi! Dreptate cu sabia ţarului… Soarele creştinismului!… Parcă îi cerusem să mă ungă patri- arh al Constantinopolului. Şi-am mai înţeles că n-avem să aşteptăm mântuirea de la împărăţii. Că nu de florile mărului s-au întovărăşit tiranii cei mari ai Europei

în *Sfânta Alianţă,* ci ca să pună sub obroc orice nădejde de slobozenie a noroadelor. Câştigul nu-l avusei de la ţar, ci de la nişte fraţi din Transilvania, aflaţi pe la Şcolile Apusului. Propovăduiesc cu râvnă luminarisirea neamului nostru şi înfrăţirea Ţării Româneşti cu Moldova şi Transilvania.

— Visuri, Tudore! Stăm aici ca mărul lângă drum. Cine trece, ne zburătuceşte.

— Ne zburătuceşte că ne-am lăsat în voia nemernicilor, să ne pună unghia-n gât, să ne ia şapte piei, şi să ne ticăloşească. De gândeau şi cei ce s-au dus după timp, precum gândeşti domnia-ta, serdare Bălteanu, apoi de mult ne seca sămânţa.

— Ce putem face când avem împotriva noastră împăraţii, turcii, ciocoii, arnăuţii şi sărăcia?

— Ce putem face? Să plângem ca muierile şi ca nevolnicii dând acatiste! Să aşteptăm până ce ne-o roade oftica şi pelagra; până s-or nărui bordeiele şi-o creşte brusturul în bătătura rumânului; până ni s-o stinge lumina ochil or, şi ni s-or înfunda urechile cu pământ, ca să nu mai vedem şi să mai auzim copiii plângând de foame! Asta să aşteptăm!

Privirea, aprinsă de mânie, stărui câteva clipe asupra bătrânului Bălteanu, de parcă el ar fi fost vinovat de toate angaralele, dijmele, podvezile, jaful şi silnicia prăvălite asu- pra ţării de simbriaşii turcului, Fanarului, ciocoilor şi egumenilor.

— Am venit să te întreb, Zoicane. Ce făcuşi cu Manuc?

— Am arenduit moşia Drajnei pe 29 de ani, plătind totul până la soroc.

— Plătit? Cu ce bani?

— Uţubarză i-a trecut dragomanului aurul peste hotar.

— Aurul lui? A vândut moşiile de pe Ararat?

— Ne-am atins scopul, Tudore. O să ne putem creşte turmele şi cirezile departe de turci şi aproape de graniţa Transilvaniei. Până acolo n-ajung nici tâlharii din Vidin, nici cei din Ada-Kaleh. Manuc a fugit la Viena, dar m-a pus în legătură c-un negustor de arme din Sibiu.

— Să vă orânduiţi obşte şi un sfat al bătrânilor, Uţubarză. Să vă împărţiţi roadele moşiei Drajna după dreptate. Zoican o să-ţi spună ce mai ai de făcut.

O piatră pătrunse prin fereastră oprindu-se pe masă lângă ulciorul cu vin de care nimeni nu se atinsese.

„Turcii, vin turcii!” se auzi glasul sugrumat de spaimă

al coanei Polina care, dând buzna în casa, trase zăvoarele şi puse un drug de fier de-a curmezişul uşii de stejar.

Tudor duse fulgerător mâna la pistol, dar Zoican îl opri, împingându-l cu de-a sila spre scara ce duce la pod. „Suie Tudore, nu-ţi irosi vitejia, că tu nu mai eşti al tău, eşti al norodului".

Costache Bălteanu rămase pe loc.

„Doar nu s-or măsura cu moşnegii!" mormăi cu încă-păţânare."

Cu umărul, Zoican sparse şindrila acoperişului. Cum streaşină cobora la un pas de rotunjimile Ponorelului, săriră în crângul de mălini. În curte începură a răsuna împuşcături. Uşa căzu sub grindina loviturilor de topor. Erau cârjalii turci de peste Dunăre, având drept călăuză pe Ion Ciutură din Pleniţa. Furioşi că nu-l găsiră decât pe bătrân, îl încolţiră.

— Unde-i tâlharul? întrebă Ciutură.

— Care tâlhar?

— Tudor.

— Nu-l ştiu de tâlhar şi nu-mi dă socoteală de drumurile lui. A fost aici acum un ceas.

Au răscolit casa, au jefuit-o, au spart până şi ulcioarele

cu inscripţii albe ale coanei Polina. Cum dumneaei împreună cu Zoican ridicau satul, neavând cine le face cinstirile de gazdă, tâlharii traseră cu frânghiile un butoi de vin din pivniţă, şi aprinseră focul în mijlocul curţii, părpălind păsările, după ce le suceau gâtul. Au secătuit cumplit şi cămara, de parcă nu mâncaseră de-o săptămână.

Când luna plină se opri deasupra uriaşului plop din poarta lui Zoican, uimită parcă de câtă nebunie clocotea sub lumina ei de argint, turcii chiuiau ca oltenii, de la care învăţaseră că petrecerea n-are farmec fără asemenea strigăte de bucurie.

Prin întunericul pădurii, băltenii se apropiară tiptil, privind uimiţi la destrăbălarea tâlharilor. Le dăduse Zoican arme din peşteri.

În casă, Ion Ciutură, împreună cu căpeteniile turcilor, se ospătau de zor. Îl chinuiseră pe bătrânul Bălteanu, turnându-i vinul cu de-a sila pe gât, până ce căzuse în nesimţire.

Prin spărtura din acoperiş, Tudor, Codobatură şi Uţubarză pătrunseră în casă. Ameţiţi de băutură şi luaţi prin surprindere, mai marii bandei au lăsat armele.

— Spune tâlharilor tăi, Ciutură, să se astâmpere şi să iasă din curte. Altfel nu mai vedeţi niciunul răsăritul soarelui, îl ameninţă Tudor.

N-apucă să împlinească porunca slugerului când, afară, începu lupta. Loviţi din toate părţile, tâlharii se apărară o vreme, până ce, simţindu-se biruiţi, o rupseră la fugă spre poartă, unde-şi legaseră caii, ascunşi acum de bălteni prin curţi, fiind animale furate din satele vecine. Deznădăjduiţi, săriră gardul în Topolniţa. De pe maluri, îi pândeau cu flinte, topoare şi furci, bărbaţi şi femei. În lumina lunii se încinse o vânătoare ciudată. Se trăgea ca la raţe asupra cârjaliilor fugăriţi prin mijlocul gârlei. Până la urmă se predară, împuţinaţi şi istoviţi. Slugerul privi cu silă gloata fioroasă, ruptă, leoarcă de apă şi sânge, încă nedezmetecită din băutură, cerând îndurare, îngenunchiată în faţa porţii.

— Aceşti lotri au ars şi prădat până acum optsprezece sate. Au ucis femei, bătrâni şi copii, săvârşind silnicii fără pereche. Spânzuraţi-i, le porunci bălteniilor. Lăsaţi-l numai pe Ciutură. Îl judec eu.

I-au atârnat de crăcile sălciilor de pe malul gârlei.

În jurul focului din curte, se adunase aproape tot satul

ca la o judecată de apoi. În picioare, sprijinit în sabie, nemişcat, tăcut şi încruntat, Tudor părea de piatră. Tresări numai în clipa în care Ciutură fu prăvălit la picioarele lui.

— Creştin şi român eşti tu, nemernicule, însoţindu-te cu păgânii la tâlhării? Nu te arde durerea satelor unde i-ai purtat ca să-şi facă de cap? Năpârcă blestemată, mi-e scârbă să-ţi rostesc numele. M-am jurat că de te prind, te tai cu mâna mea, şi sunt învăţat să-mi ţin jurământul.

Tâlharului nu-i venea a crede c-o să-l ucidă şi, cum sta în genunchi, cu capul plecat a iertare, pandurul îl descăpăţână dintr-o singură lovitură, în care adunase toată ura ce clocotea în el.

Când zarva se potoli, iar ultimele vreascuri se topeau în focul din mijlocul curţii, coana Polina, după ce privise, cu jale ţăndările rămase din oalele, şipurile şi borcanele înflorate, casa semănând acum a cocină, precum şi jaful din pivniţă, porni spre coteţe să cerceteze de i-au mai rămase ceva orătănii în viaţă. O auziră toţi deodată strigând de parcă ar mai fi năvălit o altă ceată de başbuzuci. Descoperise la adăpostul unei căpiţe de fân un turc, sfo-răind în somn fără vise. Îl dezmeteci Uţubarză c-o lovitură de picior în coaste. Dacă profetul însuşi i-ar fi

apărut atunci în faţă, ieşind din pământ ori coborând din cer, tâlharul n-ar fi fost mai năucit ca în clipa când, deschizând ochii, se trezi cu satul adunat în jurul lui. Până să apuce a zice „aman”, coana Polina, care zărise scoţând capul din buzunarele şalvarilor o pereche de papuci furaţi din cerdac, îl blagoslovi zdravăn c-o joardă de alun.

— Iartă-l slugere că fuse destulă pedeapsă pentru el să guste bătaie de cadână, îl rugă Zoicanca.

Pandurul îşi descreţi fruntea a zâmbet, făcându-i hatârul.

*

Zoican n-a mai bătut şindrilă pe acoperişul casei sale ca să astupe spărtura pe unde ieşise cu Tudor. A pus doar o foaie de tablă, pentru a rămâne mărturie peste timp a acelei întâmplări. Spărturii i-a zis „copca lui Tudor”.

CAPITOLUL VI

PĂCATUL DRAGOSTEI

Noiembrie începuse c-o ploaie subţire şi rece. Ilie Uţubarză era tot la Balta. Dăduse ajutor la refacerea gospodăriei lui Zoican, dar învăţase şi cum se face negustorie nouă, iscălind doar nişte hârtii. Îl uimea iscusinţa negustorului şi mai ales cât de uşor trăgeau banii la el de parcă ar fi fost fermecat.

Urmând să plece împreună, Uţubarză spânzură nişte fălcele de lemn de-a lungul docarului.

— Ce năzdrăvănie mai e şi asta, Ilie?

— O să se îndârjească vremea, cucoane Zoicane. Au plecat cocorii la cârstovul viilor şi ei cunosc semnele anotimpurilor mai bine ca oamenii. De unde ştim noi că până la Craiova nu ne troieneşte cerul? Atunci lăsăm făcelele şi înţepenim roţile în lăcaşul ce l-am croit pe tălpile de stejar.

— Te pomeneşti că mâine-poimâine îi pui şi vreun cazan din alea angliceşti, să umble fără cai.

— De ne-or lăsa vrăjmaşii om face şi d-astea, că minte ne-a dat Cel de sus.

— Până atunci, Ilie, trebuie să scoatem bani din negustorie, că banul e unul din semnele blestemate ale veacului ăsta. Pentru el, popa se roagă întru iertarea păcatelor tale, şi tot pentru el, poţi pune şi pe dracu să-ţi legene copiii. Ispravnicul nu te mai prigoneşte, ci ţi-e prieten. Zapciul nu mai vine cu harapnicul, ci cu căciula-n mână. Şi apoi, banul e mut şi surd, ager ori prost, după împrejurare, dar aude ce alţii n-aud, înţelege ce alţii nu înţeleg, şi vorbeşte toate limbile pământului fără să-nveţe niciuna. Iar dacă biblia te-ndeamnă să dai lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu şi împăratului ce e al împăratului, banul te îmboldeşte să dai şi lui Scaraoţchi ce e a lui Scaraoţchi, fiindcă şi el îţi poate fi de folos când Cel de sus doarme ori face nazuri. Turcul şi fanarioţii ne-au mai învăţat să dăm şi prostului, ce e al prostului şi hoţului ce e al hoţului.

Slugerul şi cu mine cumpărăm vite tinere; le creştem, le prăsim şi le vindem peste munţi unde au preţ bun. Ne-am încropit şi noi şi oamenii care ne ajută. Am părăsit negustoria de capre şi oi, că mereu dădeau turcii iama prin turmele noastre. Oltenii cresc acum oi puţine, că s-au săturat să le tot dea plocon la pilaful ienicerilor, chebapul

sultanului şi pastrama beşliilor. Vitele mari sunt cu spor. Numai că, negustorii greci, veneţieni şi austrieci au deschis ochii dregătorilor Porţii. Caragea a pus oprelişti la vămi. Doar el şi oamenii împărăteşti pot trece vite peste graniţă. Păgânii de pe marginea Dunării ne pradă cirezile, nu pentru seu ori ciriviş, ci fiindcă s-au învăţat să le vândă nemţilor. Luna trecută ne-au furat optzeci de capete, ucigându-ne doi oameni. Am socotit că mai departe de Dunăre, la loc ferit putem sta liniştiţi. De aceea am pus ochii pe moşia Drajnei. E la doi paşi de graniţa Transilvaniei şi la douăzeci de Dunăre. Drăjnenii or putea creşte şi ei vite cât le-o pofti inima, că – slavă Domnului! – au unde.

— Şi cum o să le trecem peste munţi? Prin Strunga Norilor?

— Nu, Ilie. În locul lui Andronachis e vistiernic alt căpcăun, Iamandi. Un prieten de-al nostru, din Bucureşti. Enache Sorcovăţ, a pus la cale cu el o tocmeală. Creşte şi Iamandi vite pe moşia Seciu, dăruită de Caragea, din pământul sechestrarisit de la Andronachis. Vistiernicul plăteşte vamă cu mare privilegiu. Îi vindem noi cirezile dincolo. O vită de-a lui, una de-a noastră. Asta e învoiala.

Dar mă furai cu vorba şi uitai să-ţi destăinui ce negustorie am plănuit cu slugerul pentru tine. O să ridici han mare în inima Ploieştilor, fiindcă nu se află acolo niciunul de doamne-ajută, iar târgul e de viitor. Îl clădim şi-l întocmim noi cu tot dichisul, iar o treime din câştigul net îl dai pentru cumpărarea de arme.

— Eu hangiu, cucoane Zoicane? Mai curând s-o întoarce Teleajenul spre creierul munţilor, râse Uţubarză. De când aşteaptă stăpânirea ca să mă pună-n furci!

— Ilie, în ţara asta, deopotrivă blagoslovită şi bătută de Dumnezeu, nu e orânduiala Apusului, ca fieştecare om să aibe patalama cu numele şi semnele lui. Din această pricină te ştie numai popa din sat când te botează, te cunună ori te îngroapă. Din tagma mirenească te cunoaşte vechilul când eşti clăcaş, vecinul când ţi-e duşman şi muierea când i te urci în pat, dacă nu te-a uitat cumva. Cine să-şi dea cu bănuiala că tu eşti vestitul haiduc Uţubarză? Află, omule, c-ai murit. Am aici o hârtie de la vătăşia Cloşanilor în care stă scris că ai fost ucis de osmanlâi.

Ilie Uţubarză, după o clipă de năuceală, întrebă, râzând:

— Mă îngropărăţi fără popă, cucoane Zoicane, ori m-o

fi prohodit Vasile Jiganie?

— Nu, Ilie, că el nu ştie decât moliftele pentru beţivi, ale Sfântului Vasilie. De-abia acum se chinuie să-l mai înveţe câte ceva vlădica Ilarion, ca să nu se dea de gol când umblă prin ţară, în rasă călugărească, pentru treburile noastre, vânzând „Vieţile Sfinţilor" şi „Visul Maicii Domnului". La Craiova o să-ţi razi umbra de barbă pe care o porţi şi o să-ţi tai din pletele şi din mustaţa aia fudulă de haiduc afurisit, că aşa te arată răvaşul de drum, şi aşa îţi va fi chipul de aici înainte.

— Bine că nu mă papistăşirăţi de tot!

— Am mai adus slobozenie pentru Ilie Călugăru să deschidă han cu cârciumă în târgul Ploieştilor. E acolo vad bun lângă Drumul oilor, Vălenilor şi Buzăului. În trei-patru luni îl punem pe picioare. Te învoieşti?

— Dorinţa slugerului Tudor, e pentru mine poruncă, cucoane Zoicane, că-l roade durerea norodului şi-l arde setea de dreptate.

— Îl roade, Ilie, şi-l arde, că ştie ca nimeni altul cât e de căptuşit norodul cu angarale, beilicuri, clacă, bir, şi Allah mai ştie cu ce, că Dumnezeul nostru nu pricepe nici turceşte nici greceşte, cât îi el de Dumnezeu, lăsând

rumânul să se topească de foame şi jale cum se topeşte lumânarea.

Bătură palma, pecetluind astfel învoiala.

În păresimi, hanul era gata, stând în calea negustorilor, mocanilor şi a multor călători spre vămile Comarnicului şi Bratocei, porturile Dunării şi Oraşul de Scaun al Bucureştilor. I se spunea „Hanul Călugărului”, după numele stăpânului. Pe „Calea Oilor” se scurgeau toamna turme pornite la iernatic în suhaturile de pe marginea Dunării, iar primăvara, se întorceau către munte. Adeseori, oierii intrau cu căruţa în curtea hanului, scoţând pe furiş de sub calabalâcurile ciobăneşti flinte trimise de Ion Despa din Satulung, ori pistoale turceşti aduse din Dobrogea. Ştiau că hangiul nu se caliceşte la preţ, convinşi că el vinde cu câştig îndoit. Ilie le ascundea însă în nişte zăcători din adâncul beciului.

Uneori, noaptea târziu, când încerca să adoarmă, îi venea în gând spusele lui Zoican. Nu mai auzise nicicând atâta vorbă cu tâlc, simţindu-i tăria ori de câte ori îl copleşeau necazurile. Treburile mergeau greu, iar oamenii stăpânirii se arătau hrăpăreţi, afară din fire. Se înfrâna greu să nu le plătească haiduceşte. Auzind şi de neomenia

slujbaşilor prin sate, simţea cum i se rostogoleşte parcă în suflet un grohotiş colţuros şi plin de venin, apucându-l zorile fără să fi pus pleoapă peste pleoapă. Văzându-l morocănos, un muşteriu glumi:

Jupâne, îţi trebuie o hangiţă să-ţi mai rupă din treburi. Ţi-e vremea şi oricât te codeşti, tot nu scapi.

Îi răspunsese râzând:

— Mi-o fi vremea, dar nu mi-a sosit ceasul.

— Ehe! hangiule. Nu scapă nimeni fără să plătească haraciul muierii. Şi încă cu dobândă turcească.

*

Trecând dimineaţa prin faţa isprăvniciei Ploieştilor, lui Uţubarză i se păru că are o nălucire. Într-o butcă, aştepta cu caţaveica de vulpe roşcată pe umeri, Teodora, văduva vistiernicului Andronachis.

— Mână, ţigane, porunci vizitiului, Pavlos, căpitanul isprăvnicesc. Până diseară trebuie să fim la Bucureşti.

„Porumbiţa Domnului” îşi ia zborul, cugetă Uţubarză, amintindu-şi cât de cucernic o spovedise Vasile Jiganie.

Păşind în văduvie la numai 17 ani, Teodora se întorcea săracă la maică-sa, chelăreasă în casa vornicului Slătineanu. Ce nu zmulseseră haiducii din averea

răposatului vistiernic, confiscase Caragea.

*

Venise o nouă toamnă, Ilie Uţubarză se întorcea dinspre Seciu, unde tocmise vin pentru iarnă. Plouase pe la izvoarele din munţi, fiindcă Teleajenul îşi cam tulburase apele, arătându-se neliniştit, ceea ce, după firea lui necumpănită, promitea înecătură. La Blejoi, hangiul zări prinsă în mijlocul râului o căruţă aplecată într-o rână, c-o roată frântă. Din sus, huietul sălbatic al văii aducea ecoul viiturii. Căruţaşul, o mână de om, strivit parcă de căciula ce nu părea a lui, deshămase caii, scoţându-i la mal, în vreme ce gura-i toca la sfinţi şi la Dumnezei mai cumplit ca o meliţă, iar când îi isprăvea, împrumuta câte ceva din cele sfinte ale turcilor şi ale ovreilor. În căruţă, pe un maldăr de covoare, scoarţe şi macaturi, două călugăriţe speriate făceau din când în când câte o cruce, aşteptând mântuirea din cer, ori de aiurea, fiindcă de la vizitiul lor nu mai aveau nicio nădejde.

Ilie trase căruţa alături.

„Opreşte-te, măi omule, că din ocări şi-înjurături nu scoţi nici spiţe, nici obezi. Mai bine duceai măicuţele în cârcă pe mal şi uşurai căruţa de bulendre, că vine apa

mare. N-auzi cum muge căpcăunul dinspre munte?”

După câteva clipe, călugăriţele se odihneau pe leagănul din căruţa hangiului. Apoi, covoarele roşcate ori galbene, împodobite cu frunze şi păsări, scoarţele portocalii, cu grunji şi cetină de brad, chilimurile brumării cu chenare albastre şi ciucuri albi, îi umplură căruţa.

— Ce de zestre, măicuţelor! să măriţi două duzini de fete şi-o văduvă pe deasupra, glumi Ilie.

— Păi, pentru ele am pornit la târg, creştinul lui Dumnezeu, răspunse maica Fevronia, ridicând privirea către sprâncenele haiduceşti ale voinicului, nu pentru măritişul meu ori al maicii Aritinia – Doamne iartă-mă! ori pentru însurătoarea vreunui fecior bătut de brumă ca domnia-ta, că nu-ţi văd pe mână sfânta verigă.

Lui Ilie îi plăcu înţepătura şugubeaţă a tinerei monahe, glasul vioi ce suna a voioşie cu tot necazul din care abia ieşise. Ochii ei îl tulburară însă peste măsură. Erau de un albastru proaspăt cum e cerul spălat de ploaie, când nicio umbră nu-i mai întunecă bolta. Fără de voie, hangiul îşi auzi glasul pornit hai-hui ca de unul singur: „Ce ochi albaştri, Doamne!”

Obrajii călugăriţei se îmbujorară iar minunile ce

stârniseră tulburare, se obloniră o clipă.

— Sunt şi ei plămada lui Dumnezeu, voinice, răspunse femeia, codindu-se, într-un amestec de şiretenie şi modestie.

Ilie simţi în clipa aceea cum îl străbate un fior necunoscut, o slăbiciune de care parcă-i fu oarecum ruşine. Ar fi vrut să-i mai spună ceva femeii, dar nu-l mai ajutară nici gândul, nici limba. Îl dezmetici tot glasul măicuţii Fevronia:

— Să ştii că maica Aritinia, tovarăşa mea, e surdă şi mută din născare, aşa că nu ţi-a auzit vorba, şi nu ţi-a aflat gândul cel rău iar eu te-am iertat.

— N-am gânduri rele, măicuţă, dar aşa frumuseţe de ochi n-am mai văzut în viaţa mea. Dacă e păcat să-i priveşti, sunt gata să îndur toate canoanele şi toate blestemele, să mă iau de piept cu Necuratul şi să răstorn toate cazanele iadului, acum şi-n vecii vecilor, răspunse Ilie, aproape pe nărăsuflate, sub formă de glumă. Dar hotărârea din glas şi privirea-i aprinsă vădeau că nu glumeşte.

— Pari cam iute din fire, rumâne. Cată a te linişti şi a-mi spune cine eşti.

— Ia, un hangiu din Ploieşti, pe nume Uţubarză.

La asemenea nume ciudat pe maica Fevronia o încercă râsul, apoi, deodată, deschise ochii mari, într-o uimire iscată din amintire.

— Uţubarză? Eşti cumva neam cu acel vestit haiduc de prin părţile noastre?

— Da, măicuţă. Numai că eu l-am sugrumat, fără a-l ucide de tot şi l-am îngropat fără a-i pune cruce.

Maica Fevronia înţelese pe dată adevărul fără a se înspăimânta. Dimpotrivă. O undă de simpatie se aşternu peste albastrul ochilor ei. Simţise în omul acesta o căldură şi-o bunătate pe măsura staturii lui de voinic, iar vorba şi privirea fără ocolişuri vădeau firea-i cinstită.

— Lumea asta, croită ca funia în traistă, trezeşte mai în fiecare din noi câte-un haiduc, chiar şi sub această rasă mohorâtă care încearcă să ne deosebească de ceilalţi muritori. Nu te teme de mine, Ilie Uţubarză, că şi eu mă trudesc să înnăbuş ce îi e dat omului mai dulce pe lume, şi greu izbutesc, păcătoasa de mine. Acum te cunosc bine. Îmi amintesc că ai dăruit mânăstirii Suzana două vaci cu lapte din cele luate de la vistiernicul Andronachis. Numai că atunci aveai barbă de mitropolit; statul şi fulgerele din

ochi ţi-au rămas însă aceleaşi.

Uţubarză oftă adânc, să-şi potolească o arşiţă necunoscută până acum.

— Da, măicuţă! Acela sunt. Dar de când m-am făcut hangiu, pentru lume şi, mai ales, pentru stăpânire, sunt Ilie Călugăru.

— Atunci cum ai avut curajul să-ţi rosteşti adevăratul nume în faţa unei străine?

— Cunosc omul după ochi, măicuţă, şi niciodată acest simţ al meu nu m-a înşelat. Ochii domniei tale n-au întunecimile ascunse ale trădării, ci lumina dragostei şi-a bunătăţii. Află că de mi se spune Călugărul, nu e doar o poreclă stearpă. Am purtat şi eu comanacul în tinereţe, dar l-am înfipt repede într-un par din gardul mânăstirii Cheia, fiindcă acolo aflasem rosturile haiduciei, după ce am fost o vreme pandur.

Tânăra femeie amuţise. Ştia că bărbatul acesta spune adevărul. O învăluia încet o umbră de nelinişte şi i se învălmăşeau în suflet simţiri ciudate, un amestec de teamă şi de dulce vinovăţie.

Hangiul înhămă caii lui vânjoşi la căruţa mânăstirii, trecând-o pe celălalt mal, în vreme ce căruţaşul mai

slobozea din când în când câte-un potop de blesteme şi înjurături.

— Mai taci o dată, moară hodorogită.

— Îmi vărs şi eu necazul pe Belzebut că şi-a vârât coada între spiţele roţii şi-s bucuros că n-aude maica Aritinia; că din partea măicuţii Fevronia n-am nicio supărare: sfinţia-sa are ochi şi urechi numai pentru cele bune.

Uţubarză tăie un arin din zăvoiul de pe margine şi, legându-l sub capătul osiei văduvite de roată, îi spuse vizitiului mânăstiresc:

— Adă căruţa la Hanul Călugărului, măi rumâne. O să găseşti acolo şi măicuţele şi roată pentru hodoroaga ta. Trage-o mai încoace de mal că s-apropie viitura. N-auzi cum urlă Teleajenul ăsta nebun?

*

Pe povârnişul ce ducea spre mânăstirea Suzana, Uţubarză îşi îndemna caii să urce. Venise să-şi ridice covoarele tocmite pe măsura odăilor. Cum lucrul ţinuse vreme îndelungată, ca orice lucru de nădejde, mai bătuse drumul de câteva ori. Bucuros că ieşiseră adevărate podoabe, făcu şi o danie pentru „cutia” lăcaşului de sub munte. Hangiul nu plecă însă în dimineaţa următoare, ci

în toiul nopţii, ca hoţii, aşa cum s-a şi dovedit a fi, întrucât luase cu sine pe maica Fevronia, cea mai meşteră ţesătoare de covoare a mânăstirii.

Mare jale a fost a doua zi printre monahe, când s-a aflat că măicuţa a fost răpită. Mai ales stariţa se dădea de ceasul morţii. Nu s-a mulţumit doar cu acatiste şi blesteme împotriva hrăpitorului, ci a zburat ca furtuna să se plângă isprăvniciei şi episcopului Sofronie al Buzăului. Când auzi chiar din gura maicii Fevronia, că răpirea a fost cu voie, stariţa simţi c-o apucă leşinul. Întărâtat de gura acesteia, poate şi de vreun dar, episcopul a slobozit *Carte de blestem* împotriva vinovaţilor, citită în pragul altarului, trei duminici la rând de părintele Roşca din parohia Maicii Precista unde era enoriaş hangiul, citire bâiguită în grabă, cu gura pe jumătate, când ieşea lumea din biserică, fiindu-i Ilie prieten şi, socotind că de ar fi fost în locul lui, la fel ar fi făcut; că pentru asemenea mândreţe de femeie merită să înfrunţi toate blestemele.

Văzând episcopul Sofronie că „oaia cea rătăcită” nu se pocăieşte, întorcându-se la sfintele războaie de ţesut covoare ale mânăstirii Suzana, slobozi altă afuresenie asupra oricărui slujitor al bisericii care ar îndrăzni să dea

binecuvântarea cununiei celor doi păcătoşi, urmând a-şi duce ei zilele, în chip nelegiuit, adăugând încă un păcat de moarte la cel săvârşit prin batjocura adusă tagmei călugăreşti.

S-a găsit însă un nevrednic de popă să pună cununiile robilor lui Dumnezeu Ilie şi Florica (cum era numele maicii Fevronia după botezul dintâi). Furios, episcopul Sofronie a chemat la sine pe părintele Constandin care-i călcase porunca şi căzuse astfel, ca un nesocotit, sub afurisenie.

— Ai cunoscut porunca şi blestemul?

— Cunoscut, Sfinţia-ta!

— Atunci cum ai îndrăznit s-o calci?

— Am primit miluita dezlegare de la prea-sfântul şi prea-iubitorul de Dumnezeu Kir Nectarie, Mitropolitul Ungro-Vlahiei, îl înfruntă popa, întinzându-i hârtia cu pecete, abia ascunzându-şi bucuria de a-şi vedea ierarhul cum se fâstâceşte, înmuiat, după ce se zburlise şi se înroşise ca un curcan.

„Slobod e părintele Constandin din parohia Trisfetitelor a Ploieştilor să dea taina cununiei robilor lui Dumnezeu Florica şi Ilie, că mai plăcut este Domnului Savaot să vadă

aduşi pe calea cea dreaptă doi creştini rătăciţi, decât să-i lase pradă diavolului şi focului cel veşnic al Gheenei. Dezlegăm pe părintele Constandin pentru vina de a fi călcat porunca, căzând sub afurisenia Sfinţiei Sale episcopul Sofronie, că păcat nu este acolo unde cuvântul mitropolitului vine peste cuvântul episcopului. Spulberăm afurisenia căzută asupra celor două suflete rătăcite în lumeşti păcate, iar de blesteme să n-aibe parte decât apostatul Arie şi toţi câţi l-au urmat.

Pentru deplina iertare, orânduim ca cei doi păcătoşi să dea Sfintei Episcopii a Buzăului două lumânări de ceară a câte două ocale şi untdelemnul de mir în douăsprezece duminici, adică, pentru fiecare apostol al lui Hristos câte o dată."

— Voia Înalt-preasfântului mitropolit este voia lui Dumnezeu, şi cu smerenie ne plecăm, bolborosi, înecându-se, Sofronie. Dar, dacă părintele Constandin ar fi avut vreun har mai de seamă, ar fi auzit pe episcop, după ce i-a întors spatele, cum suduie pe Înalt-preasfântul în odaia alăturată, chemând în ajutor atât pe apostatul Arie cât şi pe vânzătorul de Hristos Iuda Iscariotul.

CAPITOLUL VII

CAPCANE

Radu Merişanu, feciorul vornicului Manolache, trimis să înveţe carte la Viena, după repetate scandaluri prin locantele de pe malul Dunării, fusese expulzat de poliţia chezaro-crăiască, împreună cu prietenul său Mikloş Banffy – nepotul guvernatorului Transilvaniei – fiindcă amândoi „studenţii" se îndeletniceau cu contrabandă de arme pentru sârbi. Zoican îl cunoscuse în prăvălia unui armurier vienez, aflând astfel că odrasla vornicului bucureştean prinsese gustul primejdioasei negustorii.

Se întorsese Radu Merişanu cu ciudate şi plăcute obiceiuri nemţeşti, aşa că nu-i fu greu să prindă în mreje o seamă de coconi boiereşti, care se întreceau să-l poftească la zaiafeturi şi la jocuri de cărţi, atunci când nu băteau împreună uliţele Bucureştilor încărcaţi în căleşti cu lăutari.

La o soareà, zări însă în casa vornicului Slătineanu pe Teodora Andronachis. Fată de slugă, ea nu lua parte la petrecerea boierilor. Sta doar cu ochii pe odaia în care se răsfăţau blănurile musafirilor şi unde, la o masă, maică-sa

– chelăreasa Polixenia – împacheta cofeturi şi zaharicale ca să le ia, la plecare, jupânesele şi jupâniţele, pentru bătrânii şi copiii rămaşi acasă.

Încet-încet Radu Merişanu îşi pierdu liniştea. Femeia cu plete negre şi ochi verzi, îl supunea cu puterea unei farmazoane. Mereu în preajma ei, nu mai bătea târgul după zaiafeturi, nu mai scutura pungile boiereşti la stos şi la faraon, şi nu se mai strecura noaptea prin iatacuri străine să încălzească patul jupâneselor. Teodora împlinea, cu farmecele ei, ceea ce viaţa îi ascunsese până atunci. Cheltui nebuneşte, încărcând-o cu giuvaeruri, blănuri şi mătăsărie, iar când slei ultimii bani, începu să dea iama prin diamanticalele maică-sii, amanetându-le pe la zarafi, cu camătă grea. Disperat, se plânse bătrânul Merişanu lui vodă că nu-şi mai poate stăpâni feciorul, şi vodă îl puse sub ascultarea „Epitropiei tinerilor evgheniţi", înfiinţată de domnie pentru a împiedica risipirea averilor părinteşti. Ba, pentru neascultare, porunci Caragea să-i tragă îndărătnicului douăzeci şi cinci la tălpi. Dar, nici bătaia, nici ameninţarea cu dezmoştenirea, nu-i potoleau îndrăgostitului patima care-l sfâşia ca o fiară, şi-l mistuia ca vâlvătaia unui rug. Nevoia

de bani trezea în el gânduri ucigaşe, chinuindu-se zi şi noapte cu planuri pe care nu le putea scoate la capăt. Când îl rodea mai cumplit deznădejdea, îi bătu la uşă Zoican.

— Arhon Radule! Am un alişveriş pentru domnia-ta şi domnişorul Banffy.

— Fii binevenit, kir Nicolae. Sunt numai ochi şi urechi.

— Îmi face trebuinţă o sumă de puşti şi pistoale.

Se învoiră numai după ce Merişanu primi arvuna o sută de galbeni.

— E treabă primejdioasă, kir Nicolae, dar prietenul meu Mikloş Banffy o să-ţi împlinească vrerea dacă-i plăteşti toată marfa înainte. Du-i răvaşul ăsta.

La conacul părintesc de lângă Sibiu, după ce citi rândurile Merişanului, tânărul grof îl învălui pe Zoican într-un zâmbet larg.

— Văd că te-ai învoit din preţ cu prietenul meu Radu. Ai toţi banii?

— Toţi!

— Atunci, ridici în seara asta pistoalele de la prăvălia lui Schloss. Puştile – mâine. Vezi ca oamenii domniei tale să nu scoată vreo vorbă prin cârciumi.

În toiul nopţii, pe când Zoican era cufundat într-un somn adânc, fu trezit de cătanele împărăteşti şi ridicat împreună cu pistoalele pe care apucase să le ia.

În acel ceas târziu, Codobatură cinstea un pahar de vinars cu Eremie la o cârciumă de lângă Turnul dulgherilor, – fostul marinar îndeletnicindu-se acum cu cărăuşia, la Sibiu. Un slujitor al hanului unde trăsese cu Zoican, îi aduse ştirea arestării negustorului.

— E la mijloc trădare, Eremie. Altfel n-ar fi aflat poliţaii. Oare cine să fie ticălosul?

— Până-l găsim, du-i vestea coanei Polina, Ioniţă, că nu-i de glumă. Acu' ştii de unde să-mi iei urma.

Mikloş Banffy reciti răvaşul lui Radu Merişanu: „Negustorul vrea o mie de seceri. Ajută-l aşa cum l-ai ajutat şi pe Duşici. Plăteşte bine. Aşteaptă-mă la Sibiu. Vin c-o zână, cum nu se mai află. Mi-e tare dor de nişte petreceri nebune, că la Bucureşti sunt ţinut de scurt mai rău decât o fată mare. Ajută-l aşa cum l-ai ajutat pe Duşici!"…

Îndemnul lui Radu era o sentinţă, fiindcă Duşici, omul lui Obrenovici, trimis tot de Merişanu, fusese denunţat de Banffy, după ce-i luase banii pentru arme.

*

Teodora moştenise isteţime de la răposatul ei tată, diac la Agie, iar frumuseţe de la bunică-sa, chefalonită măritată în Fanar. Crescuse de la trei ani în casa vornicului Slătineanu, învăţase carte pe lângă fata boierului şi limba germană de la guvernanta ei. Se înfruptase şi din cărţile Slătineanului, dobândind cunoştinţe de istorie şi literatură, uimindu-l pe stăpânul maică-sii, modesta chelăreasă. Atmosfera boierească în care copilărise, cele câteva luni de căsătorie cu Vistiernicul Andronachis, care i-ar fi adus şi luna de pe cer, treziseră în ea convingerea că e hărăzită de soartă unei vieţi uşoare şi îmbelşugate şi că nu trebuie să te uiţi cum o câştigi şi cum o păstrezi. Lângă Pavlos, curând i se stinse visul de dragoste. Dacă o atrăsese frumuseţea lui de palicar, îl descoperea acum arţăgos, prostănac şi gelos. „Şi-apoi cum o să mă împac cu sărăcia unui simbriaş? – se întrebă, desmeticită. N-o să-mi vestejesc tinereţea călcând pliurile fustanelei arnăuţeşti. Mâine, poimâine mama închide ochii, iar eu o să rămân la mâna lui avană ori slugă boierească pe viaţă, când atâtor obraze simandicoase le sticlesc ochii după mine, ca motanilor în

bătaia lunii şi dau năvală ca zăvozii la zalhana, în casa vornicului, să mă vadă. Curând Radu Merişanu, cel mai aprins dintre curtezanii mei o să moştenească trei moşii, că taică-su e c-un picior în groapă. De-abia aşteaptă să mă ia de nevastă. Am să intru iar în rândul boierilor, să-mi râd un pic de sclifositele astea, care se uită la mine ca la o jigodie de pripas, de teamă că le zăpăcesc matofiţii de bărbaţi".

— Psihi mù, i se tângui Pavlos. Ai cam început să mă uiţi. Mi-am lăsat căpitănia isprăvnicească a Ploieştilor ca să intru sub ascultarea câinelui de bimbaşa Sava, fiindcă eşti patima vieţii mele. Nu pot să te scald în diamanticale ca răposatul vistiernic. Aş fura, aş ucide! ca să te poleiesc cu aur. N-am de unde şi nu ştiu cum. De ce mă chinui, lipsindu-mă de dulceaţa fiinţei tale?

— Iartă-mă, Pavlos. Mama abia îşi mai ţine zilele. Trebuie să fac slujbă în locul ei. Cad uneori seara sfârşită de puteri. Înţelege-mă!

— Înţeleg că te pierd, Teodora. Am aflat că-ţi dau târcoale coconaşii, mai ales zănaticul vornicului Merişanu. Nu te lăsa amăgită, că e un pezevenghi, iar mie nu mi te poate zmulge cu una-cu două.

*

Trăgând la mătuşa ei, la Păuniţa, Polina Zoican bătuse zile în şir la uşile mărimilor din Sibiu să-şi scoată bărbatul din închisoare; dar toate i se închiseseră în nas. Pe o vreme zlotoasă, în casa Păuniţei Hagi Costache Pop dădu buzna Eremie.

— Cucoană Polino, mă rog frumos, cred că l-am putea scăpa pe bărbatul domniei tale.

— Cum, omule?

— Apoi, am cărat puşti pentru puiul de grof, în Polonia. Iaca ce mărturisesc hârtiile aiestea.

Polina îşi aruncă privirile peste ele şi se lumină la faţă numai pe jumătate.

— Greu, tare greu, Eremie, dar n-avem încotro. Mătuşică Păuniţo, cine ne-ar putea face o jalbă mai acătării la stăpânire?

— Hm! Un tânăr isteţ care mi-e ca un copil de suflet. L-a ajutat Costache pe când învăţa la Viena.

— Avocat?

— Nu! Teolog. A prins însă şi ceva carte juridicească la Cluj. O să-l chem diseară, că nu iese decât ca liliecii. Îi sub privegherea poliţailor.

Se lăsase bine întunericul când prin poarta din dos intră în casa bătrânei un tânăr c-o umbră de barbă, cu ochi mari şi privire blândă, dar cu vorbă iute şi aprinsă. Purta nişte haine ponosite, de târgoveţ sărac. Se prezentă singur şi scurt: Gheorghe Lazăr.

După ce ascultă vorbirea limpede şi liniştită a Zoicancei, o întrebă:

— Pentru ce-i trebuiau arme soţului domniei tale?

— Suntem nevoiţi să ne apărăm. Nu mai putem trăi de bulucurile turceşti. Trec mereu Dunărea, pradă şi omoară. Stăpânirea se arată neputincioasă, toată grija ei fiind să adune dări silnice şi să ocrotească boierii, ciocoii şi egumenii de furia ţăranilor, sleiţi de foame, sărăcie şi poveri.

— Eşti mehedinţeancă?

— Da!

— Atunci poate mi-ai putea spune, dacă-l cunoşti, ce va fi făcând un prieten de-al meu, Tudor Vladimirescu!

— Da! dacă mi-i spune şi domnia-ta de unde îl ştii pe acest tovarăş de negustorie şi de gânduri al bărbatului meu.

— De la Viena. Straşnic om. Am bănuiala că nici el nu e

străin de toată întâmplarea cu armele!

Polina răsuci uşor capul de la dreapta la stânga şi înapoi, ceea ce în deobşte înseamnă „nu”. Lazăr râse, amintindu-şi cum, la Viena, şi cu Tudor păţise la fel, aflând atunci că, în limbajul mut al oltenilor, ceea ce pentru toată lumea înseamnă „nu”, pentru ei e „da”.

— O să scriu un „memorandum”. Punem alături şi câteva din hârtiile aduse de Eremie. Restul le păstrăm, fiindcă ticăloşii sunt în stare să le facă pierdute. Mai greu e să ajungă în mâna guvernatorului.

— Gheorghiţă mamă – vorbi Păuniţa – cunosc pe avocatul Peter Gross. Ţine o nepoată de-a lui Banffy. Trimit pe Polina la canţelaria lui.

Într-o încăpere cu pereţii argintii, adâncită în gânduri şi în pernele fotoliului, Polina aştepta să fie primită de Peter Gross. Îi trimisese rândurile Păuniţei Pop prin valetul care o tot privea chiorâş – stăpânul său neprimind, de obicei, clienţi cu iie şi opregi. Până şi avocatul o socoti doar o ţărancă mai scuturată aflată în slujba acelei nepoate a doamnei Pop, despre care îi scria în biletul adus de valet. Îi vorbi de sus, într-o românească stricată:

— Unde stăpâna la tine?

— Eu sunt propria-mi stăpână, domnule avocat – îi răspunse Polina nemţeşte.

— A! vorbiţi foarte bine germana. Unde aţi învăţat?

— La „Ursuline”.

Alt „A”, întins ca un elastic, ţâşni din gura gazdei.

— Dumneavoastră valahii sunteţi uneori plini de surprize plăcute…

— Şi neplăcute, domnule avocat. Una dintre ele mă aduce la dumneavoastră.

Când află pricina pentru care venise, Peter Gross schimbă tonul.

— E grav. Îmi pare rău, dar nu pot face nimic. Să aşteptăm procesul.

— Al cui proces, domnule Gross?

— Cum al cui? Al bărbatului dumneatale.

— De ce nu şi al lui Miklóş Banffy, răspunse înţepat Polina.

— Pentru ce? Pentru că şi-a făcut datoria dând pe mâna autorităţilor un om care calcă legile ţării noastre?

— Nu singur le calcă, domnule avocat. Vă rog să citiţi, îl invită femeia, întinzându-i „memorandum-ul” şi hârtiile ce-l însoţeau. Ochii avocatului se opriră asupra încheierii:

.. Nu doreşte nimeni ca duşmanii excelenţei voastre să se bucure, domnule guvernator, şi ca ilustrul dumneavoastră nume să fie umbrit de nesocotinţa unui tânăr nepot expulzat din Viena pentru negustorie clandestină de arme, pe care o continuă şi acasă, vânzând polonezilor. Stă în puterea excelenţei voastre să puneţi capăt acestei afaceri, hotărând eliberarea lui Nicolae Zoican."

Furios, Peter Gross rupse memoriul cu toate anexele sale, izbucnind:

— Defăimezi un nobil pentru afacerile unui ticălos de valah? O să fii arestată.

— Aştept, domnule avocat. Însă mai preţioase decât hârtiile pe care le-aţi rupt sunt scrisorile lui Miklóş Banffy, către clientul său polonez. Vânzarea de arme polonezilor e o provocare la adresa Rusiei şi domnul Pini, consulul rus la Bucureşti, ar fi bucuros să afle cu ce se îndeletniceşte nepotul guvernatorului Transilvaniei. La revedere. Poliţia mă poate găsi la mătuşa mea. Nu şi scrisorile!

„Afurisită muiere! O să mi-o plăteşti" – îşi înăbuşi Gross între dinţi ameninţarea.

După câteva ore, Polina Zoican fu arestată, iar casa Păuniţei Pop, răscolită cu furie toată noaptea, fără a se da de urma vreunei scrisori. Nimic n-au putut scoate anchetatorii de la Polina în afară de învinuiri aduse lui Miklóş Banffy şi lui Peter Gross. Furioasă din cauza celor întâmplate, Păuniţa se plânse contelui Panitz, mai marele comitatului, trimiţând şi o copie a memoriului rupt de Peter Gross. Panitz fu uluit. Cum fuseseră oare atât de neghiobi şi avocatul şi poliţia ca să işte un scandal ale cărui urmări cine ştie unde vor duce? „La urma urmei, îşi zise contele Panitz, nu s-a dărâmat ţara pentru nişte pistoale. Să-i ia dracu de valahi şi pe Miklóş Banffy împreună cu ei!” Porunci şefului poliţiei să încerce a scoate ce se mai poate din mâinile acelei îndărătnice femei, şi dacă nu, s-o expulzeze cât mai repede, împreună cu bărbatul ei.

Poliţaiul începu târgul cu Polina pentru compromiţătoarele hârtii.

— Ştiţi bine că nu-s la mine. Daţi-mi drumul şi vi le aduc la graniţă. Le primiţi în schimbul lui Zoican şi-al banilor încasaţi de Miklóş Banffy; altfel, rămân aici, până ce-o să aflaţi din gazetele ruseşti ce cuprind acele hârtii şi

atunci nu ştiu pe unde o să scoateţi cămaşa – vorbi înţepat Polina.

I-au dat drumul, iar după trei zile, poliţaiul era la graniţă cu Zoican.

— Ai câştigat, cucoană! Ţi-am adus şi banii daţi lui Banffy. Ţi-o mărturisesc, faţă de bărbatul dumitale, că aş fi fost fericit să am o asemenea nevastă.

— N-ai fi fost! că nu-ţi îngăduiam să-mi vii acasă cu lucruri străine, cum e ceasul lui Zoican, al cărui lanţ luceşte pe jiletca domniei tale.

Roşind, poliţistul îngăimă ceva, întinzând olteanului ornicul turcesc pe care era gravată semnătura lui Tudor.

*

Un strigăt de bucurie rostogolit peste hărmălaia Oborului, răvăşi mulţimea, deşertând de muşterii Târgul Moşilor: „Geamala!…” Alerga gloata, fremătând, spre răspântia barierei, ca să prindă loc bun lângă uriaşa momâie, cu oglinzi în loc de cap, cu două feţe şi patru mâini şi cu rochie cât clopotul Mitropoliei, întinsă pe arcuri de sârmă. Panglici colorate fluturau în ritmul lăutelor şi-n legănatul Geamălei, jucată de flăcăul care o purta pe umeri, ascuns sub fuste. Alerga mulţimea nu ca să-i vadă chipul

caraghios, ci ca să-i audă glasul, fiindcă arătarea vorbea şi oamenilor le plăcea ce spunea. Unul dintre „geamalăi”, adunând mărunţiş în căciulă, încinse vorba cu purtătorul momâii:

— Geamălă! Geamalà!
Ce caţi tu, frumoasa mea,
Ibovnic prin mahala?
— Întrebi ca un prost sadeà!
Ibovnic, în mahala
Cu păduchi în teşcherea?
— Caut ici, caut coleà
Ca să-mi fac o maloteà
Ca Doamna lui Caragea,
Doar din piele de rumân,
Că-i la dajdie hapsân.
Vreau, neică, o maloteà
Să merg la Stambul cu ea
Şi să trag din narghilea
Cu vizirul Mustafa
Şi cu Vodă Caragea.

Se scuturau de râs mahalagiii, sorbindu-i vorbele, dar n-au avut răgaz să mai afle şi alte năstruşnice dorinţe ale momâiei, că s-a iscat zarvă şi învălmăşeală. Gonind dinspre noroiosul sat al Colentinei, o caretă cu cai albi se oprise ca-ntr-un zid în gloata din jurul Geamălei. Vizitiul încerca să-şi deschidă drum cu biciul, izbind în dreapta şi-n stânga, până ce un geambaş i-l zmulse, începând să-l croiască vârtos pe spinare.

În caretă, un boier tânăr şi o jupâniţă, căreia îi sticleau rubinele pe fesul alb, şi mărgăritarele în ghiordanul din jurul gâtului încremeniseră. În clipa când, dezmetecit, boierul se ridică să-şi scape vizitiul, răsunară două focuri de pistol. Se prăbuşi cu capul în piept pe blănurile din fundul trăsurii, în vreme ce sângele îl podidi pe gură şi pe nas. Al doilea glonţ nimeri în creştetul fesului cu rubine, femeia alunecând năucită pe podina uliţei. Profitând de zăpăceala ce cuprinsese puhoiul omenesc, ea se strecură într-o cârciumă.

— Puneţi mâna pe ucigaş! striga cât îl ţinea gura vizitiul. L-au doborât pe conaşul Radu Merişanu!

Ucigaşul, un arnăut călare, dispăruse însă în galop printre răzoarele viei lui Ghica.

*

În cârciuma hanului „La găina porumbacă”, Vasile Jiganie tăifăsuia cu Pintilie, când o cuconiţă speriată dădu buzna, strigând: „Ascundeţi-mă! Mă omoară!”

Pintilie trase zăvorul uşii dinspre uliţă, iar Jiganie împinse femeia în cuhnie. Vru s-o întrebe cine-i căuta moartea, dar întrebarea îi rămase pe buze. Bâigui după câteva clipe: „Bătu-m-ar sfântul de azi! Ori am orbul găinilor, ori mi se năzare! Porumbiţa Domnului!”…

La această năstruşnică alintare, Teodora făcu ochii mari, retrăind fulgerător întâmplarea cu spovedania din iatacul vistiernicului Andronachis.

— Domnia-ta… păă… rinte…

— Eu! Mică-i lumea, Hristoase! Fii liniştită. Aici nu-ţi poate face nimeni niciun rău.

Avea s-o furişeze apoi prin mulţime, punându-i pe cap o broboadă fumurie, împrumutată de la Arghira, fosta roabă a lui Ibrahim-paşa din Rusciuc, acum tovarăşă de negustorie la hanul din straja Oborului.

— Avuseşi dreptate, Vasile, îl întâmpină Pintilie, de cum îl văzu intrând pe uşă… Mică-i lumea! Citeşte numai răvaşul ăsta pierdut de „Porumbiţă”:

Îi scria Radu Merişanu iubitei sale Teodora că nu mai e în suferinţă de bani, că a făcut cu prietenul său Banffy un straşnic alişveriş; a scos răvaşele de drum şi peste trei zile vor fi împreună la Sibiu.

— Ptiu! măi Pintilie! E vorba de alişverişul Merişanului cu Zoican, pentru arme. Iacă-tă cum îşi vârî ciocul Porumbiţa Domnului şi-n traista noastră cu grăunţe.

*

Zoican vânduse la Braşov o cireada adusă din Drajna de Ispas. Aştepta acum să pice Eremie de la Sibiu, după cum le era învoiala, bucurându-se tare când îl văzu intrând în hanul din Prund, cu mersul lui legănat, de fost marinar.

— Frate Zoicane, hai cu mine la Herman Brün. Mă cunoaşte bine. De două ori am ridicat din prăvălia lui arme pentru Banffy.

— Ce marfă-ţi trebuie? îl întrebă pe Zoican un sas roşcovan, cu ochelarii înrămaţi în aur.

— Puşti, pistoale şi pulbere.

— Îţi pot da 200 de pistoale şi vreo mie ocale de pulbere. Puşti peste o lună-două, c-o singură condiţie: duci marfa cum ştii, că eu, nici ochii nu ţi i-am văzut, nici ziua bună nu ţi-am dat.

— N-avea teamă, jupâne! Ce!… Miklóş Banffy nu vinde arme? Ori, poate că te doare inima să nu i se feştelească cumva blazonul.

*

În Scheii Braşovului, pe Uliţa Prundului, lângă biserica Sfântul Nicolae, locuia Ion Barac, traducător la Magistratul oraşului şi scriitor. Zoican îi citise „Istoria despre Arghir cel frumos şi despre Elena cea frumoasă”, precum şi alte povestiri, în „Călindariu”, fiind nerăbdător să-l cunoască.

De două zile, Barac îl găzduia pe Ghorghe Lazăr.

— Gheorghiţă, te caută cineva. N-ai grijă că nu seamănă a poliţist, îl linişti Barac.

Când află că e Nicolae Zoican, Lazăr sări la uşă, îl trase repede în casă şi, după ce-l îmbrăţişă, spuse îmbujorat lui Barac:

— Iată un oltean scăpat ca prin minune din puşcăriile imperiale.

— Minune stârnită de harul domniei-tale, pentru care nu ştiu cum să-ţi aduc mulţumire.

— Dacă-i vorba de har, atunci caută-l în dârzenia coanei Polina şi mulţumeşte cerului că ţi-a hărăzit

asemenea nevastă, domnule Zoican.

Cât zăbovi la Braşov, Zoican se văzu zilnic cu Lazăr, şi nu se mai sătura să-l asculte. Amândurora li se părea că se cunosc de când lumea. Într-o dimineaţă, Lazăr îi mărturisi că peste două zile trece graniţa în Ţara Românească, cu logofătul Bărcănescu, ca dascăl al coconilor acestuia.

— Ai multe lucruri de dus, dascăle?

— Ce am pe mine şi, în plus, o legătură. O ţin uşor în degetul mic. Cu atâta am izbutit să fug din Sibiu.

— O ladă de-a mea n-ar încăpea în chervanul cu calabalâc boieresc?

— Numai praf de puşcă să nu fie!

— Doar pistoale, dascăle..

— Adă-mi-le la noapte.

CAPITOLUL VIII

UN BĂIAT CÂT DOI HAIDUCI

Cosmuţă, orfanul crescut de călugări la Cheia, fusese adus de Uţubarză şi nevastă-sa la han, socotindu-l ca pe un copil al lor. Se arătă în curând om de nădejde, cu ochi ager şi neobosit, în cârciuma şi-n curtea hanului.

De câteva luni era adăpostit într-o odăiţă Niţă Odobac, frate vitreg al coanei Florica, om ca la vreo patruzeci de ani, din care un sfert îl petrecuse în ocna de unde izbutise să fugă. Se părea că suferinţele îndurate îi schimbaseră firea, arătându-se harnic şi supus. Numai pe Cosmuţă nu-l avea la inimă, pârându-l mereu coanei Florica, în speranţa că va rămâne singurul stăpân al curţii şi al grajdurilor.

„Înainte de a se însura, tata trăise cu una Lisaveta, o femeie frumoasă şi uşuratică. A fugit c-un cazac când Niţă Odobac avea şase ani. Tata nu era sigur că băiatul era al lui, de aceea îl crescuse un frate al Lisavetei, hoţ de cai şi tâlhar de drumul mare, îi mărturisi Florica bărbatului ei. Îţi mulţumesc că ai vrut să-l adăpostim, însă încredere în el nu am”.

*

Într-o zi un necunoscut se arătă în cârciuma hanului. Îl luă de-o parte pe Ilie Uţubarză şi, scoţând din chimir o pungă de piele, o jucă în palmă.

— Nu cumperi nişte marfă, hangiule?

Uţubarză tresări, văzând că-i vorba de plumbi pentru arme.

— Nu fac asemenea negustorie, omule.

— N-avea teamă, jupâne. Sunt cumnatul lui Vintilă din Izvoarele. Am şi nişte arme într-un bordei din pădurea Mărginencii, unde-s paznic. Stăpânirea mi le-ar lua pe gratis, iar pentru domnia-ta e pleaşcă. Le dau ieftin.

Cum asemenea arme, rămase din timpul ultimului război, se mai găseau pe pământul ţării, Ilie nu se îndoi, iar preţul îl ispiti. Se gândea cu plăcere la neaşteptata bucurie pe care i-o va face lui Zoican, aşa că, a doua zi, plecă cu paznicul spre pădurea Mărginencii.

Dincolo de bariera Găgenilor începea lăstărişul codrului, urcând până pe dealurile Ţintei şi Cocorăştilor. Drumul bătut de căruţele cu drobi din Ocna Slănicului, ori cu butoaie de păcură din puţurile Ţintei şi Băicoiului era acum pustiu. În adâncul pădurii Mărginencii, se abătură prin locuri unde iarba era neumblată. De-abia târziu se

desluşi umbra unei poteci ce se pierdea în desişul tufelor de alun. Trei inşi ţâşniră deodată cu armele întinse, în vreme ce un laţ îl smulse pe Ilie din şa. Îl legară, ducându-l spre inima întunecoasă a codrului. După vreun ceas de mers, intrară într-un luminiş, când soarele cobora spre asfinţit. Şase cai mestecau încet la conovăţul întins lângă pirostriile pe care fierbea un ceaun.

— Legaţi-l de stejarul ăsta, porunci căpetenia tâlharilor, arătând un copac scorburos. Şi acum, hangiule, să stăm puţintel de vorbă pentru nişte bani.

— N-am decât 12 piaştri, calul şi hainele de pe mine, răspunse Ilie, furios că a căzut prosteşte în capcană.

— Aici n-ai, rânji tâlharul. Acasă ai însă berechet. Cu zece mii de piaştri îţi scapi pielea.

— Zece mii? se miră Ilie; de ştiam că-mi plăteşte pielea atâta, o vindeam de mult!

— O să dai pe degeaba, dacă mâine seară n-am banii. Hei, Ghiţă, strigă el tâlharului care-l momise pe hangiu, adă-mi din coburi hârtie, călimara şi pana, că dumnealui ştie carte. Scrie nevestei, negustorule, că eşti în mâna noastră, iar de nu dă banii omului meu, nu te mai vede. Mai scrie-i că dacă scoate o vorbă şi atunci o păţeşti.

Uţubarză luă pana şi scrise.

După ce dădu hârtia unuia dintre tâlhari să i-o citească fiindcă el nu ştia carte, mai-marele cetei porunci lui Ghiţă să plece în zori după bani, apoi goliră o ploscă cu ţuică, rânduiră paza cu schimbul şi adormiră bucuroşi de ispravă. Târziu, când focul se stinse, o beznă de nepătruns puse stăpânire pe pădurea înecată într-o linişte ca de moarte. Când luna îşi revărsă lumina asupra poienii, începând a se desluşi chipurile tâlharilor doborâţi de somn şi rachiu, Ilie tresări. Îl bătuse cineva cu degetele peste mâinile amorţite, sâsâindu-l încet. Limba unui briceag alunecă peste funie. Recunoscu pe Cosmuţă, culcat la rădăcina copacului şi nu-i veni să creadă. Ridică flinta străjerului adormit, apoi brâul cu pistoale al căpeteniei hoţilor.

Curând, toate armele şedeau grămadă în aluniş.

— Acu' treci în cealaltă parte a poienii şi trage două focuri de pistol, din două locuri, Cosmuţă, ca să-i trezim.

Pocnetul îi ridică pe tâlhari în picioare.

— Staţi cuminţi, neisprăviţilor, că altfel s-a zis cu voi. Vreau să ştiu cine o să mănânce mâine terciul isprăvniciei!

— Hangiule, gemu căpetenia. Nu ne da pe mâna stăpânirii. Toţi suntem scăpaţi din ocnă şi dacă or pune mâna pe noi ne spânzură. N-am intrat la tăiat sare pentru hoţie, ci pentru haiducie. Ce putem face acum când suntem hăituiţi de câinii stăpânirii ca nişte fiare? Unde să ne ducem şi de ce treabă să ne apucăm? Luăm de la unul ca tine sau de la ceilalţi cu ceva agoniseală.

— Cum de v-a trecut prin cap să mă momiţi aici?

— Gândul a pornit de la Niţă Odobac. Am scăpat împreună din ocnă pe când încărcăm drobii în căruţe. E căpetenia noastră de când ne-am slobozit. Ne-a făgăduit că dacă te ucidem ne mai dă încă zece mii de piaştri, după ce se descotoroseşte şi de hangiţă.

— Vă cred că tâlhăriţi din aprigă nevoie. Dacă vă trimit într-un sat de munte, unde puteţi munci şi trăi cinstit aducându-vă nevestele şi copiii, vă e pe plac?

— Îţi rămânem datori cu credinţă până la moarte, răspunse Codin, căpetenia răpitorilor. Acu' lasă-mă să-ţi fac şi eu o bucurie. Sub râpa de lângă noi sunt ascunse nişte flinte. Nu ştim cine şi când le-o fi adus. După ele ai venit, ale tale sunt.

— O să plecaţi, Codine, în linişte la Drajna cu căruţa

mea. Vă scot răvaşe de drum pe alt nume.

Când l-a văzut pe Ilie intrând teafăr pe poartă, Niţă Odobac a sărit gardul prin fundul curţii, dispărând.

*

La isprăvnicie, Uţubarză fu întâmpinat de un nou ipistat.

— Nu-i aici Cuţaridis? îl întrebă curios hangiul, acesta fiind omul care îi întocmea de obicei răvaşele de drum.

— Şi-a făcut suma. Acum e cârciumar la Bucureşti.

— De mult eşti în slujba isprăvniciei, boierule?

Boierul răspunse, râzând:

— De trei săptămâni. Cu ce treburi pe la noi?

— Nişte răvaşe pe drum. Trimit câţiva oameni după lemne la Drajna.

Tânărul pisar le întocmi cu mare iuţeală şi, spre mirarea lui Uţubarză, nu voi să ia o para în plus peste taxa rânduită.

— Ia, kir ipistate. E doar pentru munca domniei tale.

— Nu de la Ilie Uţubarză, îi şopti tânărul.

Tresărind, hangiul rămase mut pentru câteva clipe, apoi revenindu-şi, îl iscodi:

— De unde ştii domnia-ta această taină?

— Ştiu şi altele, hangiule. Nu mai ţine arme la han că s-a găsit un ticălos să te pârască. Poate nici ispravnicul grec nici cel român nu te-ar fi spânzurat aşa cum sună pitacul domnesc pentru asemenea pricini, dar cum amândoi sunt jecmănitori, te lăsau sărac, lipit pământului. Ai avut noroc că ispravnicii sunt chemaţi la domnie, iar cel ce a ridicat pâra a dat peste mine.

— Cunoşti prea multe din tainele mele şi mi se pare tare ciudat.

— Să nu-ţi pară, nene Ilie, schimbă tonul secretarul isprăvniciei. De nu veneai azi aici, treceam eu pe la han să-ţi spun ce necaz te paşte.

— Nu mă lăsa să mă frământ prea mult, pisarule, şi spune-mi cine eşti şi de unde îmi ştii urmele vechi şi păcatele noi.

— Sunt Preda Cireşeanu, nepotul lui Vasile Jiganie. Te ştiu din auzite de când aveam zece ani, peste care vremea a mai adăugat încă vreo şaisprezece.

— Auzi, tâlharul! Să nu-mi spună el nimic.

— N-avea cum! că de când cu războiul, haiducia şi ocna, mi-a pierdut urma. Un anume negustor, Zoican, m-a dus să învăţ meseria de pisar în Bucureşti, la fostul

calemgiu domnesc Enache Sorcovăţ, acum hangiu ca şi domnia-ta în oraşul de scaun. Tot el m-a pus în slujbă la Ploieşti, spunându-mi cine eşti şi poruncindu-mi să te am în veghe ca să nu ţi se-ntâmple vreun rău. Te-aş fi căutat azi şi pentru o treabă negustorească. Despa-mocanul îţi trimite vorbă ca de mâine într-o săptămână să fii la Săcele ca să ridici telemeaua.

— Eu? Nu i-am cerut nicio telemea.

— Nu te mira, nea Ilie. Vremurile noastre sunt ca râurile tulburate de ploi. Nu ştii niciodată ce scot la mal.

*

Mare fu bucuria lui Uţubarză când la Săcele îl întâmpină Zoican. Nu-l mai văzuse dinainte de arestare, strângându-l în braţe mai-mai să-l sufoce.

— Nu m-au ucis poliţaii împărăteşti şi vrei s-o faci tu. Ilie? glumi, ca de obicei negustorul. Acu află pentru ce ţi-am trimis vorbă să vii după telemea. Trebuie să ducem în ţară o mie de ocale de pulbere. E pusă în butoaie de bere. Se cheamă că ai cumpărat această scârboasă băutură, de-ţi amărăşte sufletul, pentru muşteriii hanului, că toate hârtiile vămilor sunt pe numele tău. N-ai teamă, avem şi bere. O să fie de trebuinţă. Merg până la Bratocea să dau

ziua bună prietenului meu Iohan. Vreau să fiu sigur că nu te paşte vreun bucluc.

Două care mocăneşti urcau greu pe drumul povârnit al muntelui. Boii suri, ardeleneşti, cu coarnele cât braţele, abia îşi trăgeau copitele din pământul cleios, fiindcă plouase trei zile la rând.

— Hai plăvanilor, nu vă codiţi la vama împărătească ori la cea românească, fiindcă nu vouă o să vă ia pielea finanţii chesaro-crăieşti şi vameşii lui vodă Caragea, glumi Ilie, apucând de resteu boul de hăis, ca să nu se mai poticnească.

Recunoscându-l pe Zoican, Iohan vameşul avu o tresărire de bucurie. Îi spusese soră-sa cât a fost de darnic.

— Herr Iohan, am rugat pe acest prieten al meu să mă ia până aici. Ţineam să-ţi mulţumesc pentru bunăvoinţa sorei domniei-tale. M-a trimis la un doftor din Braşov. De atunci nu mai ştiu ce e boala. Rogu-te să primeşti în dar un butoiaş de bere.

— Iuu… hu… hu! chiui neamţul. Mulţam frumos! No, hai acu' s-o gustăm, că tare-i duc dorul prin locurile astea pustii.

Au plecat apoi împreună spre vama românească, aflată

puţin mai la vale.

— Hei, căpitan Iani, ziua bună îţi poftesc, îi strigă Iohan, bine dispus, vameşului Ţării Româneşti.

— Bun venit, Herr Iohan. Sunt bucuros că te văd.

— Am adus la tine, bier[1].

— Bir?

— Da, uite prietenul asta al meu adus bier cu carul.

— Bir dă tot omul pentru vistieria măriei sale, dar ce e-n butoaie?

— Bier, căpitan Iani, râse cu hohote Iohan de-i ajunseră vârfurile mustăţilor până la rădăcina nasului.

— Nu-ţi râde de mine, Herr Iohan. Doar n-or fi galbeni în butoaie.

— Ba galben este! hohoti sasul.

Iani se repezi la primul car unde stau rânduite unul peste altul, nişte butoaie cu doagă groasă, de stejar, încinsă cu şină puternică şi lată.

— Scoate un capac, jupâne, porunci lui Uţubarză.

— Nu-i slobod, sări speriat Iohan. Are să cure-n drum şi-i păcat. Dai la mine un pahar.

Când deschise puţin canaua, ţâşni, clăbucind, un lichid

1-Bier(se pronunţă bir)-bere.

galben, spumos, care de la prima vedere îi produse silă vameşului Ţării Româneşti; dar scârbă cu adevărat i se făcu abia după ce, la îndemnul lui Iohan, sorbi din băutura amară şi rea.

— Ptiu! că mă spurcarăţi, se mânie Iani, convins că-l pusese neamţul să guste din produsul spumos al unei întregi herghelii, adunat, naiba să-l ia, în butoaie, ca să-l bea nebunii. Bătu-v-ar Dumnezeu, blestemă el, tuşind şi scuipând. O să mi-o plătiţi.

Dar, spre uimirea lui, Iohan mai umplu o dată paharul, sorbind şi plescăind din limbă de plăcere.

— Am auzit că voi papistaşii mâncaţi pisici, dar că beţi pişălău n-aş fi crezut-o, spuse scârbit Iani, spre hazul neamţului.

— Aşa am zis şi eu, kir căpitane, când am încercat băutura la Braşov. Dar ce! poţi să te pui cu gustul nemţilor? Sunt hangiu la Ploieşti, în calea negustorilor saşi din Braşov. De cum intră în prăvălia hanului strigă din prag ca nişte apucaţi: bir! bir! bir! Dacă n-am, pleacă mai departe. Când i-am auzit cerând prima oară să le dau „bir”, am crezut că măria-sa a tocmit nişte nemţi ca strângători de dajdii şi tare m-am mirat. Le-am spus că eu

am plătit, dar ei o ţineau morţiş că nu eu trebuie să plătesc, ci ei. Până să ne lămurim, ne-am luat serios la harţă, crezând că-şi bat joc de mine.

Fu rândul lui Iani să râdă, cu toată amărăciunea şi scârba pe care o mai simţea în gură, primind vamă cât i-a fost cheful, fiindcă asemenea marfă nu figura în listele cu tarife ale vistieriei, motiv pentru care nu eliberă nici dovadă de plată.

CAPITOLUL IX

SORCOVĂȚ NU SPUNE BASNE

În cârciuma aflată lângă Beilicul domnesc, pe Podul lui Şerban Vodă, în bătaia drumului ce duce la Giurgiu, era un du-te-vino de târgoveţi, geambaşi şi cărăuşi. Trăgeau aici de obicei şi oltenii veniţi cu treburi de negoţ prin Bucureşti, fiindcă nevasta patronului, coana Catinca, mehedinţeancă de la Ilovăţ, cocea pâinea şi frigea puii la ţest, prăjea juveţi tăvăliţi prin unt ca pe valea Motrului şi punea muşteriului în faţă sticla cu vin ori cu ţuică, ca la Baia de Aramă, fără pahar, să simtă omul că bea bărbăteşte, nu cu stacana, ca muierile ori ca sclifosiţii de boieri. Împreună cu bărbatu-său, Enache Sorcovăţ, de fel din Grojdibod, sat de pe moşia paharnicului Jianu, luase cu chirie o cârciumă dărăpănată a mânăstirii Sf. Ecaterina. Au meremetisit-o cu mâinile lor, şi-au ridicat, azi o odăiţă, mâine alta, pentru adăpostul drumeţilor, până ce bucureştenii începură a zice înjghebării *Hănişorul Oltenilor*.

Într-o seară intră în cârciumă un soi de călugăr. Vându coanei Catinca, cu preţ cam piperat, „Vieţile sfinţilor”. Se

aşează apoi la masă, mâncă şi bău vârtos, plătind aşijderea, după care spuse femeii cu glas mieros:

— Cucoană, ce am mâncat şi-am băut, am plătit cinstit. Dar socotesc că, domnia-ta, nevoie de „Vieţile sfinţilor” n-ai, că e carte pentru păcătoşi. După cum cred că ştii, păcătoşii ce trebuie aduşi pe căile Domnului sunt ca frunza şi ca iarba…

Înţelegând că ciudatul monah vrea cartea înapoi, hangiţa i-o întinse, râzând:

— Ia-o, părinte! Căile sfinte ale domniei tale sunt pe placul cârciumarilor. Dacă ai har, o să te rogi pentru păcatele mele, că eu banii înapoi nu ţi-i cer; dacă n-ai, deşi te văd în anteriu şi potcap, atunci m-oi ruga eu pentru cele ale sfinţiei tale, cu toate că o să-mi ia cam multă vreme, pe cât se pare!

Fu rândul lui Vasile Jiganie să râdă, preţuind bunătatea şi hazul femeii.

— Pe nişte prieteni ai mei, Codobatură şi Ispas, îi cunoşti, cucoană?

— Cum îi cunoşti şi sfinţia-ta. Au fost la prânz şi trebuie să pice. Eşti, fără îndoială nea Vasile Jiganie, că pe el îl aşteaptă.

— Ei bată-te norocul, să te bată, jupânească. Poftim cartea înapoi că nu se cade să trag pe sfoară o prietenă a prietenilor mei.

— Ba! Precum ziseşi, e carte pentru păcătoşi. Am făcut o tocmeală şi-o ţin, răspunse zâmbind, când dinspre uşă răsunară hohotele de râs ale lui Codobatură. Zărise „Vieţile sfinţilor” pe masă.

— Coană Catinco! Am uitat a-ţi spune să nu cumperi cărţi de la acest tâlhar, fiindcă până la urmă ţi le cere înapoi, aşa cum face cu toţi cârciumarii, de teamă să n-ajungă şi ei sfinţi şi să n-aibe cine mai vinde băutură. Acu cer iertăciune. Mă aşteaptă stolnicul Giani Orăşanu, vorbi din prag Codobatură.

De-abia ieşise, când pe uliţă se auziră împuşcături.

— Sunt turcii găzduiţi la Beilic. Au dat de rubiniu vechi din Dealul Viilor şi stârnesc câinii mahalalelor.

Uşa fu trântită de perete. Doi osmanlâi intrară, bălăbănindu-se. Se mişcau iavaş-iavaş cu pistoalele-n mână. Unul dintre ei slobozind un foc peste capetele muşteriilor, trezi din moţăiala pe hangiul care nimeri drept sub tejghea, zmucindu-şi nevasta de mână, ca s-o pună la adăpost, fiindcă avea el o chibzuială a lui sănătoasă:

fereşte-te din calea turcului şi când e treaz!

Numai că Jiganie avea alte chibzuieli. Sări de la masă, înşfacă de ceafă pe cei doi beţivani, şi-i lovi cap în cap de câteva ori, întinzându-i pe podea.

— Staţi, măi fraţilor, le strigă muşteriilor ce părăseau cârciuma. Vă speriaţi de doi păgâni aghesmuiţi? S-au împărtăşit şi ei, săracii, de ziua Sfintei Cruci. Hei, jupâne, ieşi de sub tejghea că n-am isprăvit treburile.

Când văzu beşliii întinşi pe jos şi pe Jiganie cu pistoalele lor în mâini, strigă speriat:

— Nu-i omorî străine, că mă jupoaie turcii de viu şi-or să-mi umple pielea cu paie.

— Dar ce vrei? Să ţi-o umple cu aur? Nu le-ar ajunge pentru asta haraciul pe-un an al Ţării Româneşti, că te văd cogeamite rumânu. Spune-mi, mai bine, unde răzbeşte curtea hanului?

— În malul Dâmboviţei.

— Aferim, mormăi Jiganie, târând afară beşliii.

Le dete hainele pe gârlă, lăsându-i să doarmă-duşi, la lumina lunii.

Băgând de seamă neliniştea hangiului, îl potoli:

— Nu-ţi fie teamă, jupâne. Nu i-am ucis. Le-am aşternut

numai pentru la noapte. Când i-or găsi dimineaţa cărăuşii, goi-puşcă, o să le tăbăcească puţintel pielea cu biciul, să nu mai umble pe malul gârlii ca Adam prin rai. Adă-mi rogu-te, o ulcică de ţuică, veche cât păcatul strămoşesc!

— N-am decât vin!

— Nu-ţi clăti gura cu neadevăr, că eu adulmec ţuica de la o poştă, ca ursul mierea.

— Îi doar o balercă pe care a cumpărat-o aga.

— La trei vorbe spui patru minciuni, se supără Jiganie. Aga nu cumpără – ia, ca să-ţi plătească la Sfântu-Aşteaptă.

— Minciuni? Pe cât eşti de aprins din născare, de mai sorbi şi-o gură de rachiu îmi aduci tot Beilicul pe cap şi n-o să-l poţi căra uşor, ca să-i aşterni patul pe malul gârlei.

Sorcovăţ era mânios pentru vorbele nesăbuite ale muşteriului, nesuferind să fie luat peste picior. Se hotărâse să nu-i dea. Spre uimirea lui, coana Catinca îi puse, după obicei, sticla cu ţuică dinainte.

— Poftim, nea Vasile. Să ştii că bărbatu-meu nu-i fricos, ci înţelept.

Când Sorcovăţ află că arţăgosul client e Jiganie, îi pieri toată supărarea.

— De ce nu-mi spuseşi cine eşti, că de mai scoteai o

vorbă de ocară, îţi trânteam balerca în creştetul capului, şi era păcat de ţuică, spuse râzând Sorcovăţ, întinzându-i mâna spre împăcare.

— Iartă-mă, dar te-am crezut un bicisnic.

— Cum am crezut şi eu că ţi-e silă de vin.

— Silă? Nu vorbi cu păcat. Numai că vinul are alt dichis. Bei o noapte întreagă şi te îmbeţi la ziuă, când trebuie să fii treaz. Cu ţuica e altcum. Te dă gata repede, iar dimineaţa când te trezeşti îţi fierbe sângele de parcă ţi-ar curge prin vine numai argint-viu. Dacă cei ce l-au răstignit pe Hristos aveau în ţara lor pruni, creştinătatea s-ar fi împărtăşit cu ţuică şi n-ar mai fi supus-o păgânii. De aici i se trage tot răul. Până şi papa s-ar fi cuminecat cu rachiu, aşa că n-ar mai fi venit talienii la noi să le ridice case de piatră boierilor… Ne-am fi dus noi la ei să le facem poverne.

— Ptiuu… bătute-ar sfânta de azi. Dar nici vinul nu-i de lepădat, că a pus Dumnezeu în el toată bunătatea pământului şi ceva din înţelepciunea cerului. Când o să dai de gustul tămâioasei mele, o să-ţi faci o cruce aşa de mare c-o să-ţi ierte Dumnezeu jumătate din păcatele trecute şi-un sfert din cele viitoare.

După oblonul zăvorât, s-a închegat în noaptea aceea, la fumul gros al lumânării, o frăţie trainică între Sorcovăţ şi Jiganie, mai ales când acesta află povestea vieţii roşcovanului hangiu, din harul căruia prinsese meşteşug subţire nepotu-său, Preda Cireşeanu, de la isprăvnicia Ploieştilor.

— După câte văzui cu ochii mei ce stepenă de om îmi eşti, ştiu că amândoi o să măturăm ogrăzile lui Scaraoţchi, frate Jiganie.

— De mine sunt sigur, dar de domnia-ta ba. Că nu m-am dumirit bine ce hram porţi.

— Ia, sunt un nepricopsit ce am fost calemgiu în Divanul minunatului Domn Mavrogheni, patronul nebunilor şi spaima boierilor. Nu mă laud, că lauda foamea n-o potoleşte, nici altora de sete nu le ţine, dar mi-a dat Dumnezeu mare har de caligrafos. De isteţimea mea nu prea se minunau cinstitele obraze boiereşti, dar când îmi vedeau slova rotunjită şi dreasă cu pană de gâscă tânără, holbau ochii de parcă le-aş fi pus dinainte un hatişerif al padişahului grăind că m-a uns paşă cu trei tuiuri. Am fost în slujba multor boieri şi multe mi-a fost dat să văd, dar tare mă cuprindea sila când după ce

jupuiau şapte piei din spinarea ţăranilor, s-adunau cu tarafuri de lăutari, să se pună pe mâncare şi băutură de te-ai fi minunat şi tu, frate Jiganie. Îşi prindeau apoi poalele antereielor în brâu şi-i trăgeau câte-o bătută de credeai că sare smalţul de pe coaja pământului. Îmi porunceau câteodată să le aştern epistole de libov, cu înfloriturі de văpsele, că se topeau jupânesele, citindu-le. Aşa am ajuns, de la socoteala cuhniilor şi ticluitul răvaşelor de dragoste, calemgiu la Agie, unde am aflat câte nu-i sunt date prostimii să afle, de mi se zburlea părul de trei ori pe zi, până am rămas chelb.

— Ai rămas fiindcă te-or fi ajuns blestemele ce plouă pe acoperişul Agiei, râse Jiganie.

— Ba! Că eu tovărăşie cu hoţii n-am făcut. Aga o făcea! Şi încă după pravilă, tot zicând că pravila e ca o roată stricată: cum îi pui o pană te duce unde vrei. Din penele astea a făcut trei moşii în doi ani.

Nu mică i-a fost însă scârba ce i-a căşunat o cucoană evropenească. Venind ea la Curtea lui vodă, a stat la masă cu măria-sa şi plângându-i-se că a fost prădată de tâlhari pe drumul dinspre Giurgiu, au fost chemaţi aga şi marele spătar, poruncindu-li-se să prindă hoţii. Atunci a zărit

cucoana la gâtul agăi un şal de mătase anglicească şi, cunoscându-l, l-a întrebat de unde-l are.

— Din târg, de la un negustor, costisindu-mă galbeni patru.

Spre mirarea lor, au fost martori la o necuviincioasă faptă a muierii englezoaice, că de naţie asta era. S-a pus frumos pe marginea divanului, aridicându-şi poalele la şapte fuste ca celetnicele cele ticăloase de prin cârciumi, până peste glezne. Holbase aga ochii cât cepele, însă când a văzut poalele cămăşii, s-a crucit. Era cusut cu fir subţire un şir de croncăni negri şi zbârliţi din cei ce se adună pe turlele bisericilor ori scurmă în spurcăciunea maidanelor, ţinând în ghiarele lor îmbârligate crucea răstignirii Mântuitorului. Aşa păcat şi batjocură a celor sfinte, nu şi-a închipuit să fie pe lume! A sărit aga-n picioare, căinându-se ca turcii: aman! aman! Muierea a scos apoi din sân o năframă. Pe un colţ se afla croncanul cu crucea-n ghiare. A cerut apoi inglezoaica şalul agăi, arătându-i măriei-sale că într-un colţ se afla cusut blestematul de cioroi cu aripile lui jumulite şi cu semnul mântuirii în ghiare.

A uitat atunci aga de batjocura celor sfinte şi-a început

a se tângui că n-a ştiut despre acel ticălos de negustor că se îndestulează cu marfa de la hoţi. A dat şalul înapoi muierii, jurându-se pe toţi sfinţii că va răsturna târgul să mai găsească ceva boarfe cu croncăni şi să-i prindă pe tâlhari.

Mulţumind, inglezoaica a plecat cu halai de Curte, dar pe agă l-au scuturat frigurile două săptămâni, încât ajunsese să vadă numai croncăni, încercând să-l sfârtece cu ghiarele. De sfârtecat nu l-au sfârtecat, dar l-a dat vodă afară din slujbă, spunându-i: „Asta nu pentru hoţie, ci pentru prostie!" Odată cu el am rămas şi eu pe drumuri, de ajunsesem să car cu sacaua scârnă din umblătorile boierilor.

Băgând de seamă că-ntr-un cui spânzura o dulamă şi-o cuşmă căzăcească, Jiganie îl iscodi:

— Ai tocmit cazaci să te păzească?

— Ba! În vremea lui Constantin Ipsilanti eram calemgiu la Divan. Venise zvon de peste Olt că oştirile lui Pazvante prăpădesc ţara. Temându-se ca tâlharul de paşă să nu prade Bucureştii, vodă adună într-o zi pe mai marii isnafurilor, vorbindu-le cu mânie:

— Ştiţi numai să puneţi ban peste ban, să vă îngrăşaţi

ca râmătorii înaintea Ignatului şi să umblaţi cu pâre la Divan pentru blestematele voastre matrapazlâcuri. Puţin vă pasă de nevoile domniei. Iată că se apropie Pazvante să vă vină de hac. Nu vă treacă prin cap că o să puteţi fugi. Toate străjile Bucureştilor sunt păzite de arnăuţi. Şi numai eu ştiu cât o să vă lase aceşti viteji palicari a trece peste cumpăna de lemn cu punga plină şi cu pielea netăbăcită. Am cerut ajutor luminăţiei sale ţarul, că padişahului îi tremură barba de teama lui Pazvante şi-a ienicerilor, necum să ne dea ajutor. Ţarul s-a milostivit să-mi trimită cazaci. Văd că v-aţi luminat la faţă. Vă zboară gândul la galbenii lor, că au cazacii inimă largă şi mână spartă. V-am chemat că-mi trebuie bani. Vistieria-i pustie, iar oastea împărătească nu se ţine cu terci. Ce vă uitaţi chiorâş? Ce-i! Jupâne Stamate şi tu, jupâne Hristodor, ce mustăciţi ca iepurii-n varză? Şi tu, jupâne Achime, vârâ-ţi în sân năframa şi nu mai năduşi atâta, că Pazvante arde acum Craiova şi n-ajunge dogoarea până la Bucureşti! Mâine la ceasurile cinci să veniţi aici cu bani, atâţia cât se găseşte scris pentru fiecare în catastihul calemgiului nostru Sorcovăţ. Vă mai poruncesc să păstraţi taina despre venirea cazacilor ca să nu se mânie sultanul. Acum

plecaţi! Iar voi, Tudorache, Ioachime şi Kiriakos, rămâneţi.

— Jupân Ioachime, trebuie să îmbrăcăm cinci sute de cazaci. Aşa e învoiala cu ţarul. Puneţi iznafurile la treabă şi în câteva zile să-mi daţi gata cinci sute de mundire căză- ceşti cu ceaprazurile lor. Tot atâtea căciuli şi nădragi.

Îmbrăcămintea porni la timp spre pădurea Snagovului, unde tăbărâseră ostaşii ţarului, iar a doua zi, mândreţe de cazaci năvăliră în goana cailor pe la straja Podului Mogoşoaei. Zile-n şir au ţinut calea pazvangiilor; dar aflând paşa de venirea lor, de teamă n-a mai călcat Bucureştii, punându-se la adăpost în cuibul lui tâlhăresc din Vidin. Aşa am fost o lună încheiată cazac domnesc, că, neajungându-i lui vodă arnăuţii ca să-i îmbrace căzăceşte şi să-i plimbe pe uliţe, scoţându-i printr-o barieră şi vârându-i înapoi prin alta, a fost nevoit să ia şi oameni fără căpătâi de prin mahalale. De atunci păstrez hainele care au mântuit oraşul de pazvangii.

— Şi de minunăţia asta, spânzurată deasupra patului ca o icoană, ce zice coana Catinca, îl întrebă Jiganie, căruia nu i se mai dezlipeau privirile de pe obrazul ispititor al

unei femei în albastru, râzând, într-o ramă aurită, cu buze ca de cireaşă dată-n pârg.

— Asta-i cadră ce închipuie o muiere din Viena. A adus-o feciorul vornicului Merişanu, după ce mâncase prin străinătăţi o moşie şi cinci sălaşe de ţigani. Adusese însă şi obiceiuri străine, băgându-l în sperieţi pe bătrân, om habotnic, învăţat să ţină toate posturile mari şi mici, başca miercurea şi vinerea. Pe când se afla el în hagialâc, băiatul a dichisit odăile după gustul nemţilor, făcând până şi scăldătoare-n casă, ca vodă, de-i intra apa prin pereţi. S-a crucit bătrânul, când a văzut isprăvile flăcăului, dar, dând cu ochii de cadră, era să-l lovească damblaua.

— Ai scos icoana ca să pui în loc blestemăţia asta alcătuită de zugravi papistăşeşti? De-aia te-am trimes la învăţătură, să-mi umbli cu scule diavoleşti chiar în faţa sfintei mânăstiri a Sărindarului? Dă jos spurcăciunea că pun slugile s-o sfarme, şi stric diata, lăsând toată averea Sfintei Mitropolii. S-a aprins atunci rău flăcăul, strigându-i că nu el îşi bate joc de cele sfinte, ci pezevenghii de călugări de la Sfântul Mormânt, care i-au vândut teşcherea de hangiu. Că ţandăra din crucea Mântuitorului pentru care a plătit o sută de galbeni e din uluca

mânăstirii, iar zdreanţa ce zic ei a fi rămasă din giulgiul lui Hristos, au zmuls-o călugării de pe fundul nădragilor vechi ca să frece podeaua arhondăriei; că numai în Bucureşti s-a adunat atâta lemn din crucea sfântă, încât poţi să acoperi cu el un sfert din Podul Mogoşoaiei, şi atâtea bucăţi de giulgiu, să croieşti cămăşi pentru toţi calicii târgului.

La asemenea vorbe de pierzanie, bătrânul şi-a făcut cruce dând fuga la biserica de peste drum, să aprindă lumânări şi să bată mătănii. Apoi s-a plâns lui vodă, şi vodă a poruncit de i-au tras douăzeci şi cinci la tălpi nesăbuitului. Dar, cum flăcăul se încurcase cu vădana vistiernicului Andronachis şi avea mare păs de bani, mi-a lăsat cadra amanet pentru doi galbeni. N-a mai apucat s-o scoată, c-a dat ortul popii.

Povestirea fostului calemgiu fu întreruptă de bătăi în poartă. Prăfuit şi frânt de drum, intră Zoican:

— Bine v-am găsit, fraţilor! Sosii cu slugerul Tudor. Mâine dimineaţa când s-o auzi toaca de utrenie la Sfânta Caterina, trec să vă iau. Mergem la Divan să-i speriem un pic pe bărboşi, că de-aia veniră̆ţi, nu pentru aghiasma lui Sorcovăţ.

Mai sunt ajunşi la marginea târgului nişte moşneni din cei cu zapisele pierdute şi cu pământurile furate. O să li se facă ziua tot la mezatul dreptăţii…

CAPITOLUL X

ISPITELE LUI ZOICAN

Trecând pragul casei lui Zoican, Tudor îi întinse coanei Polina un răvaş.

— Veste de la o prietenă din Coţofenii de pe Jii.

— Sultana Gălăşescu! sări bucuroasă femeia.

„Mi-a spus slugerul Tudor că te-ai măritat c-un om de ispravă; dar bărbaţii văd isprăvile altfel decât le vedem noi şi mi-ar părea bine să fie după ochiul şi inima noastră. Profitai de prilejul ăsta să-ţi dau de ştire că plec la Bucureşti ca jupâniţă de casă a Domniţei Ralu. I-a murit dăscăliţa de clavir şi un diac domnesc, rudă de-a mea, m-a recomandarisit. Mă gătesc de drum cu maică-mea. Gândesc şi acum că de nu erai tu să mă îndemni, n-aş fi învăţat să cânt la clavir, că de plătit tot plăteam dăscăleciul nostru de muzichie la cloaşterul din Sibiu. Cântând mi-am îndulcit viaţa în coclaurile de la Coţofeni. Tot cântând, nădăjduiesc s-o împlinesc. Îţi doresc sănătate şi noroc. Pe veci prietenă – Sultana Gălăşescu”.

— Unde-ai întâlnit-o, slugere?

— La vreo poştă de Coţofeni. Era cu maică-sa. Le-am

dus pân-acasă, că rămăseseră cu butca-n drum.

— S-or fi speriat caii de gura coanei Aniţa Gălăşescu, şi-or fi răsturnat butca, Tudore, glumi Zoican.

Măsurând odaia cu pas apăsat, când rămaseră singuri, Tudor îi spuse:

— Caragheorghe s-a întors tiptil din Rusia, Zoicane. Ştii doar că făcut-am treburi împreună la iarmaroacele de pe graniţă şi că am luptat alături peste Dunăre împotriva turcului. Îmi pare rău că a fost alungat ca un câine din ţara lui. Nu poate dormi de când Obrenovici i-a luat locul de cneaz al sârbilor. Vrea o răsturnare şi mi-a cerut să-l ajut. Spune că Mustafa-paşa are într-un turn al cetăţii Vidinului mulţime de arme rămase de la Pasvan-Oglu. Cu pază de nimic. Cică un atac de noapte ni le-ar da pradă sigură, s-o împărţim frăţeşte. I-am răspuns cinstit că mi-s pandurii dezarmaţi de stăpânire şi risipiţi pe la casele lor.

— Şi mie mi se rupe inima, Tudore. Chiar de ne-ar fi stat în putere, n-am fi făcut altceva decât să-i dăm prilej lui Caragheorghe să se încaiere cu Obrenovici, şi ca sârbii să se omoare între ei. Ştiu din auzite că Mustafa a grămădit o mulţime de arme în turn. De luat nu le putem lua cu forţa. Le-am putea cumpăra. Paşa e lacom de

galbeni. Chiolhanurile şi haremul îi mănâncă toate havaieturile. Armelor din turn nu le ştie nimeni socoteala. Avem un om potrivit să ne facă tocmeală. Iusuf, chelarul paşei, e grec turcit şi-i bun prieten cu Enache Sorcovăţ din vremea când erau amândoi calemgii la Curtea lui Moruzi, iar Sorcovăţ, după câte îl cunoaştem noi, nu e din plămada celor ce se lasă traşi pe sfoară.

— Nu strică să încercăm Zoicane. Acu, mai am a-ţi spune că pe-un loc al lui Iancu Jianu, în stufărişurile lacului Potelu se află două tunuri. Le-a părăsit Ised-paşa în timpul războiului, la un iureş al muscalilor, fiindcă se nămoliseră. Iancu nu le poate scoate, că nu-i treabă de făcut noaptea când iese el la lucru, iar ispravnicul îl urmăreşte pas cu pas, de necaz că-n loc să-l spânzure, Caragea i-a dat „Carte de iertăciune". Ce spui?

— Că putem să le tragem noi din potmoluri înainte de căderea frunzei. Dacă le scoatem roţile, încap în două care ardeleneşti. Sub snopii de papură, n-o să le ghicească ochiul stăpânirii. Nici bănuială nu-i, că vin atâţia la baltă, după papură şi stuf.

— Să fie cum ai chibzuit!

*

La Vidin, mult s-a tocmit Sorcovăţ cu prietenul său Iani, acum renegatul Iusuf, fiindcă prea cinstitul chelar abia s-a îndurat să mai lase ceva din jumătatea de preţ cerută în plus, pentru sufletul său. Peste câteva zile, Sorcovăţ se întorcea în cetate cu Zoican, aducând paşei o tabachere de aur, iar pentru haremul, faţă de care îl ştiau cu deosebită slăbiciune, îi înfăţişau atlazuri, sadea franţuzeşti. Mustafa, aflat la ceasul chefului, după ce vârî tabacherea în buzunar şi pipăi cu degetele lui butucănoase fineţea ţesăturilor, pofti musafirii la masă, unde se mai aflau doi inşi îmbrăcaţi europeneşte şi câţiva ofiţeri turci în ciudate şi bogate uniforme. Paji îmbrăcaţi în şalvari albaştri şi ilice stacojii, cu fireturi din şnur auriu, purtând plete şi cercei, aidoma celor din seraiul sultanului aduceau pe tăvi de argint crapi îndopaţi cu stafide şi coconare, curcani rumeni, umpluţi cu castane, pilaf, chebap, ciulama de vrăbii, potârnichi la frigare, berbec la cuptor, împănat cu usturoi, plăcinte, baclavale, sarailii, şerbeturi, curmale, rodii şi portocale, punându-le pe masă claie peste grămadă. În cupe de cristal din Boemia se turnau vârtos vinuri de Drăgăşani, Cotnari, şi Kios, şi se fuma tot timpul, schimbându-se ciubucele după fiecare fel de

mâncare.

Sclave georgiene îl apărau de muşte şi năduf pe chefliul paşă cu vânturători din pene de păun. Ondulându-şi lasciv şoldurile pline, circasiene cu părul lung, despletit, cu şalvari albaştri transparenţi, legaţi la glezne, cu ilice roşcate, scurte şi despicate în faţă, se roteau cu legănări leneşe, în jurul mesei, în vreme ce un măscărici cu oglinzi în cealma, da cu tifla, chiţăia ca un şobolan şi se rostogolea printre odalisce.

Paşa îi făcu semn unei dansatoare, subţire şi mlădioasă, să se oprească lângă Zoican. I se păruse turcului că negustorul ori nu-i gustă frumuseţea spectacolului, ori e descumpănit de belşugul şi fastul desfăşurat. Ţinea să se veselească pe seama lui. Nu ştia că pe valah îl rodea revolta risipei acestui satrap al Vidinului, – aşa cum nu ştia nici odalisca oprită lângă el cu daireaua deasupra capului. Pe măsură ce olteanul o privea parcă tot mai uluit, paşei îi râdeau ochii şi îşi freca palmele ca la o bucurie neaşteptată. Cu legănări de şarpe ce ţinea parcă să-l încolăcească, dansatoarea bătea pasul pe loc, răsucindu-şi ispititor trupul elastic, atingându-l uşor pe Zoican, când cu şoldurile, când cu sânii, în vreme ce

pletele-i negre flulurânde îi mângâiau obrajii. „Unde eşti coană Polino să-ţi vezi bărbatul?” se întrebă el şoltic.

Mustafa îl credea pierdut, gata să sară ca o fiară asmuţită. Şi gândul lui nu fu departe de cel al oaspetelui, pe care îl încercase o clipă cheful să prindă de talie această vicleană vrăjitoare şi s-o ameţească într-o învârtită oltenească, să duduie podeaua. N-ar mai fi avut atunci vlagă şarpele cu dairea şi miros tulburător de chipru, să se mai prelingă ca o iasmă plină de ispite pe lângă fiinţa lui. Dar, negustorul se ridică de pe scaun, se trase câţiva paşi înapoi, începând să aplaude dezlănţuit, spre mânia lui Mustafa-paşa, neobişnuit cu asemenea manifestări de preţuire faţă de o sclavă. Uimirea-i crescu când şi ceilalţi ghiauri nemţi îl imitară pe Zoican. Se stăpâni să nu izbucnească, socotindu-şi mândria rănită. Olteanul văzu pentru câteva clipe crunta tulburare în ochii paşei, bucurându-se că se stinse tot atât de iute pe cât se aprinsese. Îşi dădea seama cât de greu îi venea acestui tiran, să-şi înfrâneze pornirea spre cruzime şi samavolnicie. Îl auzi însă hohotind curând, când un papagal, ghicindu-i parcă gândul şi mânia, bătu din aripi în colivia lui cu zăbreluţe argintate, cârâind de două ori:

Sictir! Sictir!

Aflase Zoican şi pricina pentru care paşa desfăşurase toată această ameţitoare petrecere. Pentru pricăjitul de neamţ şi secretarul său, ce-i slujea şi de tălmaci. Era director al băncii Rotschild din Viena, unde Mustafa ceruse un împrumut. Zoican auzise, fără să vrea, pe reprezentantul bancherului spunând secretarului:

„Nătângul ăsta crede că mă poate ameţi cu masa lui împestriţată, cu dansatoarele lui dezmăţate şi cu fastul pe care îl desfăşoară. E greu să acorzi credit unui asemenea risipitor. Dacă ne oferă garanţii serioase în bijuterii, îi putem aproba jumătate din suma cerută, sporindu-i dobânda cu două procente."

La un moment dat, Zoican fu surprins văzând că Mustafa îi face semn să se ridice şi să-l urmeze.

— Pentru ce-ţi trebuie arme ghiaurule? Ca să vă ridicaţi împotriva împărăţiei, au pentru zurbe la voi acasă?

— Nici pentru una, nici pentru alta, luminăţia-ta. Valahia e doar chelerul Stambulului, dar curând n-o să mai putem trimite nici oi, nici seu, nici făină. Turmele, cirezile, hergheliile şi hambarele ne sunt prădate de cetele tâlharilor ce vin de peste munţi, din împărăţia nemţească.

Vrem să dăm puşti paznicilor de turme şi conace. Altfel nu s-alege nimic din toată truda noastră şi n-o să mai fim în stare să plătim haraciul, zahereaua şi toate peşcheşurile cu câte suntem îndatoraţi către slăvitul nostru împărat.

— Aferim! Vă dau cinci sute de puşti. Pulbere şi plumbi mai târziu. Când aduci banii?

— În câteva zile, prealuminate!

Cu Iusuf se înţelesese Zoican asupra preţului, dar îşi dădu seamă că Mustafa n-are gânduri curate. Pentru ce îi vinde arme fără muniţii? Află curând de la chelar ce punea la cale.

— Bre române, Mustafa trimite oameni să te lovească de cum treci Dunărea, ca să ia marfa înapoi. Te poţi apăra?

— Da! că doar n-o asmuţi asupră-mi o întreagă ordie.

— E bine să ştii! Şi iar e bine să ştii că-ţi pot vinde şi eu nişte arme, fără ştirea paşei.

— Te aştept!

În săptămâna ce-a urmat, Zoican a ridicat armele. Le-au transportat în toiul nopţii la colibele lor de pe malul Dunării, la nişte pescari, din jos de Calafat, unde, în sălbăticia luncii aşteptau câţiva bălteni. Rânduindu-le în

două căruţe pentru cărbuni, au răsturnat mangal peste ele până ce-au umplut cu vârf împletitura de răchită, ridicată ca un coş uriaş deasupra scoarţelor de stejar.

La prânz, negustorul dădu la hanul din Calafat peste Jiganie.

— Mi se pare că vii cu ploaie ca sfântul Ilie, îi spuse negustorul, arătându-i cerul pe care se învolburau norii.

— Nu mă tem, cucoane Zoicane. Poate să ningă, să plouă numai vreme rea să nu fie! Venii însă cu veste de la sluger. Mâine e mare mascarlâc la Craiova, că-l înscăunează pe noul caimacan. Toate drumurile-s împânzite cu arnăuţi. Să fim cu mare veghe. Apoi află că, aseară au picat de la Vidin vreo cinsprezece spahii. Ne stau în cale pe malul Cornăţelului.

— Să fie sănătoşi, Vasile! N-avem a ne teme de cealmaua lor.

Jiganie îşi făcu cruce. Zoican îl linişti însă zâmbindu-i.

Căruţele cu mangal, mânate de nişte ţigani trenţăroşi, au trecut în voie printre spahii.

L-au oprit însă, pe la chindie, pe Zoican. N-au găsit în căruţa lui decât covoare turceşti.

— Numai atât ai adus de la Vidin?

— Atât. Mă dusesem pentru altceva, dar acela care trebuia să-mi vândă marfa tocmită s-a răzgândit peste noapte şi nu mi-a mai dat. Aşa-i negustoria. Pleci pentru mere şi cumperi pere!

Căpetenia spahiilor se scărpină în cap vădit nemulţumit. „Poate că negustorul are dreptate. Eu am plecat aseară şi, peste noapte, paşa s-o fi răsgândit” – chibzui turcul.

— Atunci dă banii.

— Păi cu ce-am cumpărat covoare? Mi-au rămas doar treizeci de piaştri.

S-a mulţumit spahiul şi cu atâta. A înjurat toată sămânţa ghiaurească de pe faţa pământului şi-a plecat.

*

Cu barba tunsă scurt şi îmbrăcat în anteriu negustoresc, Jiganie bătu la uşa chelarului Iusuf. „Îţi trimit pe acest tovarăş al meu de negoţ pentru marfa ştiută. Ai toată încrederea în el!” îi scria Zoican.

Când auzi preţul cerut, Jiganie îşi puse mâinile în cap. Era îndoit faţă de cât plătise Zoican. Tăcu, cântărindu-l din ochi pe chelar: „Mă crede un prostănac!” Îşi aminti ce-i spusese Sorcovăţ: „Vezi că Iusuf nu-i turc sadea, ci grec

de pripas pe la uşa lui Allah!” „Ce mă fac acum cu Iani-Iusuf? Cum să mă tocmesc? Şi cum s-o aduc? se socoti Vasile. Dacă-l iau subţire nu-nţelege turcul; dacă-l iau repede se zbârleşte grecul!”

Începu să mănânce tacticos. Trei ceasuri ţinu un fel de tocmeală. Iusuf, ba îşi lăuda marfa, ba se tânguia că l-a sărăcit războiul, ba că-l taie paşa dacă-l află. Şi tot o lua de la capăt, ca o morişcă. Jiganie tăcea, dar nu tăcea de pomană – mânca. După primul ceas, chelarul scăzu douăzeci la sută din preţ. În acest timp, Vasile judecase un clapon la frigare, un chebap şi-un purcoi de măsline, băşca vinul dintr-un ulcior. După alt ceas, cât istovise nişte but de berbec, şi încă un ulcior, chelarul mai scăzu douăzeci la sută. Abia în alt treilea ceas, tot lunecându-i ochii pe la paneraşele cu portocale, rodii şi smochine, ca şi la papornițele cu anason, Vasile mormăi, luându-şi căciula de pe sofa: „E mult, efendi! Tare mult! Mulţumim pentru ospătare.”

— Stai, bre! Nu pleca. Dai cât a dat şi negustorul tău.

— Nu, efendi, că s-a păcălit. Marfă de la foc!... Trei sferturi rugină. Mai lasă din preţ, că nici n-ai arat, nici n-ai semănat pentru ea.

A lăsat Iusuf, oftând:

— Dă banii. La noapte ridici armele.

— Banii? Am venit să mă tocmesc. Banii-i aduc când spui.

— Ce să spui? Că oltenii sunt ăi mai afurisiţi dintre valahi? Când eram la Bucureşti mergea vorba că un negustor grec mănâncă doi armeni, şi un oltean trei greci.

— Vorbe efendi!… răspunse Jiganie, bucurându-se că până la urmă turcul tot grec a rămas!

Se învoiră ca să vină după marfă de Sfânta Măria Mare, în zi de târg, când năvălesc ţăranii cu negustorii în Vidin şi când stăpânirea stă cu ochii numai într-acolo. Rămase însă Iusuf c-un cui în inimă pentru golul pricinuit de oltean cămării sale. Noroc că nu-l chemase înăuntru şi pe Costache Buşe, zis Jugănaru, însoţitorul lui Vasile, fiindcă atunci ar fi avut cu adevărat pentru ce plânge.

CAPITOLUL XI

EUNUCUL VREA SĂ SE RĂZBUNE

Costache Buşe din Bâlvăneşti, sat aşezat pe drumul ce duce de la Cerneți la Balta, era din tată-n fiu tămăduitor de animale. Avea meşteşug la dezumflat vitele cu ţeava, la vindecat tignafesul cailor, dar, mai ales, se arăta neîntrecut în jugănirea armăsarilor, tăuraşilor, vierilor şi berbecilor, fapt pentru care era cunoscut în tot plaiul după porecla de Jugănaru.

Cu câţiva ani în urmă, nişte tâlhari de peste Dunăre răpiseră o fată din sat. O scăpase Costache, doborând doi cârjalii cu laţul şi cu haita de câini, în vreme ce bâlvăneştenii risipiseră restul cetei. Se adunaseră apoi în faţa porţii lui Jugănaru, ca să le dea prinşii pe mână.

— Eu i-am doborâ, eu îi judec, le strigă Costache din spatele porţii zăvorâte.

Îi jugâni ca pe nişte berbeci, dându-le drumul după vreo două zile pe malul Dunării: „Cine o mai face ca voi, ca voi o s-o păţească. Duceţi-vă, că tot au nevoie paşalele de eunuci pentru slujba haremurilor!”

Se răspândise vestea printre tâlhari de cumplita

pedeapsă a bâlvăneşteanului, încât ocoleau satul, temându-se de briceagul lui mai abitir decât de gura tunului.

*

Aşa cum se înţelesese cu Iusuf, Jiganie trecu Dunărea în ziua de Sfânta Măria Mare, cu Ispas şi Jugănaru. În schela Vidinului îi întâmpină o matahală de turc cu ochii de viezure.

— Stăpânul meu te aşteaptă, efendi, se ploconi în faţa negustorului.

Uliţa îngustă şi pustie urca pieptiş spre poarta cetăţii, apoi, pe lângă ziduri se scurgea spre marginea de miazăzi a târgului. Ziua se arăta a fi tare caldă, soarele arzând ca la amiază, deşi era dis-de-dimineaţă.

— Nişte apă de băut nu se găseşte pe aici? întrebă Jugănaru, suferind amarnic de sete.

— E lângă poarta cetăţii, mârâi turcul, în ochii căruia fulgerau sclipiri duşmănoase ce nu-i plăcură lui Costache.

La puţ, o turcoaică, cu feregeaua trasă pe faţă, învârtea de zor roata, să scoată găleata.

— Bea şi nu te uita la mine îi şopti femeia în româneşte. Iusuf e mort. L-a trădat turcul care v-a ieşit în

cale. Vă e duşman înverşunat. Căutaţi să scăpaţi de el. Nu intraţi în cetate că vii nu mai ieşiţi. După stufişul unde v-aţi oprit, e un puţ părăsit…

Costache ascultase glasul cu capul vârât în găleată. Îşi şterse mustaţa cu dosul palmei, salută cu mâna la inimă şi auzind ca prin vis lipăitul papucilor femeii, porni agale spre Jiganie.

— Mă odihnesc un pic, îi spuse zâmbind turcului, aşezat cu picioarele sub el pe iarba pârjolită. Am vâslit de mi-a ieşit sufletul.

Pe negândite, îl izbi zdravăn în cap cu reteveiul din zaua chimirului.

— Ai înnebunit, Costache? sări Jiganie ca prostit.

— E cu vânzare, nea Vasile. Paşa ştie tot. Iusuf e mort. Hai să-l rostogolim pe ăsta în puţul din spate.

Cu ulciorul pe umăr, femeia coborî încet spre lunca Dunării, prin bălării şi hăţişuri, urmată de Jiganie şi Jugănaru.

— Vedeţi căpiţa de fân lângă zmeuriş? Acolo-s armele. V-am scăpat capul, acum scăpaţi-mă şi voi de robie. Pe sub mal ne putem strecura liniştiţi, fiindcă toţi paznicii sunt cu ochii pe târgul cel mare al Sfintei Marii.

— Mergi cu noi, răspunse Jiganie.

— De unde mai răsări şi turcoaica asta? întrebă înciudat Ispas, care păzise barca mare şi grea.

— Din prisosul norocului nostru, Ispase. Fără ea ne-ar fi ciugulit ciorile în spânzurătorile paşei, îi răspunse Jiganie, trăgând vârtos la rame.

— Iartă-mă, femeie! Dar pe noi atât ne-au asprit vremurile că nu ne mai putem opri gândurile.

Femeia îi zâmbi a înţelegere, apoi izbucni, speriată:

— Turcii au aprins un foc pe zidul cetăţii. E semn pentru cei ce pândesc ţărmul la Calafat, să ne taie calea.

Două bărci cu bestii se furişau pe după răchitişurile unui ostrov. Curând deschiseră focul. Lovit în frunte, Jugănaru se prăbuşi fără viaţă în apă, înroşind-o.

— Ce facem, nea Vasile? Îl lăsăm?

— N-avem ce-i mai face, Ispase. Dumnezeu să-l ierte, că tare inimos era. L-o scoate Dunărea la mal.

Dintr-un stufăriş trosniră armele căruţaşilor. Un turc în tunică verde căzu. Descumpănită, barca se răsturnă. Ceilalţi le săriră în ajutor, dând astfel răgaz românilor să ajungă la ţărm. Deodată, Ispas simţi o arsură în umărul stâng. Un tremur uşor începu să-i scuture trupul, în vreme

ce sângele îi înmuie cămaşa.

Jiganie privi încruntat rana, până ce, sub o salcie, izbuti să-i scoată glonţul cu briceagul. Femeia, pe care aflară că o cheamă Măria, fiersese nişte buruieni, turnându-i peste rană şi dându-i lui Ispas să bea zeamă de ciupercă bătrână. Două zile şi două nopţi cât îl scuturaseră frigurile şi-l arsese fierbinţeala, nu se clinti de lângă el. A treia zi, în căldura dulce a începutului de toamnă, rănitul se dezmetici. Un zâmbet îi înflori pe faţa suptă de suferinţă când întâlni privirea blândă a fetei, din care parcă răsărea soarele cu toată lumina lui dătătoare de viaţă. Îşi duse mâna la frunte să vadă dacă nu mai are cumva fierbinţeală, fiindcă femeia de lângă el era cu totul altă fiinţă decât roaba din Vidin. Rozându-l îndoiala, întrebarea ţâşni fără voie:

— Tu eşti Mărio?

— Eu, bădiţă Ispase.

Spusese „bădiţă Ispase” cu atâta dulceaţă în glas, încât simţi cum, nu numai chinul acestor ultime zile se risipea, ci și zbuciumul din viaţa lui frământată de durere şi trudă.

— Nu vrei să mănânci ceva?

— Aş bea nişte lapte de oaie, răspunse rănitul, auzind clinchetul mărunt al unor clopoţei de acioaie şi behăitul blândelor animale ce păşteau prin luncă.

— Să mi-l dai nefiert. Aşa îl sorb în fiecare dimineaţă de când mă ştiu. El m-a întărit.

După prima ulcică băută cu nesaţ, prinse parcă puteri, ridicându-se în capul oaselor.

— De nu era nea Vasile Jiganie, plăteam acum vămile văzduhului. Ai stat mereu lângă mine?

— Te-am păzit pe rând. Tare mi-a fost teamă că n-o să mai deschizi ochii. Numai nea Vasile zicea că nu ţi-a sosit ceasul şi că nici drac mort n-a văzut.

Măria schimbase straiul mohorât de roabă cu ia şi opregile olteneşti, scoase dintr-o legătură. Dar ce-l uimi mai mult pe Ispas, fu chipul ei alb ca de domniţă şi aerul de fetică abia împlinită.

— Erai neagră ca o ţigancă. Acum ai un obraz cum n-are nici jupâneasa Ioana Glogoveanca.

— Umblam cănită, aşa cum umblau toate roabele tinere ca să n-aprindem privirea turcilor.

Ispas nu-şi dădea bine seama dacă tulburarea lui izvora din bucuria întoarcerii la viaţă sau din dragostea ce i se

cuibărea fără vrere în inimă. „La urma urmei şi dragostea e tot de la Dumnezeu”, îşi zise, speriindu-se parcă şi de rostirea tăinuită a acestui cuvânt. În cei treizeci şi unu de ani câţi număra, nu cunoscuse decât amărăciunea, socotindu-se bătrân, ca după o viaţă lungă, frământată numai în dureri. Îl dezmetici glasul lui Jiganie:

— Ţi-am spus eu, Mărio, că sămânţa iadului nu piere cu una cu două? Cum să-ţi răsplătim tot ajutorul ce ni l-ai dat, scăpându-ne din ghearele paşei?

Drept răspuns, fata se aplecă şi sărută pământul.

— Uite cum, nea Vasile! Credeam că nu-mi mai calcă piciorul pe ţărâna românească. De nu eraţi domniile-voastre, pierdeam acest prilej. Ce răsplată mai mare ca asta să-mi doresc?

Pe Jiganie nu-l tulbură gestul fetei. Mai toţi românii, întorşi de pe meleaguri străine, îl săvârşeau spontan ca la un liman al dorului.

— De unde eşti, măi fetico?

— Sunt din Almăjel, fiica lui Tănase Obrocea cojocarul. M-au furat cârjaliii de pe câmp, când abia împlineam 14 ani, vânzându-mă lui Iusuf, unde am fost slujnică la cadâne.

— Cum a aflat paşa, de ne-a urzit pieirea?

— Ali, eunucul căruia i-aţi venit de hac, a căzut la picioarele chelarului când aţi venit rândul trecut:

„Stăpâne, slujitorul negustorului valah e un ticălos. El m-a făcut neom, luându-mi bărbăţia. Lasă-mă să-l prind şi să mă răzbun.” „După ce le luăm banii, Ali!” „Pe mine mă arde alt foc şi nu mai rabd!” „Îndrăzneşti să te răzvrăteşti, scopitule?” strigă mânios Iusuf, izbindu-l cu piciorul şi poruncind să-i tragă zece lovituri la tălpi.

Cum a scăpat, Ali a dat fuga la Mustafa-paşa, spunându-i tocmeala pe care o făcuseră cu Iusuf.

„Ali, răspunse Mustafa, pe Iusuf o să-l căznesc şi o să-l spânzur pentru necredinţă. Ai să fii tu chiar în locul lui. Dar, cum e vorba de-un alişveriş ticălos al ghiaurilor, nu vorbi nimic, până nu-i prindem şi nu le luăm banii. Îţi dau apoi pe mână sluga negustorului s-o judeci după plac. Te duci chiar tu să-i primeşti jos în schelă”.

Am auzit vorbele astea de după perdeaua haremului, unde fusesem chemată să trag de gâlci o cadână a lui Mustafa-paşa.

Venindu-i la ureche că totul fusese dat în vileag şi, temându-se mai mult de chinuri decât de moarte, Iusuf a

înghiţit otrava din floarea inelului. Ce-a mai urmat ştiţi. Ce nu ştiţi e că Ali n-a putut afla unde au fost ascunse armele scoase din turn, fiindcă le-am cărat eu două nopţi de-a rândul.

Rămas singur cu Măria, Ispas îi apucă mâna şi aproape, fără voie, buzele-i şoptiră:

— N-ai vrea să te măriţi cu mine, Mărio?

— Ne-am scăpat de năprasnă unii pe alţii şi nu-mi eşti cu nimic dator, bădiţă, răspunse cu glas moale, îmbujorându-se, şi privindu-l drept în lumina ochilor, ca omul cinstit ce îşi destăinuie gândul fără ocol.

— Mărio, eu nu glumesc cu viaţa, fiindcă nici ea n-a glumit cu mine. Poate c-aş fi visat o femeie ca tine, dar n-am avut nici timp, nici prilej de vise. Sunt bucuros că te-am găsit şi că aflu în tine fiinţa potrivită să-mi fie nevastă. Nu-ţi cer să-mi răspunzi acu, dar, rogu-te a nu mă lăsa să mă întorc spre împietrirea din care m-ai smuls. O să mergem la ai tăi, la Almăjel. Până atunci ai timp să te limpezeşti şi să-ţi cerni simţămintele.

— Nu te îndoi de simţămintele mele, bădiţă.

— Mai trebuie să ştii că eu sunt de departe, de prin părţile Teleajenului.

— Cu cine mi-o fi ursit, mă duc până la capătul pământului.

— Gata-gata să baţi la porţile iadului, frate Ispase. Uite ce dar ţi-a trimis Mustafa-paşa, îi spuse Jiganie, punându-i în palmă o zburătură colţuroasă de plumb.

Ispas şuieră.

— Nu-i de mirare că asemenea plocon m-a trecut prin frigurile morţii. Tâlharii au încărcat puştile cu alice de dihănii, ca să nu strice gloanţele pe fitecine.

*

Almăjelul îşi înşira casele de lemn acoperite cu paie pe o singură uliţă prăfuită. Numai în mijlocul satului, o clădire nouă şi mare, de om înstărit, stârni uimirea Mariei. Se înălţa pe locul gospodăriei părinteşti, cu cârciumă şi edecuri. Intră cu inima strânsă în curtea unei mătuşi care n-o mai cunoscu. Când îi spuse cine e, femeia îşi făcu o cruce, de parcă i-ar fi ieşit în faţă un strigoi.

— Maică, ţi-am rânduit până azi trei parastase, crezându-te moartă.

— Ce e cu ai mei, mătuşă Lazarina? Oftând, femeia clătină din cap a compătimire:

— Taică-tu a fost găsit mort pe câmp, ucis de tâlhari,

când te-au furat. Maică-ta a mai dus-o câteva luni şi s-a prăpădit de inimă rea. Cu soră-ta Tinca e altceva. S-a băgat slujnică la Craiova. Ce-a făcut, ce-a dres, Dumnezeu ştie. Lumea vorbeşte multe, vrute şi nevrute, că fiind femeie frumoasă ar fi câştigat banul uşor. A venit de acolo cu bărbat. Cică ar fi fost ceauş la caimacamul Craiovei şi i-ar fi scăpat viaţa la o tulburare a ţăranilor de pe-o moşie. S-a ales ceauşul c-un picior beteag, dar şi cu slobozenie pentru cârciumă în Almăjel. Ba, acum un an, caimacamul i-a dat în arendă şi moşia de aici. E un om tare covăsit la suflet. De Tinca ce să mai vorbesc… S-a făcut mare cucoană… Nu-i mai ajungi cu prăjina la nas şi e la fel de hapsână ca şi bărbatu-său. Nu mai vrea să ştie de nimeni. Când îi vine vreun neam la uşă, pune slugile să-l alunge. Casa veche au dărâmat-o acum doi ani de-au ridicat-o pe asta. O să turbeze când o afla că te-ai întors.

Maria amuţise. Nu-i venea să creadă că sora-sa mai mare s-a putut schimba într-atâta. Rămase în căruţă lângă Ispas.

Dând bună ziua, Jiganie zgudui ferestrele cârciumii cu glasul lui de zdrahon.

Statura uriaşă, barba şi anteriul de negustor înstărit,

ispitiră privirea muşteriilor, dar mai ales pe cea a cârciumarului, un om îndesat, cu mustaţă de palicar, şi lucire vicleană în ochi. Se apropie, ploconindu-se, târând un picior.

— Ce ai de mâncare, jupâne?

— O ciorbă de potroace, slănină şi brânză, până fac un pui la frigare.

— Un pui?... He!... şase. Doi pentru mine şi patru pentru prietenii mei de-afară. Până una-alta, dă-mi o bărdacă de rubiniu şi pune-mi să-mi facă nişte jumări cu slănină, cât pentru trei voinici ca domnia-ta.

Cum se cam boierise de când era arendaş, Tănase nu mai slujea muşteriii. Avea slugi. Intrase în vorbă cu Jiganie ţinând morţiş să afle ce hram poartă.

Din uşă, Vasile făcu semn prietenilor săi să intre.

Ispas se întunecase aflând necazul Mariei, dar încercă s-o liniştească, când cu o glumă, când cu o vorbă blândă.

— O să chibzuim ce avem de făcut. Acu, să mâncăm. Sătulul judecă altfel decât flămândul. Până atunci, nea Vasile, ţi-aş spune ceva, dar râs să nu-ţi faci de mine. Uite, nu-s ameţit. Nici nu mi-am muiat buzele în vin. Vreau să mă însor cu Maria.

— Şi Maria ce zice?

— Am zis da, nea Vasile.

— Atunci, într-un ceas bun. O să vă fiu naş. Nu vă pun eu pirostriile, că deşi am har popesc, mă cam încurc la slujbă.

— Har popesc? De când? întrebă, râzând Ispas.

— Bine, măi omule, nu te-ai mirat că un obraz de om prost poartă barbă ca vodă, ca boierii şi ca popii?…

— Vreme n-am avut să mă mir, că şi capra are barbă şi nu e popă. Ştiam doar că faci pe călugărul.

— Află că am cumpărat har de la mitropolitul din Vidin pe 500 de piaştri, başca 250 daţi episcopului nostru ca să mi-l întărească. Sunt popă cum nu se mai află… Nici mitropolitul, nici episcopul nu m-au întrebat dacă am preoteasă… Şi n-am. M-am popit de nevoie, ca să scap de corvezile domneşti, turceşti, boiereşti, isprăvniceşti şi mai ştiu eu câte, aşa cum a făcut jumătate din satul meu de lângă Baia de Aramă. Că de treci dealul, mai sus de Brebina, n-auzi decât: „Mărine, Sfinţia-ta”, deşi, dacă-i pui evanghelia în mână, o ţine pe dos. Acolo dacă dai c-o piatră dup-un câine, izbeşti un popă. De-aia i se spune satului „Popeşti”. De n-ar fi mitropolitul nostru, care nu

vrea să mai întărească hirotonisirile făcute la Vidin, apoi jumătate din olteni s-ar popi peste Dunăre, de i s-ar face lehamite şi lui Dumnezeu de atâta „Doamne miluieşte”.

— Şi-ai făcut slujbe, nea Vasile?

— Am făcut, la ananghie, şi fără niciun sfanţ, câtorva amărâţi din ţara asta, unde bogatul greşeşte şi săracul cere iertare, unde unul mănâncă aguridă şi altuia i se strepezesc dinţii.

— Aici ai dreptate, nea Vasile. Lumea asta-i mare comedie…

— Este, Ispase… Hoţomanul prinde locul cel mai bun în viaţă, chiar de creşte iarba sub el de vrednicie ori i se nămolesc vorbele-n gură de atâta deşteptăciune. În vreme ce oamenii cinstiţi umblă unul cu capul gol şi altul fără căciulă. Lume de tâlhari, de hatârgii, şi de mincinoşi, că din zece câte-ţi spune, nouă şi jumătate să le dai de-o parte, iar pentru jumătatea rămasă să te îndoieşti. Asta-i isprava turcilor, fanarioţilor şi boierilor care ciocoiesc şi ticăloşesc totul în jurul lor. Nădejdea noastră-i că şi obada rea vine odată de-asupra.

— Vine, nea Vasile, dacă are cine suci roata. Dacă nu, putrezeşte-n noroi.

Îşi conteniră vorba, fiindcă se aduceau bucatele.

— Veniţi de departe? îi iscodi Tănase hangiul.

— De la Baia de Aramă şi mergem la Craiova, îl amăgi Jiganie. Aş avea însă să-ţi spun o vorbă jupâne.

— Sluga dumneavoastră!

— Unde-i Maria, cumnata domniei tale, sora coanei Tinca?

— N-are nicio soră. A avut una şi-au ucis-o turcii.

— I-auzi, afurisiţii! Or fi vrut ei s-o ucidă, dar a făcut Allah o minune, împiedicându-i. Află că Maria trăieşte şi se ospătează sub acoperişul domniei-tale. Iaca, dumneaei ţi-e cumnăţica.

— Nevastă-mea o să fie tare bucuroasă. Să mergem în iatac, că o asemenea revedere nu se cade a fi stânjenită de priviri străine.

— Mergem, încuviinţă Jiganie, după ce ne potolim foamea.

Tinca, femeie ca la treizeci de ani, durdulie şi sulemenită, îşi ascunse cu greu nemulţumirea când Tănase i-o aduse pe Maria. După o şovăială abia simţită, o îmbrăţişă de ochii lumii, sărutând-o rece pe amândoi obrajii:

— Ce minune! Cum ai scăpat din robie?

— M-a răscumpărat viitorul meu bărbat, Tincuţo.

— Tare frumoasă te-ai mai făcut! Dar unde ţi-ai lăsat omul?

— În cârciumă, vorbi Jiganie, în locul ei. L-a răsturnat căruţa şi-i cu umărul scrântit.

— Atunci să intrăm în cârciumă, se arătă ea binevoitoare, dar necazul i-l trădau ochii. „Această străină o să pretindă partea ei de moştenire din tot ce am clădit, că după pravilă, locul mănâncă binaua!" gândi ea fulgerător.

Căruţaşul lui Jiganie, după ce se ospătase pe săturate, se trântise pe-un maldăr de paie în dosul grajdului, la umbra unei căpiţe, cu gândul să fure un pui de somn, când îl văzu pe cârciumar venind tiptil c-un om după el.

„Ioane, îi şopti ticălosul, ia murgul şi dă fuga până la sameş. Să vină cu arnăuţii, că tâlharii care l-au prădat pe paşa din Vidin sunt aici în cârciumă. E şi roaba răpită. O să-i ţin, făcându-le cinste."

Tănase socotise că pe lângă cei o mie de piaştri făgăduiţi de paşă, şi alţi cinci sute de stăpânirea noastră, va scăpa şi de Măria.

„Prinde-l din urmă şi leagă-l, îi porunci Vasile căruţaşului când auzi vestea. Aşteaptă-ne diseară în pădure”.

Voios, Tănase îşi tot îmbia oaspeţii la mâncare şi băutură, dar seara, Jiganie îl rugă să meargă în iatac pentru o socoteală de taină.

„O să ceară partea Măriei, gândi cârciumarul. Îi făgăduiesc, şi mă tocmesc până vine sameşul!”

De cum intrară în odaie, Jiganie începu să cântărească în mână pistolul.

„Ai trimis om la stăpânire ca să ne dai plocon, hoţomane, fiindcă ne-am apărat pielea de turci şi ţi-am scos cumnata din robia lor! Află că argatul tău e în mâna mea şi a mărturisit, aşa că poţi să aştepţi mult şi bine pe sameş. Aveam de gând să plecăm în zori fără nicio supărare, Maria nu cerea nimic din drepturile ei asupra moştenirii părinteşti. Acum s-a schimbat calimera! Îţi cer eu pentru ea şi de nu plăteşti îţi închei socotelile cu lumea asta, ciocoi spurcat!”

A plătit cu mâinile tremurând preţul drept al moştenirii, atât cât îl socotise Jiganie.

„Uite, ticălosule, ai sipetul plin cu galbeni. Aş putea să

te prad, că eşti în mâna mea, dar nu-s tâlhar. De ţi-e dragă viaţa, mergi cu noi până ce ieşim din sat, ca să-ţi dăm în primire argatul. Spune-i muierii tale că ne arăţi drumul. Dacă scapi o vorbă, s-a isprăvit cu tine!”

În adâncul pădurii, Jiganie scoase punga cu banii zmulşi lui Tănase şi, punându-i în mână îi spuse:

— Ţine zestrea Mariei. Ca un cumnat bun ce eşti, dă-i-o tu, aşa cum se cuvine:

— Iacă, Mario, preţul moştenirii tale, mârâi cârciumarul, înecat de spaimă şi părere de rău.

— Îţi mulţumesc eu pentru zestre, răspunse Ispas, fiindcă văd că Mariei i-a pierit glasul. Nu se aştepta să fii atâta de filotim.

— Acu o să-ţi dau în primire argatul, că te aşteaptă ca pe un stăpân bun ce eşti. De nu-ţi recunoşti ticăloşia o să mărturisească sluga şi atunci, aici îţi rămâne stârvul, îl ameninţă Jiganie.

— Mărturisesc! Eu l-am mânat pe argat la sameş.

— Am ţinut s-o afle Maria din gura ta, ticălosule. Nu ştiai că ne trimiţi pe toţi la moarte?

După aceste cuvinte, îl îmbrânci din căruţă, croindu-l cu biciul pe spinare.

— Drum bun, hoţomane. Nădăjduiesc să ne mai vedem, că tare bine ne-am simţit sub acoperişul tău.

— Ispase, vorbi mai târziu Jiganie. Să-ţi iei nevasta şi să te muţi pentru totdeauna la Drajna. O să porţi grija conacului. Eşti doar din partea locului. Se gândise la tine Zoican. Dar luat cu treburile nu ţi-a spus-o.

CAPITOLUL XII

IO MAMONA ÎMPĂRAT

Rădvanul coanei Aniţa Gălăşescu din Coţofeni întârzia în sforul Olteţului, ca să-şi astâmpere setea telegarii.

— Marine! strigă dumneaei vizitiului, dacă-i laşi după cheful lor prostesc, or sorbi până ne-apucă noaptea. Mână la Corlăteşti. Tragem la boier Dumitrache Jianu.

— Eu zic să tragem la Fălcoi, cuconiţă, că-i mai aproipe.

— La cine, împieliţatule? La han? Cu toţi mojicii?

— La şetrarul Iancu Jianu, că la Fălcoi el îi stăpân.

— Stăpân pe codru şi pe nebunia lui. Vezi-ţi de drum cum ţi-am poruncit.

Fiică-sa – Sultana – zâmbi la îndârjirea maică-sii împotriva mezinului din neamul Jienilor. Îi cunoştea pornirea, aşa cum i-o cunoştea şi Marin – vizitiul, care, îmbătrânit în curtea Gălăşeştilor, îndrăznea să mai şuguie, ştiind că stăpână-sa nu-l ocăra cu venin.

Ca să mai alunge urâtul, vizitiul începu să cânte tărăgănat, făcându-i cu ochiul Sultanei:

„Auzita-ţi de-un Jian,
De-un Jian, de-un căpitan,
Are murgul cam nărod,
Trece Oltul ca pe pod…”

— Nărod, că s-a molipsit de la stăpână-su, sări coana Aniţa.

Veselindu-se de mânia cucoanei, moş Marin se prefăcu a n-auzi, cântând mai departe:

De-un Jian, de-un căpitan,
Cu opincă şi suman,
Iese seara la strâmtori
Şi despoaie negustori…”

„O să te despuiem noi de şorici, de nu opreşti mârţoagele” – răsună vrăjmaş un glas din hăţişurile de pe marginile şleaului, în vreme ce o roată de tâlhari dădu să încingă rădvanul.

Cu, sau fără voie, bătrânul şfichiui caii ca, după câteva clipe, să se prăvălească de pe capră, cu ţeasta sfărâmată de tăişul unui iatagan. Nişte arnăuţi, cu privire neagră ca

pantalonii lor largi şi creţi, opriră goana nebună a cailor. Zmulseră în grabă ce era mai de preţ şi răsturnând ovăzul dintr-un sac, îi aruncară pânza peste capul terciuit al vizitiului, dispărând în adâncul pădurii.

*

— Aman! jupânească Aniţa, o căina într-un târziu Dumitrache Jianu. Amarnică întâmplare. Umblă poterele după lotri şi pradă, nemernicele, mai cumplit decât ei.

— Dădui vamă, codrului, arhon Dumitrache… Gălbiori şi diamanticale… De-o vrea Cel de sus, o să le împlinesc pierderea. Mai rău mă doare inima de moş Marin, că sub ochii lui m-am împlinit de când eram de-o şchioapă. Gândesc că nici oful domniei-tale şi-al serdarului Amza, n-o fi mai mic, din pricina lui Iancu.

— Ne-a ieşit de sub ascultare, şi, spre ruşinea neamului jienesc, a luat calea codrului. Abia l-am scăpat de spânzurătoare, iertându-l vodă de hatârul caimacamului Samurcaş. Acu, se cheamă că s-a cuminţit, dar, cum auzi că nişte mumbaşari domneşti ori isprăvniceşti au fost spârcuiţi şi prădaţi de banii adunaţi cu anasâna de prin sate, să nu întrebi dacă frate-miu Iancu a dormit acasă. Uneori, cum dă frunza îl apucă dorul de umbra codrului şi

de umbletul potecilor.

Nu se topise încă întunericul, când haita de câini a lui Dumitrache Jianu începu să se dea turbată la porţi.

— Tâlharii! sări speriată Aniţa Gălăşescu alergând la una din ferestrele înguste ale culei, de unde boierul da glas slugilor.

— Nu te teme, am mâncare şi gloanţe berechet, iar dincoace de zidurile curţii nu pătrunde niciun obraz străin dacă nu mi-e pe plac.

Se auziră scârţâind canaturile porţii, şi zarva câinilor se stinse.

— Eu sunt, nenicule.

— Tu, Iancule?

— Iartă-mă că te tulbur la acest ceas nepotrivit, dar mă aduce nevoia. Rămăsei fără pulbere într-o încăierare cu tâlharii isprăvniceşti.

— Îţi dau, Iancule, cerându-ţi ca dobândă tăcerea. Nici Amza să nu ştie, că de află nu-mi mai trece pragul.

Iancu Jianu era un bărbat nu înalt, croit parcă numai din vine şi muşchi. Cu toată asprimea din glas, avea chipul luminat de bunătate. Numai uneori, din ochi se iscau sclipiri tăioase. Chica bălaie ieşea răsucită de sub

căciula de mia fumurie.

— Ţine, nenicule, ăst săcotei cu giuvaericale, galbeni şi fleacuri muiereşti. După câte-am înţeles dintr-un răvaş găsit înăuntru, pisarul domnesc Ioniţă Gălăşescu îşi cheamă nepoata la Curte. Au jefuit-o poteraşii sameşului din Caracal. Dă-i de veste s-o liniştească, că pe sameş l-am liniştit eu pentru vecii-vecilor. Câinele, negăsind vite în sat, a înjugat la carele cu grâu ţărani din Fălcoi. Doi au căzut sub harapnice.

— Dacă te află stăpânirea, cine o să te mai scape de mânia lui vodă, Iancule?

— Codrul, nenicule, că-i bun la suflet şi-i tremură frunza de câtă silnicie aude şi vede.

— Cum tremură şi inima-n noi pentru viaţa ta.

— Nu-mi purtaţi de grijă, că tot de bătrâneţe o să mor. Ursitoarele mi-au şters numele de pe funia lui vodă şi de pe glonţul poteraşilor.

După perdeaua iatacului Aniţa şi Sultana Gălăşescu încercau atât bucuria redobândirii banilor şi giuvaericalelor cât şi uimirea faţă de vorba şi înfăţişarea haiducului. Îi mulţumi Sultana, strângându-i bărbăteşte mâna, după obiceiul nemţesc, ceea ce avu darul să-i

stârnească Jianului o clipă de uluială, după care izbucni în râs:

— Straşnic, jupâniţă! De te-ai ţine bine în şa şi-ai trage tot aşa cu puşca, ce mai haiduc ar ieşi din domnia-ta!

În inima Aniţei Gălăşescu se aprinse din nou vechea mânie împotriva acestui fecior de boier, vârât în cioareci găitănaţi ca ultimul clăcaş: „I-ar trece prin gând descreeratului să-mi zăpăcească fata!" Apucă pe Sultana de mână s-o ducă la culcare.

— Mulţumim pentru bunătate, boier Iancule. Dea Domnul ca uristoarele domniei tale să nu încurce iţele!

— Cu plecăciune cucoană Aniţo. Mulţam şi eu de grijă.

Când să plece, Iancu puse în mână fratelui său o traistă grea, căptuşită cu piele.

— Sunt aci banii prădaţi de mumbaşiri din douăzeci de sate. O să vină un fel de obraz bisericesc – Vasile Jiganie. Umblă cu treburi de-ale lui Tudor şi Zoican. Îi dai traista. Are vorbă să-o ducă unde trebuie, ca să ajungă banii înapoi la păgubaşi. Grijă de cinstea lui să nu porţi, ci numai de pântece. Înfulecă cât zece ocnaşi şi soarbe cât o cireada în toiul lui cuptor… dacă nu-i dai apă.

În urma Iancului se aşternu linişte de codru. Numai

Sultana simţi cum i se strânge inima, şi-apoi, cum i se adună şi se răsucesc nişte fire moi pe dinăuntru.

*

Jiganie şi Codobatură coborâseră către Dunăre, să tragă din balta Potelu tunurile turceşti înnămolite în timpul războiului. Răsăreau din potmoluri numai ţevile înăbuşite de papură şi stuf. Abia le smulseră din încleştarea vâscoasă zece perechi de boi, ca să le târască lângă carele mari, ardeleneşti.

— Arnăuţii, strigă înspăimântat un căruţaş. Din păpurişuri ţâşniră lefegiii ispravnicului. Cum Jiganie şi oamenii lui îşi lăsaseră flintele la umbra unei sălcii, fură o pradă uşoară pentru arcanele stăpânirii. Strânşi în funii, târâţi şi loviţi cu patul puştilor, curând aveau să-şi rumege neputincioşi mânia, în dricul carelor, trântiţi claie peste grămadă, ca nişte trunchiuri de copaci retezaţi.

Căpetenia arnăuţilor a recunoscut însă două perechi de boi ungureşti ai Jianului, cu jugurile din lemn de arţar, cu cioplitură, şi cu resteie de fier cum numai el avea prin partea locului.

— Tot nu s-astâmpără, tâlharul, dar acum i s-a-nfundat, rânji arnăutul.

Pe Iancu Jianu nu l-au găsit curând poterele, dar, după o ploaie, i-au citit urmele calului cu potcoavă braşovenească, pe patul de noroi de sub streaşină pădurii, prinzându-l pe când dormea în bordeiul unui prisăcar din Grojdibod.

*

Osândiţi la spânzurătoare, Jiganie, Codobatură şi patru cărăuşi aşteptau sorocirea zilei din urmă în puşcăria domnească de la Curtea Veche.

*

— Polino, plec la Bucureşti. Încerc să fac ceva pentru Jiganie şi Codobatură, de mi-o sta în putere.

— Merg şi eu Zoicane, că dacă ieşi prea mult la lumină or pune mâna şi pe tine. Ţi-oi fi, poate, de vreun ajutor.

— Nu-i treabă muierească, nevastă.

— Numai văduvia înainte de vreme e pentru voi treabă muierească. Crezi că mi-e greu să-ţi iau urma?

În amurg pică Tudor la Balta.

— Veşti proaste, Zoicane. L-au osândit la ştreang şi pe Iancu Jianu.

Până şi coana Polina, căreia nu i se prea dospeau vorbele în gură, tăcu.

— Mă găteam de drum, Tudore.

— Plecăm împreună.

— Merg şi eu, slugere, sări Polina. Nu te-ncrunta rogute, că de le-a dat Dumnezeu bărbaţilor mai multă putere şi, poate şi-un bob de minte în plus, le-a răsturnat în covată şi-o baniţă de nesăbuinţă.

Tudor îşi descreţi o clipă fruntea păstrând pentru sine un gând: „Mai uşor lupţi cu turcii decât cu muierile!”

*

La Curtea lui Caragea sosi într-o zi de octombrie un neamţ – negustor de postavuri subţiri şi mătăsuri veneţiene – aducând lui vodă o epistolă de la cavalerul von Gentz – consilier imperial şi informator domnesc . „Alteţă – îi scria consilierul imperial din Viena – dorinţa v-a fost îndeplinită. Sper că marfa să fie pe măsura gustului ales al alteţei Voastre. Preţul este cu mult sub valoarea ei. Aştept să-mi comunicaţi dacă aveţi vreo nemulţumire.”

— Bine, negustorule. Unde îmi sunt paşapoartele?

— Măria-ta – vorbi neamţul – domnul consilier von Gentz vă trimite vorbă că excelența-sa principele Metternich n-are nimic împotriva venirii alteţei voastre la

Viena. Veţi primi paşaport pentru toată familia şi foaie în alb pentru slujitori. Preţul este de 50 000 florini, pe care domnul cavaler ar fi încântat să-l primească prin mine.

— Jumătate acum, jumătate când primesc paşapoartele. Roagă pe domnul cavaler să nu se supere, dar abia am plătit haraciul şi sunt un pic strâmtorat.

— Prea bine, măria-ta.

Era bucuros vodă şi pentru că, a doua zi, urma să scape de cel mai primejdios duşman al său – Iancu Jianu. Îi părea rău că nu-l spânzurase mai de mult, ca să curme c-un ceas mai devreme necazurile ce i le căşuna, chiar aşa pus în butucii din beciurile puşcăriei. Deşi oprise intrarea prostimii în Bucureşti, ca să nu se işte tulburări din cauza osândirii „nelegiuiţilor", totuşi anaforalele marelui spătar şi marelui agă glăsuiau îngrijorate că mulţi nespălaţi se strecurau noaptea pe sub crucile de hotar, presărate pe marginile oraşului şi parcă-i înghiţea pământul. Două zile bocăniseră dulgherii, ridicând spânzurători în Gura Oborului. Dar în ajunul execuţiei fuseseră găsite scrum, astfel că, au înălţat altele, în mare grabă, noaptea la lumina fanarelor, din lemn prost, negeluit, chiar în faţa chioşcului domnesc, unde adeseori măria-sa venea tiptil

să vadă cum bate târgul. Avusese vodă de gând să privească de după perdeaua chioşcului sfârşitul „tâlharilor” de peste Olt, dar se răsgândise. Gloata înfierbântată de ură şi venin, care nu se sfiise s-arunce noaptea cu pietre în palatul domnesc, abia mai putea fi stăpânită. Poruncise lui bimbaşa Sava să grămădească la locul osândei întreaga călărăşime, iar Agiei şi Spătăriei să împăneze Podul Târgului de Afară cu fioroşii lor lefegii. Arnăuţii lui Iordache Olimpiotul şi Hagi Prodan nu mai ieşeau dintre zidurile Curţii de când oraşul trăia într-o răsuflare grea, de primejdie, ca la o năvălire de tătari.

În dimineaţa aceea de octombrie, mii de oameni roiau în jurul Oborului. Priveau cu înverşunare şi silă cum se bălăbăneau ca nişte limbi de clopot funiile spânzurătorilor, în bătaia vântului de răsărit, şi cum, ajutorul gâdelui le ungea c-un bulgăre de săpun. Deşi umbla zvonul că Jianu a murit în puşcărie dintr-o rană căpătată în ultima luptă cu poterele, gloata nu credea – aşa cum, în adâncul sufletului ei tulburat, nu-i venea a crede că o asemenea fiinţă poate muri, fără să stingă odată cu ea nădejdea unei dreptăţi, pe care şi Dumnezeu părea s-o fi uitat.

— Atotputernicul n-a fost zămislint în Fanar, n-a urcat în scaunul lui cu hatişerif din Ţarigrad şi nici nu se pomeneşte prin scripturi să fie neam cu ciocoii şi boierii noştri. Şi-o aduce aminte, poate, că pe vremuri mai făcea minuni – cârti Sorcovăţ, în pragul hanului „La găina porumbacă”, unde îşi dăduseră întâlnire Zoican şi Uţubarză.

— Mai curând să ne-aducem noi aminte că suntem în stare să ţinem o armă în mână.

— Nu zic ba, Uţubarză, dar cu atâta arnăuţime, pe lângă osândiţi ucidem şi alţi nevinovaţi dacă încercăm ceva fără socoteală.

— Măi Enache, mă-ntreb uneori de unde dreptul ăstora să pună norodul zălog sărăciei şi să-i ridice viaţa când le e pofta? Oare nu-s făcuţi tot ca noi şi nu tot viermii îi mănâncă?

— Iaca, sunt pe lume multe lucruri sucite, Ilie. Asta, însă îi pune capac.

*

În faţa Curţii domneşti, printre covrigari, bragagii şi plăcintari, sta cu ochii ţintă pe poarta palatului Preda Cireşeanu. Îlscutură din încordare un glas cunoscut –

glasul lui Zoican.

— Când venişi, Preda?

— Ieri, kir Nicolae, cu Uţubarză. Mi-a spus de osânda lui unchiu-miu Vasile şi dădui jalbă de iertare.

— Cunoşti pe cineva care să ducă vorbă unei jupâniţe de Curte?

— Nimic mai uşor: bacşiş! Oricare din slujitori îi dă de ştire.

Aşa pătrunse coana Polina la vechea ei prietenă Sultana Gălăşescu, dăscăliţa de clavir a domniţei Ralu.

— Sultănico, n-avem timp de pierdut. Venii să-ncercăm a-l scăpa pe Jianu de la moarte. Ştiu, din ce mi-ai scris, de întâlnirea ta cu Iancu şi-mi dau seama de ce ţi-s ochii plânşi.

— Cum am putea, Polino?

— Hai, şi ţi-oi spune.

*

Veştile trimise de von Gentz prin negustorul neamţ bucurară nespus pe Caragea. Cu toate că era strâns la mână ca un popă, se arăta darnic cu „haremul” lui, dăruind doamnei şi domniţelor stofe şi mătăsuri. Bucuria lui vodă molipsi întreaga Curte. Numai Ralu sta de o

parte, îmbonţată, ea care era slăbiciunea domnescului ei tată.

— Ţi-au mofluzit măscăricii de la „Cişmeaua Roşie”?… Ori l-ai aflat pe preaiubitul tău soţior cu vreun berbantlâc? glumi Caragea.

— Nu, tată! Frământarea mea s-a iscat din altă pricină. Ştii câtă linişte şi încântare mi-a adus în viaţă jupâniţa mea de casă Sultana Gălăşescu. Acum plânge ziua şi noaptea şi i se împiedică degetele pe clavir.

— Ce necaz are?

— Vrea să se mărite…

— Ei! Asta chiar că-i mare necaz fetiţa tatii – râse zgomotos Caragea.

— Este! Fiindcă îl vrea de bărbat pe-un osândit la moarte.

— Ai ţinut lângă tine o asemenea smintită? Cum o să-şi ducă traiul lângă un tâlhar?

— Nu-i tâlhar, tăticul meu drag, se alintă Ralu, sărutându-i mâna.

— Te fandoseşti de parcă ai ţine să-l iei tu de bărbat, nu Sultana. Cine-i?

— Şetrarul Iancu Jianu.

Obişnuit să nu-i refuze nimic răsfăţatei sale fiice, de data aceasta, vodă izbucni furios:

— Te întreci cu gluma, Ralu! E cel mai primejdios dintre tâlhari. L-am iertat o dată. A jurat că se lasă de ticăloşii, dar de cum l-am slobozit, s-a făcut iar stăpân pe codrii şi drumuri. Îmi dijmuieşte mumbaşirii, îmi ucide slujbaşii de credinţă şi s-a întovărăşit cu lotrii care strâng arme să mă răstoarne şi să mă ucidă. Viaţa nu e teatru, Ralu. Fiindcă o smintită îţi cântă la clavir, crezi c-o să-ţi cânt şi eu în strună? O s-o mărit c-un boier şi-o să uite curând. De l-aş mai ierta încă o dată pe Jianu, gloata asta nebună m-ar socoti slab şi mi-ar sări în cap. Ştii că de abia o stăpânesc.

— Ştiu, tată, dar acum ai prilejul s-o câştigi şi s-o îmblânzeşti! E un vechi obicei al pământului ca orice flăcău osândit la moarte să capete iertare dacă-l cere o fată de bărbat.

Caragea stătu pe gânduri câteva clipe... La urma-urmei, de ce să nu potolească gloata, arătându-se mărinimos! O să poată jefui mai uşor.

— Să vină Sultana!

— Vrei cu adevărat să te însoţeşti cu acel nebun de

şetrar din neamul Jienilor?

— Da, măria-ta, răspunse fata, în hohote de plâns, căzând în genunchi şi sărutând poala caftanului domnesc.

— Dacă arată pocăinţă, dând jurământ că se va părăsi cu totul de netrebnicile-i fapte, îţi fac hatârul… Ai slujit-o cu râvnă şi cinste pe domniţa Ralu şi ea mi-a făcut rugăciune. Îl iert după ticălosul obicei al pământului, dar, dacă-l mai prind, îl ucid fără altă judecată, iar pe tine te tund şi te trimet la mânăstire. Auzitu-m-ai?…

— Auzit, măria-ta. Aşa va fi, după poruncă şi după jurământ.

— Sărut dreapta măriei-tale pentru filotimie, însă treaba nu-i fără cusur. Tot acel ticălos obicei al ţării cere ca de-i iertat capul, iertate să fie şi braţele. Drept ar fi ca Jianu să nuntească, iar celor de sub ascultarea lui să le cânte popa veşnica pomenire? – îndrăzni Ralu.

Caragea nu-i răspunse. Mustăci mânios în barbă câteva clipe şi, bătând din palme, ceru să vină calemgiul şi căpitanul Prodan.

— Scrie pitac de iertare, calemgiule, pentru Jianu şi oamenii lui, iar Prodan să-l trimită c-un lipcan călare, la Obor.

Vodă era convins că hatârul lui venea prea târziu, fiindcă în acel ceas, pe Jianu îl legăna vântul în ştreang. Socoti însă că-i bine să afle prostimea cum îi păzeşte obiceiul, ca un vrednic şi chibzuit uns al lui Dumnezeu.

La uşa Palatului, un arnăut sări în şa.

— Ţine pitacul măriei sale, îi porunci Prodan. Ascunde-te în curtea de alături a vornicului Slătineanu. Îl duci mai târziu la Obor, după ce gâdele şi-o isprăvi treaba. Mila lui vodă pentru osândiţi e doar de ochii lumii.

*

Pe uliţa Târgului de Afară, se scurgea mulţimea spre spânzurătorile Oborului, luând în picioare frunza scuturată peste noapte de un vânt iute, din salcâmii şi oţetarii de pe margini.

Precedat de arnăuţi călări, convoiul osândiţilor se mişcă fără grabă. Dangătul clopotului de la biserica Sfântul Gheorghe-Vechi înfiora mulţimea, dând semn că alaiul Jianului ajunsese acolo. Bătu a mort, rar şi apăsat, până ce, rând pe rând, se treziră şi clopotele altor lăcaşuri înşirate pe uliţă.

Căutând să înspăimânte prostimea, stăpânirea îi trecea pe sub ochi tot ceea ce îi putea aduce aminte de groaznica

osândă, pentru a zădărnici orice pornire spre nesupunere. Orânduise un întreg alai de înmormântare, porunca fiind ca leşurile să fie îngropate seara. Şapte milogi ţineau sus şapte prapuri cu sfinţi. O căruţă cu şapte coşciuge şi şapte cruci de căpătâi, îşi bălăbănea roţile scâlciate, urmată de tacâmul cioclilor, cu cazmale şi târnăcoape pe umeri. Hurducate de podinile rupte ori descheiate ale uliţii, hodorogeau două droşti c-un popă şi ţârcovnici, apoi nişte cotigi trase de măgari. Prima îl purta pe Iancu Jianu, în cămaşă, desculţ şi cu capul gol, cu mâinile prinse de lăturoi; celelalte duceau câte doi osândiţi, legaţi spate-n spate. În urma lor, un stol de bocitoare tocmite de Agie se tânguiau, fluturându-şi broboadele negre. Săltau în şa pe marginile convoiului arnăuţii Agiei, cu puştile culcate pe greabănul cailor şi cu harapnice la oblânc. Cu capul vârât într-un sac stacojiu, lung ca o ipingea, gâdele Carabulea se ghemuise în fundul droagei, fiindcă ploua asupra-i nu numai cu huiduieli, ci şi cu pietre. Atunci, din suflarea de pe laturi, izbucni ca o vâlvătaie „Cântecul Jianului”.

Arnăuţii n-aveau însă urechi ori nu era treaba lor să audă.

Pe maidanul din faţa Oborului, tremurau sub grindeiul

spânzurătorilor funiile, încheiate jos c-un ochi cât capul omului. Un singur scaun înalt ca de patru palme, aştepta să fie smuls de sub tălpile osândiţilor.

În picioare, pe capra caleştii, vel-armaşul dădu citire cu glas gloduros *Cartei de osândă:*

„Judecând după îndreptările pravilei, fără strâmbătate şi în frica lui Dumnezeu, *Departamentul de Cremenalion,* au osândit la moarte prin spânzurătoare, pentru uneltire cu rău cuget împotriva măriei-sale Ioan Gheorghe Caragea, domnul şi stăpânul nostru, pentru uciderea de credincioşi slujbaşi ai stăpânirii şi pentru nelegiuită adunare de arme, mai jos pomenitele obraze…”

Tăcerea aşternută în timpul citirii sentinţei, o sfâşiară urletele mulţimii, când fu rostit numele lui Iancu Jianu. Gloata începu să se frământe. Câteva străchini şi ulcele, smulse din movilele ridicate pe ţoale şi rogojini în faţa Târgului Moşilor, se sparseră lângă caleaşca vel-armaşului.

Bimbaşa Sava intră furios cu lefegii lui în gloata întărâtată, împingând-o cu piepturile cailor şi încereând s-o risipească cu harapnicele şi cu latul iataganelor.

Vel-armaşul porunci popilor să scurteze spovedania iar

gâdele Carabulea să se mişte mai repede.

*

Rezemat de poarta Curţii domneşti, Preda Cireşeanu auzise porunca dată arnăutului de căpitanul Prodan. Trebuia ca fără zăbavă să-i ia – Dumnezeu ştie cum – pitacul de iertare a osânditilor şi să-l repeadă într-un suflet la Obor. Ispas aştepta lângă taraba unui băcan, sporovăind cu negustorul. Preda îi făcu semn să-l urmeze în curtea Slătineanului. Arnăutul îşi legase calul de trunchiul nucului din umbra casei, căutând să se ascundă în cuhnia unde trebăluia o bătrână. Când îl văzu că dă buzna cu pistolul în mână, femeia scoase un ţipăt. Din cămara alăturată, Teodora Andronachis socoti că maică-sa e în primejdie, se apropie tiptil, şi izbi în cap arnăutul c-un făcăleţ. Atunci i s-a rostogolit la picioare un sul de hârtie cu pecetea domnească. Apucă să-l ridice, când Preda Cireşeanu îi spuse blând:

— Dă-l încoace, jupâniţă, şi teamă să nu-ţi fie, că rău nu-ţi facem. Smulse cuşma şi mundirul arnăutului, sărind în şa.

— Ispase! Vezi ce faci cu omul lui Prodan.

— Zboară, Preda; nu-i purta de grijă.

Aplecându-se asupra arnăutului, Ispas tresări. De unde-l cunoaşte? Desluşind pe fruntea lui un semn de potcoavă pusă cu fierul roşu nu mai avu nicio-ndoială:

„E Ivanciu, bulgarul din Babaeski. Uite şi hangerul cu mâner din picior de mistreţ al lui Hasan-Spahiul, ucis în pădurea de la Ergené."

— Dă-mi repede un ştergar şi-un lighean cu apă rece, cuconiţă. Nu-i mort, şi-i om de treabă.

Cu toate că era tare năucit când deschise ochii, Ivanciu îl recunoscu pe Ispas.

— Tu m-ai izbit?

— Ba! Dacă clădeam eu, aleluia, Ivanciule. E mână de femeie speriată. Dar, cum ai ajuns arnăut?

— Turcii mi-au ars satul. Mi-au ucis nevasta şi copiii. Nu mi-a rămas acolo nimeni şi nimic. Am fost bucuros să mă tocmesc lefegiu la beiul vostru, în ceata lui Hagi-Prodan.

— Ca să faci rău, Ivanciule! Ai primejduit capul unor prieteni de-ai mei şi dacă nu era coconița cu făcăleţul, poate ne omoram unul pe altul. Afurisită viaţă…!

— Afurisită, bre Ispase, de parcă ar fi isprava lui Belzebut. Plânge inima-n mine de ce-mi spuseşi. O să-mi

primesc însă pedeapsa, că Prodan îmi scurtează zilele

— Nu, Ivanciule. Mergi cu mine. Avem o obşte spre munte. E loc şi pentru tine.

*

Trei oameni ai Jianului fuseseră puşi în ştreang. Carabulea aşează scaunul la picioarele lui Vasile Jiganie, temându-se parcă de privirea care-l secera.

— Urcă, rogu-te!

— Urcă tu, baragladină. Vreau să fiu spovedit. Porunceşte, boierule, să se păstreze rânduiala creştinească, îi strigă vel-armaşului.

— Fă-i voia, părinte.

— Ai hoţit şi-ai tâlhărit fiule?

— N-aud, sfinţia-ta, răspunse Vasile. Popa repetă cu glas ridicat întrebarea.

— Tot n-auzii, sfinţia-ta!

— Ai hoţit şi-ai tâlhărit? strigă înfuriat duhovnicul.

— Nu cât vodă Caragea, răsună cutremurător vocea lui Jiganie, spre uluiala vel-armaşului şi încântarea mulţimii, care, cu tot tragicul clipei, izbucni în hohote de râs.

— Spânzură-l, Carabuleo!

Călăul încercă funia, apoi o jucă în mâini, ca dintr-o

aruncătură să-i petreacă ochiul peste capul condamnatului. Atunci, de după nişte căpiţe de fân, o piatră, pornită vijelios dintr-o praştie, îl izbi pe Carabulea între ochi. Clătinându-se, căzu sângerând, în ţărâna muşuroită la piciorul spânzurătorii. Din lungul uliţii se rostogolea ca un ecou, strigătul mulţimii: „Opriţi! Poruncă domnească!”

Un arnăut călare, ridicat în scări, flutura pitacul lui vodă, îndemnând mulţimea să strige.

— Să mă trăznească Dumnezeu dacă ăsta nu-i nepotul lui Jiganie, izbucni Sorcovăţ, în poarta hanului din Straja Oborului.

— Iaca! Te mai îndoieşti de minuni? frate Enache – întrebă bucuros Uţubarză.

Abia revenit din izbitura pietrei, Carabulea auzi porunca vel-armaşului:

„Dezleagă-i ţigane. S-a găsit o neghioabă să-l ia de bărbat pe Jianu. I-a iertat vodă pe toţi ticăloşii.”

Săltând ca pe valuri peste bârnele hâite ale Podului Târgului de Afară, se apropia o caleaşcă.

„Să vină mireasa, porunci vel-armaşul.”

Jianu aştepta cu sufletul la gură.

— Cucoane Iancule, de nu ţi-o fi pe plac jupâneasa, o iau eu, că tot mai uşor o fi un papuc de muiere în creştet, decât şapte palme de pământ în crucea pieptului, glumi Jiganie.

— Nu, Vasile! De-acu iau papucul la purtare, că asemenea femeie nu-i fitecine.

Aşa fu cununat Iancu Jianu cu Sultana Gălăşescu, sub spânzurătoare, în ziua de 20 octombrie 1817, având ca naş, după rânduială, pe Carabulea, iar ca naşă pe… coana Polina Zoican, venită în aceeaşi caleaşcă cu mireasa.

Seara la Hănişorul Oltenilor, Jiganie vorbi cum îi era firea:

— Coană Catinco, ştiu că mi-ai gătit pentru pomană. Era păcat s-o mănânce alţii!

— O mâncau de nu se trezea la timp o praştie dibace…

— I-aş da un colac prăştierului de l-aş afla.

— Îndură-te şi-l dă, nea Vasile, răspunse Cosmuţă, scoţând praştia din sân.

În dimineaţa ce-a urmat, de grindeiul spânzurătorii lui Iancu Jianu atârna o momâie împăiată, purtând, ca vodă, giubea albă, croită dintr-un cearşaf zdrenţuit. O mătură, înmuiată în butoiul cu păcură al masalagiilor, închipuia

uriaşa barbă a lui Caragea. Mâna stângă era de două ori mai lungă decât dreapta, iar de gât atârna un „hrisov”: „Io Mamona împărat, stăpânul iadului, primesc cu dragoste în neagra mea împărăţie pe Caragea-vodă, cel mai credincios şi mai iscusit ucenic al spurcăciunii mele”.

CAPITOLUL XIII

CÂND DASCĂLII S-APUCĂ DE MINUNI

Sosit în Bucureşti, Lazăr îşi urmă gândul înfiinţării unei şcoli româneşti de inginerie, întâmpinând din partea celor puternici rezistenţa trezită de neîncredere. Cunoscuse însă în casa boierilor Bărcăneşti pe poetul Iancu Văcărescu. De cum îi află planul, acesta se entuziasmă.

— Îți vei îndeplini dorinţa, domnule Lazăr. Mâine seara mergem la cumnatul meu, banul Bălăceanu, marele efor al şcolilor.

Întinsă cât o moşie, curtea şi livada lui Constantin Bălăceanu de pe Podul lui Şerban Vodă se strecura pe sub Dealul Mitropoliei spre stufărişurile dinspre Lacul lui Filaret. Statornic din fire, el îşi tot rotunjise vechea vatră, cumpărând locurile boierilor, care, de la o vreme, se mutaseră pe Podul Mogoşoaiei. Tocmise nu de mult un inginer neamţ să-i măsoare toată strânsura de pământ, întortocheată şi colţuroasă. Când isprăvi lucrul, neamţul ceru 30 de galbeni în plus pentru câte necazuri întâmpinase. „Nu mă las prostit”, îşi zise banul Bălăceanu, refuzându-l. Inginerul alergă la Udrizki, secretarul

Consulatului austriac, iar acesta la Bălăceanu.

— Dacă suditul domniei-tale n-a fost în stare să-şi socotească munca, apoi eu ce încredere să am în treaba făcută? Mă bătea gândul să-l mai cadorisesc cu câţiva galbeni, dar pentru pâra lui obraznică, nu-i mai dau nimic.

A holbat ochii Udrizki şi a plecat furios, nefiind obişnuit ca boierii valahi să-i vorbească astfel. Caleaşca lui era gata să se izbească de cea a lui Iancu Văcărescu, la poarta cu streaşină şindrilită a Bălăceanului.

— Îţi dă târcoale neamţul, cumnate?

— Umblă să ciupească şi de la noi şi de la sudiţii săi, răspunse gazda. Neamţul care mi-a făcut măsorişţea locurilor cere mai mult decât ne-am învoit.

— O să se plângă lui Caragea şi până la urmă o să plăteşti. Suntem doar la cheremul acestor vântură-lume. Dacă românii noştri n-ar fi lipsiţi de podoaba învăţăturii, n-am mai avea nevoie de ştiinţa unor venetici hrăpăreţi.

— Crezi oare, Iancule, că mintea năclăită de mizerie a prostimii noastre poate săvârşi minunea meşteşugurilor nemţeşti?

— N-am nicio îndoială. Pot să-ţi arăt de ce e în stare un

român luminat, ridicat din popor. Uite, aşteaptă în caleaşcă un tânăr de peste munţi, Gheorghe Lazăr, dascăl al pruncilor Bărcăneşti. Vrea să dea viaţă, aici, unei şcoli româneşti de inginerie. Ţi-l recomandarisesc cu toată dogoarea inimii mele, rugându-te să-l sprijini pe lângă ceilalţi efori ai şcolilor.

Bătrânul Bălăceanu tresări şi, dând din umeri a îndoială, porunci să fie chemat protejatul Văcărescului.

— Spui, domnia-ta, tinere Lazăr-inginer, că poţi săvârşi minunea de care mi-a vorbit cumnată-meu?

— Nu-i vorba de nicio minune, boierule. Un râu zăgăzuit n-are nevoie de minuni ca să curgă, ci doar ca să-i ridici zăgazul!

— Dacă domnia-ta îmi poţi face măsorieştea curţii, livezii şi locurilor mele întortocheate, aflând întinsul în stânjeni pătraţi, te sprijin nu numai în faţa celorlalţi efori, ci şi în faţa Divanului, unde o să întâmpini multă împotrivire.

— O fac, boierule. Cer numai răgaz să-mi făuresc sculele trebuincioase şi, în cel mult o lună, măsurătoarea va fi gata.

Lazăr s-a ţinut de cuvânt. La soroc, a înfăţişat banului

Bălăceanu planul cerut, având puse nu numai vecinătăţile, ci şi casele cu acareturile, fiecare cu forma sa. Slova aşternută de mâna fără pereche a lui Enache Sorcovăţ dădea hârtiei o înfăţişare şi mai plăcută.

— Am trecut, boierule, socoteala locurilor în stânjeni şi prăjini, după rânduiala ţării, dar şi în metri pătraţi după regulile evropeneşti.

Fără niciun cuvânt, Bălăceanu trase sertarul unui scrin, scoase planul inginerului neamţ şi, văzând că arată aceeaşi cifră, holbă ochii de parcă ar fi avut în faţă chiar pe biblicul Lazăr cel înviat din morţi.

— Aferim, dascăle! Făcuşi treabă de ispravă, fără maşini nemţeşti. Mi-ai luat o pânză de pe ochi şi o piatră de pe inimă, cu ispitirea ce ţi-am făcut-o. Ţine, rogu-te cei 30 de galbeni ceruţi de neamţ pe veresie şi mergi sănătos, fiindcă şcoala are acum un aprig susţinător şi o mărturie a iscusinţii domniei tale.

Vornicul Iordache Golescu şi banul Constantin Bălăceanu cerură lui Caragea pitac domnesc pentru înfiinţarea şcolii, dar, Vodă, ca să se spele pe mâini, adună Divanul, ştiind că acesta va fi împotrivă. Chemă la acea şedinţă de pomină nu numai pe Lazăr, ci şi pe kir

Veniamin, directorul Şcolii domneşti de la Mânăstirea Măgureanului.

După ce Divanul ascultă cuvântul lui Lazăr, Caragea îşi îndreptă privirea, ca din întâmplare, spre Veniamin.

— Măria-ta, spuse acesta tulburat, învățământul Şcolii domneşti este în limba greacă. Veche şi mlădioasă, ea poate înfăţişa învăţăceilor adevărurile în deplinătatea lor. Limba ţării e înapoiată, bună doar pentru a porunci slugilor şi ţăranilor.

În Divan se auziră murmure.

— Măria-ta, izbucni Lazăr, adevărul e unul singur la orice neam şi în orice limbă. Trebuie numai să-l ştii şi să vrei a-l înfăţişa cinstit.

Veniamin se aprinse, vrând să răspundă, dar Caragea îi făcu semn să tacă, fiindcă se ridicase să vorbească banul Constantin Bălăceanu.

— Ai a ne spune altceva decât cele ce s-au rostit până acuma, arhon bane?

— Da, măria-ta! Noi avem nevoie nu numai de popi şi filosofi, ci şi de picheri ca să ne măsoare pământurile, iar kir Veniamin nu ni-i poate da. Am aici dovada priceperii dascălului Lazăr. Nu e cu nimic mai prejos decât a

inginerilor nemţi. Mi-a făcut fără cusur măsorieştea unor pământuri, cu doi băieţi din mahala, care nu ştiu o boabă greceşte.

— Aşa-i, măria-ta, interveni vornicul Iordache Golescu, cu glas hotărât, urmat de altele.

— Şi-apoi, continuă Bălăceanu, birnicii noştri s-au deşteptat şi înrăit. Nu vor să mai plătească, pentru ca din munca lor să fie ţinută o şcoală străină.

Caragea stătu o clipă pe gânduri. Nu măsurătoarea moşiilor boiereşti îl interesa, ci banii. N-avea nevoie de greutăţi în plus la încasarea lor. Fără să mai întrebe Divanul, hotărî de unul singur, aprobând înfiinţarea şcolii la mânăstirea Sfântu Sava, de unde fură scoşi arănuţii gărzii domneşti şi o parte dintre călugării aciuaţi aici de prin chinoviile Muntelui Athos. De ciudă, cei strămutaţi smulseră uşile şi sparseră geamurile chiliilor. Hagi Petre, starostele cherestegiilor, dădu scânduri, iar lemnarii de pe Podul de Pământ, lucrară doar pe mâncarea plătită de Lazăr din banii primiţi de la Bălăceanu. După o lună şi jumătate, dascălul transilvan îşi deschidea şcoala.

Curând se duse vestea despre cuvântul aprins al lui Lazăr. Îşi începu cursurile nu cu o lecţie de aritmetică,

geometrie ori trigonometrie, ci cu una de istorie şi de limbă românească:

„Suntem din neamul mândru al strălucitului Cezar şi al slăvitului Traian. De aceea ne zicem români, după maica Roma. Dar de s-ar trezi din ţărâna lor, cunoaşte-ne vor oare? Ne vor căuta în palate şi-n straie bogate şi ne vor afla zdrenţăroşi, goi şi amărâți, ascunşi ca dobitoacele în vizuini. Ajungă lacrimile patriei, ajungă jugul robiei. Este acum vremea căzuţilor strănepoţi ai lui Cezar să-şi aducă aminte de mărirea strămoşească şi să lucreze pentru mântuirea lor, pentru acea fericită Dachie care azi stă şi suspină ca pomul neîngrădit, că oricine trece îl rumpe şi-l lasă cu jale”.

Ucenicii dascălilor de la Sf. Gheorghe Vechi, Colţea şi Udricani dădură buzna la şcoala lui Lazăr, iar cei de la Şcoala grecească începură să fiarbă. Într-o dimineaţă, Veniamin se pomeni cu negustorul Alexandru Tell că vine să-şi retragă băiatul.

— Mare păcat săvârşeşti. Feciorul domniei tale, Christian, e tare isteţ. N-are ce căuta la hartughia acelui Lazăr, care e un înşelător.

— Vorbeşti cu ciudă, kir Veniamine. Lazăr e un om

învăţat şi cinstit. Îl cunosc din Transilvania. E în stare să-i înveţe pe băieţi ingineria. N-am nevoie să-mi fac feciorul nici episcop, nici retor, iar la şcoala domniei-tale în afară de şpiculaţii filosoficeşti, şi teologiceşti, altceva n-are a deprinde.

Cu, sau fără ştirea părinţilor, învăţăceii lui Veniamin începură să-l părăsească pentru şcoala de la Sfântu Sava. În zadar primeau boierii şi negustorii vizita şi tânguirea lui că odraslele se lăsau amăgite de „voltairistul" Lazăr. În zadar angaja el profesori ca Eufrosin Poteca, Constantin Moroiu şi Petrache Poenaru să predea în limba ţării. Exodul elevilor către Lazăr nu putu fi oprit, până ce şi cei trei dascăli români îi urmară. Suna nu numai ceasul din urmă al Şcolii domneşti, ci şi cel al culturii străine pe care o slujea. Lazăr devenea tot mai primejdios pentru politica Fanarului în Ţara Românească. Trebuia să i se taie unghiile cu orice preţ, calomniat şi discreditat faţă de Vodă şi Divan. Până şi mitropolitul Nectarie se plânse lui Caragea că dascălul de la Sfântu Sava ucide pravoslavnica credinţă din sufletele şcolarilor; că predică cu osârdie „spurcata învăţătură al lui Voltaire acela urâtul lui Dumnezeu" şi că e un rebelist stăpânit de duhul

franţuzesc, ce urmăreşte răsturnarea stărilor statornicite de Cel de Sus şi de oamenii credincioşi Lui!

— Prea sfinte, îi răspunse Caragea, mângâindu-şi barba, de cârteşte împotriva celor dumnezeieşti şi îndeamnă feciorii spre apostatul Voltaire, ai harul şi duhovniceasca putere să-l aduci pe calea cea dreaptă, iar dacă se dovedeşte rebelist, am eu puterea să-l domolesc.

Mitropolitul înghiţi şi tăcu în faţa lui Vodă, dar nu şi la o adunare a episcopilor şi egumenilor, unde spuse că Lazăr cere să fie împărţite ţăranilor moşiile mânăstirilor. Cum la această sfântă adunare fusese chemat şi Bimbaşa Sava, comandantul arnăuţilor, omul care, pentru bani nu se dădea înapoi de la nicio ticăloşie, se iscă un zvon că acolo s-ar fi urzit pieirea lui Lazăr.

— Dascăle Gheorghiţă – îi spuse Enache Sorcovăţ – mi-au venit la ureche nişte vorbe ce nu par lipsite de temei. Ţi-ai ridicat în cap nu numai pe fanarioţii de la Măgureanu şi pe cei cu cinuri înalte, ci şi arnăuţii scoşi cu neamurile lor din mânăstirea unde te adăposteşti. Viaţa domniei-tale în chilia de la Sfântu Sava nu mai e sigură. Ticăloşii sunt în stare de orice. Mută-te într-o cămăruţă din hanul meu. Nu-ţi pretind nicio plată.

— N-am teamă, frate Sorcovăţ.

Nu s-a temut, până ce, într-o seară, două gloanţe de pistol sparseră liniştea şi geamurile odăiţei lui Lazăr, dascălul scăpând doar cu gherocul găurit. Alarmaţi, câţiva şcolari dintr-o chilie alăturată dădură buzna. Au văzut doi arnăuţi fugind. Fu prins unul puţin aghezmuit, cu pistolul cald încă. Aflând de încercarea uciderii dascălului, mulţimea se adună în jurul arnăutului. Pumni şi picioare se abătură asupra lui cu nemiluita, până ce un mahalagiu smulse un par dintr-un gard de pe Uliţa Şcolii, sfărâmându-i ţeasta. Se împrăştiară apoi ca un stol de vrăbii, fiindcă, dinspre Podul Mogoşoaiei, veneau în fugă arnăuţii Agiei. A raportat aga lui vodă că, mercenarul, cam băut, se luase la harţă cu trecătorii, ucigându-l necunoscuţii c-un ciomag. Caragea s-a mulţumit cu raportul agăi. Bănuia că la mijloc e ceva necurat, dar nu-l interesa.

În dimineaţa ce a urmat, Lazăr fu mutat aproape cu sila la Hănișorul Oltenilor, iar cum începu vacanţa de vară, îl pofti Zoican la Balta.

*

Nereuşita atentatului nu-i descurajă pe duşmanii lui

Lazăr. Predară lui Udrizki un vraf de manifeste, ce îndemnau pe românii din Trasilvania să se ridice împotriva stăpânirii habsburgice, atribuindu-le dascălului de la Sfântu Sava. Câteva fuseseră răspândite la Sibiu şi Braşov, îndeajuns ca să atragă ura autorităţilor. Guvernatorul Transilvaniei ceru lui Caragea extrădarea supusului chesaro-crăiesc Gheorghe Lazăr. Vodă îi răspunse însă, la îndemnul Goleştilor, că numai Constantinopolul poate hotărî într-o asemenea pricină şi numai dacă e cerută de cancelaria Ministerului de externe din Viena. Matternich nu se grăbi s-o facă, prea dese fiind plângerile lui Banffy împotriva românilor, asupriţi fără milă.

Toamna, dascălul se mută iarăşi în chilia de la Sfântu Sava, cu toată opunerea lui Sorcovăţ şi a prietenilor săi.

„Locul meu, e lângă şcolarii mei!" susţinea morţiş, fără a putea fi clintit din hotărârea luată.

Ştiind ceea ce Lazăr nu ştia despre mârşăvia fanariotă, Sorcovăţ chemă la han câţiva dintre şcolarii de la Sfântu Sava.

— Dascălul vostru, pe care îl iubiţi, aşa cum îl iubim şi noi, stă încă sub semnul unei mari ameninţări a

duşmanilor lui, nu alţii decât duşmanii noştri. Trebuie să-l apăraţi. Orânduiţi-vă cu schimbul, fără ştirea lui, fiindcă s-ar mânia foarte. De cum iese pe poarta şcolii, nu-l lăsaţi singur niciodată, mai ales că pleacă rar de acasă. Urmaţi-l la oarece depărtare, ascunzând pe sub surtuce câte-un retevei, că altă armă nu puteţi purta.

Deşi era abia la mijlocul lui septembrie, o ploaie rece, ca de toamnă târzie, prefăcuse uliţele Bucureştilor în afluenţi ai Dâmboviţei. Pe o asemenea vreme se înfiinţă la Gheorghe Lazăr un arnăut, poftindu-l la Eforia Şcolilor, unde îl aşteptau banul Bălăceanu şi vornicul Iordache Golescu. Îşi aruncă pe umeri o pelerină, urcându-se în caleaşca eforilor. Doi dintre şcolarii rânduiţi de pază se luară după trăsură. Nu le fu greu s-o urmeze, fiindcă băltoacele, noroiul şi podinile stricate ale uliţelor îi îngreunau mersul, silind-o să se mişte aproape în pasul cailor. Mare fu însă mirarea şcolarilor când văzură că trăsura intră în curtea Consulatului austriac. Mai băgară de seamă că la coborâre, dascălul lor fusese îmbrâncit şi vârât cu sila pe uşă. Aflând Sorcovăţ, chibzui grabnic cum l-ar putea scăpa de primejdie. Să pătrundă în curtea consulatului nu putea, iar o plângere la Agie ar fi fost

întâmpinată cu zeflemea, ca o bazaconie.

Udrizki îşi freca mâinile de bucurie. Consulul Fleischhakl era plecat la Viena. Avea acum prilejul să-şi dovedească destoinicia. Predându-l pe Lazăr autorităţilor imperiale, fără mofturi diplomaticeşti, îşi vedea deschizându-i-se calea spre mult râvnitul scaun consular de la Bucureşti.

În a treia zi de la răpire, caleaşca lui Udrizki ieşi pe poarta consulatului, urmată de o butcă. Din uliţa Herăstrăului trecură prin straja de miazănoapte a oraşului în Drumul Braşovului.

De cum pătrunseră în pădurea ce cobora spre lacul Snagovului, pe Udrizki începu să-l încerce teama – o teamă nelămurită iscată poate de întunericul şi sălbăticia codrului ori poate doar din slăbiciunea firii lui de om bicisnic. Să mai prindă curaj, îşi făcu socoteala că azi va înnopta la Câmpina, mâine la mânăstirea Sinaii din *Podul Neagului,* iar poimâine va fi peste munţi. O, de s-ar vedea mai curând la Braşov, să scape odată de această teamă ce pusese stăpânire pe el! Se consola cu gândul că actul lui de bravură îi va deschide căile spre care năzuia. „Ce naiba! Nimic de Doamne-ajută, nu se câştigă fără risc.

Dacă nu-l însoţesc, cine ştie ce se poate întâmpla. La urma-urmei de ce să-mi fie frică? Am patru arnăuţi înarmaţi şi paznicul din butcă. Or fi ei tâlhari prin acest codru, dar mai sunt şi poveşti scornite de închipuirea bogată a unor orientali. Pipăi buzunarul de la piept unde se afla mandatul de arestare a lui Lazăr, emis de magistratul Braşovului, să se convingă că nu l-a uitat cumva şi parcă hârtia îi insuflă curaj. „Sunt omul datoriei şi voi fi răsplătit. Ce ochi va holba consulul când o să afle!” – consulul care îl privea aproape ca pe o slugă, deşi era un vrednic şi credincios funcţionar imperial… Duse mâna şi la buzunarul din stânga unde simţea cum îl înglodea punga cu galbeni primită la scara trăsurii, în acea dimineaţă, de la logofătul Foti ca „speze” pentru transportul arestatului.

Îi mai răsunau şi acum în urechi cuvintele acestuia: „Noi nu dorim să supărăm pe contele Banffy şi nici împărăţia de la Viena. Vă dăm arănuţi de pază până la graniţă”.

Suma primită reprezenta aproape leafa lui de un an, ceea ce constituia un motiv de curaj în plus.

Vântul nebun de peste noapte prăvălise un trunchi de

stejar de-a curmezişul drumului. Surugiul opri, făcând semn arnăuţilor să-l ajute. Atunci se spulberară toate socotelile lui Udrizki. Un şuierat scurt trezi tufişurile întunecoase ale pădurii. Arnăuţii se dezmeticiră abia când se văzură dezarmaţi.

— Banii, boierule, auzi Udrizki un glas aspru şi hotărât, în vreme ce o ţeava de pistol îi răsări înaintea ochilor. Secretarul consular tremura acum de-a binelea. Scoase punga cu galbeni deşertând şi buzunarele în mâinile tâlharului.

— Am găsit un om legat în butca din spate. Trebuie să fie vreun lotru de-al nostru, dădu de ştire unul dintre acei nelegiuiţi, cu sumanele leoarcă şi cu căciulile trase peste ochi.

— Nu-i lotru, încerca să îngăimeze Udrizki.

— Nu-i lotru? Atunci de ce l-aţi legat? Sloboziţi-l. Daţi-i un cal de la butcă, să se ducă unde i-o fi voia, iar tu de mai scoţi o vorbă, prăpăditule, te-amuţesc pentru vecie. Eşti câine de-al agiei. Na! spuse Uţubarză făcând pe prostul, şi scuipându-l în ochi pe preacinstitul funcţionar chesaro-crăiesc. Măi rumâne, ţine măi şi-un galben să ai d-un rachiu şi o coajă de pâine, îi strigă lui Lazăr, că nu ţi-

o fi dat Agia nici terciul de dimineaţă. Răsturnaţi acu caleştile, sfărâmaţi-le roţile şi deshămaţi caii că nu-s răi, porunci aceeaşi voce gloduroasă.

Udrizki rămase năuc şi rebegit sub coroana desfrunzită a unui stejar, printre crengile căruia curgeau şiroaie reci. Spaima îi urâţise şi mai cumplit figura aspră, cu căutătură subţire şi piezişă, de om viclean.

Nu departe, în spate, o căruţă cu coviltir îl puse la adăpost pe Lazăr. Îi dădură lacrimile, recunoscând patru dintre şcolarii săi aşteptându-l înfiguraţi. La o cotitură îi ieşi înainte şi Uţubarză.

— Dascăle, iartă-mi purtarea urâtă din faţa neamţului, nevoit fiind să-ţi arunc pomană ca unui milog.

— Îţi mulţumesc, hangiule. M-ai scăpat de la mare ananghie. Dar cum ai aflat?

— Nişte şcolari ai domniei-tale, văzându-te dus pe sus la consulatul nemţesc au alergat la Sorcovăţ. El mi-a dat de ştire. A bănuit gândul lui Udrizki, ştiind că vodă n-a îngăduit să fii trimis peste graniţă.

— Avusei noroc Ilie, că de lua Udrizki drumul Sibiului, bucuria era acum a lui.

— Ba, dascăle! Îl aştepta Pintilie cu o mână de oboreni

de-ai lui în pădurea Râioasa, unde caleaşca i s-ar fi împiedicat de vreun copac prăbuşit. Noroc a avut neamţul, că oborenii ăştia i-ar fi descântat niţeluş şi de fălcariţă. Eu n-am făcut-o, de aceea Udrizki ţi-a trimis plocon o pungă cu galbeni. Ţi se cuvin, că-i preţul vânzării domniei tale şi ţi-o fi de trebuinţă pentru şcoală.

Punându-i în braţe „ploconul" secretarului consular, Uţubarză intră cu roibul în adâncul pădurii.

Zădărnicirea acestei noi uneltiri împotriva lui Lazăr îi puse duşmanii pe gânduri. Îşi dădeau seama că în spatele dascălului se afla o putere nebănuită. Nu se lăsară însă până ce nu tăiară jumătate din leafa profesorilor de la Sfântu Sava, vistieria cerând ca simbriile să fie împlinite de părinţii şcolarilor, în afara taxelor orânduite. Ce bine prindeau acum galbenii lui Udrizki!

*

În primăvara ce-a urmat, bucureştenii aveau să trăiască un mare eveniment. Elevii lui Lazăr se pregăteau să dea cel dintâi spectacol de teatru în limba română din Capitala ţării, în catul de sus al şcolii de la Sfântu Sava. În ajun, sosiră la Bucureşti Tudor Vladimirescu, Jiganie şi Codobatură. Ultimii doi traseră ca de obicei la hanul lui

Sorcovăţ.

— Tare ard de nerăbdare să văd cum o fi şi teatrul ăsta, spuse Jiganie.

— L-am văzut la Viena, răspunse Codobatură. M-a dus Zoican într-un popas de taxid.

Era o odaie mai mare decât mitropolia, împodobită cu catifele, aurării şi policandre cu sute de lumânări, unde intră nu numai boierime, ci şi oameni de rând. Pe cât nu ştiam limba, pe cât îmi mai şoptea Zoican – până ce au început să ne sâsâie ca şerpii şi ca gâscanii cei din jur – am prins firul întâmplărilor înfăţişate de nişte măscărici, care închipuiau fapte eroiceşti ale celor de demult. Dar nu erau măscărici proşti din cei ce joacă maimuţe şi se dau tumba strâmbându-se la oameni prin iarmaroace, ci un fel de boieri cu învăţătură pentru acest soi de lucrări. Iaca, am văzut acolo pe Alexandru Machidon, de jurai că e Machidon în carne şi-n oase, iar nu închipuire. Când l-au otrăvit ticăloşii şi trăgea să moară, îmi venea să strig ca să-i aducă lumânare, dar mi-am adus aminte că Machidon era păgân şi ăstora nu li se ţine lumânarea. După ce şi-a dat duhul, s-au încăierat în jurul lui nişte soldaţi şi comandiri, bătându-se în săbii. Când cădea câte unul,

numai ce vedeai cum îi curge sângele şi dă ortul popii. Apoi se lăsa o perdea mare de catifea, acoperind palatele, grădinile, şi morţii căzuţi claie peste grămadă. Atunci începea lumea să bată din palme, mai abitir decât boierii noştri când cer cafea şi ciubuc, strigând „brava” de se zgâlţâiau pereţii. Pe dată, se înfăţişă altă minune. Ridicându-se iarăşi perdeaua, înviau morţii ca la un semn dumnezeesc, începând a face plecăciuni la privitori, ţinându-se cu mâinile de foale de parcă îi apucase pe toţi cârceii. Şi lumea striga nebună pe limba ei şi tot bătea din palme, până ce mă stârnii şi-i slobozii un „ăuit” ca la noi pe Jii, încât muierea unui mort care-nviase m-a privit cu nişte ochi dulci şi mi-a făcut semn cu deştele pe buze că vrea să mă pupe.

— Lasă că o să te pupe aga mâine la teatrul dascălului Gheorghiţă, râse Jiganie, că stăpânirea şi aci i se arată potrivnică.

O explozie de bucurie întrerupse povestirea lui Codobatură. Intrase în cârciuma hanului, Ilie Uţubarză. În urma lui, călca liniştit un boiernaş cu caftan vărgat şi cu işlicul ceva mai răsărit decât fundul ibricului.

— Domnia-sa ce pofteşte? întrebă înciudat Jiganie.

— E de la isprăvnicie şi pofteşte să-l vadă pe Vasile Jiganie.

— Pe mine? Ce alişverişuri am eu cu isprăvnicia?

— Iaca ai, vorbi apăsat boiernaşul. Ai, nea Vasile, că-s Preda Cireşeanu.

— Asta-i curat ca la teatrul lui Machidon, izbucni vesel Jiganie, îmbrăţişându-şi nepotul din slujba isprăvniciei Ploieştilor – pe care nu-l mai văzuse de când îl lăsase copil, la casa soră-sii Zinca. Vreme să-ţi mulţumesc n-am găsit, că, după câte aflai, de nu erai tu, azi îi făceam zile fripte lui Scaraoschi.

— O să-i mulţumeşti, de acu-ncolo, Vasile. Nepotu-tău şi-a pierdut slujba. Ţimiraş a dat ortul popii, iar noul ispravnic şi-a adus omul lui – vorbi Uţubarză.

— N-ai grijă, sări Sorcovăţ. Te fac jălbar la vistierie, Preda, până-ţi găsim o slujbă mai acătării.

*

A doua zi, n-au văzut nici lupte cu săbii, nici sânge curgând şi nici morţi înviind de după perdea. Au râs însă zdravăn de zgârcenia unui franţuz şi de certurile pentru avere, înfăţişate pe scena de la Sfântu Sava de şcolarii lui Lazăr, plecând cu lacrimi de bucurie că trăiseră ceasul să

asculte în limba lor asemenea întâmplări.

— Dascăle Gheorghiţă, îi spuse Vladimirescu, pui în slujba norodului o sabie la fel de ascuţită ca aceea pe care vreau eu să i-o pun în mână. Să fii sănătos şi s-o ascuţi până ce s-o tăia în ea tot întunericul aruncat asupra noastră de către cei ce ni s-au cocoţat pe umeri.

*

În acelaşi an, într-o noapte de septembrie, bătăi în poarta hanului îl treziră din somn pe Sorcovăţ.

— Tu eşti, Piţigae? Ai înnebunit? Umbli cu naiul prin târg la miezul nopţii şi baţi la porţi, să strici tihna oamenilor?

— Haoleoo! Mânca-te-aş! Cată să mă omoare nişte slugi. Am cântat la casa boierului Grădişteanu. Nu ştiu cum şi-o fi rătăcit cocoana lui o giuvaerica şi zice că i-am ciordit-o noi. L-au zmintit în bătăi pe Miţă – ţambalagiul, iar lui Ciupitu i-au făcut dibla ţăndări. Am scăpat pe fereastră.

— La Grădişteanu, Piţigae? S-a îndurat să facă zaiafet, când îşi mănâncă de sub unghie? O fi aflat, poate, c-a murit ibovnicul neveste-sii – râse Sorcovăţ.

— Nu-i asta pricina, trăi-te-ar Dumnezeu! Urlă târgul ca

meterhaneaua şi beau boierii, negustorii şi prostimea vinul cu ocaua mare; iar cine n-are vin, bea apă şi tot se veseleşte. A fugit Caragea la Braşov cu toate neamurile lui, c-a pierdut hatârul sultanului.

PARTEA A DOUA

„Nu voi înceta să strig grecilor: nu aveţi încredere în fanarioţi şi în manoperile lor vinovate… întrebaţi pe românii din Principate, ce i-a silit să-i alunge din mijlocul lor… Eu mi-am făcut datoria de grec spunând adevăruri care nu pot place grecilor din Fanar, pe care i-am vestejit în această carte”.

M.F. Zallony

(„Traité sur les fanariotes”. Paris, 1830)

CAPITOLUL I

ŞI-ARATĂ CHIPUL SLUGERUL, BOIERII ŞI TÂLHARII

În casa marelui ban Grigore Brâncoveanu de sub Dealul Mitropoliei, era de cu seară luminăţie neobişnuită. Ardeau zeci de lumânări în policandre şi-n sfeşnice scumpe, fumegau făclii în belciuge înfipte prin ziduri, iar în faţa porţii grele de stejar ghintuit, pâlpâiau poponeţi îmbibaţi în păcură, în aşteptarea unor musafiri simandicoşi. Brâncoveanu fusese lăsat caimacam de către Caragea împreună cu vornicul Barbu Văcărescu, vistierul Grigore Ghica şi logofătul Constantin Samurcaş. Era bucuros că nu le pusese în cap pe Nectarie mitropolitul, care, lacom şi viclean cum îl ştia, le-ar fi încurcat treburile.

Gândea marele ban că el fiind cel mai vârstnic, cel mai bogat şi cu stepena cea mai strălucitoare, va avea şi cuvântul cel mai greu. Îl rodea de mult pofta domniei şi, ca urmaş al lui Constantin Brâncoveanu, socotea că după înlăturarea fanarioţilor, altuia nu i s-ar fi cuvenit mai cu temei scaunul Ţării Româneşti. Îi cântărea în minte pe caimacami şi pe ceilalţi boieri din protipendadă,

presupuşii săi potrivnici: „Barbu Văcărescu?... Şi-a rotunjit frumos averea în vremea lui Caragea, ţinându-i hangul. E prea deochiat! Grigore Ghica? E bun român, dar n-are mintea prea ascuţită. Dinu Creţulescu?... Fiind omul muscalilor, nu-i pe placul turcilor. Samurcaş?... E fanariot şi iese din socoteală! Iordache Golescu? Umblă cu farafastâcuri cărturăreşti şi răsturnări de-ale apelpisiţilor, ca şi frate-său Dinicu. Iordache Filipescu?... Ei, da! Poate fi o primejdie. E trup şi suflet cu marele vizir. Noroc că asta o ştiu şi muscalii care încolţesc tot mai avan împărăţia otomană. Grigore Băleanu?... E un ambiţios şiret şi clevetitor, dar se încurcă singur în iţele întinse tuturor. Ba mai face şi pe patriotul! A plătit din buzunarul lui simbria pe două luni dăscăleciului ăla... cum îi spune?... de la Sfântu Sava. Aha!... Lazăr-inginer... I-a trimes chiar un car cu lemne. Dar, dăscăleciul ăsta, fugit din Ardeal din cauza poliţiei chesaro-crăieşti, ca un răzvrătitor ce e, a început să-şi dea în petec şi la Bucureşti. Îmi vine să râd de chibzuiala Băleanului: de nu l-o cocoţa ţarul ori sultanul în scaunul ţării, de ce să se pună rău cu rebeliştii? Mai ştii de unde sare iepurele?... Şterge-l şi p-ăsta!... Atunci?... Rămân singur. Trebuie

doar să-mi câştig sprijinul evgheniei pământene. Sultanul va fi nevoit până la urmă să ţină seama de glasul boierimii ca să nu-şi mai aprindă paie-n cap. Are el destule necazuri cu foametea şi cu tulburările ienicereşti".

Din foişorul casei, marele ban Grigore Brâncoveanu privea neliniştit umbrele oraşului, intrigat oarecum de întârzierea caimacamilor la această primă întâlnire a lor după fuga lui Caragea. Băteau pentru vecernie clopotele la Radu Vodă şi la Sfântu Spiridon. Bătrânul se mai linişti un pic, de parcă dangătul lor i-ar fi adus întărirea nădejdilor. Ceru slugilor o dulamă îmblănită, fiindcă noaptea îşi strecura răcoarea prin ţesătura fină a anteriului de suvai verde.

Sunet de tălăngi scutură bezna. „Ăsta-i Ghica!... Îi place să umble cu clopote de vaci la gâtul cailor... Îl ştie tot oraşul... Iacă obraz de poftitor la domnie! îşi zise cu silă Brâncoveanu.

Curând luminile masalagiilor ce alergau în faţa cailor, începură să joace pe zidurile caselor, rostogolind după ele huruitul roţilor.

Porunci atunci să se aprindă şi fanarele veneţiene ce străjuiau portalul scării de marmură sângerie şi, zărind

două caleşti, murmură: „Aha! E cu Văcărescu. Nu s-au alăturat ei de florile mărului înainte de a veni la mine… Vor să mă joace pe degete ca pe mătănii… Trebuie să fiu cu ochii-n patru!” Bătu din palme cerând să se deschidă porţile şi să vină Anghel, secretarul.

— Ai scris cele ce ţi-am poruncit?

— Da, măria-ta!

Acest „măria-ta” îi merse la inimă. Îşi aruncă ochii pe hârtii şi, murmurând un „aferim”, îi făcu semn să iasă. Boierii îşi lăsară hainele blănite, fermenelele, işlicele şi cizmele de saftian în mâna roabelor, călcând uşor, doar în meşi şi ceacşiri pe covorul de Smirna aşternut pe scara în capătul căreia îi aştepta, ros de nerăbdare, Brâncoveanu.

— Seara bună, arhon bane, rosti Ghica cu mâna în dreptul inimii, schiţând o scurtă plecăciune, în vreme ce ipocritul vornic Văcărescu făcu o mieroasă temenea.

— Bun venit, boieri dumneavoastră. Nu-l văd însă pe logofătul Samurcaş.

— I-am zărit caleaşca în curtea consulatului rusesc. S-a dus la Pini să primească ceva îndreptări, răspunse cu venin Ghica.

— Apoi, de când Capodistria e în fruntea politicii

ţarului, au înnebunit fanarioţii. Fiecare se visează bazileu în Bizanţ!

— Aşa-i, arhon bane, dar până la Sfântu-Aşteaptă îi duc de nas şi pe turci şi pe muscali. O să ne facem şi noi interesele pe lângă ei, spuse abia şoptit Văcărescu.

— Cum, arhon vornice?

— Scăpăm de fanarioţi, ajutându-i în visul lor care îi îndârjeşte cumplit pe turci. Pentru chivernisirea cu temei a ţării, eu şi cu vistierul Ghica ne-am gândit să luăm sub oblăduirea noastră vămile, birurile şi ocnele cu toate grijile lor, iar Samurcaş să ţină sub mâna lui treburile isnafurilor şi ale credinţei. Înţelepciunea domniei tale, arhon bane, ne va lumina să punem în lucrare planosul nostru, spre binele patriei.

Brâncoveanu zâmbi: „Ei cu birurile, vămile şi ocnele, eu cu înţelepciunea mea şi cu temenelele lor!”

— Bine aţi gândit, boieri dumneavoastră. Să căutăm a lua mai strâns treburile ţării în mâinile noastre. Ca s-o ducem însă la capăt, avem nevoie de domn pământean. Dar domnul îl alege Fanarul. Turcul îl trimite doar. Am întocmit un arz către înalta Poartă, cerând să se urmeze vechile drepturi ale ţării, ca să fie linişte şi belşug pentru

noi şi pentru împărăţie. Marele vizir ar primi bucuros planul nostru, că l-au săpat destul fanarioţii. Nu mai departe, Caragea, pe care-l ţinea în braţe. Şi apoi, mai puţin ar costisi ţara peşcheşurile trimise sultanului, marelui vizir, sultanei Validé, lui reis-efendi şi paşalelor de pe Dunăre, decât ar jăcui beiul hărăzit de turci.

— Prea bine, arhon Brâncovene, dar de unde să luăm atâta bănet ca să astupăm gurile cele lacome ale Porţii?

— De chivernisim împreună banul, să intre neştirbit în vistierie, iar nu în alte pozunare o să avem cu ce astupa gurile turcilor şi împlini nevoile ţării.

— Bine-i precum zici, arhon Brâncovene. Mă tem însă că arzul întocmit de domnia-ta o să îndârjească Poarta şi Fanarul împotriva noastră.

— Arzul se arată cu adâncă supunere faţă de înaltul Devlet şi-i deschide ochii asupra răutăţilor fanarioţilor care aduc despuierea ţării şi pagubă împărăţiei. De Fanar, teamă nu vă fie. Poarta s-arată cu tot mai multă scârbă asupra zavistiilor şi trădărilor greceşti. Citiră arzul şi găsindu-l înţelept şi cuviincios îl semnară.

— Rogu-vă, nicio vorbă lui Samurcaş! Lup în blană de oaie! S-a întemeiat ţapăn în pământul ţării, dar a rămas

fanariot până-n vârful unghiilor. Să-i ţinem hangul de mântuială. Poate aflăm ce vântură cu Pini, Leventis şi alţi eterişti. Dar, iacătă-l!

— Te-am văzut intrând în Consulatul rusesc, îi vorbi Văcărescu, are ţarul vreun favorit pentru scaunul domnesc?

— Ţarul îl lasă pe sultan să se creadă stăpân pe situaţie. Se face că nu s-amestecă.

— Şi Eteria nu mişcă?

Samurcaş tresări. Eteria era pentru el un secret scump inimii sale. Tăcu o clipă, cântărind cu privirea chipurile boierilor.

— Eteria îşi urmează calea. Împărăţia otomană trozneşte din încheieturi, iar la Petersburg, Capodistria nu doarme. Ca toate naţiile din Balcani şi românii or să lupte alături de ea împotriva turcului.

— Cu ce? întreabă Văcărescu.

— Cu cetele de arnăuţi şi cu pandurii.

— Putem pune temei pe arnăuţi, nişte simbriaşi gata să trădeze? Pe panduri nici atât! I-a dezarmat şi risipit Caragea. Dacă le dăm arme se vor ridica împotriva boierimii, şi ţarului nu-i place zurbalâcul la graniţele lui.

— Arnăuţii sunt în mâna noastră şi-i putem stăpâni, iar ţarul nu-i un copil nevolnic, să-l înveţi domnia-ta, arhon Văcărescule, cum să meargă-n picioare. Cât priveşte pe panduri, e un om care-şi pune capul chezăşia pentru ei.

— Cine-i? Pandurii-s răsad de lotri!

— Slugerul Tudor Vladimirescu.

— Tâlharul ăsta? – izbucni Văcărescu. E mânat numai de duhul răutăţilor şi-i cel mai aprig duşman al boierimii.

— E înţelept şi viteaz. Credeţi că ţarul i-a dat „Crucea Sfântului Vladimir" numai fiindcă-l cheamă Vladimirescu?

Brâncoveanu ascultase în tăcere. „Nu-i o treabă căreia să-i dai cu piciorul, se socoti el. Trebuie profitat de răscoala pe care o pun la cale eteriştii. Împuşcăm doi iepuri dintr-un foc: scăpăm şi de fanarioţi şi ne-alegem c-un scaun domnesc", de aceea interveni:

— Dacă acest sluger ni s-ar dovedi vrăjmaş, iar pandurii s-ar obrăznici, avem ac de cojocul lor. Pentru ce plătim pe bimbaşa Sava, căpitanul Iordache şi pe toţi arbănaşii lor? Nu ştim ce întâmplări grele ne-or împresura. Logofătul Samurcaş are dreptate. Vorbitu-i-a careva Vladimirescului?

— Nu! dar am aflat că-i în târg. Pot să-l poftesc aici

dacă aşa vă e voia. A tras la stolnicul Giani Orăşanu, răspunse Samurcaş.

*

La Hănişorul Oltenilor oamenii lui Zoican îşi rumegau necazul stârnit de ştirea că Izvoranu e pe cale să smulgă pământurile drăjnenilor. Clucerul înfăţişase Divanului un zapis doveditor că Manuc plătise numai arvună pentru cumpărarea moşiei, astfel că, nefiind stăpân deplin, nu putea s-o arendeze lui Zoican. Condica de întăriri a vânzărilor dispăruse.

— Cei din Drajna n-or să poată ţine piept multă vreme. Trebuie să vindem vitele, că până se întoarce Zoican din taxid le face Izvoranu pastramă, tună Jiganie, izbind cu pumnul în masă. Haidem la stolnicul Giani să ne sfătuim cu slugerul.

— Treceţi cireada peste munţi la Despa – mocanul. El ştie rânduiala târgului. Poimâine e sorocită la Divan judecata pârei clucerului Izvoranu împotriva lui Zoican. Cum el e plecat, pricina o să sufere amânare. Până atunci, Toma Ştir o să ne aducă, de peste Prut, dovada că Manuc a plătit întreg preţul moşiei, vorbi hotărât Vladimirescu.

Întorşi la hănişorul lui Sorcovăţ, îl găsiră pe secretarul

Brâncoveanului, aprins de nerăbdare:

— Fraţilor! Caimacamii au iscălit învoirea lui Izvoranu ca să intre în stăpânirea moşiei Drajna. Daţi-i grabnic de ştire slugerului, că acum se găteşte Samurcaş să-l poftească la curtea boierului meu pentru treburi politiceşti.

— Zboară, Jiganie, să-i spui tărăşenia.

— Stai, Vasile, că m-am gândit la altă socoteală, sări Codobatură.

*

Careta logofătului Samurcaş urmă la pas drumeagul ce se scurgea pe lângă zidul curţii brâncoveneşti. Tot săltând prin hârtoape i se înţepeni o roată pe podişca ştirbită a Dâmbovicioarei. Patru inşi săriră dintr-un tufiş asupra ei. În câteva clipe Samurcaş fu lăsat numai în cămaşă şi-n işlic pe o grămadă de gunoi.

Îi părea tare rău după giubeaua îmblănită, după punga cu o mie de piaştri, gătită pentru jocul de faraon, după ceasul bătut cu nestemate, dar mai ales, după nişte lucruri de taină ce le avea într-un buzunar lăuntric al căptuşelii. Se bucura totuşi că scăpase cu viaţă.

Atunci străbătu dinspre gârlă zarvă de cheflii.

— Ajutor, oameni buni, m-au prădat tâlharii!

— Ha! ha!… râse Jiganie. Uite-l pe dracu gol şi cu işlic.

— Oameni buni, sunt logofătul…

— Hă! Logofăt de podăresc, îl întrerupse acelaşi chefliu. Ce naiba caţi noaptea prin pustietăţile astea de lângă ţigănia Mitropoliei, în caftanul lui Adam?

— Măi, Vasile, e logofătul Samurcaş. Ţine, boierule, un suman că tremuri ca piftia… Te-au dijmuit bine balaoacheşii! Iartă vorba cea proastă a tovarăşului meu, că-i aghesmuit, se rugă Sorcovăţ.

— Te cinstesc! Dă fuga după ajutor la curtea banului Brâncoveanu.

— Alerg boierule, că aşa se cade când e omul la ananghie, dar răsplată pentru omenie nu primesc.

Au sosit în goană slujitori cu arme şi felinare. Dintr-o caleaşcă coborâră Ghica şi Văcărescu, care nu mai încetau căinându-l pe Samurcaş:

— Eşti teafăr, arhonda?

— Teafăr, dar jumulit ca o găină înainte de pus la fiert. Of! Of! Of! prin ce-am trecut! Am văzut moartea cu ochii şi mi-au smuls tâlharii hainele cu tot ce-am avut.

Samurcaş ascundea boierilor că într-un buzunar lăuntric

al giubelei avusese o scrisoare de taină, iar într-o pungă agăţată de gât sigiliul Vorniciei, folosit de caimacami pentru pitace şi zapise. Nădăjduia însă că aceşti ţigani proşti vor căuta să scape de nişte lucruri fără vreun preţ pentru ei.

— Logofăte Samurcaş, ne ducem noi în locul domniei-tale la stolnicul Giani, spuse Ghica.

Pe Tudor îl găsiră tăifăsuind cu Giani, tot plimbându-se prin odaie, aşa cum îi era obiceiul. Când auzise lătrat de câini şi bătăi în poartă, îşi trase dulma în lături, ca să aibă mâna slobodă la sabie şi pistoale.

„În oraşul ăsta trebuie să fii gata să întâmpini răul ce-ţi iese-n cale când nu te aştepţi. Nu degeaba e aşezat în marginea Vlăsiei", zise slugerul.

Recunoscând pe cei doi mari boieri, stolnicul Orăşanu fu tare uimit de o asemenea neobişnuită vizită. Îi pofti înăuntru, ploconindu-se după moda turcească.

— Casa mea nu e vrednică de asemenea cinste.

— Ba e, stolnice, dacă găzduieşte sub acoperişul ei un viteaz ca slugerul Tudor, răspunse mieros Ghica.

Vladimirescu l-a fulgerat din ochi pe Barbu Văcărescu. Parcă-i mai răsuna în urechi glasul lui piţigăiat, după

judecata pricinii moşnenilor de peste Olt cu vistiernicul Andronachis. Ceruse lui vodă să-l spânzure, fiindcă avusese neobrăzarea să strige în pragul Divanului că, la asemenea dreptate, oltenilor săi nu le mai rămâne decât că-şi facă opinci din pielea judecătorilor.

Văcărescu a simţit cum privirea pandurului l-a retezat ca o coasă, apoi s-a domolit.

— Slugere Tudor, vorbi Ghica, te ştim patriot. Spre binele norodului ţinem să schimbăm o vorbă. În taină, dacă n-ai nimic împotrivă.

— Nu eu sunt cel care să stea împotriva binelui patriei şi al norodului, arhonda.

Făcându-se a nu înţelege, Ghica urmă:

— Am venit să te poftim pentru sfat la marele ban Brâncoveanu. Te-aşteaptă şi logofătul Samurcaş.

Tudor l-a privit o clipă neguros. Dacă boierii caimacami vin la el înseamnă că vor urma întâmplări neobişnuite.

„Sigur că aceşti divaniţi vor să tragă spuza pe turta lor. Aş săvârşi o nerozie să nu le cunosc gândurile". Primi fără şovăială.

Pandurul fu întâmpinat la curtea Brâncoveanului ca un oaspete de vază. Gazda îşi călcase pe inimă, aşteptându-l

în capătul scării, apoi, boierii se întrecură să-i intre în voie, să-i răscolească cu viclenie gândurile şi să-i smulgă promisiuni. Olteanul se arătă însă tare zgârcit la vorbă.

— Arhon slugere – spuse Brâncoveanu, simţind cum i se strepezesc dinţii, adresându-i-se cu titulatura obişnuită boierilor de rang, acestui negustoraş care purta fără sfială nădragi de aba ţărănească cu şerpuiri negre, – patria are nevoie de toţi fiii ei ca să-şi recapete dreptăţile. Oare fi-va pe voia pandurilor să-i sară într-ajutor?

— Că vor binele patriei, au arătat-o luptând împotriva duşmanilor ei.

— Vine curând ceasul când grecii or să sune trâmbiţa slobozeniei. Ajutându-i pe ei, ne ajutăm pe noi.

— Toţi năzuim la slobozenie, boierule, numai că trebuie lucrat cu chibzuinţă.

— Când or să pornească grecii răscoala în ţara lor, e şi pentru noi prilej să ne ridicăm împreună cu sârbii, bulgarii şi albanezii împotriva păgânilor. Ţarul o să ne sprijine.

— Ţarului nu-i plac răscoalele, arhon bane.

— Nu suntem chemaţi, slugere, să-i judecăm pe cei puternici.

— Dar nici să ne aruncăm ca orbeţii-n vâltoare şi să ne frângem gâtul!

— Văd că te arăţi împotriva ridicării pandurilor.

— Nu, boierule, ci mai degrabă împotriva unei ridicări pripite. Apoi, pandurii n-au arme.

Caimacamii se priviră semnificativ. Se aşteptau ca Tudor să le ceară tocmai lucrul de care se temeau mai mult.

— O să aveţi, slugere, şi arme şi merinde.

— Fiţi siguri, prea cinstiţi caimacami, că atunci când va sosi ceasul, pandurii se vor ridica pentru dreptatea ţării, care e şi dreptatea lor.

Tudor a refuzat politicos băutura oferită, retrăgându-se. Nici n-ajunsese în capătul de jos al scării, când Barbu Văcărescu izbucni:

— Aţi auzit? Pandurii socotesc dreptatea lor una cu dreptatea ţării, de parcă ei ar fi ţara, iar noi un murdalâc bun de dat pe gârlă. V-am spus că ne jucăm cu focul!

— Linişteşte-te, vornice, şi poftеşte la o partidă de faraon, îi curmă vorba Brâncoveanu, tulburat încă de chipul lui Tudor. Apoi, îngrijorat, spuse ca pentru sine: „A început opinca să-l judece până şi pe ţar. Ce s-o alege de

noi, care îi simţim duhoarea în nas?…”

Pătimaş al jocului de cărţi, Samurcaş împrumută 500 de galbeni de la Brâncoveanu şi până la ziuă îi pierdu, rămânând dator vornicului Văcărescu încă 1300. Pe drum mormăi, asmuţit de gândul răzbunării: „În noaptea asta m-au prădat şi tâlharii de rând şi cei cu caftan. Aferim, boierilor!… Mâine o să-mi iscăliţi pitacul de contracciu al ocnelor de sare!”

*

Jiganie, Codobatură şi Sorcovăţ îl aşteptau pe Tudor în casa lui Giani Orăşeanu. Îi arătară caftanul lui Samurcaş, „găsit” pe malul gârlei.

— Iată ce s-a aflat în buzunare, vorbi Sorcovăţ, întinzându-i o scrisoare grecească şi pitacul de învoire a clucerului Izvoranu ca să-şi ia înapoi moşia. De pecetea vorniciei nu pomeni.

Tudor citi încruntat epistola grecească. Xantos, mare negustor din Odesa, unul dintre întemeietorii Eteriei, îi scria lui Samurcaş: „Caută simpatriote să-l atragi pe parucicul Tudor ca să ridice pandurii când beizadea Ipsilanti va aprinde focul. Turcii se vor năpusti asupra valahilor, iar noi vom debarca în Peloponez, răsculând pe

eleni. La nevoie momeşte-l pe valah cu bani. Îţi trimit 50 000 de ruble strânse de la eteriştii din Rusia”.

— Auziţi mârşăvie! Vor fanarioţii cocoţaţi în capul Eteriei să aprindem ţara şi să atragem asupra noastră toată furia împărăţiei turceşti, ca ei să poată intra în Constantinopole ca la nuntă. Cum nu poţi face din muiere popă, nici din fanariot om cinstit. Conacul din Drajna să-l întăriţi şi să-l apăraţi cu armele de va fi nevoie. Auzitu-m-aţi?

Întorşi la hănişor, Codobatură scoase din sân punga lui Samurcaş.

— Boarfele i le-o duce careva logofătului, dar cu banii şi inelele lui ce facem?

— Plătim ce-a mâncat şi-a băut nea Vasile Jiganie, iar de-o mai rămâne vreo lăscaie, împărţim frăţeşte, spuse în derâdere Ispas.

A doua zi către seară, Enache Sorcovăţ intră voios în cârciumă, fluturând o hârtie pe sub ochii prietenilor săi: „Căimăcămia a dat slobozenie stolnicului Gheorghe Dâmboviceanu să treacă vite în Transilvania. Am făcut cu el o învoială…”

Jiganie privi uimit răvaşul dat de căimăcămie

stolnicului Gheorghe Dâmboviceanu „de ani 50, de loc din Bucureşti, chelb, voinic, cu ochi negri, mustaţa mică, fără barbă”. Sta prostit în faţa slovelor frumoase şi a semnăturilor caimacamilor, aidoma celor de pe zapisul privitor la moşia Drajnei, purtând pecetea vorniciei pusă cu fum.

— Să mă ia naiba dacă stolnicul ăsta nu seamănă leit cu domnia-ta, hangiule… „Chelb, voinic, ochii negri”.

— Şi dacă trăiesc pe malul Dâmboviţei, de ce să nu mă cheme şi Dâmboviceanu, Vasile? Mâine în zori plecăm.

Râseră toţi de noua ispravă a lui Sorcovăţ, minunân-du-se îndelung de harul ce i l-a pus pronia în vârful degetelor.

*

La câteva zile după ce Samurcaş fusese jefuit, Baltowitz, marele giuvaergiu bucureştean din hanul Mânăstirii zlătarilor, se înfăţişă caimacamului:

— Cinstite logofăte, iartă-mi îndrăzneala de a-ţi fi tulburat somnul de dimineaţă, dar am ţinut ca bucuria să-ţi lumineze mai curând obrazul, aşa cum mi l-a luminat mie. Aseară a fost la mine un ipochimen să-mi vândă un ceas de aur şi o cutie de alamă, socotind-o tâlharul că e

tot de aur. Am recunoscut ceasul, fiind cel ce l-am vândut anul trecut domniei tale. În cutie e pecetea vorniciei”.

Samurcaş trăi clipe de rară bucurie, cum de mult nu mai trăise. Hotărât lucru, gândi el ca orice oriental fatalist, există o lege care aduce binele după rău. Agia îi trimisese în cursul dimineţii caftanul gătit de prea cinstitul hangiu Enache Sorcovăţ, nu departe de hanul său. Bucuria caimacamului sporise aflând în buzunarul dinăuntru scrisoarea lui Xantos şi zapisul privindu-l pe cumnatul său Izvoranu.

— Cum să-ţi mulţumesc, negustorule, pentru cinstea domniei tale?

— Călcând câteodată pragul nepricopsitei mele dugheni. Necazul meu cel mare e că n-am putut prinde tâlharul. Când m-am întors să scot pistolul dintr-un scrin, a băgat de seamă prin oglinzi şi-a rupt-o la fugă.

— Cum arăta?

— O baragladină c-o fleandură neagră peste ochiul drept.

— Aşa-i, Kir Baltowitz… Tâlharul ăsta mi-a pus cuţitul în beregată. Îţi mulţumesc încă o dată, rugându-te să-mi mai faci trei inele cu piatră, la fel ca şi cele din anul

trecut. Mi le-au smuls tâlharii de credeam c-o să-mi rupă degetele. Mai ai măsura?

— Când lucrez pentru un evghenit păstrez întotdeauna măsura.

I se făcu giuvaergiului cinstea de a ieşi pe uşa din faţă, hărăzită numai boierilor.

A strâns Agia a doua zi toţi vagabonzii şi cerşetorii chiori de prin cârciumile, cafenelele şi de pe uliţele Bucureştilor, dar din cei doi fără ochiul drept, unul era mic şi cocoşat, iar altul c-un picior de lemn, aşa că au fost lăsaţi să meargă la vadurile lor de cerşit.

CAPITOLUL II

CIUDATELE PĂȚANII ALE LUI TOMA ȘTIR

Jiganie şi prietenii săi se pregăteau de drum ca să treacă peste graniţă vitele „stolnicului Dâmboviceanu”, când intră pe uşa hănişorului, Toma Ştir, moldoveanul trimis de Zoican la Hânceşti, peste Prut, unde-şi făcuse rosturi Manuc.

— Bine venişi, Hagi Măciucă, sări Codobatură, îmbrățişându-l.

— Unde-i Zoican?

— Cine ştie vreodată sigur unde-i? – că umblă ca argintul viu.

— I-am adus hârtia după care m-a trimis.

— Fug cu cu ea la sluger.

— Ba! N-o dau din mână.

— Bre moldovene! Țineam să te scutesc de osteneală, după cât drum bătuşi.

— O fi, dar eu tot n-o dau.

— Straşnic naş ai mai avut, că nici Toma necredinciosul n-ar fi aruncat atâta îndoială asupra prietenilor săi.

— Dacă şi voi aţi fi fost fripţi şi opăriţi ca mine de

ticăloşia oamenilor, la fel v-aţi îndoi.

— Doar n-oi fi fost vândut, ca Hristos.

— Mai rău. Doar că nu m-au răstignit. În schimb mi-au sădit îndoiala în suflet pentru toată viaţa.

— Spune, Toma Ştir, să vedem ce fel de buruiană-mi eşti.

— Acum vreo câţiva ani când eram încă flăcău zdravăn, mi-a fript inima o fetişcană din sat – o Cosânzeană, nu altceva. O scosesem din ghiarele tătarilor crâmleni pe când o duceau în robie, după ce jăcuiseră satul, răpunând cu mâna mea pe mârzacul care-o ţinea zdravăn de greabănul calului. Mi-a devenit nevastă. Iar când a fost războiul muscalilor cu turcul, ea a trecut Nistrul, fugind din pustietăţile celea cu frate-meu ăl mic, crescut anevoie mai mult de mine, fiind noi orfani de tată din fragedă pruncie. Şi dacă un frate te-a înşelat, cum poţi să te încrezi într-un parşiv de oltean care umblă-n anteriu popesc, ori într-altul care schimbă pe la vămile turceşti cojocul şi zeghea cu surtucul nemţesc?

— Bată-te norocul, Tomo, te-ai fript cu ciorbă şi-acum sufli şi-n iaurt. Ai dreptul să nu te încrezi în vorba muierilor, că ele şi pe dracu-l descântă de-i iau minţile.

Cu bărbaţii însă-i altfel…

— Aflaţi, fraţilor, că nici aici nu mă potrivesc gândului vostru. Uite, nu mai departe decât amu, cât am bătut pustiurile rosieneşti c-un rumân de nădejde, am cunoscut iar faţa urâtă a oamenilor. După ce s-a împăcat ţarul cu sultanul şi s-au aşezat muscali în Moldova de peste Prut, nu mai aflasem ce va fi fiind pe acolo. M-am dus după ştiinţa mea La moşia boierului Stroici pe malul lacului Ialpug, la cherhana, unde îl ştiam staroste peste pescari pe moş Vasile Răgălie, dar n-am mai găsit decât răgălie de salcie, că boierul vânduse moşia, trecând Prutul încoace, cu argaţii şi pescarii. Cazacii întemeiaseră o staniţă, lângă satul moldovenesc din jurul conacului, aducând muierile şi copiii, dar mai ales herghelii să umpli o ţară. Lanurile de grâu s-au schimbat în imaşuri cât vezi cu ochii, unde iarba creşte de nu se vede omul călare. S-au cuibărit în ea dropiile, iepurii şi tâlharii, întrucât cazacului nu-i place plugul şi grapa, ci calul, flinta, sabia şi lancea, trăind slobod după legile lui, nu după ale ţarului. Câmpia Bugeacului mişună de tătari, iuţi, vicleni şi hoţi, ferească sfântul!

Am plecat cu prietenul meu Iftode spre moşia

Hânceştilor a lui Manuc bei. Ca la două zile şi două nopţi de mers, am dat peste o aşezare de bordeie de-ale moldovenilor noştri, necăjiţi de câtă năpastă le căzuse pe cap cu noul stăpân, un jacaş afurisit de prin părţile Ţariţinului. Se năpustise asupra pământurilor răzeşilor, bez iureşul tătarilor după pleaşcă, ori al cazacilor aghezmuiţi, după muieri. Când se întâlnesc cazacii cu tătarii se ocăresc ca ţiganii la uşa cortului, apoi se taie cu săbiile, îşi saltă răniţii-n şa, iar leşurile le lasă, risipindu-se. Sunt siliţi bieţii moldoveni să tot sape la gropi pentru stârvurile rămase prin marginea satelor; că de cei pieriţi prin pustiuri au grijă lupii, ciorile, câini hămesiţi şi ploaia care le spală oasele.

Ieşisem din satul ăsta amărât, schimbând din când în când o vorbă cu tovarăşul meu Iftode şi numai ce vedem ridicându-ni-se-n faţă trâmbe de praf în lungul şleaului. Punând urechea la pământ, am desluşit ropote îndesate şi buimace de copite. Fără îndoială, acolo se frământă o luptă de-a călare. Ne-am tras în adâncul ierburilor celenalte, că huietul luptei venea ca vârtejul spre noi. Curând aveam să fim martori la harţa unui pâlc de cazaci c-o ceată de tătari, din cei cu căciulă lăţoasă şi cai flocoşi. Se

băteau în săbii, se împungeau cu suliţele, iar din când în când, laţul tătăresc zmulgea din şa câte-un cazac pe care alţii îl lua în copitele cailor ori îi zburau capul din galop. Iarba tăvălită ca de furtună se umpluse de leşuri. Vâltoarea bătăliei se îndepărtă cu-ncetul. Ne făcurăm cruce, mulţumiţi că scăpasem cu viaţă, când auzirăm la câţiva paşi de noi geamăt de om sfârşit. Un tătar zăcea într-o baltă de sânge. Se apuca cu mâinile de iarbă încercând să se ridice, deşi se vedea că e gata să-şi dea duhul. Iftode îi luă sabia, curmându-i suferinţa. Era o căpetenie de-a păgânilor, că purta tunică de mătase verde, cizme roşii şi pinteni de argint. Lângă el înţepenise calul cu ochii tulburaţi de moarte.

— Ia te uită, măi Tomo, striga Iftode. Ce de bănet şi ce de giuvaericale în samarul calului!

Era măi, fraţilor, atâta bogăţie să cumperi două moşii, cu palate cu tot. Cum nu-i răspunsei, Iftode mă scutură. Ameţisem. De-abia după câteva clipe am putut îngăima:

— Au jăcuit tătarii vreun boier moscovit, că-s numai galbeni cu chipul ţarului, iar cazacii s-au repezit să le smulgă prada.

Ne-am luat fiecare câte o taşcă din samar, cu aurul

rânduit în pungi de piele.

— Măi Toma, cu atâta aurărie, mai bine dormim prin ierburile câmpului. În zori îngropăm comoara şi îi punem semn, că nu putem umbla prin lume cu ea în spate, glăsui Iftode.

— Aşa să facem.

N-apucarăm să punem capul jos, când ne veni la ureche nechezat de cal. Înşeuat, un biet animal rătăcit îşi căuta sau poate îşi plângea stăpânul pierdut. L-am prins, bucuroşi că are cine purta atâta povară de aur până-i găsim loc potrivit pentru îngropare. Dar norocul e ca sticla; cu cât luceşte mai tare cu atât mai lesne crapă. Când m-am trezit dimineaţă, ia-l pe Iftode de unde nu-i. Se topise noaptea cu tot aurul. De nu venea gloaba de cal rămânea cu mine. N-ar fi putut duce singur în spinare atâta greutate fără să se spetească.

Iată de ce mă roade mereu îndoiala, ca viermele. Cum vreme n-am avut ca să mă răsfăţ în avuţie, mi-am luat din nou sărăcia în spinare şi-am pornit-o la drum. La Stolnici, în ţinutul Lăpuşnei, pe una dintre cele trei moşii ale lui Manuc, prinsese viaţă un sat de băjenari de pe Răut, o îngrămădire de bordeie hursuze şi case de chirpici

acoperite cu paie. De pe deal, zăreai Hânceştii cu conacul boieresc. Am aflat aici că dragomanul Manuc murise şi că Murad, cel mai mare dintre moştenitorii lui, abia a ieşit din copilărie. Toate treburile le duce Babic, omul de încredere al răposatului. Am mai aflat că jalea văduvei a sporit de când fiu-său s-a-ncurcat c-o moldovească parşivă, un pui de cuc venit de nu se ştie unde, frumoasă foc şi meşteră în sucit capul bărbaţilor, de nu mai vrea Murad să ştie de nimeni şi de nimic. Ca să nu-şi ţină ibovnica în ochii dragomănesei, îi ridicase han la Stolnici în cruce de drumuri, făcând ea bună treabă, întrucât aşezările sporeau, dându-li-se oamenilor pământ şi scutire de biruri. S-a plâns dragomăneasa ţarului şi ţarul l-a chemat la Moscova pe flăcău să înveţe şcoală înaltă.

Am tras la hanul ei. De zile întregi nu mai pusesem bucată fierbinte în gură; dar de-abia apucasem să iau o înghiţitură, fiindcă a doua mi-a rămas în gât. Intrase hangiţa. Era cu adevărat o mândreţe de muiere, o cneaghină înaltă şi mlădie cu ochi verzi, să-i sucească capul şi lui Sfântu Petrea.

— Ţi l-o fi sucit şi ţie, că prea vorbeşti cu foc, măi Tomo, îl întrerupse Jiganie.

— Mie mi-l sucise de mult, omule, fiindcă nu mi-a fost greu să-mi recunosc nevasta, deşi nu mai purta ciupag şi bariş, ca atunci când fugise cu neisprăvitul de frate-meu. Îi stăruia însă pe buze acelaşi zâmbet parşiv cu care mă fermecase pe vremuri. Am văzut acolo tineri şi bătrâni, uitând de mâncare şi băutură şi aţintind ochii la chemarea ei de vrăjitoare cu părul negru învârtit în conci de cucoană, cu sprâncene subţiri, îmbinate, cu buzele resfrânte uşor a păcat, cu sâni şi şolduri de muiere abia dată-n pârg.

După o clipă de uluire îmi zbură gândul la frate-meu. Ce s-o fi ales de el? Îmi stăpânii pornirea câinoasă ce mă sălta de pe scaun, cerând ospătarului să-mi aducă încă o stacană de vin. Mi-am dat seama că hangiţa nu putea recunoaşte în muşteriul murdar şi bărbos pe bărbatul el şi mi-a părut bine că măcar cu atâta o pot înşela. Atunci îi auzii glasul. Mi-l aminteam după atâţia ani, de parcă trecuse o zi:

„Iertaţi dumneavoastră, că nu vă pot găzdui pe toţi, la noapte, cum trebuie. Cine ţine să rămână, poate dormi doar în fânar. De-abia la primăvară o să am locuri cuviincioase pentru nişte cinstiţi muşterii ca domniile

voastre”.

Răsucindu-şi boiul de diavoliță, ne învălui iarăşi în zâmbetul ei larg şi ispititor. N-am îndoială că de-ar fi cerut acelor oameni să doarmă în bălegarul grajdurilor, jumătate din ei ar fi făcut-o. M-am tolănit afară sub un plop ca să mă răcoresc. Îi tremura cumplit frunza, fiindcă începuse a sufla un vânt rece din pustiurile de peste Nistru, cum tremura şi inima-n mine, nici eu nu ştiam bine de ce, poate pentru amintirile răscolite, poate de ură şi dorul de răzbunare, pe care le simţeam cum puneau tot mai mult stăpânire pe mine.

Trăgând de limbă pe unul din argaţi, aflai că stăpâna lui e văduvă de aproape doi ani. Că, Grigore, bărbatul ei, văzându-i apucăturile, se cam luase de băutură. Făcea negustorie de oi şi lână, iar când se întorcea din drumurile lui, o lovea. „De ce mă baţi, Grigore?”. „Pentru ce-ai făcut, şi pentru ce o să mai faci!”.

Şi fiind eu mai tânăr, mi-a dat un sfat ca să nu cad cumva în păcat: „Nu te lua niciodată după socotelile muiereşti, că ele şi pe dracu-l judecă şi-l scot dator”.

Într-o zi, i l-au adus acasă mort, cu două împunsături de cuţit în spate. S-a spus că l-au omorât tâlharii ca să-l

prade. Dar nimeni n-a crezut, şi lumea s-a uitat multă vreme chiorâş la muiere şi la ibovnicul ei, un muscal înstăpânit la Urloaia.

Când a tăcut argatul, am simţit cum se trezeşte iarăşi în mine acea pornire câinească care mă scuturase în crâşma hanului; numai că, acum, punea din ce în ce mai mult stăpânire pe fiinţa mea. Mi-am pipăit cuţitul, hotărât ca în noaptea ceia să-l împlânt în hangiţă şi să plec mai departe. Stam întins sub plop, măcinat de gândul că muierea aiasta îmi ucisese şi dragostea şi fratele.

— Neagră păţanie, Tomo, se trezi vorbind Enache Sorcovăţ.

— Neagră precum caznele iadului.

— Ai ucis-o, baremi?

Toma tăcu o clipă, apoi, ca şi cum n-ar fi auzit întrebarea, reluă firul întâmplărilor din acea noapte de zbucium.

— La primul cântat al cocoşilor, mi-am scos cizmele, urcând pe scăriţă la catul de sus unde îşi avea iatacul. Cuţitul îl ţineam în mână. Dacă o găseam cu ciolovecul ei burduhănos era mai greu. Îmi jucam capul. Simţeam că de nu omor năpârca, n-o să mai am linişte toată viaţa.

Pe sub uşa unei odăi, pătrundea o lumină slabă, mai mult o umbră. Am apăsat uşor pe clanţă şi uşa s-a deschis tot ca o umbră. Înăuntru nu era nimeni. Pâlpâia o candelă sub icoana sfântului Toma, icoana noastră de acasă. „A furat-o şi pe-asta, ticăloasa, am socotit o clipă”, dar, ceea ce am văzut apoi mi-a înmuiat sufletul. Pe ştergarul, cusut de mama cu arnici roşu, pe care ne şterseserăm buzele la cununie, se afla o coroniţă uscată din smicele de salcie şi o sticluţă goală de parfum. Când ne făgăduisem unul altuia, ne plimbam în amurg prin lunca Prutului, mână-n mână ca doi îndrăgostiţi ce eram. Înotam aproape prin iarba mare şi mătăsoasă. Îi împletisem din mers o cununiţă din mlădiţe de salcie, punându-i-o pe creştet.

— Eşti mai frumoasă ca o zână, Suzano!

A râs, făcând gropiţe-n obraz. Atunci din marginea unui stufăriş, a sărit un iepure. Ea s-a speriat, căzându-i cununiţa. S-a aplecat s-o ridice, dar, a rămas jos în iarbă.

— Hai să stăm puţin, că mi-a sărit inima, mă îmbie cu vicleşug în umbra răchitişului.

În culcuşul cald de unde abia ţâşnise iepurele, am cunoscut amândoi cea dintâi dragoste. Ea a păstrat cununiţa de salcie… Sticluţa de parfum i-o cumpărasem

în ajunul nunţii, din Eşi, la un drum de cărăuşie,

Am oftat adânc şi-un gând m-a fulgerat fără vrere: „Doamne! cum ai putut împărechea atâta gingăşie şi atâta cruzime într-o biată făptură omenească?” O clipă m-am îndemnat să iau acele amintiri, dar mi s-a părut că săvârşesc o ticăloşie. Am iertat atunci aiastă fiinţă ce-mi întorsese viaţa pe dos, plecând ca hoţii, pe întuneric, de teamă să nu mă fure vreo slăbiciune şi să mă întorc la dânsa, ştiind că acolo aş fi rămas câte zile oi mai avea. Parcă un glas străin îmi suna în ureche, spunându-mi că muierile nu-s oameni, ca mine şi ca dommile-voastre, ci nişte fiinţe anapoda ieşite din tocmeala lui Dumnezeu cu dracu, în care şi unul şi altul au vrut să-şi fure căciula, de s-au născut ele atât de sucite la fire.

La Hânceşti i-am dat lui Babic răvaşul trimis de Zoican, l-a citit, la întors pe dos, a mustăcit a nemulţumire, apoi mi-a spus:

— Îl cunosc pe Zoican. Ştiu ce a făcut pentru răposatul Manuc, dar zapisul lui Izvoranu nu ţi-l pot da. Dacă se pierde, ticălosul o să pună mâna pe moşie, slujindu-se mai departe de acea învoială a vânzării cu arvună, uitată de dragoman în mâinile clucerului când i-a plătit întreg

preţul.

— E judecată la Divanul domnesc între el şi Zoican.

— Înţeleg, dar cine îmi dă chezăşie că ai să ajungi teafăr la Bucureşti? Nu vezi câte amarnice întâmplări fierb în jurul nostru?

Avea şi Babic dreptate, dar nu ştiam cum să-l înduplec. Am scos din sân o brăţară pierdută de Iftode. I-au sticlit armeanului ochii mai straşnic decât diamanticalele de pe covrigul de aur. A cântărit-o în mână, a dat să spună ceva, poate să mă întrebe de unde o am. Ne-am uitat lung unul la altul ca într-o tocmeală mută. Până la urmă, mi-a dat zapisul.

Am plecat grabnic. Toamna se apropia cu ploaie şi crivăţ. Prin Codrii Bâcului şuvoaiele umflaseră apele Cogâlnicului, de obicei puţine şi liniştite. Şleaul desfundat îşi ducea pustietatea urcând şi coborând. N-am întâlnit ţipenie de om vreme de câteva ceasuri. În adâncul pădurii Lăpuşnei am dat de leşul unui om. Zăcea despuiat, rezemat de trunchiul unui stejar, de parcă se odihnea. Ce va fi fost în viaţa sa n-am putut să-mi dau seama. Pe când cugetam eu la soarta câinoasă a necunoscutului, aud prin răpăitul ploii, urlet de lup.

Nu mi-e ruşine să mărturisesc, fraţilor, că mă copleşise teama, mai ales că soarele luneca spre asfinţit şi întunericul cuprindea codrul. N-aveam la mine decât cuţitul. M-am întors din drum la hanul din Stolnici. Dimineaţa aflai că fusese găsit mort în pădure ibovnicul hangiţei.

În crâşmă, priveam la Suzana cum îşi făcea liniştită socotelile într-o tărfăloagă, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Mai târziu a poruncit slugilor cu glasul otova:

— Tăiaţi porcul ăl bătrân că o să avem mulţi oaspeţi. Mâine îl spânzură pe unul din tâlharii care au prădat conacul boieresc din Lahovişte.

La Hânceşti mişuna lumea ca la iarmaroc.

Pe maidanul noroit din mijlocul satului, un om, legat de stâlpul unei spânzurători, îşi pândea moartea. Nu-i puteam vedea obrazul de părul căzut peste ochi, ca o perdea. Ceva mai departe, trei inşi strânşi în frânghii, cu capetele goale şi cu bărbiile-n piept, sub ploaia care nu mai contenea, aşteptau bătaia cu cnutul. Am aflat că omul hărăzit spânzurătorii e moldovean de-al nostru. S-au găsit la el lucruri furate din Lahovişte.

Către prânz începu bătaia cu cnutul. La prima lovitură a

izbucnit un urlet neomenesc, de a tresărit şi osânditul la spânzurătoare. Când a ridicat capul, mi s-au muiat picioarele, recunoscându-l pe Iftode. Am vrut să-mi spun că Dumnezeu nu bate cu măciuca, dar nu mi-am dus gândul până la capăt. Poate că de n-ar fi fugit singur cu giuvaericalele găsite, îmi aşteptam moartea alături de el. M-am întors la han, în odăiţa de lângă grajd a argatului, botoşănean de-al meu. Îi spusei de osânda lui Iftode:

— Suntem din acelaşi sat. Am împărţit amândoi toate necazurile, că bucurii n-am cunoscut.

— Sărmanul! Mâine-poimâine o să-i ciugulească ciorile ochii. De ce nu încerci să-l scapi?

— Cum? când e păzit cu străşnicie!

Seara am trecut cu argatul pe lângă spânzurătoare. Iftode parcă dormea de-a-n picioarele, în legăturile de frânghie. La vreo douăzeci de paşi se adăpostise de ploaie, sub o streaşină, cazacul de pază.

La miezul nopţii, în vreme ce cazacul picotea sub streaşină, argatul Suzanei îl păli cu-o frântură de par. I-am tăiat frânghiile lui Iftode, prinzându-l în braţe, că nu se mai putea ţine pe picioare şi l-am târât lângă zidul bisericii. După o înghiţitură de vin şi-o bucată de pâine s-

a dezmeticit oarecum. Era însă aşa de prostit, că făcea totul în neştire. Când s-a mai adunat îşi dădu seama că scăpase.

— Cine sunteţi, oameni buni?

— Fraţi de-ai tăi. Ţi-am adus un cal. Ia-l şi pierde-te în codrii Lăpuşnei.

— Rogu-vă, spuneţi-mi cui să-i aduc mulţumire.

— Lui Dumnezeu, Iftode.

Atunci m-a recunoscut.

— Tomo, nici că se putea mai grea pedeapsă pentru mine. Iartă-mă. M-am căit pentru toată durerea ce ţi-am căşunat. De partea ta nu m-am atins însă. Am îngropat-o. Pe-a mea, mi-a luat-o stăpânirea. Am să-ţi dezgrop aurul şi o să ţi-l aduc.

Îl urcarăm pe cal. Îşi venise binişor în fire, când l-am auzit spunând argatului:

— Îţi mulţumesc, omul lui Dumnezeu. Ţin să afli că prietenul ăsta al meu e un sfânt. L-a scăpat de la moarte pe cel care l-a tâlhărit.

Zmucind calul de dârlogi a pierit în întuneric spre poalele codrului. Asta s-a întâmplat acum trei săptămâni. Poate că Iftode o să ajungă nevătămat în ţară şi o să mă

scape de sărăcie. O să-mi cumpăr atunci caftan de la vodă şi o să calci înaintea mea, frate Jiganie, sfios şi cu căciula-n mână, spunându-mi: „sărut dreapta, boierule.”

— Până atunci, lasă-mă să-ţi sărut obrazul, sfinte Toma necredinciosul.

CAPITOLUL III

MEDALIONUL ULTIMEI VASILISE A BIZANȚULUI

Înainte să plece în taxid la Lipsca cu convoiul toptangiilor bucureşteni, Zoican trecu pragul marelui giuvaergiu bucureştean Baltowitz, pe numele său adevărat Ion Bălteanu, unchiul coanei Polina, cel plecat în tinereţe la Viena să înveţe carte. În loc de carte, îndrăgise meşteşugul subţire al giuvaergiilor, învăţându-l la vestitul bijutier Reinhart, furnizorul Curţii imperiale. După câţiva ani, avea să-şi deschidă atelier în Viena sub numele de Iohan Baltowitz. Prin Casa de Comerţ a lui Hagi Costache Pop din Sibiu, vindea giuvaericale grofilor din Transilvania, precum şi boierilor din Ţara Românească şi Moldova.

Dorul de ţară îl aduse la Bucureşti. Numele lui ajunse curând pe buzele boierimii iubitoare de bijuterii. Venirea lui Zoican îl bucură sincer. Nu-l văzuse de aproape doi ani. Atunci intrase în prăvălia din Hanul Zlătarilor, să cumpere nişte verighete. Aflând că e din Balta, îl întrebase de serdarul Costache Bălteanu. Când descoperi că Zoican e bărbatul nepoatei sale Polina, îi dărui

verighetele, rugându-l să nu spună nimănui taina lui.

„Nu vreau să afle frate-meu Costache, dar nici boierii care, de mi-ar şti obârşia, nu mi-ar mai călca pragul. Pentru acest meşteşug subţire ei nu au încredere decât în nemţi."

— Spune-mi acum, nepoate, ce vânt te mai aduce? Ce face Polina? De frate-meu Costache am auzit târziu că s-a prăpădit, Dumnezeu să-l ierte!

— Polina e bine, sănătoasă. Ce vânt mă aduce? N-am venit după ceasul lui Samurcaş şi după pecetea vorniciei, că s-ar mânia Sorcovăţ cu toţi hoţomanii lui, glumi Zoican. Plec la Lipsca cu starostele lipscanilor şi, trecând prin Viena, tare ne-ar fi de folos acolo vreun cunoscut de-al domniei-tale, pentru necazurile noastre negustoreşti.

Bătrânul Baltowitz privi cu plăcere la acest nepot ager şi întreprinzător, rămânând uimit când îl auzi vorbindu-i nemţeşte.

— Unde-ai învăţat?

— Am avut dascăl bun acasă. Polina mă cicăleşte numai pe nemţeşte!

Baltowitz râse cu poftă.

— Am să-ţi dau câteva rânduri către unul dintre cei mai

puternici oameni ai împărăţiei – von Gentz. Să ştii că dacă Metternich face tot ce vrea în Europa, jucând pe degete regi şi împăraţi, von Gentz face tot ce vrea din Metternich, al cărui prieten şi sfătuitor de taină este. Ne cunoaştem din tinereţe, de când fugise din Prusia cu ce avea pe el, urmărit pentru că scrisese în gazeturi împotriva regelui. L-am adăpostit multă vreme, împărţind cu el mâncarea. Norocul lui a fost Napoleon. L-a batjocorit prin diferite foi, când franţuzul se afla în culmea puterii. După ce s-a prăbuşit, Metternich şi Sfânta Alianţă l-au luat în braţe pe Gentz, iar luptătorul de ieri împotriva tiraniei, o sprijină astăzi cu pricepere diavolească. E consilier imperial şi omul cel mai bine informat de pe continent. Ba, a fost cocoţat şi în rândurile aristocraţiei.

Baltowitz spunea adevărul. Frumos, inteligent, cuceritor şi, mai ales, lipsit de scrupule, von Gentz devenise curând amantul şi confidentul multora dintre vienezele cu blazon şi al câtorva neveste de ambasadori – tinere, bătrâne, grase, slabe, frumoase ori urâte – numărând printre victime şi pe scunda, rotofeia şi pistruiata doamnă Rotschild. Primea de la ele nu numai graţii, ci şi

informaţii preţioase, speculându-le apoi cu bani grei. Îi plătea Caragea, ca să afle sultanul gândurile împăratului austriac Francisc faţă de imperiul otoman, aşa cum îi plătea ambasadorul rus, ca să afle gândurile sultanului. Dar, el cumpăra şi de la spanioli, prusaci, francezi, italieni şi englezi marfă secretă, vânzând-o lui Neselrode, Castlreagh, Richelieu, Mahmud al II-lea ori papei Pius al VII-lea. Când Metternich observase că au fost sacrificate două vieţi pentru nişte informaţii din Rusia, von Gentz îi replicase machiavelic: „Un om politic nu trebuie să aibă nici scrupule, nici sentimente. Acestea sunt rezervate popilor şi predicatorilor". Cancelarul a râs şi l-a bătut pe umăr, fiind din aceeaşi plămadă.

— Nepoate, îi spuse Baltowitz, pe mâna acestui om te dau. Să ştii că are o foame cumplită de bani. Pentru ei l-ar vinde şi pe Hristos, dar nu aşa de ieftin ca Iuda. Mai are deosebită slăbiciune şi pentru antichităţi. Acum ştii cu cine ai de-a face.

Îi scriu câteva rânduri. Aflând că-mi eşti nepot, se va bucura, dar te va jecmăni ca pe oricare altul. Pe lângă scrisoare, îţi mai dau în dar un medalion. Unul asemănător l-a purtat ultima împărătească a Bizanţului. Cel

adevărat se află în stăpânirea Saftei Cantacuzino. Când mi l-a încredinţat să-i repar toarta, am făcut o copie din galbeni veneţieni, pentru sufletul meu. Uite, are gravat vulturul bizantin sub semiluna împrumutată de cuceritorii otomani de la Bizanţ. Îl păstrezi pentru cazul în care Gentz n-o să fie mulţumit cu banii ce-i dai. Când o să afle că medalionul a fost purtat de ultima vasilisă a Bizanţului îl înmoi. Pe un asemenea om nu-i păcat să-l înşeli, dacă poţi.

*

Cavalerul von Gentz se trezise dimineaţa cam mahmur. Până noaptea târziu jucase cărţi cu ambasadorul Rusiei şi Franţei, ca şi cu contesa Maria Anunzziata, o italiancă plină de temperament, măritată cu ramolitul aristocrat austriac Herbert von Collin.

Gusta deliciul fumului de narghilea dintr-o splendidă piesă oferită de Caragea, purtând halatul cu stele aurii, amintire de la nevasta unui aristocrat rus, din timpul Congresului de la Viena. Băuse în noaptea aceea şi câteva cupe de şampanie în plus, bucuros că, în fine, contesa von Collin acceptase un randevu. Ameţit, se hazardase în joc, pierzând aproape o mie de florini, iar situaţia lui

financiară din ultimul timp nu era prea strălucită. Spera ca în curând să-şi împlinească contul la Banca Rotschild, cu cei 20 000 de florini oferiţi de proprietarul acesteia, care ţinea cu tot dinadinsul să fie înnobilat.

Von Gentz fu smuls din vălmăşagul gândurilor de glasul valetului. Îl înştiinţă că de vreun ceas aşteaptă în salonul empire doi negustori valahi, cu scrisori din Bucureşti.

„Iată de unde pică deocamdată norocul", îşi zise von Gentz. Poate-i aduceau stipendiile furnizate de Caragea. Beiul se afla chiar în întârziere cu penultima cotă anuală, ceea ce nu se întâmplase până acum.

— Să intre, porunci valetului, aşezându-se cu alură de cancelar la somptuosu-i birou, după ce îşi tasă cu palmele peruca pudrată, privindu-şi în oglindă jaboul de mătase, revărsat peste reverele halatului.

Un bărbat impunător, cu mustaţă mare, albă, învestmântat în anteriu cafeniu, cu brâu de mătase liliachie, intră însoţit de un tânăr vioi, brun, de talie mijlocie, în costum negru de funcţionar vienez.

Von Gentz îi invită c-un gest larg să ia loc pe scaunele tapisate cu mătase de Lyon, fluturând o clipă horbota de dantelă a mânecilor. Parcurse repede rândurile lui

Baltowitz prin care apela la ajutorul său pentru Zoican şi Hagi Iordache, menţionând că ei îi vor fi recunoscători pentru orice serviciu.

— Excelenţă! – îndrăzni Zoican, mergem la Lipsca după marfă, cu douăzeci şi cinci de care. Ducem ceva piei, ceară, blănuri şi borangic, ca să cumpărăm lipscănie şi şase mii de ocale de tablă pentru acoperişul unei biserici episcopale. Vameşii imperiali au obiceiul să ne răvăşească urât mărfurile, adeseori stricându-le, fiind nevoiţi să pierdem apoi zile întregi ca să le rânduim în lăzi şi legături. Am dori ca vămuirea să se facă mai cu milă, aici, la Viena.

Apoi, fără să se codească în vreun fel, îi puse pe birou o mică pungă din care răzbătea sunetul plăcut al galbenilor, spunându-i cu vorbă tăvălită parcă prin miere: O modestă recunoştinţă din partea noastră. Am vrea să ştim cum putem plăti taxele?

— Greu!... Foarte greu ceea ce-mi ceri!... Prinţul Caragea a descoperit un complot.

— Ştim, excelenţă, dar nu vedem ce legătură avem noi cu acei tâlhari!

— Principele vostru a rugat pe ministrul Metternich ca

vameşii să cerceteze cu mare grijă convoaiele ce merg spre Valahia, întrucât are credinţa că armele complotiştilor au pătruns în ţară odată cu mărfurile negustorilor.

Dintr-un buzunar lăuntric, Zoican scoase tacticos medalionul dăruit de Baltowitz, căruia îi adăugase un şnur de mătase galbenă, spunând sec:

— A aparţinut ultimei împărătese a Bizanţului.

Gentz îl privi îndelung, fără a-şi ascunde admiraţia, dar şi bucuria de a-l avea. Felul cum era lucrat ca şi patina dată de vreme, confirmau spusele negustorului. „Ce dar extraordinar îmi oferă aceşti nepricepuţi valahi!”

A doua zi, von Gentz îi tratã cu şampanie, înmânându-le ordinul către vameşi, semnat de Metternich şi de ministrul trezoreriei, aşa cum îi fusese cerut.

— Când vă înapoiaţi de la Lipsca, doi husari o să vă însoţească până la Viena, unde o să plătiţi taxele, iar de aci prin Ungaria şi Banat, până la vama românească. Acolo vă descurcaţi singuri.

*

La Lipsca, Zoican cumpărase şase mii de ocale de tablă „pentru meremetul acoperişului bisericii episcopale din

Curtea de Argeş", aşa cum scria în autorizaţie. Numai că tabla era de plumb curat, pricepându-se pandurii lui Tudor să-i schimbe chipul. Gloanţe nu puteau fi aduse din afară. Sub foile de tablă grea, în zece care, erau ascunse arme.

Vameşii holbară ochii când citiră ordinul semnat de ministrul trezoreriei imperiale şi de omnipotentul Metternich. Obişnuiţi cu disciplina, nu pricinuiră niciun fel de necaz negustorilor români.

Zoican sosi la Viena cu diligența, înaintea convoiului. Trăsese la hanul „Mielul alb" de pe Donaustrasse, unde curtea largă îi putea adăposti căruţele. Încercă la câţiva negustori să cumpere arme de vânătoare, dar fu refuzat. Până la urmă, se alese cu trei sute de pistoale prin mijlocirea unui ovrei. În căruţe nu mai avea loc să le ascundă. Ar fi fost uşor descoperite şi se tot frământa cum să iasă din impas.

Împreună cu Hagi Iordache, Zoican porni spre casa lui von Gentz, să-i mulţumească pentru ajutorul dat. Curtea consilierului imperial îi primea cu porţile larg deschise. Starostele bucureştean se opri însă brusc în capătul aleii pietruite ce ducea spre peronul din faţa casei. I se păru că

are o nălucire. Dar nu. Nu era nălucire. Se afla aievea acolo o caleaşcă aurită cu stema Ţării Româneşti. O cunoştea bine, fiindcă isnaful lipscanilor i-o dăruise lui Caragea, în 1812, cu ocazia înscăunării. S-o fi vândut-o grecul pentru vreuna mai nouă? Uimirea-i crescu când zări alături de trăsură pe başciohodarul Moraitis. Zoican căta, zâmbind, la toată frământarea starostelui. Oare, bătrânul acesta nu se obişnuise cu venirea şi plecarea fanarioţilor din scaunul ţării, aşa cum vin şi pleacă păsările călătoare?

— Mon prince, spuse von Gentz lui Caragea, se află aici un staroste al negustorilor bucureşteni. Doriţi să-l primiţi?

— O, da! E cea mai bună ocazie să-i trimit felicitări noului domn.

Năucit de-a binelea când îl zări pe vodă răsturnat într-un fotoliu din piele de Cordova, starostele se plecă să-i sărute mâna.

— Să trăieşti, măria-ta!

— Să dea Domnul, Hagi Iordache, numai că turcul nu vrea! A trimes capugiul să-mi ia capul. Nu mai sunt domnul ţării, aşa că nu-ţi pot porunci. Am să te rog, însă, să duci o scrisoare lui Alecu Suţu, care vine în locul meu.

Te recomandarisesc şi o să-ţi prindă bine.

Aşezându-se la biroul lui von Gentz, Caragea scrise:

„Frate Alecake, mă bucur că eşti iarăşi în scaun. Am auzit că Marele Vizir ţi-a poruncit să cercetezi „jafurile" mele. Să nu fii îngrijorat. A rămas destul şi pentru tine şi pentru el. Nu-ţi port pică pentru că l-ai convins pe sultan ca numai neamurile tale să domnească în Valahia şi Moldova. Te-ai trezit însă cam târziu. Turcii şi-au pierdut încrederea în Fanar şi, curând, acest sanctuar al geniului grec n-o să mai furnizeze bei celor două ţări. Încropeşte-te cât poţi mai repede şi trage-te încoace, dacă vrei să nu-ţi atârne capul în poarta Seraiului. Vremurile sunt tulburi, frate Alecake, iar boierii valahi au ajuns mai vicleni şi mai intriganţi decât iluştrii noştri simpatrioţi. Nu acorda încredere niciunuia. Bazează-te pe negustorime. Ştie să scoată banul, care îţi trebuie şi ţie şi ei. Cât priveşte cercetarea „mâncăturilor" mele, fă-o cu temei. Peste ceea ce ştii o să înveţi mai bine cum se face avere. Sărut mâna Eufrosinei-Doamna. Cu frăţească îmbrăţişare, Ion Gheorghe Caragea".

Pecetlui scrisoarea şi o întinse surâzător lui Hagi Iordache.

Când Caragea trecu în altă încăpere, unde îl aştepta directorul băncii Rotschild, Zoican încercă să-i mulţumească lui von Gentz pentru sprijinul ce le dăduse, dar acesta îl întrerupse. C-un zâmbet în care se amesteca ironia şi satisfacţia de a fi descoperit o înşelăciune, dar şi cu înţelegerea omului obişnuit să tragă pe sfoară, scoase dintr-un sertar medalionul lui Baltowitz.

— Află, domnule, că medalionul acesta nu s-a odihnit pe niciun piept de vasilisă bizantină, fiind o reuşită imitaţie veneţiană, aşa cum m-a informat Carol Reinhart, bijutierul Curţii imperiale.

— Vă cer iertare, excelenţă – răspunse Zoican afectând revolta împotriva giuvaergiului ţarigrădean, de la care susţinea că l-a cumpărat. M-a costat o avere!

— Nu-i de mirare că te-au înşelat. Abia a putut descoperi falsul cel mai mare bijutier al Vienei. L-a admirat însă. Nu-ţi aduc nicio învinuire. Veneţienii s-au specializat în măsluirea de antichităţi. Este şi asta o negustorie subţire cu un procent ceva mai mare de înşelăciune decât cea obişnuită, încheie zâmbind Frederic von Gentz, întinzându-i mâna în semn de împăcare şi de rămas bun.

— Te-au păcălit giuvaergiii, Zoicane, şi ramaserăm de ruşine, îi spuse necăjit Hagi Iordache în uliţă.

Zoican dădu din umeri şi zâmbi ca pentru sine, lăsându-l pe starostele toptangiilor să creadă ce o vrea, mulţumindu-i însă, în gând, lui Baltowitz. „Între lupi, dacă nu te porţi ca lupii, te sfâşie”, îşi aminti o zicală, gândindu-se la amara ei înţelepciune şi la toată suferinţa din care se iscase.

Ceea ce nu avea să afle Zoican, e că von Gentz nu încercase niciun fel de supărare. Îi şi scrisese lui Capodistria despre extraordinara lui achiziţie. Ministrul de externe al ţarului, ca orice grec cult, purta în adâncul inimii nostalgia strălucirii Bizanţului şi speranţa reînvierii ei, prin alungarea turcilor din Constantinopol.

„Medalionul ultimei vasilise?… O!… Pentru el, Capodistria e capabil să-mi vândă jumătate din secretele împărăţiei ruseşti”. Când e vorba de patria lor, grecii devin sentimentali până la imprudenţă. E, de altfel, şi meteahna acestui vulpoi, care-l duce de nas pe ţar. „Dacă ar descoperi falsul, ceea ce e aproape imposibil, o să mă arăt la fel de neghiob în materie de bijuterii, cum e negustorul valah”.

Ieşind din curtea lui von Genz, Hagi Iordache se lovi de François Recordon, secretarul de limbă franceză al lui vodă Caragea şi fiu al lui Thimotei Recordon, hangiu bucureştean de pe Podul Calicilor. Află de la el cum fugise vodă din ţară cu optsprezece milioane de piaştri şi cum a adus până la Viena slujitori pe care i-a lăsat apoi de izbelişte.

— Dar giuvaericalele i le-a preţuit careva?

— Le-a pus cruce. Doamna Elena le-a trimis din ţară, prin vărul ei Pericle Scanavi. A primit ştire că Pericle a fost prădat şi ucis de tâlhari în pusta ungurească. Numai că el a trecut prin Viena acum o săptămână cu Hariclea, nevasta logofătului Rasti. Femeia şi-a prădat bărbatul de tot aurul, urcându-se apoi în caleaşca ibovnicului ei.

— Rămâi cu vodă la Viena?

— Nu! Mă-ntorc la Bucureşti. Trebuia să-l însoţesc pe Caragea în Sviţera, ţara mea de baştină. Gentz i-a schimbat gândul. Pleacă în Italia.

— Te luăm cu noi, domnule Frans, se oferi mărinimos, Hagi Iordache.

— Mulţumesc de bunătate! Mai rămân pentru o treabă negustorească.

Lui Zoican îi plăcu acest tânăr blond şi pirpiriu, cu inimă de bărbat.

— Aş îndrăzni, spuse olteanul, fiindcă şi eu rămân tot pentru treburi negustoreşti, să te mai întâlnesc. Poate ne vom fi de vreun ajutor.

— Bucuros. Mă găseşti la hanul „Guten-Tag".

Când află că Recordon este din nou în salonul de aşteptare, von Gentz, cu glas şi gest de lehamite, îi spuse lui Caragea:

— Mon prince! Omul acesta cunoaşte toată corespondenţa dintre noi. Nu credeţi că ar fi cazul să-l facem să uite?

— O, domnule von Gentz! François e un tânăr naiv şi visător. A strâns nişte bani şi ţine să se apuce de comerţ. E doar băiat de negustor. Până acum l-au ameţit fumuri de cărturar. A scris ceva despre Valahia – o carte pe care mi-a închinat-o şi pe care i-am promis să i-o tipăresc. Vrea să cumpere de aici nişte clavire. Au acum preţ la Bucureşti. Ajută-l te rog, să primească autorizaţia şi să-şi îmbarce marfa pe o corabie austriacă. Mă gândesc şi la dumneatale, distinse cavalere. N-ai vrea să te recomand lui Suţu, noul domn al Ţării Româneşti? Îi poţi aduce

aceleaşi servicii ca şi mie. Va plăti bine, fiindcă nu dă de la el! E necesar să ştim ce se mai întâmplă în Valahia, acum când Eteria pregăteşte împlinirea visului de aur al tuturor grecilor.

Von Gentz zâmbi discret auzind vorbindu-i-se despre Eterie şi visul de aur, dar ideea colaborării cu Suţu nu-i displăcu.

— Atunci n-ar strica, să-l recomandaţi şi pe François. Ne-ar putea fi de folos.

— O voi face.

François Recordon primi fără entuziasm scrisoarea de recomandare către Suţu. I se făcuse lehamite de câtă murdărie aflase la Curtea fanariotă. Se bucură, însă, când i se întinse autorizaţia pentru clavire, mai ales că oamenii lui Zoican le încărcară fără nicio plată pe corabia „Maria Teresa", odată cu nişte marfă de-a lor.

Când vasul se desprinse de chei, Zoican întrebă îngrijorat pe Codobatură:

— Unde-s cutiile cu „Seceri"?

— Cutiile le-am lăsat hangiului că-s bune pentru aţâţat focul. „Secerile" se află pe corabie. Au trecut pe sub nasul vameşilor fără să bănuiască.

Aplecându-se, îi şopti la ureche:

— Am vârât pistoalele în clavirele lui Franţ.

— Nu trebuia, Ioniţă. Dacă dau vameşii de ele, un om nevinovat o să aibe de suferit.

— Păi de ce credeai domnia-ta că i-am păzit marfa neamţului ăsta şi i-am urcat-o pe corabie? Pentru ochii lui de gâscan?

Zilele petrecute împreună închegă prietenia ce se înfiripase între Recordon şi Zoican. Află de la el, cu câtă cruzime punea la cale Caragea jefuirea ţării.

— Ca secretar domnesc mi-am dat seama că pentru fanarioţi nu sunteţi decât o armată de robi, bună de stors în folosul lor şi-al turcilor.

— Aşa-i, domnule Frans. Ar fi în stare să mulgă şi ţapii. Dar, ei vin, fură şi se duc. Noi rămânem aici, trudim şi creştem din dureri, până ce va suna ceasul răfuielilor.

— Va suna, nu mă îndoiesc, dar cu câte jertfe. Fanarioţii ţin acum să refacă puterea Bizanţului, iar voi să le rămâneţi mai departe robi. Până şi Caragea nădăjduieşte să pună pe creştet, în locul scârbosului calpac turcesc, coroana Paleologilor. De asta sprijină Eteria.

— Ştim, domnule Frans, dar cine vorbeşte prea mult n-are timp să mai facă şi treabă, iar când toţi calcă a domni pe spinarea noastră şi vând palavre cu caimac, află turcul, care, deşi ţine ochii închişi, nu doarme.

— După câte văd, cunoşti bine oamenii şi tainele politice. Mi-ai mărturisit că eşti prieten cu Vladimirescu. L-am privit cu încântare când înfrunta Divanul. Caragea s-a temut să-l aresteze şi, nădăjduind să-l cumpere, i-a dat o slujbă şi-un rang mărunt.

— Vladimirescu nu-i de vânzare. La noi, poporul mai crede în ursitoare, socotind că acest om este *ursit* pentru binele neamului său. E adevărat că nu face parte dintre cei ce se îngână cu mila, dar e drept şi ştie ce vrea. Nu umblă după raţă pe cracă şi curcă pe baltă ca mai marii Fanarului, visând la tronuri aurite, şi nici nu pleacă la cules roadă până nu-i coaptă.

— Fanariţii sunt încredinţaţi de sprijinul ţarului.

— Se îmbată cu apă rece.

— Şi cu fum de tămâie pravoslavnică. Nu-şi dau seama că eliberarea creştinilor de sub puterea sultanului înseamnă schimbarea stăpânului. Abia aşteaptă ţarul să-i înghită, evlavios, ca pe-o anafură. Te rog, domnule

Zoican, să mă socoteşti un prieten adevărat. Al domniei tale şi al poporului român.

— Lasă-mă să-ţi spun pe nume, Frans, nu fiindcă eşti mai tânăr ca mine, ci fiindcă vorbele domniei tale mi-au pătruns în suflet. Cu inimă grea, vreau să-ţi fac însă o mărturisire pentru o faptă necinstită săvârşită de oamenii mei. N-am avut tăria să ţi-o destăinui până în această clipă. Află că toate clavirurile au fost împănate cu pistoale. Altfel, n-ar fi putut trece pe sub ochii vameşilor. Acum că ştii adevărul, ca şi primejdia în care te afli, fără voie, sunt gata să le arunc în Dunăre.

Drept răspuns, tânărul elveţian îi întinse mâna şi nu mai vorbiră nimic despre taina lor. Numai Codobatură înlemni, când află de la Zoican că „neamţul" cunoaşte adevărul şi tace. Îi venea să-l ia în braţe, minunându-se cum un străin îşi poate pune pielea în saramură pentru durerea altora.

CAPITOLUL IV

NIȘTE „BOIERI” ENGLEZI FAC CUNOȘTINȚĂ CU VALAHII

Aproape de Baziaş, pe corabia „Maria Teresa” se făceau pregătirile pentru debarcare. De aici înainte Dunărea începea să se nelinişteasc㠄 în faţa stâncilor ce răsar viclean din adâncuri. Munţii îi aţin calea, ca s-o strivească între uriaşii pereţi de piatră, silind-o să se târască învolburată la picioarele lor, umilindu-i atotputernicia şi aţâţându-i mânia. La Cazane, furia ei ia chipul nebuniei. Titanul fierbe, loveşte şi urlă, năpustindu-se cu disperare, ca să iasă biruitor şi să-şi ducă geamătul peste cimitirul corăbiilor care au cutezat să-l înfrunte. Cunoscându-i nebunia dezlănţuită în aceste locuri, corăbierii o evită. La Baziaş mărfurile sunt descărcate, străbătând drumul până la Orşova în trăsuri şi căruţe ori pe samarele catârilor, în caravane păzite de ostaşi chesaro-crăieşti.

*

Patru turci îmbarcaţi pe „Maria Teresa” la Viena, unul purtând uniformă de ofiţer, păzeau o lădiţă de fier, ferecată, dormind cu rândul lângă ea.

— Ai văzut Codobatură? îi spuse Zoican. Păzesc avutul stăpânului ca nişte câini, nu ca oamenii.

— E precum spui, însă eu nu prea mă dau în vânt după credinţa unor obraze de lotri. Atât cât ştiu turceşte, am înţeles din vorba lor că duc aurul unui paşă şi ostrovenii din Ada-Kaleh au să prade ori corabia ori convoiul. S-ar putea să mă înşel, însă, domnia-ta, binei ai face să stai de vorbă cu căpitanul. Tocmai veneam să-ţi spun tărăşenia.

Aflând, comandantul vasului rămase un pic pe gânduri, apoi spuse:

— Transportă două sute de mii de florini. Paşa din Rusciuc i-a împrumutat de la Banca Rotschild, pentru el ori pentru sultanul Mahmud al II-lea. Se mai întâmplă ca oamenii paşei din Ada-Kaleh să vămuiască tâlhăreşte corăbiile. Dacă au flat de aurul duşmanului său din Rusciuc, nu m-ar prinde mirarea să încerce jaful. E între ei o veche mâncătorie, o răfuială turcească, primejdioasă pentru noi.

Printre căruţaşii ce duceau mărfuri între Orşova şi Baziaş, Zoican descoperi câţiva foşti panduri. Bucuroşi de revedere, încărcară clavirurile, primind pistoale şi muniţie, strecurate cu mare băgare de seamă de Zoican.

A doua zi, o caravană pestriţă, numărând zeci de care, o caleaşca, asini şi catâri cu samare porni spre Orşova. Ducea cele mai amestecate mărfuri: „catifea sadeà de Francia, pălării de Triest englezeşti şi franţuzeşti, hârtie de Ghenova, panglici, carafe, şi atlaz venetic, felurimi de hierăraie de Nemţia, cutii seci de lemn lustruit, cupe şi hurmuzuri de Şviţera, ceasuri de aur sadeà şi de tumbac, postav englezesc pentru haine nemţeşti, spirturi de Ungaria şi romuri de Englitera, giuvaericà şi mărgăritar calp de Boemia, cuie şi hierăstraie de Olanda, pânze de Europa, mărgean şi merinos de America, basmale sacherlii, râşniţe de cafea vieneze”.

Îi prinse ploaia cu spic de zăpadă pe drumul ce urca şi cobora printre muscelele de sub munţii Almăjului.

Pornit ca iscoadă, Codobatură se întorsese cu ştirea că vreo cincizeci de tâlhari pândesc în pădurea contelui Windischgraetz.

De la Viena se mai îmbarcase pe „Maria Teresa” lordul William Thomson şi lady Dorothy, însoţiţi de trei valeţi şi o cameristă. Mergeau să vâneze urşi în Carpaţi şi Balcani.

— Franz, spuse Zoican, nu strică să afle şi englezul acesta ce ne aşteaptă.

— Doresc să vă comunic ceva foarte important, sir, i se adresă Recordon, salutându-i ceremonios. Cum englezul ridică din umeri, răspunse lady Dorothy:

— Vă ascult, domnule. Soţul meu nu cunoaşte franceza. Ce plăcere să afli că prin aceste văgăuni şi printre aceşti valahi ciudaţi se vorbeşte limba lui Voltaire.

— Doamnă, multe veți mai afla şi multe vă vor uimi dacă mai zăboviţi o vreme în Valahia. Acum vă rog să spuneţi soţului dumneavoastră că ne aşteptăm la atacul unei cete de tâlhari. Trebuie să ne apărăm…

— O, yes! Îi aşteptăm!… răspunse lordul cu vorba strivită din cauza pipei, nelipsită din colţul gurii, dar şi c-un licăr de mulţumire în ochii cenuşii, de parcă s-ar fi aşteptat să-i iasă în cale câţiva mistreţi speriaţi.

Englezul coborî din trăsură. După câteva clipe, căruţaşii aveau să fie martorii unei nemaipomenite întâmplări. Îl urmase nevasta, frumoasă ca o crăiasă, dar neruşinată ca o podăreasă. Umbla în nădragi, ca bărbaţii.

— Mare blasfemie! glăsui un catârgiu. Numai papistaşii sunt în stare de asemenea păcat.

— Ptiuu!…, măi Vasile, glumi un căruţaş. De i-o trece prin cap şi Marghioalei mele, să se vâre în nădragi de

piele, m-am dus pe copcă. Trebuie să belesc pe Duman şi pe Joian, că un bou singur nu-i ajunge.

Răsună un râs straşnic ca în miez de petrecere.

— De ce râd oamenii aceştia cu atâta poftă când se apropie pericolul? întrebă înciudată englezoaica.

— Au o fire veselă şi sunt obişnuiţi cu primejdiile.

Când sergentul din fruntea ostaşilor chesaro-crăieşti auzi de atacul ce se pregăteşte, îl cuprinse spaima.

— Ce putem face noi, şapte ostaşi, împotriva a cincizeci? Cerem ajutoare de la Baziaş.

— Până să vină ajutoarele, ne răpun tâlharii. Trebuie să ne apărăm. Să încercăm a-i scoate din pădurea contelui Windischgraetz, ca să dăm lupta unde-i mai bine pentru noi, spuse Zoican.

— La *Poiana Surului,* răspunse unul dintre căruţaşii de prin partea locului. E un tăpşan gol. Spre Valea Seacă se vede ca în palmă. Numai în spate rămâne o umbră de pădure. Sunt nişte stânci care strâng drumul. Îi putem vâna mai uşor pe tâlhari de după ele.

— Ce zici, Codobatură? Te-ncumeţi să faci tâlharilor vreo mascarà ca să-i scoatem din bârlog?

— Chiar aşa, cucoane Zoicane.

Lăsă armele şi banii, luă un burduşel de brânză din căruţă, îmbrăcă nişte nădragi sparţi în fund şi, spre nazul căruţaşilor, sări în şa urmat de Toader Smeură, pe care-l lăsă ascuns în lăstărişul pădurii contelui Windischgraetz.

Carele fură aşezate roată în poiană şi curând flăcările unui foc de vreascuri începură să se zbată năuc, ca o pasăre când iese de sub cuţit.

Cu multă poftă mâncară englezii nişte sitari prinşi cu zbilţul la izvor de catârgii, şi fripţi în spuză, sub nişte capace de aramă. Nu le displăcu nici o oarecare pastă dintr-o fiertură de mălai amestecată cu băţul, având la mijloc un cocoloş de brânză frământată. La sfârşit, gustară fagure de miere, scos din scorbura unui copac.

Drept răsplată, sir Thomson oferi celor ce îl ospătaseră cu bunătăţi atât de neobişnuite, câte un păhărel de băutură englezească. Oamenii aflară că-i zice „ischi” sau cam aşa ceva. Cum s-ar chema n-au prea înţeles. Gustul îi vor ţine minte însă cât vor trăi. Băuseră ei multe rachiuri în viaţa lor: frunte de ţuică, palincă unguresc̆ă, vudcă muscălească şi mastică grecească, dar, ca să verse băutura din gură, nicicând nu săvârşiscră asemenea păcat. Erau convinşi că englezii puseseră la dospit în rachiul lor toate

ploşniţele din regat, fiind nevoiţi bieţii oameni să-şi clătească apoi gâtlejul cu ţuică din ploscă.

Noaptea se scurse în rafalele turbate ale vântului, silind pe englezi să strângă cu străşnicie între dinţi pipele de care nu se despărţeau. Cum pe la noi numai ţiganii duhăneau din lulea, tare se mai mirară căruţaşii că boierii englezi au asemenea obiceiuri ţigăneşti.

C-o frunză în buză, Codobatură făcea să răsune pădurea ca un om iubitor de ghiers haiducesc şi neştiutor de primejdii până ce se pomeni că tabără asupra lui o ceată de spahii, ca o haită de lupi. Scăpă traista de pe umăr, auzindu-şi burduful de brânză plesnind. Buzele şi mâinile începură să-i tremure ca la „boala copiilor". Văzuse de mic nişte caraghioşi pe la nedeile şi nedeiţele de pe Motru şi Jii, învăţând oarecare meşteşug de a se scălâmbăia şi a se hlizi prosteşte, de a gângăvi şi a se scutura ca de fiorii morţii, făcându-i pe tovarăşii de joacă să se prăpădească de râs.

— De unde vii? îl iscodi Buluc-başa.

Abia înţelese din gângăveala şi tremuriciul lui că vine de la stână şi merge la târg să vândă burduful de brânză.

Îl căutară turcii până şi-n opinci. Nu aflară decât

amnar, cremene, iască şi-un pac de tutun.

— Dar o caravană, venind încoace n-ai văzut?

— Văzui zeci de care şi catâri, ca la două-trei ceasuri de aici, într-o pădure. Se tem de nu ştiu ce primejdie. Aşteaptă ajutor de la Baziaş.

— Şi altceva n-ai mai văzut?

— Ba văzui o caleaşcă cu boieri evropeneşti, negustori de toate neamurile şi nişte ostaşi turci, c-o lădiţă de hier.

Turcul îşi făcu socoteala că ajutorul de la Baziaş ar putea sosi în câteva ceasuri, deci nu era timp de pierdut.

— Du-te, îi porunci Buluc-başa, aruncându-i un piastru, pe care prostănacul îl prinse din zbor.

Drumul îşi urma firul şerpuit, urcând şi coborând când în umbra unei păduri, când peste muscele sterpe.

„Hai, Smeură, că peştele a muşcat din nadă! O să-i vezi curând la lumină”, spuse Codobatură.

De parcă l-ar fi auzit, ostrovenii ieşiră din pădure.

Când urcuşul se frânse într-un găvan de sub Poiana Surului, focuri de armă îi întâmpinară din dosul unor stânci, împrăştiate parcă de apele potopului. Buluc-başa nu se aştepta la asemenea împotrivire şi, în vreme ce-şi rumega nemulţumirea, un glonţ îl culcă pe pământul

reavăn. Cu urlete de fiară tâlharii începuseră să urce în fugă spre poiana de unde moartea venea fără milă.

Rândurile lor se răreau însă. Cei rămaşi, luptători de meserie, se apropiau de creştet într-un iureş turbat. Valeţii abia pridideau cu încărcatul puştilor lui sir Thomson şi ale nevestei lui. Englezul lovea fără greş. Avea printre puşti şi pe cea cu care luptase la Waterloo, sub comanda ducelui de Welllington. Socotea că le face tâlharilor o mare cinste, trimițându-i pe lumea cealaltă cu ajutorul ei.

Aşezată pe scaunul pliant de vânătoare în marginea unei stânci, Dorothy îşi fixă privirile asupra unui uriaş. Treceau gloanţelor pe lângă el fără să-l atingă de parcă ar fi fost fermecat. Simţi la un moment dat cum o arsură îi şterse uşor mâneca jachetei, trecând c-o umbră de căldură peste braţ. O! ce furori va face în salonul ei londonez această jachetă, martoră a primejdiei înfruntate în mijlocul unei lumi ciudate, necunoscută de niciunul din musafirii săi. Apropierea duşmanului îi dădea un sentiment ciudat, un amestec de fascinaţie şi groază, mai ales că uriaşul pe care îl remarcase venea nevătămat. Dar, la un salt, glonţul ei îl doborî. A fost ca un semn al disperării pentru tâlhari. S-au dezlănţuit. Atunci, în faţa

stâncii după care se adăpostise Codobatură, răsunară două explozii neobişnuite, una după alta, făcind să ăuie văile şi stârnind panică în rândurile celor ce atacau. Fum negru, împletit cu ţipete de spaimă se ridica peste capetele lor. Năuciţi, ostrovenii aruncară armele. Şi-n vreme ce cătanele din paza convoiului luau în primire prizonierii, oamenii lui Zoican adunau de pe câmpul de luptă puşti, pistoale şi iatagane.

— Dar ce-mi văd ochii? strigă uluit negustorul, descoperind printre turci un chip cunoscut. Tu eşti Modrâgă?

— Eu, kir Zoicane! M-au luat tâlharii cu sila.

— Şi la Cerneţi şi la Halânga şi la Ilovăţ tot cu sila te-au luat?

Modrâgă puse ochii în pământ, când din spate răsună un strigăt aproape neomenesc.

— Daţi-mi-l! Am dreptul să mă răzbun pe ticălos. Mi-a răpit fata şi mi-a ucis nevasta.

Toader Smeură îşi înfundă căciula pe cap, aşezându-se ameninţător cu pistolul în mână între Zoican şi Modrâgă.

— Ţi-l dăm, dar, mai întâi să-şi mărturisească păcatele.

— Toadere, cruţă-mi viaţa şi îţi aduc înapoi fata.

— Nu te cred, tâlharule. Unde-i?

— Roabă la Murad, cafegiul din Vidin.

— O s-o răscumpăr, dar tu, păcatele nu ţi-le poţi răscumpăra decât în funie. Este drept, fraţilor, să plătească moartea şi tâlhăriile pricinuite atâtor rumâni, înhăitându-se cu păgânii?

— Este! strigară într-un singur glas căruţaşii.

Îl spânzurară de craca unui stejar, după ce fusese lăsat să îngenunche şi să-şi facă de trei ori cruce, sub ochii englezilor, nedumeriţi, că în această ciudată Valahie, până şi drept-credincioşii lui Mahomed se închină ca adepţii lui Hristos. Dar mai nedumerit era sir Thomson asupra acelei arme necunoscute a lui Codobatură, care pusese capăt atacului tâlhăresc. Nu văzuse niciun tun care să arunce ghiulele. „Arsenalul majestăţii sale ar face o extraordinară achiziţie fabricând-o. O! De-ar fi avut-o cu câţiva ani mai înainte, ar fi cruţat Anglia şi continentul de teroarea lui Napoleon, iar acel modest general Arthur Wellesley, duce de Wellington, nu s-ar împăuna acuma cu aureola de învingător al corsicanului la Waterloo”. Dacă i s-ar fi spus că Anglia a cucerit un imperiu pe altă planetă, lordul n-ar fi fost atât de uluit ca în clipa când Codobatură îi arătă o

râşniţă de cafea încărcată cu praf de puşcă.

— Înţeleg, dar cum a făcut explozie?

Fără alt răspuns, Ioniţă legă un fir de iască înăuntrul râşniţei dându-i foc. Cu tot sângele lui rece, sir Thomsan îşi apucă nevasta de mână şi o rupse la fugă, ascunzându-se după o stâncă. Valahul stinse însă flacăra între degete, înveselit de spaima acestui boier străin.

— E foarte primejdios, spuse lordul ieşind din adăpost.

— Nu, dacă arunci râşniţa la timp.

— Hotărât lucru, draga mea Dorothy, deşi mi-ai spus că oamenii aceştia sunt latini, au mult sânge rece, nu ca valetul nostru Arnold. Tot timpul luptei şi-a păzit pielea, ascuns după stânca de unde îmi împingea arma încărcată, de parcă aş fi fost ciumat.

— Vă rog, sir, daţi-mi dezlegare să plec, vorbi, înclinându-se băţos valetul, care auzise discuţia.

— All right, ţi-aş da şi doi pumni, dar n-o fac din consideraţie pentru primul ministru care te-a recomandat.

— E tare nesuferit, dragul meu, iar pata aceea ca o semilună pe obrazul lui, mă dezgustă.

*

Dincolo de Orşova, Codobatură trecu toate armele prin

coclaurii de pe Valea Cernei cu ajutorul ciobanilor. Pesta trei zile ele se odihneau într-o peşteră a Topolniţei.

CAPITOLUL V

BLESTEME

În ianuarie 1819, Alexandru Suţu intra cu strălucit alai în Bucureşti de care îl lega amintirea unei îndepărtate şi scurte domnii. Fiindcă îşi trăgea evghenia din negustoria cu lapte şi iaurt a unui bunic („Sutzo” însemnând lăptar în limba turcă) căuta să poleiască cu strălucire de bazileu bizantin imaginea celor patru bivoliţe, furnizoarele din început al bunei stări. Întârziase la mânăstirea Văcăreşti o săptămână întreagă, aşteptând întocmirea suitarlâcului. Intra în oraşul de scaun, trufaş, pe calul dăruit de sultan, urmat de caleştile doamnei şi ai celor nouă copii ai săi, plus alţi nouă ai răposatului văr Costache Suţu, în casa căruia locuise la Arnăut-Kioi, după ce-i arsese palatul din Terapia. Alte 80 de rude sărace, aduse pentru căpătuială veneau pe cai pricăjiţi, istoviţi de drum, şi ţesălaţi în popasul mânâstiresc; iar, în urma lor, opt sute de obraze amestecate, de la foşti ieniceri ajunşi cămătari, la slugi, clefţi şi negustori ori gloată din drojdia dezmoşteniţilor, lustruită la Văcăreşti aidoma cailor. Mare strălucire dădeau alaiului şirurile de boieri călări, în caftane

îmblănite, săltând în şei cu valtrapuri de catifea, cu căpestre poleite, cu scări şi zăbale de argint; isnafurile cu steagurile lor; clerul în odăjdii aurite; arnăuţii în fustanele albe; trâmbiţaşii şi meterhaneaua, cu alămuri sclipitoare. Îl umbrea un pic tacâmul cioclilor, încheietori ai „vicleimului domnesc", cum botezaseră bucureştenii, în zeflemea, mascarada înscăunării.

Barba albă revărsată peste caftan, scotea parcă mai mult în relief faţa suptă şi buzele vinete ale fanariotului, iar uriaşa cucă cu pene de struţ părea că-l striveşte.

— E topit de drum, zise Sorcovăţ, privindu-l din pragul cârciumii.

— Ba îi sună coliva în piept, îi răspunse un muşteriu roşcovan. De mâine o să înceapă vodă să strângă bani pentru cămătari, de poimâine pentru turci şi de răspoimâine pentru el. Asta îi este călindarul de jaf, că veneticii lui pradă fără călindar.

Suţu se aşează în palatul lui Dumitrache Ghica din Podul Mogoşoaiei, unde şezuse şi Caragea. Orândui în dregătorii şi boierii cunoscuţi ca vrăjmaşi, nădăjduind să-i câştige. Dar mai mult decât adunarea banilor îi tulbura somnul Eteria. Nu voia să meargă pe drumul ei primejdios. Ţinea

mai mult la propria-i soartă, decât la himericul vis al alungării turcilor din Constantinopol, cu atât mai mult cu cât, Eufrosina doamna, pe cât era de prolifică (îi făcuse 11 copii), pe atât era de cicălitoare, pisându-l zilnic să-şi căpătuiască beizadelele cu valahe bogate şi să adune zestre domniţelor. Trebuia neapărat să le facă rost măcar de câte o moşie. Dar cum? Îşi aminti atunci că, de alaiul domnesc se lipise la Stambul şi Focas, fostul econom al Patriarhiei, tare priceput în treburile pravilnice şi mai ales în cele nepravilnice. Îl află conţopist la Divan.

— Focas, dacă mă asculţi, te fac om! Am nevoie de moşii pentru zestrea fetelor.

— Găsim, slăvită doamnă, şi nu prea scumpe.

— Mă faci să mă îndoiesc de isteţimea ta, Focas. Crezi că de-aş fi avut bani, când ştii cu câte datorii a venit vodă pe cap, te chemam să-ţi cer sfatul?

— Prea ilustră stăpână! Se află unele pricini de moşii în faţa Divanului. Iată, pentru cea a Târgovişteii, Caragea a întocmit zapise că ar fi domnească. N-a mai avut timp să pună mâna pe ea. Dacă vine pricina spre judecare, poate să ţipe moşnenimea până i-o plezni fierea, că tot măria-sa hotărăşte. Numai să vrea.

— Vodă vrea ce vreau eu, Focas!

Grecul se înclină, cu dreapta pe inimă. „Vasăzică aşa e, cum spune lumea. Suţu e sub papuc. Asta e bine de ştiut”, gândi el.

— Cum putem izbuti, Focas?

— Nu-s decât un biet condicar fără putere, prea slăvită doamnă, iar orânduirea pricinilor de judecată le face logofătul de Divan. Dacă măria-sa mi-ar da această dregătorie, mai dezgrop ceva pricini închise şi moşiile pot intra în stăpânirea domniei.

— Te fac logofăt de Divan, Focas. Du-te, scrie pitacul, şi adă-mi-l.

În două zile, Focas fu rânduit în dregătoria râvnită. Peste o lună, Divanul judecă vechea pricină a moşnenilor târgovişteni, hotărând că moşia lor e domnească, iar peste alte trei, domniţa Elena o primea ca zestre, la măritişul ei cu Manolache Băleanu.

— Focas, îi spuse într-o zi Frusina doamna, beizadea Gheorghiţă oftează cumplit după Dafina Izvoranu, fata unui clucer. A cunoscut-o la o soareà a logofătului Samurcaş, căruia i-ar fi nepoată. Află ce hram poartă şi, mai ales, ce avere are.

— Mă fac luntre şi punte, slăvită doamnă.

Răspunsul i-l aduse curând. Dafina primea ca zestre moşia Izvoarele, ciuntită de taică-său, mare jucător de stos şi faraon. Dar, clucerul avea o pricină de pământuri cu ţăranii din Drajna şi cu moştenitorii lui Manuc.

— Ar fi zestre bună pentru o beizadea: păduri, livezi şi fâneţe, unde se pot creşte sumedenie de vite. Mai are şi la Păcureţi o moşie mare, cu puţuri de păcură, dar asta e pusă zălog pentru datorii la un cămătar de aici, Ioanichie Vamvacas, o informă Focas.

— Vamvacas, ai spus? Nu-i cel care vrea să ia în arendă vămile de margine?

— Da, prea mărită doamnă, răspunse uimit Focas.

— Mâine mi-l aduci la Curte, în odaia chelarului.

Când află cămătarul că e chemat de doamna Frusina, tresări. De l-ar fi chemat vodă, treacă-meargă! Cu el s-ar fi înţeles mai uşor, dar nevastă-sa e tare avană… Cine intră pe mâna ei iese jumulit. O păţiseră Moscu şi Sachelarie, cu tot praxisul şi iscusinţa lor cămătărească. Hotărî să fie mai prevăzător ca de obicei şi, pe cât îi va fi cu putinţă, să-i intre în voie. Duşmănia ei ar fi mai dăunătoare decât a lui vodă.

Vamvacas rămase uimit de modul direct şi neruşinat în care doamna şi stăpâna Ţării Româneşti îl atacă:

— Ce sumă îţi datorează clucerul Izvoranu de ţi-a zălogit Păcureţii?

— Peste o sută de mii de piaştri!

— Îmi aduci poliţele lui şi primeşti în arendă vămile de margine. Asta nu te scuteşte de restul îndatoririlor faţă de domnie după obiceiul ţării pentru contraccii. Altfel, le ia Meitani. Ai auzit bine Vamvacas?

— Auzit, măria-ta, răspunse opărit cămătarul, gândindu-se că dacă acest diavol de muiere ar fi fost nevasta lui Caragea, el n-ar mai avea astăzi nici după ce bea apă.

*

O ceată de arnăuţi dădu buzna în miezul zilei, punând stăpânire pe conacul din Drajna. Izvoranu, ridicat acum în cin de vornic, ameninţa să ia şi toate vitele aflate pe moşie.

„Viitorul cuscru al lui Suţu a început să scoată coarnele”, îşi spuse Sorcovăţ când află ştirea trimisă de Uţubarză. Abia după cotropirea conacului se lămuri hangiul ploieştean de ce proaspătul vornic trecuse spre

munte cu alai arnăuţesc de parcă ar fi fost vodă.

Îl însoţea fiică-sa, Dafina, o fetişcană de şaptesprezece ani, de o cruzime rar întâlnită. Bătea slugile cu biciul, iar când ieşea călare prin sat, oamenii se fereau din cale-i ca din faţa unei apucate. Avea însă o frumuseţe tulburătoare, la fel de sălbatică ca şi firea ei. Lumea vorbea că nici n-ar fi fata Izvoranului, ci a unui palicar atenian, cu care maică-sa s-ar fi avut bine.

Când Izvoranu îi spusese Dafinei că o va mărita cu beizadea Gheorghiţă, i-a râs în nas:

— Cu bâlbâitul şi urdurosul de Şuţică? Nici prin gând nu-mi trece.

— Fetiţa tatii, suntem aproape săraci. Vodă ne dă înapoi moşiile pierdute. Mai află că măria-sa e bolnav. O să se prăpădească curând. S-ar putea ca Şuţică, cum l-ai botezat, să ajungă în scaun, iar tu să fii doamna Ţării Româneşti.

— Nu pot să-l sufăr. Când îl văd aşa bleg îmi vine să-l bat, ceea ce am să şi fac dacă-l iau de bărbat.

*

Neprimind niciun semn de viaţă de la Zoican, Uţubarză porni la Drajna. Îşi chemă în toiul nopţii oamenii din fosta

lui ceată haiducească. Nu mai veniră decât şase. Restul se risipise prin ţară ori înfundase ocna. Cu câţiva inşi nu putea smulge conacul din ghiarele arnăuţilor.

Plecă cu ochii în pământ ca un om învins, copleşit de ruşine şi revoltă.

La Văleni întâlni pe Jiganie, Ispas şi Toma Ştir. Veneau val-vârtej către Drajna.

— Te-ai dat prea uşor bătut, Ilie.

— Nu pot ucide oamenii. De după zidurile conacului, arnăuţii ne-ar ucide ca pe nişte iepuri. Să se plângă Zoican Divanului.

— Aştepţi judecata domnilor? Nu știi, că ei te fură, ei te judecă şi tot ei te spânzură? Ori ai uitat că de când cu turcii şi fanarioţii, dreptatea umblă la noi cu capul spart! Zoican e plecat în Transilvania, iar când o veni n-are ce face. Dovada adusă de Toma Ştir de la Babic nu se mai află la Divan. S-a dus pe apa Sâmbetei cu toate hârtiile noastre, cu condici cu tot, după venirea lui Suţu. Două săptămâni a scotocit în zadar Sorcovăţ cu diecii Divanului, iar Avedic, vechilul moştenitorilor lui Manuc, a vândut casa şi a plecat la Hânceşti sau în altă parte. Nimeni nu ne-a putut spune. Hai înapoi la Drajna, Ilie.

Altfel ne ducem la fund. Stai pe gânduri, de parcă te-a moleşit negustoria.

— Nu, Vasile! M-a făcut mai chibzuit.

*

Noaptea, ceata lui Uţubarză se adună în pădure, scoţând armele din bordeiele paznicilor, în vreme ce Jiganie hotărî să plece la vornicul Izvoranu, în anteriu şi potcap.

— Îţi pierzi vremea de pomană, Vasile. Ce apucă lupul nu mai lasă din gură.

— Vreau să văd ce paznici i-au rămas la Izvoarele. Ar fi mai uşor poate să dăm buzna peste vornic şi pe urmă să-l jucăm după voie, Ilie.

— Încotro, sfinţia-ta, îl întrebă Jiganie pe-un călugăr ce cobora călare dinspre Cheia.

— La Izvoarele.

Află că îl trimisese stareţul Gherontie la vornicul Izvoranu să vândă ceara şi mierea din stupina moşiei lui, căreia îi purtau de grijă monahii. Picase de la Braşov un negustor sas, cu preţ bun.

— Măi frate întru Domnul, îi spuse Jiganie, fulgerat de un gând viclean, ceara şi mierea boierului au fost

cumpărate de Sfânta Episcopie a Buzăului. Ieri am plătit-o, şi, în două-trei zile, o ridicăm. E păcat să mai baţi drumul până la conacul boieresc. Ia mai bine o gură de rachiu să-ţi speli gâtlejul şi spune-i sfinţiei sale stareţului Gherontie că părintele stavrofor Ieronim de la Episcopie îi trimite multă sănătate.

Auzindu-l, Uţubarză rămase ca prostit, în mijlocul drumului.

— De ce-l minţişi, Vasile?

— De ce? Am acu' altă socoteală, Ilie.

Aşezată pe un dâmb în marginea satului, curtea vornicului Izvoranu era legată de aşezarea ţăranilor printr-o lungă alee de plopi.

— Dumnezeu să te binecuvânteze, boierule!

— Să te audă Cel de sus, Sfinţia-ta. Cine eşti? Şi ce doreşti de la mine?

— Sunt ieromonahul Calinic de la Cheia. Sfinţia-sa, iubitorul de Dumnezeu Gherontie, stareţul nostru, îţi trimite binecuvântare şi vorbă, prea cinstite vornice, că venind un negustor sas din Braşov, dă preţ bun pe ceară şi miere.

Când auzi Izvoranul că sasul plăteşte aproape îndoit

faţă de ceilalţi negustori, se bucură, poftindu-l pe călugăr să-l omenească cu şerbet şi cafele ori poate chiar c-un păhărel-două, cum nădăjduia oaspetele. Dar pe când tăifăsuiau la masă, vornicul văzu, şi, parcă nu-i veni a crede, răsărind de sub rasa călugărească o ţeava de pistol, dezmeticindu-se numai când auzi un glas poruncitor:

— Stai liniştit, boierule, că mi-e trăgaciul cam ţâfnos. Văd pe masă călimară şi pană. Ia şi scrie ce-ţi spun:

— Tâlharule!

— Nu! Asta să n-o scrii, dar nici să n-o mai spui. E o vorbă dulce care ţi se potriveşte; grăbeşte-te să aşterni pe hârtie porunca haiducilor.

Vornicul scrise vechilului să scoată neîntârziat slugile şi arnăuţii din conac, fără a-i pricinui vreo vătămare, – aceasta fiind noua poruncă domnească. „Altcum să nu faci, nici tu, nici căpitanul Iovanopol, că nu mai răspund de capetele voastre”.

— Acu’, boierule, dă-mi zapisul moşiei Drajna pe care l-ai furat de la Divan!

— E la logofătul Samurcaş.

— Nu minți, că lui nu-i face trebuinţă. N-am venit să te prad cum faci tu cu pământurile ţăranilor. Dar, dacă nu

mi-l dai de bună voie, îţi iau toate zapisele, bănetul şi giuvaericalele, bez că-ţi pun o ţâră de foc pe la colţurile casei şi te las să arzi ca un şoarice, legat de sipet. Curtea e împresurată de haiducii mei şi nădejde de scăpare n-ai.

Cum vornicul se tot codea, Jiganie îl chemă pe Ispas.

„Leagă-l pe burtos cu taclitul şi înfundă-i gura cu basmaua."

În vreme ce Toma Ştir alerga în galop spre Drajna cu răvaşul vornicului, Jiganie desfăcu sipetul boieresc cu lama cuţitului, înşfăcând un maldăr de zapise cu peceţi.

Vechilul boieresc nu-l cunoştea pe Toma Ştir, care purta cuşmă de lipcan domnesc.

— Ţine răvaşul vornicului, tună moldoveanul. E poruncă de la domnie să sloboziţi conacul, întorcându-vă la Izvoarele.

Vechilul citi răvaşul boierului. Scrisul, iscălitura şi pecetea nu sufereau îndoială.

— Nu te codi, vechilule! Spune-i căpitanului să-şi ia arnăuţii, dar nu înainte de a-i pune să-şi golească buzunarele şi coburii de tot ce-au furat. Răspunzi alături de ei.

Tonul poruncitor al lipcanului îl intimidă pe vechil.

Făcu întocmai cum i se ceruse.

Din podul unei case, Uţubarză privi uluit la arnăuţii şi slugile boiereşti ce părăseau degrabă conacul. Tot cu atâta grabă, îl cuprinse cu oamenii săi. Aflând de la Toma Ştir cele întâmplate, îşi făcu cruce.

— Măi, Toma. Văd, şi nu-mi vine a crede. Jiganie parc-ar fi episcopul iadului, c-o avea şi iadul popii lui.

Râseră cu poftă, pregătindu-se pentru luptă. Conacul ajunse curând o fortăreaţă ce nu putea fi cucerită de toată arnăuţimea domnească, în cap cu bimbaşa Sava.

— Acu, Ilie, pleacă la treburile tale. Te-ar putea cunoaşte, vreo iscoadă şi nu e bine. Avem nevoie de tine la Ploieşti, îi ceru Toma Ştir.

*

În cerdacul boieresc, Jiganie opri ţiganca ce aducea tava cu dulceţuri şi cafea.

— Las-o aici. Boierul scrie nişte epistole şi nu-l tulbura. O să te cheme.

În urma roabei, sfinţia-sa înghiţi jumătate din chiseaua cu şerbet de cicoare dulce-amărui şi sorbi cele două filigene cu cafea, tare rău părându-i că hapsânul boier nu poruncise şi o stacană de rachiu ori măcar una de vin.

Ispas se dădu după poartă, fiindcă pe aleea conacului se arătase un călăreţ în galop. Descoperi curând că-i o femeie. Învârtea arma cu care ucisese iepurele atârnat de ciochina şeii.

— Mai iute, nărozilor, strigă ea celor doi robi tuciurii ieşiţi în întâmpinare, iar când unul scăpă dârlogii calului, Dafina Izvoranu începu să-l lovească cu cravaşa.

— Iartă-l cuconiţă că-i beteag şi-l omori, se tângui o ţigancă cu burta la gură.

Drept răspuns, Dafina ridică mâna asupra ei, dar gestul i-l curmă în aer un necunoscut, răsărit ca din pământ.

— Cum îndrăzneşti, ticălosule?

— Nu eu sunt ticălosul, fetişcană nebună, răspunse Ispas.

La asemenea vorbă obraznică, Dafina sări ca o fiară să lovească, după obiceiul ei. Fu prinsă însă de nişte braţe vânjoase. În zadar răcnea disperată, chemând slugile. De prin acareturi se iviră doar câteva ţigănci, rotindu-şi albul ochilor duşmănoşi. Când Ispas îi dădu drumul, besmetică, Izvoranca izbi cu cravaşa roabele năucite, până ce una dintre ele, o păli cu furca în creştet, iar, celelalte, o călcară în picioare, întâmplare de pe urma căreia rămase

schiloadă şi capie.

*

Vodă Suţu dădu poruncă să fie scoşi cu orice chip din conac „tâlharii care-l cuprinseseră prin vicleşug”. Zile şi nopţi s-au înverşunat arnăuţii împotriva lui Ispas şi-a oamenilor săi, alegându-se doar cu morţi şi răniţi. Disperat, comandantul lefegiilor domneşti ceru spătarului Diamandi două tunuri ca să spargă stavila de piatră a zidurilor. „Tunuri împotriva unor ţărani proşti? se înfurie mai-marele oştirii – de ce nu-mi ceri şi-o măciucă să te aperi de muşte?” În van încercară să pună foc acareturilor curţii, ori să coboare, noaptea, pe crengile unor copaci crescuţi lângă ziduri. Şi, tot în van se dovediră şi ameninţările cu pârjolirea satului care se pustiise de suflete.

— Cât dai, kir căpitane, să ţi-i scot fără să mai tragi un glonţ? îi spuse într-o zi un necunoscut, comandantului arnăuţilor.

Pentru cinci sute de piaştri, Niţă Odobac dezvălui o taină a conacului.

— Fostul arendaş a adus apă pe urloaie de pământ ars, dintr-un izvor de sub deal, că i-a secat puţul din curte.

Dacă tăiaţi ăstora apa – aleluia! Or să crape de sete şi ei şi vitele. Vă duc la izvorul cu pricina, că urloaiele-s îngropate.

A doua zi, asediaţii mai avură apă din adăpătoarea vitelor.

— Fraţilor! Tâlharii stăpânirii vor să ne vină de hac, însetându-ne. Noi om răbda, cât om răbda, dar vitele or să se topească curând. Să destupăm puţul – le ceru Ispas.

Sleiţi de puteri, săpară după vâna de apă care pierise dar n-o aflară. Vitele cădeau una câte una. Când le vedeau picotind, gata să se prăbuşească, le înjunghiau, ca să-şi mai amăgească setea cu sânge. Oamenii tânjeau lângă animale pe iarba pârjolită. O zi-două, băură vin din polobocul găsit în beci, dar, Maria, nevasta lui Ispas, sări cu gura:

— Nu mai beţi! Să-l păstrăm pentru mămăligă. Şi de cum mâncau din asemenea fiertură de mălai cădeau într-o sete de foc, cu privirile lipite de cerul care se încăpăţâna să rămână senin.

— Ce facem, Ispase? Ne-au ajuns puterile la capăt. Ni s-au săpat şanţuri în buză şi ni se umflă limba-n gură. Mult n-o mai ducem.

— Mai răbdaţi puţin. Parcă s-adună nori.

— Dacă ieşiţi din conac, vă lăsăm să plecaţi în voie – le strigă un arnăut, apărut sub ziduri, c-un ştergar în vârful iataganului.

— Nu vă dăm crezare.

Sloboziră vitele-n drum, că mureau pe capete, dar să lase conacul cu hambarele pline, nu se îndurau. S-ascundea în ele munca de peste an a întregii obşti. Ar fi osândit-o la foame.

Ispas începu să citească duşmănie în ochii oamenilor sleiţi de puteri, până ce, câţiva veniră asupra-i, ameninţători:

— Noi ieşim. Nu te împotrivi, c-ar fi păcat să ţi se-ntâmple ceva rău din mână de frate.

Tăcu, lingând rouă de pe cămaşa întinsă de cu seara în curte.

— Nu răspunzi?

— Răspund! Dacă nici la noapte nu plouă, mâine, cine vrea poate să iasă din conac.

— Nu-i credeţi pe arnăuţi. Nu ţin făgăduiala şi omoară la voi, bre – spuse Ivanciu.

— Mai bine de glonţ decât de sete – se auzi un glas

stins.

Dimineaţa, câţiva însetaţi strigară de pe creasta zidului pe comandantul arnăuţilor.

— Vrem să ieşim, căpitane.

— Slobozi sunteti, dacă lăsaţi armele.

Încheind şirul celor ce părăseau conacul, Codin trase poarta în urma lui. Socotind că nimeni n-a mai rămas dincolo, arnăuţii tăbărârâ cu iataganele asupra ţăranilor ajunşi în mijlocul drumului:

— Na-vă, nenorociţilor! Destul v-aţi bătut joc de noi, răsună mânioasă vocea căpitanului.

De după ziduri trozniră câteva arme.

Înjurând în limba lui, Ivanciu apăsă pe trăgaci. Căpetenia arnăuţilor se răsuci o clipă în loc, apoi se prăbuşi în ţărâna uliţei. Şi, odată cu sfârşitul lui, încetă şi lupta. Rămaşi de capul lor, soldaţii se risipiră prin curţi.

— Aşa vă ţinurăţi vorba, iudelor? – strigă Ispas. Măcar, acu când v-a murit căpitanul, lăsaţi oamenii să ridice răniţii şi să plece. Ridicaţi-i şi voi. Vă învoiţi?

— Ne învoim.

*

Peste Ciucaş şi Muntele Roşu se ivise o scamă subţire de

nor, dar vântul o risipi ca pe-un puf de păpădie.

— Ne spulberă şi ultima nădăjde, Mario. Rău ai făcut că n-ai rămas acasă – îi spuse Ispas, nevesti-si.

Maria nu răspunse, îngrijorându-l. Privea în neştire jghiabul adăpătorii. Vrea parcă să spună ceva şi nu putea.

„…A… a… apă!” se auzi din spate un glas aproape stins.

„Apă” – izbuti să rostească şi femeia.

„Sărmana” – o căina Ispas. A-nceput să aiureze, ca şi ăla din spate. Poate că aşa îşi arată moartea semnele”.

Strigătul se repetă însă, sunând parcă, tot mai mult, a biruinţă.

Câţiva se săltaseră pe buza jghiabului adăpătorii, scobit într-un uriaş trunchi de plop. Din gura urloiului, începuse să bolborosească o zeamă tulbure ca braga, limpezindu-se clipă de clipă.

Unul dintre drăjnenii ieşiţi din conac descoperise locul unde arnăuţii zăgăzuiseră apa şi meremetisese tot dichisul olanelor.

*

Aflându-se că Suţu e bolnav rău, peste câteva zile spătarul Diamandi şi-a retras arnăuţii din jurul conacului.

*

Vestea celor petrecute la Drajna şi Izvoare căzu ca un trăsnet la Curtea domnească din Bucureşti, unde căpitanul Iovanopol se întorsese numai cu zece arnăuţi.

— Să te ia dracu, Panaghio, îi strigă Eufrosina Doamna doicii copiilor ei. Mi-au plouat pe cap nenorocirile pe care mi le-ai cobit. Piază rea ce eşti la uşa omului!

— Bate-mă, omoară-mă, măria-ta, dar aşa mi-a căzut şi-n bobi şi-n cafea.

— Spune, Panaghio, vorbi îmblânzită doamna Eufrosina, ce veşti aduci din târg?

— Află, măria-ta, că nu-i a bine. Fierbe prostimea. Asta nu e din bobi! S-au ridicat nebunii de târgovişteni, cu muierile şi copiii. Au conăcit azi noapte pe maidanul din capătul Podului Mogoşoaiei, lângă chioşcul lui Mavrogheni şi vor să vină la Curte. Abia îi ţin în loc arnăuţii. Unii au răzbit până la biserica Sfântului Niculae ăl Sărac. Au pus la topit un cazan cu smoală în curtea bisericii, pe mormântul unui strigoi, că fierbe, măria-ta, fără vreascuri, doar cu duh de pucioasă. Stau în jurul focului, ca nişte iazme, blestemând de ţi se face părul măciucă şi nu-mi vine a spune.

— Spune, Panaghio!

— Maică… maică… Păcatul să fie al măriei-tale, de ţi-or auzi urechile ce nu trebuie să audă.

— Spune-mi odată, Panaghio! porunci, bătând din picior.

— Aprind târgovişteniі lumânările la coadă şi le înnăbuşă flacăra în smoală, blestemând: Cum vă topiţi voi lumina Domnului în smoala iadului, aşa să se topească tot neamul Suţeştilor în întunericul cel veşnic. Prunci să nu mai zămislească decât orbi, ciungi şi ologi, plini de toate bubele lui Iov şi cu mintea rătăcită. Focul să le pârjolească casele şi-n pălălaia lui să se scalde, hultanii să le ciugulească ochii în spânzurătorile păgânilor şi anul să nu-i mai apuce în bucuriile vieţii de nu ne dau înapoi pământurile furate.

La fiecare lumânare stinsă, strigă într-un glas: pentru vodă, pentru muierea lui, pentru beizadea Nicolache, pentru…

— Taci scorpie! Ţi-au mers la inimă blestemele de le rosteşti cu-atâta foc! De-asta te-am omenit în casa noastră?

Cuprinsă de furie, ocărând cu vorbe scârbavnice ca

podăresele, s-a repezit la doică, a prins-o de păr, şi-a izbit-o cu pumnii, până ce femeia s-a prăbuşit pe covorul de Smirna. Abia atunci, Frusina Doamna începu să se dezmeticească. Îşi acoperi ochii cu palmele, trântindu-se în hohote de plâns pe divan. Sfâşie macatul, căzând apoi în genunchi lângă doică. Îi şterse sângele, ce se prelingea pe obrajii învineţiţi, c-o fâşie din rochia-i de atlaz, bâiguind aproape în neştire:

— Iartă-mă, Panaghio… Iartă-mă… Nu mai ştiu pe ce lume trăiesc. Mi-e teamă, nu ştiu de ce şi de cine, de Dumnezeu, de oameni ori de Satana, de ziua de mâine, da soarta mea şi a copiilor mei.

A plâns Frusina-Doamna cutremurată de o nelinişte tulbure pe care o respira parcă odată cu aerul, ca pe-un abur otrăvit, dând apoi buzna peste vodă:

— Alecake! nu mai pot! Plouă cu blesteme pe capul nostru şi mă chinuiesc noaptea vedeniile. Isprăveşte odată cu târgovişteni ăştia. Amăgeşte-i, alungă-i, astupă-le gura cu pământ.

— Taci, femeie! Nu tu ai găsit moşie şi ginere pentru Elena? Curând o să plodească. Cu ce o să crească pruncul Băleanului? Cu pomana sultanului? Dacă dau înapoi o

palmă de pământ târgoviştenilor, sunt silit să dau şi altora. Nu tot tu m-ai îndemnat să iau drăjnenilor moşia? Cu ce ne-am ales? Vornicul cu fata nenorocită, eu cu arnăuţii spârcuiţi. Curând vine rândul la măritiş strulubaticei Ralu. Beizadelele înghit, şi cer ca turcii. De unde bani? N-o să stau pe scaun un veac. Din ce o să trăim? Din mila lui Dumnezeu? Vezi-ţi de treburile tale şi lasă-mi mie grija ţării.

— Ţie? Te duce de nas toată liota neamurilor! Nu-i simţi cum se ghiftuiesc nepăsători, în vreme ce tu te omori pentru haraci şi plocoane? Nu eu chivernisesc agoniseala pentru ziua de mâine? Dacă-mi ieşi din voie, îmi iau copiii şi plec cu ce-am putut aduna. Crezi că fără mine ajungeai să plăteşti cămătarii şi să pui un ban de-o parte?

— Bine, Doamnă. O să-i chem pe târgovişteni.

I-a primit a doua zi la Curte, fără a se clinti de lângă parmaclâcul cerdacului şi, luându-le plângerea din vârful prăjinii, le-a vorbit mieros:

— Duceţi-vă acasă, oameni buni. O să citesc jalba voastră şi o să vă fac dreptate!

Împinşi de arnăuţi, târgoviştenii părăsiră ograda

domnească, pe jumătate convinşi că vodă-i înşală.

*

Scrisoarea primită de la von Gentz avu darul să-l neliniştească pe Suţu. Îl prevenea că Metternich va informa pe Marele vizir de frământarea grecilor din Muntenia şi Moldova. „De ce să n-o iau eu înaintea cancelariei vieneze, înştiinţând pe reiss-efendi de acest pericol? Îmi dovedesc credinţa faţă de împărăţie”, îşi zise Suţu, ceea ce făcu numaidecât, cerând să i se trimeată arme pentru sporirea gărzilor arnăuţeşti şi asigurând înaltul Devlet că atâta timp cât va sta în scaunul de la Bucureşti, va stârpi orice încercare de zurbă.

De altfel, zilnic, Hristodor, şeful serviciului său de informaţii, îi raporta cea mai mică mişcare a eteriştilor, împlinindu-i listele cu numele complotiştilor, printre care se aflau mulţi dintre oamenii săi de încredere, ca Iordache Olimpiotul, comandantul gărzii domneşti.

— Iordache, îi spune vodă într-o dimineaţă, pe când acesta îi făcea obişnuita temenea, vino după mine.

Aşezat pe divan, bătu din palme, poruncind lui cafegi-başa să aducă cafele pentru el şi căpitan, ceea ce era un fapt cu totul deosebit.

— Ascultă-mă, Iordache, sunt mulţumit de slujba şi credinţa ta. Cheltuielile ţării nu mi-au îngăduit să te răsplătesc până acum aşa cum aş fi vrut. Azi o pot face. Ai să primeşti aceeaşi simbrie ca şi bimbaşa-Sava. Ştiu că stai înghesuit. De mâine te muţi în casa secvestrarisită de la rebelistul Fundulea. Ţi-o dăruiesc.

— Măria-ta, sunt nevrednic de atâta cinstire.

— Nu, Iordache, dacă nu te aflam credincios n-aş fi făcut-o. Şi oamenii tăi vor primi simbria sporită.

Arnăutul puse un genunchi în podea, sărutând poala caftanului domnesc. „Cum o să-l ucid? se întrebă în sine. S-o facă Samurcaş, care dă porunci, dar bani ioc".

De când Leventis, dragomanul consulatului rusesc, adusese din Odesa un steag cu fenix, pasăre care închipuia renaşterea Eladei, grecii din Bucureşti fură cuprinşi parcă de febră. Se adunau noaptea prin viile din Dealul Filaretului, ascultau cuvântul aprins al tineretului ieşit de pe băncile Academiei de la Măgureanu şi coborau cântând în gura mare pe uliţele oraşului Marsilieza lui Rigas: „Fili mù simpatriote!".

O nouă ştire de la von Gentz îi curmă definitiv lui Suţu orice umbră de şovăială. Se ferise să ia vreo măsură

împotriva eteriştilor, ştiindu-i sub protecţia lui Leventis, iar pe Leventis, nepot al lui Capodistria, puternicul ministru de externe al Rusiei. Aflase acum de la corespondentul său vienez că ţarul se înţelesese cu aliaţii lui să împiedice orice încercare de răscoală a grecilor. Trimise degrabă ştirea marelui vizir, primind drept mulţumire, de la sultan, un inel de aur cu semilună din safir, împreună cu dezlegarea sa de a se arunca cu toată puterea asupra celor ce tulburau liniştea Valahiei şi a împărăţiei turceşti.

Când consulul Pini primi invitaţia lui Suţu să poftească la Curte, fu intrigat. Deşi scrisă în termeni politicoşi, după toate uzanţele diplomatice, tonul scrisorii era ferm, neobişnuit acestor lachei ai turcilor din scaunele româneşti, temători de puterea consulilor străini.

— Regret, domnule Pini, că a trebuit să vă deranjez, dar cauze urgente de ordin politic m-au determinat, îi spuse Suţu. Deţin dovezi precise că domnul Leventis, dragomanul consulatului, desigur, fără ştirea dumneavoastră, se află în capul unui grup de agitatori împotriva imperiului otoman; că ia parte la şedinţele lor conspirative şi-i ajută cu bani. Vă rog, cu autoritatea pe

care o aveţi, să-l temperaţi, spre a nu fi constrâns să cer, prin reiss-efendi, rechemarea sa. Cred că domnului Capodistria nu i-ar conveni să fie compromis în faţa majestăţii sale imperiale, ţarul tuturor Rusiilor şi nici a Sfintei Alianţe, de acţiunile imprudente ale nepotului său.

— Este pentru mine o neplăcută surpriză, alteţă. Vă promit că îl voi mustra. Rusia nu doreşte să strice bunele relaţii cu Turcia.

Pini nu luă însă nicio măsură. Secretarul consulatului nu era doar nepotul lui Capodistria, ci şi superiorul său în ierarhia eteristă.

Dar, nu numai eteriştii îi dădeau dureri de cap lui vodă Suţu. În ţară bătea parcă un vânt de nebunie, împotrivirea târgovişteni lor ca şi întâmplările de la Izvoarele şi Drajna nu rămăseseră izolate. Împlinitorii de biruri erau mereu loviţi şi prădaţi de cete înarmate şi cu iscusinţă conduse.

O poteră fusese prinsă şi dezbrăcată, ajungând la Isprăvnicie, învăluită în crengi şi-n foi de brustur ca paparudele în vremea secetei. Culmea îndrăznelii fu atinsă în mijlocul Păresimilor, când beşlii care duceau un adaos la haraci spre Ţarigrad fură atacaţi în Vlăsia şi prădaţi de ultima mahmudea.

A doua zi, turcul rămas mofluz tuna şi fulgera în iatacul lui vodă:

„Am fost prădat pe pământul tău. Plăteşte paguba că ori duc la Stambul banii, ori capul tău împăiat. Ienicerii aşteaptă solda şi de plec cu mâna goală, nu mai apuc să văd soarele a doua zi”.

Atunci preţui Suţu chibzuitele economii ale doamnei Eufrosina, din care se nevoi să plătească adaosul la haraci, fără a se face prea simţit golul, fiindcă, în afară de vodă, nevastă-sa prăda ca o veritabilă fanariotă, deşi baştină îi era în neamul corcit al Calimachilor moldoveni.

Cum aflase obiceiul din ultima vreme al supuşilor săi de a lovi pe trimişii Stambulului îmbrăcându-se în straie de spahii şi beşlii, Suţu porunci şalvaragiilor şi ceaprazarilor bucureşteni să nu mai lucreze vesminte turceşti.

CAPITOLUL VI

NEGUSTORI DE IEPURI SUB VODĂ SUȚU

Pe pământul vechii Curţi domneşti a Bucureştilor, vândut la mezat de Hangerli vodă, e aşezaseră negustori şi meseriaşi, ridicându-şi case, prăvălii şi ateliere peste beciurile voievodale.

Cu câtva timp în urmă, un şelar îi mărturisise lui Zoican:

— Multe hrube ale Curţii Vechi au fost surpate de vreme, cutremure şi oameni, învălmăşindu-se într-o ruină. Unele le-au mai dezgropat negustorii şi meşteşugarii, altele zac însă neştiute în muţenia pământului. Nu toate puştile ridicate de Caragea de la panduri au fost date pe mâna turcilor. Cele dosite se află într-o bină de lângă grajdurile arnăuţilor. Se poate ajunge la ele printr-un şanţ rămas din vechime ducând spre fosta vistierie a apelor. Pe când eram un băietan pirpiriu, m-am strecurat prin el. Vorbea lumea de nişte comori ascunse de Brâncoveanu în acele hrube. Le-au răscolit şi turcii şi grecii şi românii, dar n-au aflat decât şobolani, întuneric şi mucegai, cum am aflat şi eu. Binaua de care spusei, e deasupra secatei

vistierii a apelor. De-i scoatem câteva cărămizi putem răzbate la puşti.

— O să-ncercăm, şelarule, dar prin acel şanţ nu poate pătrunde decât unul subţirel cum erai domnia-ta odinioară.

— L-am şi găsit, kir Zoicane. E un copil de suflet al lui Ilie Uţubarză.

— Ce faci Cosmuţă? îl întrebă Zoican, recunoscându-l, şi bătându-l pe umăr. Iacă fraţilor, un băiat şi jumătate. Nu se teme de gândaci, darmite de şobolani! Ce zici? Poţi să te vâri ca o cârtiţă prin cotloane surpate, să scoatem nişte puşti dintr-o bină de deasupra?

— Dacă „tata Ilie" m-a adus aici, ştie că nu-s un mucos, cum mă socotiţi domniile voastre.

Două săptămânii în șir a tot scos Cosmuţă cărămidă şi piatră sfărâmată şi-a cărat pământ, pe brânci, cu traista, pe sub grămezile de papură din curtea unui rogojinar, până ce a dat de vistieria apelor, o groapă de piatră ceva mai largă decât o gură de puţ, plină cu muşchi şi gângănii. Deasupra, se arcuia boltă puternică din cărămizi, cu nimic zmintite din încheieturi. Zadarnic încercă să clintească vreuna.

Îi venea să plângă de ciudă pentru munca irosită, până ce într-o bună zi intră în prăvălia rogojinarului cu două puşti.

Câteva zile în şir a tot scos, armă cu armă, prin şanţul de sub rogojini.

*

Zestrea pandurilor începea să sporească. Coana Polina însemnase în catastiful său 1843 de araci şi 2100 de altoi de viţă, după codul domniei-sale pentru puşti şi pistoale, dar şi patru tuciuri, adică patru tunuri. Dascălul Lazăr a pus unul în gura peşterii Topolniţei. Îndreptându-i ţeava spre munţi, a slobozit o încărcătură, de-au hăuit văile a biruinţă şi-au azvârlit oltenii cu căciulile-n sus de bucurie, că păreau acestea un stol de păsări ce zboară în rasul pământului, prevestind vremuire.

— Ce oameni, slugere Tudor! De-ai putea încropi o armată, adunând şi fraţi de peste munţi şi din Moldova, curând şi-ar pierde turcul cealmaua şi boierii işlicul.

Tudor l-a privit curios… „Cum mi-o fi citit dascălul gândurile?”…

*

Pieile de iepure ieşeau de sub monopolul turcesc al

exportului, dar, cum ţăranii n-aveau arme să vâneze, ajunseseră meşteri în tot felul de capcane. Într-o toamnă, când frunzişul Codrului Vlăsiei începea să pălească, se ivise printre băltăreţii de la Comana un negustor, să cumpere iepuri vii, pentru care plătea preţ bun.

Comăneştenii prinseră o mulţime, adăpostindu-i prin coşare şi coteţe, în apriga ocară a muierilor, că nu mai aveau unde-şi ţine orătăniile din cauza urechiaţilor.

*

Paşa din Rusciuc primise poruncă să trimită neîntârziat arme, pulbere şi plumbi beiului Ţării Româneşti, fiindcă sufla acolo vânt de zurbalâc. Carele, păzite de arnăuţii domneşti, porniră din Giurgiu într-o zi de septembrie, sub comanda căpitanului Canulis, vestit pentru cruzimea lui. Pe la prânz, în sălbătăcia codrului, aproape de Comana, arnăuţii fură martorii unei întâmplări nemaipomenite. Un puhoi de iepuri graşi şi frumoşi le tăie calea, căutându-şi scăpare în adâncul pădurii. A fost destul un chiot, că toată ceata de arnăuţi să se risipească după lighioane, într-o goană veselă, gălăgioasă şi îndârjită, fiecare ţinând să se întoarcă cel puţin c-un iepure la oblâncul şeii. În zadar se avântă în galop căpitanul Canulis să-i adune, strigându-şi

disperat poruncile. Larma îi împiedică pe arnăuţi să-l audă, ori se făceau a nu-l auzi. Rămaseră însă năuci când, făcând calea întoarsă, găsiră paznicii priponiţi de copaci şi legaţi la ochi. Urme proaspete de roţi se împleteau, împrăştiate prin codru. Parcă le încurcaseră nişte căruţaşi beţi, deşi erau croite de oameni treji, în acea dimineaţă, la îndemnul unui negustor de iepuri, cu numele de Jiganie.

Disperaţi, arnăuţii se îndreptară către Bucureşti, descoperind căruţele goale, răsturnate puţin mai sus, în marginea drumului, în vreme ce încărcătura lor se odihnea acum undeva, în necuprinsul pădurii de stuf, ce înnăbuşea mlaştina dintre Câlnişte şi Neajlov.

Suţu porunci să fie împărţite arnăuţilor sosiţi în curând armele ridicate de Caragea de la panduri. Când i se spuse că dispăruseră, îl scuturară frigurile trei zile. Îşi dădea seama că trăieşte pe un viespar şi că nu numai domnia, ci şi viaţa-i este ameninţată. Mânios, porunci lui Iordache şi Sava să aresteze capii eteriştilor şi să-i închidă la mânăstirea Radu Vodă, dar, preveniţi, aceştia fugiră din Bucureşti. Au fost ridicaţi câţiva plăcintari şi covrigari, care se juraseră zile şi nopţi în şir că ei nu şi-au părăsit dughenile şi că habar n-au de bazaconia cu care îi pisează

aga, necunoscând alte daraveri decât ale meseriei lor. Vodă credea că astlel i-a înspăimântat pe eterişti, domolindu-i.

*

Arestarea covrigarilor şi plăcintarilor bucureşteni aduse lui Suţu nu numai iertare pentru pierderea armelor, ci şi mulţumiri din partea sultanului, mai ales când se află la Stambul că o parte dintre fruntaşii eterişti au fost spânzuraţi. În realitate, fuseseră puşi în furcile Oborului nişte ucigaşi de drumul mare. Dar, adevăratele necazuri ale lui vodă acum începeau. Nu mică îi fu mirarea când beizadea Gheorghiţă, după ce jelise multă vreme nenorocirea Dafinei Izvoranu, prins în mrejele Eteriei, îi spuse într-o zi:

— Tată, ce ai cu simpatrioţii? Nu simţi că Europa dogorăşte la focul revoluţiei? Nu-ţi dai seama că Elada reînvie prin sacrificiul măreţ al fiilor săi? Că, în curând, Bizanţul va străluci din nou în istoria lumii, iar padişahul domniei tale va primi un picior în fundul şalvarilor? Ca mâine oştile pravoslavnicei Rusii or să treacă Prutul împreună cu mavroforii lui Ipsilanti. Se vor ridica grecii aflaţi sub călcâiul turcesc să le plătească umilinţa, jaful şi

moartea, spulberând barbaria întronată pe malurile Bosforului de vânturile nebuniei şi foametea Asiei!

— Linişteşte-te, băiete! N-ai să apuci nici tu, nici neam de neamul nostru, ziua când crucea o să mai lucească din nou pe Sfânta Sofia. Dacă mai rosteşti asemenea vorbe nesăbuite, faţă de mine ori faţă de alţii, te trimit la mânăstire, pentru pocăire. Viaţa mea şi a voastră atârnă de voinţa padişahului şi nu pentru visele unui beteag neputincios ca Alexandru Ipsilanti o să-mi risc eu capul, iar voi să rămâneţi muritori de foame.

— Tată, ai să apari întotdeauna ca un trădător ai sfintei noastre cauze, în faţa istoriei!

— Istorie? Ştii tu ce e istoria, neisprăvitule? Marsilieza lui Rigas, cântată de apelpisiţi prin cârciumile Bucureştilor? Urletele zevzecilor care cred că turcii se vor speria de cioara de pe steagul adus de Leventis? Ce cauză sfântă trădez, nătângule? Sfânta voastră naivitate ce se mai cheamă şi prostie? Bagă-ţi minţile în cap, fiule, dacă te mai pot numi astfel, când eşti alături de duşmanii mei! Află că istoria e o curvă căreia îi alunecă ochii, ca la toate podăresele, după cei cu braţul mai puternic şi cu punga mai plină. Dacă ţarul o va trece Prutul în cârcă, eu sunt

primul care mă închin ei. Deocamdată doamna istorie e posadnica lui Metternich, se uită de sus la sultan şi se tocmeşte cu englezul…

— Ai îmbătrânit, tată! Nu mai poţi înţelege vremurile noi.

Drept răspuns, două palme răsunară pe obrajii palizi ai beizadelei.

— Iordache! porunci furios Suţu. Până diseară, beizadea Gheorghe să fie la Snagov, ţinut singur într-o chilie zăbrelită, cu post şi rugăciuni. Să i se dea de mâncare din terciul robilor mânăstireşti. În fiecare sâmbătă, stareţul să se înfăţişeze la Curtea noastră, să ne dea de ştire cum merge pocăinţa osânditului, fiindcă l-am osândit ca pe un vrăjmaş.

L-a dus Iordache la Snagov, dar, după trei zile, Eufrosina doamna l-a scos în caleaşca ei, ascunzându-l în casa lui Focas, până ce într-o noapte, sări pe fereastră, fugind cu alţi doi tineri spre Moldova, ca să treacă Prutul. Se visa ofiţer în „Batalionul sacru” al „Arhiului”, cum i se spunea lui Ipsilanti.

De cum află, Suţu căzu la pat. Când fugarul fu prins aproape de Focşani şi adus acasă legat, ca borfaşii aciuaţi

prin beciurile „Curţii Arse” din „Dealul lui Spirea dohtorul”, porunci să fie închis într-o odaie din fundul curţii, lângă grajdul cu caii de Misir ai caleştii domneşti. Îi puse zăbrele la fereastră şi arnăuţi de pază.

Suţu nu se înzdrăvenea însă. Maranda-ţiganca, băieşiţa care-l scălda în fiecare seară, umpluse târgul cu vorbe proaste, precum că vodă ar avea trupul plin de „bubături lumeşti” şi că zadarnic încearcă dohtorul Cristaris să-l tămăduiască. Umflăturile şi pecinginea se întind ca râia căprească.

De două ori pe săptămână era dus la Divan, nu de subţiori ca de obicei, ci cu jilţul. Cât ţineau şedinţele se căznea să asculte, aproape moţăind. Tresărea numai când auzea că e vorba de bani. Uneori dădea din cap spre aprobare ori făcea semnul negaţiei cu degetul, dacă nu-i plăcea ceva. Hârtiile i se înfăţişau pentru iscălitură în iatac, dar, cum scăpa pana din mâna tremurândă, curând fu chemat la Curte un vestit diac şi neîntrecut plastograf, aducându-i din condei iscălitura cu caturi şi înfloriturі, încât nici vodă, nici boierii nu s-ar fi îndoit că e cea adevărată. Pentru această slujbă de taină, Enache Sorcovăţ primi caftan de pitar.

Aşteptându-i moartea, Eufrosina doamna trimise pe Focas la Stambul cu nouă milioane de piaştri, ca să-i aibă gata când vodă o să-şi dea duhul, spre a trătălui cumpărarea scaunului domnesc pentru fiu-său mai mare, beizadea Nicolache. Dar, când nimeni nu se mai aştepta, Suţu se învioră, arătând aprigă grijă pentru treburile domneşti. Dacă de manifestele tipărite la Viena, de pamfletele împotriva lui, de cântecele şi larma eteriştilor nu se sinchisea, era îngrijorat că peste Olt pandurii strângeau rândurile. Pe când caimacamul Craiovei îl asigura că e linişte în acea parte de ţară, vistieria i se plângea că nu mai primea de acolo niciun galben. Simţea că puterea lui ajunsese ca umbra tuiurilor din spatele scaunului domnesc, de braţele căruia se ţineau zdravăn minciuna şi înşelătoria. În cine să mai aibă încredere, când şi familia sa se scălda în aceleaşi ape cu dregătorii? În Frusina doamna, care peste capul lui aduna bănet cu socoteli ascunse? În beizadea Nicolache, încurcat cu Teodora Andronachis, frumuseţea fără seamăn şi fără scrupule a Bucureştilor, ori în neisprăvitul de beizadea Gheorghiţă, momit de Alexandru Ipsilanti cu cinstea de aghiotant? „N-am în jurul meu decât duşmani. Îmi

aşteaptă moartea", îşi spunea cu amărăciune. Intrase atâta frică în el, încât, atunci când i se aducea mâncarea şi băutura, punea bucătarii şi cuparul să guste vârtos. Apoi, trebuiau să aştepte câte o jumătate de ceas în faţa lui ca să vadă de nu cumva vreo otravă lucrează cu întârziere. Din această cauză mânca bucatele reci, până ce simţea că i se face greaţă. Porunci să i se mai pună un rând de zăvoare la uşi, gratii la ferestre şi să i se îndoiască garda arnăuţească din faţa iatacului. Schimbă pe agă, pe spătar, ispravnicii din câteva judeţe, îl trimise pe Samurcaş caimacam la Craiova, ca să-l îndepărteze de Bucureşti. Apoi dezlănţui în ţară teroarea, cu o tărie pe care nimeni n-ar mai fi bănuit-o la un bătrân c-un picior în groapă.

Când se credea mai stăpân, primi o nouă lovitură. Beizadea Nicolache fu prins dincolo de Comarnic, în drum spre Braşov, împreună cu iubita sa Teodora. Căzu pradă unei adevărate crize de nebunie furioasă. Teodora fu închisă la mânâstirea Pasărea. Nechibzuitelor beizadele le hărăzi cu pază straşnică câte o chilie zăbrelită, la Radu Vodă.

Pe Nicolache îl scăpă curând maică-sa, însurându-l cu Caterina Cantacuzino-Paşcanu, o moldoveancă bogată,

fetişcană de vreo paisprezece ani. Dar beizadeaua sta cu gândul numai la Teodora şi nu se dădu bătut până ce n-o scoase în taină din mânăstire.

Suţu primea regulat rapoartele Agiei, iar când i se păreau prea liniştitoare, îşi punea mâinile în cap şi înjura, frământându-se: „Tâlharii se mişcă şi-mi pândesc orice pas. Nebunii lui Ipsilanti şi ticăloşii de valahi se organizează. Mi se fură armele, poterele sunt spârcuite, mumbaşirii sunt jumuliţi, arnăuţii dezertează. Asta nu e doar anarhie, ci nebunie. Parcă s-ar apropia sfârşitul lumii. Boierii mă părăsc mereu Porţii. Îngroparea plângerilor acestor ticăloşi în sertarele marelui vizir, lui reiss-efendi, marelui dragoman, mă ţine o groază de bani. Şi boala asta care mă sâcâie! Până şi doctorul Cristaris parcă şi-a uitat meseria. O să-l schimb!”

Aflând că pe văile Teleajenului şi Slănicului, garda arnăuţească, din paza mumbaşirilor, a fost risipită şi că dajdia vinăriciului, ştiubeielor, cărăuşiei şi a vămilor de sub munte a căzut în mâinile tâlharilor, răsturnă furios filigeana cu cafea pe covorul de Ispahan şi era gata să dea cu ibricul în capul marelui spătar Diamandi, purtătorul acestei ştiri.

— Mâine dimineaţă, afanasitule, încaleci în capul a două sute de arnăuţi şi-mi prinzi ticăloşii cuibăriţi prin acele locuri. Cumpără iscoade, află vânzători, plăteşte-i cum trebuie, că destui bani îmi toci de pomană şi îţi căptuşeşti buzunarele. Adă-mi căpetenia acestor câini, să văd dacă arată mai acătării decât mutrele voastre buhăite de trai bun. De te întorci cu mâna goală, spătare, să-ţi razi barba, să-ţi sfâşii caftanul, să-ţi frângi sabia, să vii să te scuip şi să te fac rândaş, că de altceva nu eşti bun!

Cu toată sălbătăcia şi schingiuirile, poterele nu prindeau niciun răzvrătit şi nu găseau niciun vânzător. Spătarul era înnebunit. Gândindu-se la ameninţarea lui vodă, adeseori îşi închipuia cum i-ar sta fără barbă şi caftan, scuturându-se de silă la gândul că mâinile lui albe, încărcate cu inele scumpe, ar fi nevoite să golească umblătorile Curţii domneşti. Pusese preţ de o sută de galbeni pe capul mai marelui cetelor haiduceşti, ridicându-l la două sute numai după o săptămână. Roiră prislavii prin sate şi târguri să strige că, în afară de bani, cel ce va da prins, viu sau mort, pe mai marele tâlharilor va primi de la stăpânire scutire de dăjdii şi pământ. Dar făgăduiala părea că sună în van, până ce, la isprăvnicia

Ploieştilor se ivi într-o seară un ticălos, spunând că el ştie cine-i şi unde-i acea căpetenie.

— Cine-i? îl zgudui marele spătar.

— Fără bani, nu mi-aduc aminte, boierule!

— Numără-i o sută de galbeni, ispravnice. Restul după ce prindem tâlharul.

— Toate cetele sunt călăuzite de Ilie Călugărul, hangiul de aici din Ploieşti, care nu-i altul decât vestitul haiduc Ilie Uţubarză de pe vremea măriei sale Caragea vodă. În seara asta a coborât de la munte.

— De unde ştii?

— Ţine pe soră-mea vitregă. M-a alungat din han de hapsânie.

Gerul bobotezei nu-şi dezmintea faima. Şi în noaptea aceea îngheţă răsuflarea poteraşilor ce aşteptau în curte porunci grabnice. Cu toate că venise rebegit de la slujba sfinţirii apelor, vestea neaşteptată răspândise o căldură dulce în tot trupul marelui spătar, văzându-şi acum răsplătită suferinţa îndurată în zilele de căutare zadarnică.

De mai bine de două săptămâni Ilie Uţubarză nu mai dăduse pe acasă. Cei de la han spuneau că-i plecat la munte după lemne şi, căzând ninsoare cu nemiluita, i-au

rămas săniile troienite. Obosit, dormea dus, un somn adânc pe care de mult nu-l mai cunoscuse. Se trezi când uşa sări în ţăndări, pomenindu-se cu o ceată de arnăuţi dând buzna şi legându-l, în vreme ce coana Florica era scoasă în brânci din iatac.

De cum ieşiră oamenii stăpânirii din han, Cosmuţă încălecă, alergând să ducă vestea drăjnenilor. Nu ştia dacă lacrimile-i izvorau din durerea sfâşietoare ori din gerul care-i ardea faţa. Noaptea sticloasă îl prindea tot mai tare în chingile ei aspre. Aproape în zori, în pădurea de dincolo de Măgurele, auzi urlete de fiară. Curând îl săgetară sclipirile aprinse din ochii sălbătăciunilor. Calul se opri să sforăie, abia stăpânit de zăbală, până ce o rupse la fugă înnebunit. Crengile desişurilor îl izbeau dureros, în vreme ce licăriri ca de candelă se prelingeau pe firul razelor de lună după galopul năuc. În lumina rece revărsată de sus peste pădure se zăreau rostogolindu-se cu nişte gheme prin zăpada troienită dihănii aţâţate de foame. Curând, iureşul bezmetic se frânse. Calul se ridică pe picioarele dinapoi, într-o încercare disperată de a scutura fiara încleştată de nările lui. O creangă îl plesni pe Cosmuţă peste obrazul încremenit. Se agăţă instinctiv de

ea şi cu o sforţare de ultimă clipă se săltă în copac, amuţind de durere şi groază, ca martor al luptei cumplite dintre roib şi haita ce tăbărâse asupra-i. Se apără, izbind cu copitele dinapoi, până ce fu doborât într-o sălbatică încăierare a dihăniilor. Hăcuit, întins de colţi ascuţiţi în toate părţile, tăvălit şi târât, înroşi zăpada până departe.

Băiatului nu-i îngheţase numai sângele în vine. Mâinile i se lipiseră de scoarţa brăzdată a stejarului. Şedea călare pe o cracă, rezemat de trunchiul lunecos, cu picioarele înglodate parcă din ce în ce într-o apă dureroasă şi grea ca de plumb. Simţea că, de-ar sufla un pic vântul, l-ar doborî ca pe o frunză ruginită, în mijlocul lupilor adunaţi roată la câţiva paşi sub tălpile lui, cu boturile întinse, adulmecând a om. Numai, câteodată îl priveau cu jind, urlând înciudaţi parcă pe puterea care le ţinea prada spânzurată deasupra capetelor. Când începură a se stinge stelele şi lumina zilei a sclipi în desişul pădurii, dihăniiie se traseră spre adâncurile întunecoase. Cosmuţă ar fi vrut să coboare, să ia pătura zdrenţuită de sub şa, dar îl chinuia îndoiala că s-ar mai putea agăţa de craca salvatoare. Deşi se crăpase de ziuă, soarele i se părea făcut dintr-un sloi de gheaţă aruncat de iarnă pe cer. Nu-i

era nici foame, nici sete, iar de la o vreme nici gerul nu-l mai frigea cu atâta duşmănie. Se împrieteniseră parcă. Poate că aşa vine moartea, ca o nădejde amăgitoare, până uiţi cine eşti, topindu-te, precum zăpada dogorită. Sunau oare pe undeva zurgălăi cu clinchet de argint ori era doar o nălucire iscată din mrejele sfârşitului? Curând se desluşiră glasuri:

— Au mâncat lupii azi noapte un cal!

Băiatul n-avea putere să strige. Încercă să-şi desprindă mâinile ce se făcuseră parcă una cu trunchiul copacului. Când izbuti, se prăbuşi în zăpada înroşită.

Abia după câteva ceasuri, se trezi într-o casă străină.

— Măi băiete, eu parcă te-aş cunoaşte, îi vorbi omul care-l adăpostise. Nu eşti de la Hanul Călugărului?

— Ba da!

— Cum te-a lăsat Ilie să pleci noaptea de unul singur?

— Nu m-ar fi lăsat, săracul, dacă nu-l ridicau arnăuţii aseară, zicând că e tâlhar şi că o să-l spânzure. Trebuie să duc vestea la Drajna.

— Stai liniştit, până te înzdrăveneşti. Dăm noi de ştire lui Ispas.

*

Dacă printre oamenii de sub munte arestarea lui Uţubarză stârnise adâncă tulburare, în schimb, la isprăvnicia Ploieştilor era sărbătoare. Marele spătar Diamandi nu-şi mai încăpea în piele. Ţinea să-l înfăţişeze chiar el pe tâlhar lui vodă Suţu. De două zile îl tot chinuia pe Ilie să afle unde sunt banii prădaţi, dar hangiul răspundea încăpăţânat că n-are nicio legătură cu lotrii.

— Nu pune temei, boierule, pe spusele unui ticălos. Am haiducit cu ani în urmă şi, dobândind iertarea stăpânirii, m-am ţinut cinstit numai de treburile negustoriei mele.

— Asta nu înseamnă, Uţubarză, că eşti nevinovat. Dovezile noastre se întorc împotriva ta. O să dai socoteală.

Nu putea apărea înaintea lui Suţu cu mâna goală, după atâta cheltuială şi zarvă. Hangiul era haiduc înrăit şi lipsise din Ploieşti tocmai în vremea când tâlharii căşunaseră atâtea necazuri domniei. Deşi furios că nu dăduse de urma banilor, spătarul se mângâia cu gândul că împlinise porunca lui vodă, prinzând căpetenia tâlharilor.

În a treia zi de la arestarea lui Uţubarză, un lipcan al isprăvniciei judeţului Saac, având capitala la Vălenii de Munte, năvăli în curtea isprăvniciei Ploieştilor cu veste

proastă:

— Arhonda! Stolnicul Lehliu, cumnatul domniei-tale, îţi trimite o carte de rugare, să-l scoţi din mâna tâlharilor.

Îi cerea să-l sloboadă în schimbul lui Uţubarză, fiindcă altfel, haiducii o să-l spânzure de stâlpii pridvorului isprăvniciei peste care s-au făcut stăpâni.

— N-au decât să-l spânzure şi de turla bisericii, că poate i-o ierta Dumnezeu păcatele, îi strigă lipcanului, amintindu-şi cum acel cumnat (ţinea de nevastă pe sora cea mică a spătarului) i-o lăsase pe cap cu trei copii, încurcându-se cu o teleleică. Se bucura nu pentru primejdia ce-l pândea pe ispravnic, ci pentru că luarea cu forţă a isprăvniciei Vălenilor de către tâlhari şi schimbul cerut vădeau legătura lor cu Uţubarză.

*

Lui Sorcovăţ îi ajunseră la ureche întâmplările de la Ploieşti şi Văleni.

Mai află că Ilie va fi dus la Bucureşti în ziua de 11 ianuarie de către marele spătar. Se sfătui cu Pintilie cum să-l scoată din ghiara stăpânirii.

— Dacă încercăm ceva pe drum e primejdios. Nu ne putem bate cu două sute de arnăuţi. Nici să-l lăsăm pe Ilie

la judecata boierilor nu-i o socoteală, că-i judecata lupilor.

Amarnică întâmplare! Pe unde scoatem cămaşa, Pintilie?

CAPITOLUL VII

FANARUL NU SE DEZMINTE

Logofătul Samurcaş, caimacamul Craiovei, îşi dădu demisia, spunând că-i bolnav, ceea ce vodă ştia prea bine că e minciună curată. De cum reveni în Bucureşti, eteriştii îşi înteţiră fierberea. Într-o seară, îi adună în casa lui pe cei mai fanatici.

— Curând va începe răscoala în Grecia şi ne împiedicăm de bălrânul slugoi al turcilor din scaunul Valahiei, fără a putea veni în ajutorul simpatroţilor. Rău ne pare, căpitane Iordache, că nu l-ai ucis, cum făgăduiseşi. Te rabdă inima să ştii femeile grece siluite de ieniceri, sub spânzurătorile unde atârnă bărbaţii lor, iar copiii purtaţi în vârful suliţelor ca nişte hălci de carne-n frigare?

— Eu sunt soldat, arhonda, gata să mă bat cu vrăjmaşii. Mâna nu m-a ascultat însă când am vrut s-o ridic asupra unui bătrân nevolnic.

— Cu asemenea slăbiciuni nu putem birui. Spune-mi, doctore Cristaris, ce-ai făcut ca să-i împuţinezi zilele lui Suţu şi cât îi mai dai de trăit?

— I-am zădărit rănile şi le-am uns cu oloiuri otrăvite. Altul şi-ar fi dat duhul de mult. De o săptămână însă nu mai vrea să mă primească, mulţumindu-se cu scăldatul în zeamă de muşeţel. O fi bănuind ceva. De trăit n-aş putea spune cât mai trăieşte. Poate până în toiul verii.

— E mult. Libertatea Greciei e mai presus de viaţa unui mort între vii, care ne înfruntă, încurcându-ne iţele, pândindu-ne orice pas prin iscoadele lui şi dând de ştire turcilor. În acest timp curge sângele nobil al urmaşilor aheilor pe tot întinsul Eladei şi se ridică asupra noastră blestemele morţilor, luminaţi de crucea Sfântului Constantin şi a Sfintei Elena. Geme milenarul Bizanţ de laşitatea unora din fiii săi. Putem aştepta oare până ce piere vipera de Suţu, ori e de datoria noastră să-i sfărâmăm ţeasta?

În fum de tămâie, sub policandrele cu toate lumânările aprinse, jurară, cu hangerele încrucişate peste steagul Eteriei: „Moarte trădătorului!”

*

Marele spătar Diamandi, cu două sănii şi două sute de arnăuţi călări, se îndrepta voios spre Bucureşti. Nu-şi va mai rade barba, ci va fi primit și răsplătit de Suţu cum se

cuvine. Petrecuse sărbătorile la Ploieşti şi pe valea Teleajenului, cu adâncă părere de rău că nu fusese faţă la ceremonia Anului nou când vodă reînnoise şi împărţise dregătoriile. Nu se îndoia că vestea cea mare, ajunsă la urechile lui Suţu, îi întărise rangul şi slujba. Destoinicia dovedită îi va mai aduce şi vreo altă cinstire.

Drumul îngust, mai mult o pârtie de sanie, aproape ştearsă de ninsoarea căzută peste noapte, se strecura şuvăit printre bătrânii stejari ai pădurii. Ca la o poştă de Bucureşti, un pâlc de călăreţi săltau în trap uşor dinspre oraş. Curând, spătarul desluşi noile uniforme ale gărzii domneşti, cu lungi dulame albastre şi fesuri cenuşii. Inima îi tresări de bucurie: „Vodă mă primeşte cu cinste". Îşi aruncă ochii spre sania din spate să vadă dacă Uţubarză n-a scăpat cumva printr-o minune dumnezeiască ori din prostia oamenilor săi. Îl văzu înţepenit de ger şi de strânsoarea frânghiilor, cu capul în piept, de parcă ar fi fost mort.

Porunci lui bimbaşa Sava să cheme căpetenia pâlcului de arnăuţi trimis de Suţu. Sava privi încruntat spre comandantul lor, un bărbat voinic, aproape mătăhălos, gândind că vodă a-nceput să se înconjoare numai de

agiamii abia adunaţi de peste Dunăre, fiindcă şi-a pierdut poate încrederea în el. Răspunse cu aroganţă salutului supus al ofiţerului cu calenchi de căpitan la căciulă, bâiguind tare prost greceşte. „Desigur un albanez” gândi Sava, conducându-l spre sania lui Diamandi. Pâlcul de arnăuţi dădu onorul, înclinând săbiile în faţa spătarului, care nu-şi mai încăpea în piele. Descălecând, căpitanul, după o temenea ienicerească, rosti:

— Să trăieşti, arhon spătare! Aduc poruncă domnească.

„Spătare Diamandi, îi scria Suţu, preţuiesc mult râvna şi destoinicia ta. Prinderea tâlharului e o faptă de mare cinstire. Ca dovadă, îţi dau de ştire că te-am rânduit în slujbă şi pe acest an, fără nicio dare de ruşfet din parte-ţi. Nu pot ierta însă ca un credincios slujitor cum e ispravnicul Lehliu să rămână în mâna tâlharilor. Ştiu că ţi-a părăsit sora cu toţi copiii, lăsându-ţi-i în grijă, dar rufele se spală în familie, nu în cazanul stăpânirii. Să faci orice spre a-l slobozi din mâinile lotrilor, fie cu sabia, fie răscumpărându-l. Poruncesc ispravnicilor din Prahova şi Saac, ca din banii cuveniţi domniei să-ţi numere cât îţi vor fi de trebuinţă. Întoarce-te degrabă la Ploieşti cu bimbaşa şi, să nu cutezi a intra în Bucureşti fără plinirea

poruncii. Încredinţează căpitanului care-ţi aduce porunca mea pe acel tâlhar din Ploieşti. Îţi făgăduiesc să nu-l spânzur până nu te întorci. Altfel să nu faci, spătare, că toată isprava de până acum nu te va plăti”.

Pecetea domnească şi iscălitura cu caturi a lui Suţu încheiau porunca – meşteşugul lui Sorcovăţ dovedindu-se şi de data asta fără cusur, Vasile Jiganie un straşnic căpitan de arnăuţi, iar uniformele gărzii, aruncate noaptea pe fereastră dintr-o magazie a Curţii, o adevărată binecuvântare.

Zile întregi a bătut spătarul sălbăticia locurilor de pe valea Teleajenului, tremurând de frig şi dormind prin case mirosind a pământ crud şi-a baligă, fără să dea de nicio urmă a tâlharilor.

Într-o dimineaţă, în cuhnia părintelui Benea dădu buzna Ispas, aprins de mânie.

— Sfinţia-ta! Oamenii lui Diamandi au prădat ieri tot bănetul obştii din Drajna, adunat din prisosul vitelor, lânii şi ştiubeielor. Îl ucid pe tâlharul tâlharilor.

— Nu-l ucizi, Ispase, că nici n-ai să poţi, nici n-ai să câştigi nimic. Ascultă-mi sfatul, dacă vrei să aduci obştii drepturile înapoi. Aşteaptă până vorbesc cu Diamandi.

Află acum şi-o veste bună: Uţubarză a fost scos din mâna stăpânirii.

— Arhon spătare – vorbi părintele Benea – după ştiinţa mea ai făgăduit 200 de galbeni pentru răscumpărarea ispravnicului Lehliu. Numai că tâlharii n-au de unde afla. Eu zic să scriem pe uşile bisericilor din partea locului această făgăduială. Cum n-au nimic sfânt pe lumea asta în afară de ban, nelegiuiţii vor da un semn al lăcomiei lor.

— Să se scrie, părinte, că dau 200 de glabeni dacă ispravnicul scapă nevătămat.

Peste două zile, pe uşa bisericii din Mâneciu se putea citi: „Dacă pentru un cap de tâlhar stăpânirea a făgăduit 200 de galbeni, unul de ispravnic preţuieşte încă pe-atâta. Mâine la prânz trimiteţi 400 de galbeni la Poiana Mărului, printr-o faţă bisericească şi trageţi toţi arnăuţii dincolo de Văleni."

Ca din întâmplare picase în casa părintelui Benea un ieromonah după împrumut de tămâie.

— Să încercăm arhonda, dacă acest călugăr nu vrea să ducă banii tâlharilor.

Când auzi ce pofteşte părintele Benea, Ispas îşi făcu cruce.

— Cu ce-am greşit, Doamne, ca să intru pe mâna hoţilor? Cu ăştia nu e de glumit. Dacă or să vadă în Văleni un singur arnăut, curând o să dorm cu cărămida sub cap, aşa cum ne îngropăm noi călugării, iar ispravnicul, cu pernă de mătase, în raclă de stejar. Iartă-mă, părinte, dar nu mi-am făcut încă toată rânduiala acestei lumi ca să îmbrac veşminte cereşti!

— Frate întru-Domnul! E vorba de viaţa unui creştin şi, după câte ştiu, ispravnicul Lehliu s-a arătat milostiv cu monahii.

— Dacă te învoieşti, trag toţi arnăuţii din Văleni şi-ţi făgăduiesc să te fac stareţ al mânăstirii Cheia, vorbi mieros spătarul.

— Boierule, nevrednic mă arăt pentru stăreţie, faţă de un ieromonah luminat ca preasfântul şi preaiubitorul de Dumnezeu stareţul nostru Gherontie, dar şi mare ticălos m-aş arăta dacă n-aş încerca să mântuiesc un suflet de creştin. Mâine la prânz mă duc la tâlhari, aibă-mă Dumnezeu în paza lui! încheie Ispas, făcând iarăşi o cruce până la pământ.

Luă banii spătarului, iar a doua zi, ispravnicul fu slobozit din bordeiul stânei, unde i se făcuse lehamite, de

atâta zer cu mămăligă şi aproape îi crăpaseră ochii de fum. Mai fusese şi judecat hoţeşte: legat de stâlp, stropit cu apă rece sub asprimea gerului şi urgisit cu vorba şi pumnii. „Ăsta-i numai un mizilic, boierule, din chinurile pe care le suferă ţăranii de la oamenii tăi. Ia mai gustă şi-un pospai de ghionți prin locurile de unde Dumnezeu a scos oleacă de os lui Adam ca s-o facă pe Eva… Aşa, ispravnice, ţipă ca să-ţi rămână-n urechi pentru toată viaţă strigătul de durere al rumânului.”

După ce-l oblojiră călugării de la Cheia şi-i făcură slujbe cu acatist de sperietură timp de trei zile, ispravnicul Lehliu putu fi pornit spre Bucureşti. Curând avea să afle că în acel an n-a mai fost rânduit în slujbă. O bucurie asemănătoare îl aştepta şi pe marele spătar, care, pe lângă pierderea dregătoriei, fu silit să plătească cei 400 de galbeni daţi prosteşte haiducilor.

*

Curtea domnească trăia zile grele. Starea lui vodă se înrăutăţea. Beizadea Gheorghiţă izbutise să fugă la Ipsilanti, iar Eufrosina doamna rămăsese singură în mijlocul dureroaselor întâmplări. Numai beizadea Nicolache îşi găsea noapte de noapte fericirea în braţele

Teodorei Andronachis, adăpostită într-o odaie a chelăresei Curţii domneşti, în vreme ce tânăra-i nevastă ofta şi plângea în singurătatea iatacului de când aflase de isprăvile bărbatului ei. „Mămucă şi tătucă – le scria disperată părinţilor – m-aţi trimis într-un oraş ce n-ar trebui să se cheme Bucureşti, ci Sodoma, pentru câtă stricăciune adăposteşte. Să nu vorbesc decât de bărbatu-miu. După nici două săptămâni de la nuntă şi-a adus ibovnica la Curte şi nimănui nu i se pare nefiresc. Nu-l văd zile şi nopţi în şir. Stau singură, plâng şi oftez, că nu se află la careva ochi şi inimă pentru mine. Socru-miu e pe ducă, iar soacră-mea e potopită de necazuri. Boierii petrec, când nu se ţin de zavistii, iar norodul parc-a turbat, hârţuind mereu stăpânirea. Au ajuns să zvârle noaptea cu pietre în Palatul domnesc. Una mi s-a oprit în pat, după ce a făcut ţăndări fereastra. Veniţi să mă luaţi acasă, că altfel nu ştiu ce-am să fac. Decât aşa viaţă blestemată, mai bine cea de apoi”.

Scrisoarea a căzut însă în mâinile doamnei Eufrosina, care l-a chemat în taină pe Focas:

— Nu am încredere în nimeni, Focas. Ai să mai duci la capăt o treabă de taină înainte de a pleca la Stambul.

Nicolache şi-a adus ibovnica la Curte. Urc-o noaptea într-un rădvan, tunde-o şi du-o la o mânăstire de care să nu afle beizadeaua. Spune-i stariţei că răspunde cu capul.

— Plec chiar la noapte, măria-ta. Bănuiesc a fi ascunsă la chelăreasa Agepsina, că l-am tot văzut pe beizadea Nicolache trecându-i pragul.

*

Se zvonise la un moment dat că Suţu a murit. Ca să pună capăt gurii fără odihnă a bucureştenilor, vodă era adus cu jilţul în cerdacul palatului, în fiecare dimineaţă, unde îşi bea cafeaua, ridicând din când în când mâna obosită, să răspundă câte unui trecător ce mai catadicsea să-şi scoată căciula. Astfel zvonul încetă, ca, după câteva zile, să se işte din nou. Acum nu mai era nicio îndoială. Din coşul iatacului domnesc nu mai ieşea fum.

Eufrosina-Doamna, tot aşteptând din Stambul veşti de la Focas pentru înscăunarea lui beizadea Nicolache, căuta să tăinuiască cât mai mult moartea bărbatului. Puse să se facă din nou foc în iatacul domnesc, ţinând leşul într-o cămară. Dimineaţa îl scotea ca de obicei cu jilţul în cerdac, c-un pic de boia pe buze şi-n obraz, cu mâinile ascunse sub giubeaua îmblănită. Căciula de samur,

înfundată adânc peste sprâncene, nu lăsa să se vadă ochii înţepeniţi de moarte.

Se adunase norod mult la poarta palatului ca să afle adevărul. Şi-l află, când paznicul cerdacului, împiedicându-se, răsturnă jilţul domnesc, din care vodă se rostogoli pe duşumea. Îl cărară ca pe-un buştean nişte aprozi, în vreme ce Suțuleasa tremura, muşcându-şi mâinile, scăldată în ocările mulţimii de sub zidurile curţii.

Atunci a ieşit în cerdac un slujitor domnesc, rostind cu glas ce se voia îndurerat: „Plângi, norod al Bucureştilor… Vodă a trecut în lumea drepţilor!”

Dar vorbele lui se topiră în strigătul mulţimii.

A trebuit să vină şi arnăuţimea lui bimbaşa Sava, să ia gloata în pieptul cailor şi s-o risipească.

— N-a murit Suţu, ci o epocă. Iată un popor care nu-şi strigă numai durerea, ci şi scârba. A venit ceasul cel mare, să scriem o nouă istorie pentru neamul românesc şi să scoatem din hotarele sărăciei noastre năpârcile şi puii de viperă. Eşti chemat, slugere, să-l duci la mântuire bizuindu-te pe tăria lui – vorbi cu patos Gheorghe Lazăr, desprinzându-se cu Tudor din mulţimea împrăştiată de arnăuţi.

— Ceasul ăsta îl aştept de mult, dascăle!

Tudor se cufundă într-o tăcere grea. Până la poarta lui Giani Orăşanu nu scoase o vorbă. Izbucni numai când îi trecu pragul: „Lua-i-ar dracu de venetici ticăloşi, de ciocoi fără Dumnezeu şi de boieri vânduţi!... Cu mâna mea i-aş sugruma!”...

Tăcu apoi, căutând parcă o dezlegare în adâncurile lui tulburate. Îl dezmetici vocea lui Lazăr: „Vine Jiganie!”

— Adus-ai banii, Vasile?

— Adus, arhon slugere... De la Despa-mocanul, Ispas şi Uţubarză, iar de la kir Nicolae o hârtie. „Tudore – îi scria Zoican – am cumpărat oile de la Ghiţă Opran şi orşovenii lui; asemenea, putinile cu brânză, la Sibiu. Cu caprele ce facem?”

„Cu caprele? Iaca!” – îşi zise Tudor, smulgând pana din călimara de alamă a stolnicului, ca să aştearnă, apăsat, primele slove din istoria nouă de care-i vorbise Lazăr: „Strânge caprele, Zoicane, şi napristan du-le la Padeş. Adună şi *căprarii* că-s lupii flămânzi şi-or da năvală. Ia *merindă câtă trebuie. Aduc bani să plătim la câți am rămas datori”.*

Era porunca ascunsă, pentru adunarea pandurilor, aşa

cum se înţelesese cu prietenul său la plecare, după cum şi acesta îi da de ştire, camuflat, că primise banii ceruţi de Tudor cu împrumut lui Ghiţă Opran şi altor negustori orşoveni, dar şi suma depusă la Casa de Comerţ Hagi Pop din Sibiu.

Avea acum cu ce să acopere nevoile de început ale oştirii norodului, la a cărei ridicare pornise.

— Venişi singur cu atâta bănet în traistă, Vasile?

— Ba, cu încă doi flămânzi. Îi lăsai la bordeiele lui moş Arvinte din stufărişul Herăstrăului, unde Cuţui şi Toma Ştir prind peşte la copcă cu toţi irozii lui.

— Ce irozi, Vasile? Nu-mi vorbi-n parabole – se răsti Vladimirescu.

— Nu-ţi fie cu supărare, cucoane Tudorine, dar zăbăucul de Toma Ştir s-a speriat de-atâta zăpadă şi, crezând c-ar fi vremea vicleimului, a îmbrăcat ăi vreo douăzeci de plăieşi, lăsaţi de domnia-ta acolo, cu bulendre arnăuţeşti. Le-a adus pezevenghiul de Sorcovăţ de pe la telalii din târg.

Lazăr şi Giani Orăşanu izbucniră în râs. Tudor îşi strivi zâmbetul sub mustaţa castanie, rostind înecat: „bine”. Înconjurat de „arnăuţi”, ostaşi ai stăpânirii, n-o să

stârnească nicio bănuială ispravnicilor din judeţele pe care avea să le străbată până la Padeş.

— Acuma, Vasile, zboară la Balta. Duci răvaşul ăsta lui Zoican, chiar de-o fi să crape calul sub tine. Spune-i să dea de ştire căpitanilor şi să împartă armele pandurilor. În două-trei zile îţi calc pe urme.

*

Tudor se arătă tare surprins când prietenul său, vlădica Ilarion de la Mânăstirea Antim, veni să-l poftească la Grigore Brâncoveanu, ajuns mare spătar.

— De ce m-a chemat în toiul nopţii, nitam-nisam, Ilarioane?

— Pentru că treburile politiceşti nu ştii când se ivesc şi nu se fac la lumina zilei. Boierii se tem de ochii consulilor şi, mai ales, de cei ai lui Pini.

— Arhon slugere! E timpul să câştigăm dreptăţile ţării, aşa cum a mai fost vorba în casa asta cu cei de faţă, spuse mieros spătarul, arătând cu braţele larg deschise pe Grigore Ghica şi Barbu Văcărescu.

— A fost atunci şi logofătul Samurcaş, cu gândurile lui fanarioţeşti, arhon spătare. Dacă domniile voastre vreţi să aprindeţi ţara pentru pofta lui Samurcaş şi Ipsilanti, geaba

încercaţi.

— Nu pentru pofta lor, ci pentru durerea obştii, că lipsită fiind de stăpânirea tâlhărească a veneticilor, va dobândi ţara orânduială cuminte, ocârmuire mai bună şi linişte. Ştim că te găteşti să ridici norodul. Fă-o cu temei, că tot românului îi pasă. *Divanul* o să dea de ştire Porţii că ridicarea nu e împotriva împărăţiei, ci împotriva jefuitorilor bei fanarioţi şi a liotei lor.

— *Pentru cişţigarea şi naşterea a doua a dreptăţilor noastre robite de fanarioţi şi pentru slobozenia norodului am îmbrăcat cămaşa morţii, boieri dumneavoastră.*

— Să te ajutăm cu arnăuţi, slugere!

— Asta-i treabă românească, nu arnăuţească, arhonda.

— O să întâmpini oprelişti pe la ispravnicii din judeţe.

— Teamă să n-aveți, că le ştiu vorbi limba.

— Vistieria va să-ţi sloboadă o sumă pentru lefurile şi hrana pandurilor. Nădăjduim că n-or să ia calea răutăţilor.

— Dat-au ei mâna în vreun chip cu jefuitorii ţării, arhon spălare?

Brâncoveanu înghiţi în sec, iar ceilalţi doi boieri nu mai îndrăzniră să deschidă gura.

Părăsind casa, Tudor îi spuse lui Ilarion:

— S-a săturat boierimea să mai ţină hangul fanarioţilor. De-abia acum a aflat că nouă de mult ne e lehamite. Bine că măcar la această silă s-a potrivit cu inima norodului.

— Nu-i împroşca pe toţi cu venin, Tudore, că şi printre boieri se găsesc patrioţi.

— Or fi, nu zic ba! Dar am încredere în ei, câtă au şi ei în mine. Îmi dădeau arnăuţi ca să-mi pândească mişcările.

— Se tem şi de umbra lor; însă nu trebuie să uiţi că înaintea împărăţiilor boierii înfăţişează ţara şi că au trecere la sultan. Prin ei poţi vorbi altfel, decât vorbeşte un răzvrătit ca tine. Aşa-i politica! Ţine-i în mână, Tudore, dar cu mănuşi de catifea.

— I-aş ţine cu funia de gât! Păcatul tău să fie, popo, că-mi răsuceşti gândurile.

*

În curtea domnească, Eufrosina-Doamna tremura încă, speriată de ameninţarea şi sudălmile îndurate. Nu mai închisese ochii de la moartea lui Suţu, iar Focas se cufundase în tăcere de când plecase la Stambul. Cu toate milioanele destinate cumpărării proptelelor pentru scaunul domnesc, se temea de intriga perfidă a Fanarului,

dar, se bizuia mult pe fratele ei Scarlat Calimachi, om cu trecere pe lângă Serai şi marele vizir, mai ales că, până acum, niciunul dintre fanarioţi nu riscase atâta bănet pentru Scaunul din Bucureşti ori cel de la Iaşi. O durea teribil şi purtarea lui Beizadea Nicolache pentru viitorul căruia se zbuciuma atâta. Şedea ceasuri întregi, ca prostit, întins pe divan, cu ochii plânşi, fără să scoată o vorbă.

— Fii bărbat, Nicolache. Te doare că s-a prăpădit taică-tu, dar eşti chemat să-i iei locul în scaunul ţării. Nu te mai smiorcăi, că toţi murim. Ia, mai bine, o mastică de Chios să-ţi vii în fire şi ieşi în curte, să dai cu mâna ta pungile lui bimbaşa Sava, pentru plata soldelor şi să primeşti salutul arnăuţilor, că în ceasurile cumplite de acum, în ei ne stă toată nădejdea împotriva gloatei.

Dar doamna Frusina parcă vorbea de neînţeles. Beizadea Nicolache o asculta numai în ceea ce priveşte mastica de Chios. Şi după ce sorbi vârtos o stacană care să ameţească patru arnăuţi deprinşi cu băutura, începu să alerge ca un apucat prin odăile palatului, să se izbească cu pumnii-n cap şi să se tăvălească prin moliciunea covoarelor, strigând ca un disperat: Teodora… psihu-mù… Teodora… lumina ochilor mei… de ce m-ai părăsit?

Mor, mamă, mor, că n-am pentru ce mai trăi!

— Mori, ticălosule! răspunse doamna Frusina lovindu-l furioasă peste gură. Iată în cine mi-am pus nădejdea... Într-un nevolnic care plânge după o curvă, lângă leşul lui taică-su, când totul se clatină în jurul nostru.

A coborât singură câteva din treptele de marmură ale scării şi, chemând pe bimbaşa Sava şi Iordache, a strigat din toate puterile, ca să fie auzită de întreaga arnăuţime:

— Vistieria plăteşte simbria pe o lună înainte credincioşilor ostaşi ai domniei şi câte un beşlic în plus de fiecare cap. Rugaţi-vă pentru sufletul răposatului vostru stăpân!

— Dumnezeu să-l ierte! răsunară puternic glasurile mercenarilor, care, pentru o asemenea pleaşcă, s-ar fi rugat să crape în fiecare zi câte-un bei.

Cu toată tăria ei, văduva lui Suţu simţi că i se duce sângele din obraz, băgând de seamă că mai mult de jumătate din giuvaericalele adunate cu atâta trudă dispăruseră.

— Despachetaţi tot, răscoliţi lăzile, desfăşuraţi covoarele, scuturaţi blănurile, întoarceţi casa pe dos şi găsiţi-le.

— Slăvită doamnă, vorbi chelăreasa, în zadar o să căutăm. Le-am văzut la duduca Teodora. I le-a dăruit beizadea Nicolache.

Cât era de zdravănă, Frusina doamna căzu cu leaşin pe divan. Îi săriră în ajutor femeile din haremul ei, cu săruri şi arome din tot felul de şipuri, ba chiar şi cu obraznică mângăiere de palme peste faţă, până ce, trezindu-se, ţâşni ca o apucată în mijlocul iatacului, luând-o de păr pe chelăreasă.

— De ce-ai tăcut, lepădătură?…

— Am socotit că e cu voia măriei tale. Beizadea Nicolache mi-a mărturisit că Teodora îi e logodnică, urmând a se lăsa de domniţa Caterina.

— Logodnică? Ţiitoare! Podăreasă! Celetnică de han! Asta e pentru tine logodnică? Cutezi să-mi spui în faţă o asemenea nerozie crezând că-ţi iert vina de a fi adăpostit-o? Luaţi-o şi aruncaţi-o în uliţă, să nu-i mai văd obrazul de codoaşă bătrână! Ieşiţi şi voi blestematelor. Mi-aţi mâncat pâinea de pomană! M-aţi vrăjmăşit. Plecaţi, că vă crap capul!

Femeile se îmbulziră, aproape călcându-se-n picioare, convinse că atâtea dureri câte o încercaseră în ultimul

timp zdruncinaseră mintea doamnei.

*

Eufrosina fu trezită în toiul nopţii. Venise un curier din Stambul. Polizachis, zaraful său de nădejde îi trimitea veşti îngrozitoare… „Prea slăvită doamnă, Focas n-a mai venit cu cele patru milioane trimise de măria-ta pentru împlinirea sumei. Tare teamă îmi este să nu fi fost prădat şi ucis pe drumurile pline de tâlhari ale împărăţiei. Pe aici s-au tulburat rău vremurile. Răscoala din Arhipel ne-a atras duşmănia turcilor. Nu mai îndrăznim să ieşim pe uliţă. Zilnic aud de prăvălii şi case greceşti călcate şi arse de ieniceri. Mi-e teamă de viaţa şi de avutul meu, aşa cum le e tuturor. Parte din banii primiţi până acum i-am îngropat în altarul bisericii Sfânta Irina, că de va fi voia Domnului să-mi sfârşesc zilele de mâna păgână, să le ştii urma. Ţigaras a fugit din Constantinopole cu restul sumei, nu se ştie unde. Iertare cer, slăvită doamnă, dacă pe lângă atâtea necazuri câte le-am scris, pe cel mai mare l-am lăsat la urmă, nădăjduind că inima măriei tale va trebui să se împietrească primind mai uşor lovitura. Peste suma promisă de noi, au fost plătite în plus: un milion de piaştri marelui vizir, cinci sute de mii sultanei Validé şi alte cinci

sute marelui dragoman, de către un ştiutor al zbuciumului şi a toată cheltuiala măriei-tale, pedepsească-l Cel de Sus! Îmi tremură mâna când trebuie să-i scriu numele. A primit firman de domnie în locul lui beizadea Nicolache, fratele măriei tale, Scarlat Calimachi."

Bancherul încheia scrisoarea cu un postscriptum: „Dumnezeu nu bate cu măciuca. S-a auzit că e mare zurbă în Ţara Românească. Sultanul e furios acum nu numai pe grecii cei proşti, ci şi pe protipendada Fanarului, din cauza lui Ipsilanti. E gata să strice firmanul dat fratelui măriei tale, şi, mai curând scoţi bucătura din gura lupului decât banul din mâna turcului".

*

Focas nu fusese încă ucis de tâlhari, aşa cum bănuia bancherul ţarigrădean. Fermecat de frumuseţea Teodorei, se hotărâse s-o scoată din mânăstire şi să fugă cu ea aiurea. Cu cele patru milioane pe care urma să le mai ducă la Stambul şi cu ce adunase ca logofăt de divan, era pus la adăpost pentru toată viaţa. Teodora îl tulburase încă din clipa când îi smulse basmaua cu care doi arnăuţi o legaseră la gură, urcând-o cu sila într-o sanie a Curţii domneşti. Cum era să dea ascultare poruncii doamnei

Frusina şi să taie mândreţe de plete, făcând o pocitanie din ceea ce ochii lui nu zăriseră mai plin de toate farmecele lumii până în noaptea aceea? Ar fi fost un păcat ce nu şi l-ar fi iertat. I-a vorbit blând Teodorei, lăsând bani stareţei Calinichia ca să-i poarte de grijă până ce o să-i aducă noi porunci de la Curte. S-a înapoiat după câteva zile:

— Mi-am pierdut răbdarea de când stau închisă aici, cum am stat și la Pasărea. Sunt sătulă de utrenii, vecernii, toacă şi post. Uneori mă bate gândul să mă spânzur de zăbrelele ferestrei, îi mărturisi Teodora.

— Să nu faci o asemenea prostie. Ştiu pe cineva care te-ar putea mântui. Tânjeşte amarnic după fiinţa ta.

— Mi-aş vinde şi sufletul, Focas! Cine-i ipochimenul?

— Eu, Teodora!

— Tu?…

Focas dădu din cap, speriat parcă să nu primească vreun răspuns ce l-ar învenina, după care vorbi cu patos:

— Sunt un om bogat. Vino cu mine. N-am ochi pentru nimeni în lumea asta decât pentru fine, Teodora. La ce te poţi aştepta din partea blegului de Nicolache ori de la scorpia de maică-sa? Scaunul domnesc e pierdut, iar banii

lor așijderea. Te acopăr cu diamanticale şi-o să te port pe braţe ca pe o împărătească, smulgându-te din mânăstire şi din acel ticălos Bucureşti, unde nici viața, nici averea nu-s sigure. Cu giuvaericale cu tot, îţi pun la picioare aproape cinci milioane de piaştri. Nimeni n-o să-ţi mai tulbure liniştea şi fericirea. Ţi-o jur pe acest talisman al familiei, mai sfânt pentru mine decât sfânta cruce.

Smulgând de sub taclitul de mătase albastră ce-i încingea mijlocul un toc de marochin cu za de argint, îi puse sub ochi lama vânătă a unui vechi pumnal, pe mânerul căruia era săpată cifra 1453, anul căderii Constan-tinopolului sub puterea otomanilor.

— Iată, psihi-mù, cu acest cuţit, străbunul meu Pericles Focas – nume purtat de la el de toţi primii născuţi dintre bărbaţii familiei – a ucis doi turci ce spărseseră uşa casei în acel an de jale scăpându-şi nevasta şi copiii. A lăsat cu limbă de moarte să fie trecut din generaţie în generaţie celui ce-i va purta numele, legându-ne cu jurământ, să-l dăruim bazileului hărăzit să reînvie gloria Bizanţului. Jur, Teodora, pe acest sfânt talisman să te apăr cu puterea lui şi cu ultima mea picătură de sânge.

— Merg, Pericle! Ştiu că eşti bărbat de nădejde!

Începusem să-mi dau seama că mă iubeşti, iar inima mea n-a rămas nesimţitoare. Îi zâmbi, privindu-l apoi languros, ca să-şi ascundă minciuna.

— Aşteaptă-mă câteva zile, până pun totul la cale. N-are să-ţi pară rău, psihi-mù.

*

Zece arnăuţi călări însoţeau caleaşca cu lădiţa de fier de care era legată ultima speranţă a Suţulesii. Focas primise pe lângă cele patru milioane şi plocoane pentru paşa din Rusciuc. Aici trase la han şi, scăpând de arnăuţi, îşi rase barba, îmbrăcă un caftan de negustor şi trecu Dunărea înapoi cu banii şi darurile.

CAPITOLUL VIII

CÂINE SURD LA VÂNĂTOARE

Invitat la consulat dis-de-dimineaţă, Samurcaş aştepta neliniştit în salonul cel mic al lui Pini, privind când la samovarul ce fierbea într-un colţ, pe o măsuţă de marmură, când la imaginea albă a stepei ruseşti, care luneca parcă pe sub rama tabloului de deasupra canapelei, spre depărtările îngheţate ale Siberiei. Îl trezi din contemplare glasul răguşit al consulului:

— Îţi place peisajul, Costachi?

— Mai mult mă intrigă, domnule consul. Văd strivite sub troienele Rusiei toate speranţele Eteriei.

— Nu fi prăpăstios, Samurcaş! Zăpezile nu-s eterne. Ce crezi de zurba stârnită de Vladimirescu? – intră direct în subiect Pini.

— Nu-i a bine.

— Spuneai că-n ţara asta totu-i de vânzare. Cumpără-l.

— De nu l-aş cunoaşte, aş încerca. Dar, când oastea lui Ipsilanti îşi face de cap prin Moldova, nici Iuda nu s-ar învoi la vânzarea alor săi, darmite Vladimirescu.

— Nu cinstea pandurului şi indisciplina armatei lui

Ipsilanti mă îngrijorează. Valahul e cu picioarele pe pământ. Nu s-ar încumeta să se măsoare cu turcii când nu-l ţin puterile, iar împrejurările sunt potrivnice. I-am cerut să se alăture Eteriei, că luptă pentru creştini împotriva păgânilor; ştii ce mi-a răspuns? „Excelenţă! Creştin sunt. Dar, Dumnezeu e în cer, sultanul la Stambul, iar jeluitorii pe care-i ştii sunt aici, în inima ţării. Cu ei am a mă răfui”.

— Doar ţii în mână *Divanul,* domnule consul. Sileşte-l să trimită oaste serioasă împotriva lui Tudor. Altfel, ne încurcă rău socotelile.

— *Divanul,* Samurcaş, a trimis pe vornicul Nicolae Văcărescu să risipească tabăra „tâlharului tulburător”. Asta ca să mă adoarmă, fiindcă, în ascuns, unii dintre marii boieri l-au sfătuit să unească oastea stăpânirii cu pandurii şi calicimea lui Tudor. Îţi dai seama ce s-ar întâmpla? Toată acţiunea lui Ipsilanti în Moldova şi Ţara Românească s-ar duce de râpă. Trebuie să pleci numaidecât la Craiova. Vistieria îţi dă bani ca să vii în ajutorul lui Văcărescu la înfrângerea răscoalei, ceea ce ştim că nu se poate. Eşti însă destul de iscusit să împiedici misiunea ascunsă a vornicului.

Din Craiova, Samurcaş îi scrise lui Tudor, că stăpânirea i-a iertat răzvrătirea şi că va împlini cererile norodului. Să poftească la căimăcămie pentru lefurile pandurilor, care vor rămâne ca oaste a ţării tot sub comanda lui.

„Ah! Boierule, boierule! Ai tins la sângele meu nevinovat de hatârul jefuitorilor! Pe de o parte mă încredinţezi cu jurământ să viu la Craiova, şi pe de altă parte împotrivă ai făcut de l-ai trimis pe Hagi Prodan să-mi ia capul, prin vicleşug, zicând că a sosit de la stăpânire. Am găsit la el hârtia cu făgăduiala ce i-ai făcut şi scrisoarea excelenţii sale domnul cavaler şi general Pini că pentru uciderea mea va fi mângâiat cu multe mili de amândouă prea puternicele împărăţii. Bun lucru a făcut dumnealui Hagiul; c-a rămas nădejdea împărăţiilor în arnăuţii lui, iar altă putere nu mai au! L-am iertat, pe jurământ de credinţă şi l-am oprit cu ai lui pe lângă oastea mea, dar pe domnia-ta şi pe tiranii cu care te-ai întovărăşit, greu o să vă ierte norodul; că după cât jaf şi câte răutăţi aţi făcut, acum vreţi să ne aduceţi şi turcii pe cap!” îi răspunse Tudor printr-un lipcan.

A fugit Samurcaş din Craiova, cu caimacam cu tot, lăsând oraşul pe seama isprăvniciei, iar Văcărescu s-a

întors bolnav, fără să dea ochi cu Tudor, speriat, atât de huiduielile şi ameninţările mulţimii, cât şi de fuga soldaţilor săi în tabăra norodului.

*

Cu caii în spume, Constantin Cantacuzino-Paşcanu opri la poarta Curţii domneşti. Venea răvăşit de spaimă, să-şi scape fiica de primejdia zavergiilor ce se apropiau dinspre hotarul Moldovei.

— Alelei! Cuscră dragă, curând o să cuprindă târgurile şi satele munteneşti şi-o să năboiască-n uliţele Bucureştilor oastea de strânsură a lui Ipsilanti, la fel de nelegiuită ca tabunurile tătăreşti. Mavroforii, de care s-au lipit sute de greci dogorîţi de focul slobozeniei, bat Eşul în lung şi-n lat cu tobe şi cântece. Ameţit de slava în care e ridicat, „arhiul” nu vede ce se întâmplă dincolo de calpa lui strălucire. Puzderie de oameni din toate neamurile şi din toţi flămânzii Balcanilor au roit după pleaşcă în plaiurile Moldovei. Zavergiii dogesc butoaiele, înghesuindu-se să bea vinul măcar cu pumnii la gârliciul pivniţelor, sparg prăvăliile, casele şi conacele, smulg blănurile şi pungile boierilor, giuvaericalele jupâneselor; pradă odoarele bisericilor, batjocoresc muierile, iar de

întâlnesc un pic de împotrivire, schingiuiesc şi ucid. Parcă oastea lui antihrist a trecut Prutul la noi, iar nu cea care vrea să sloboadă pe greci de sub puterea sultanului. Încarcă, cuscră, ce ai mai de preţ, să trecem munţii până nu-i prea târziu.

— Încarc, cuscre, încarc! suspină Eufrosina doamna, şi plecăm cum ne dă semn baronul Meitani că l-a plătit pe bimbaşa Sava să ne însoţească o mână de arnăuţi ai lui până la graniţă. S-apropie mare primejdie nu numai din răsărit, ci şi din apus, fiindcă un sluger Vladimirescu a răzvrătit prostimea. Şi-apoi de ce aş mai rămâne, când toate nădejdile mi-au fost năruite? Scaunul domnesc cuvenit lui Nicolache, pentru care am cheltuit bani cu carul, l-a cumpărat la mezatul sultanului, plătind mai mult ca mine, iubitul meu frate Scarlat.

— Aşa? se cruci Paşcanul.

— Aşa! Ce te miri? Asta-i legea domnilor şi tăria Fanarului.

— Bine-a zis, cuscră, cine-a zis, că ruda seamănă cu cărbunele: când e stins, te mânjeşte, când e aprins, te arde.

Dar chiar a doua zi, Suțulesii îi fu dat sa trăiască clipe

de groază. Înarmaţi cu bâte, coase şi furci, târgoviștenii năvăliră pe poarta Curţii domneşti, cu jelanii şi strigăte vrăjmaşe. S-au tras zăvoarele la toate uşile palatului, iar puţinii arnăuţi rămaşi credincioşi, au deschis ferestrele, întinzând armele.

— Ce vreţi, oameni buni? întrebă din foişor căpitanul Iordache.

— Zapisele moşiei noastre, răspunse cu voce zgâriată un ţăran uscat şi trenţăros. De nu ni le dă, le luăm singuri, că ne-a mai înşelat o dată caţaonul care-a crăpat. Punem foc palatului, să ardă Suţuleasa, cum ard inimile-n noi de jaful ce ni l-a făcut, ajunge-o-ar blestemele noastre, cum l-au ajuns pe vodă şi pe fiică-sa.

Eufrosina ascultă îngrozită. Se temea de blesteme mai mult decât de flăcările ce pâlpâiau în papura rogojinilor agitate de ţărani deasupra capetelor şi din care uşor s-ar fi putut aprinde Palatul domnesc. Ar fi sărit slujitorii, pojarnicii Curţii, tulumbagiii Agiei şi arnăuţii să-l stingă, dar vorbele lor afurisite nu le putea înăbuşi nimeni. Gura cea rea a târgoviștenilor adusese doar atâtea nenorociri pe capul ei, de parcă, procleţii, ar fi avut o tocmeală ascunsă cu forţele răului. Alergă la sipetul cu zapise. Alese pe cele

ale moşiei Târgovişte, dată de zestre Elenei, moartă de curând, şi le aruncă pe fereastră în mijlocul curţii.

A fugit noaptea în caleaşca lui Meitani, cu ceea ce-i rămăsese – slavă domnului! – din cele treizeci de milioane adunate de ea şi de bărbatul ei în numai doi ani de domnie.

*

Bucureştii trăiau cutremuraţi de groază sub teroarea dezmăţului arnăuţesc. Divanul, care cârmuia ţara înţărcuit de bimbaşa Sava Fochianos în acareturile Mitropoliei, era silit să asculte poruncile fanarioţilor eterişti ai lui Pini şi Leventis. Să-l împroaşte cu noroi pe Vladimirescu şi să-l ridice în slăvi pe ambiţiosul şi pripitul Ipsilanti

Umblau zvonurile slobode ca vântul deasupra oraşului, răspândile nu numai de oamenii bimbaşei, ci şi de cei ai lut Udrizki, tulburându-se cumplit liniştea bieţilor locuitori. Se trâmbiţa pretutindeni că Tudor, unde-i prinde pe boieri, „îi pârleşte ca pe porci”, pe negustori îi uşurează de bani, iar amărâților le ia ultimul strop de mălai. În zadar încerca stăpânirea să înăbuşe panica, cerând oamenilor *să nu se ia după minciunile ce se aud şi să le iasă din cap asemenea zadarnice fandacsii, că are ea*

neadormită îngrijire de liniştea tuturor, trimiţînd arnăuţi şi potere împotriva tâlhăreştilor urmări ale apostatului Tudor. Dar când începură să curgă fugari din Moldova, aducând cu ei spaima urgiei stârnită de oştirea eteristo-fanariotă, rădvanele şi caleştile evgheniilor începură să-şi ia zborul dincolo de barierele oraşului. Toptangiii, zarafii şi negustorii mai cu stare traseră obloanele şi, ciorchine pe brişti şi chervane, căutară adăpost la mânăstirile din jur. Teama începu să muşte şi din inima mahalalelor, unde se strânseseră în grabă boccelele. Curând adormiră roţile morilor de pe Dâmboviţa, brutarii stinseră cuptoarele, iar peste batiştea vitelor din jurul zahanalelor se aşternu liniştea. Cete destrăbălate, aprinse de băutură, se aruncară asupra caselor celor fugiţi, în vreme ce stăpânirea, năucită, în van poruncea lui bimbaşa Sava să pună un pic de rânduială în oraş. Arnăutul se prefăcea că ascultă, dar nu mişca un deget lăsându-l pradă haosului. Primise bani şi de la Scarlat Calimachi, pentru a-l pierde pe Tudor şi a-l izgoni pe Ipsilanti. Mai avea şi alte mănoase treburi: păzea cu arnăuţii gospodăriile boierilor şi marilor negustori, storcându-i, pe lângă bani, de giuvaericale şi blănuri, încât încropise un adevărat bazar în casele sale

din mahalaua Udricanilor.

Sărăcimea oraşului se linişti, însă, aflând din proclamaţiile lui Tudor şi din cuvântul oamenilor săi, *că s-a ridicat împotriva balaurilor* ce *sug sângele norodului, fie ele feţe boiereşti, politiceşti ori bisericeşti; împotriva abuzurilor siăpânirii şi a dregătorilor de orice treaptă, a birurilor tâlhăreşti, podvezilor şi angaralelor fără seamăn în hotarele vreunei alte ţări de pe planeta noastră.* Au dezlegat atunci mahalagiii boccelele, apucând ciomegele, topoarele şi cuţitele. Începură să taie şleaurile cailor înhămaţi la rădvanele, butcile şi căruţele fugarilor, iar pe morari, brutari şi casapi îi siliră să nu lase norodul de izbelişte.

Parte din boierii ce nu putură să fugă, *se dezlănţuiră în petreceri nebune, cu beţii, tarafuri, dezmierdări de muieret deşuchiat şi meşteşugite jocuri de cărţi, unde-şi pierdeau la stos şi la faraon moşiile ajunse nesigure.* Când postelnicul Negri, caimacamul lui Calimachi, coborî din caretă, nici nu-l lăsară să răsufle, dând buzna în curtea lui.

— Scapă-ne, arhon caimacame, că vine apostatul de Vladimirescu asupra Bucureştilor ca o iazmă şi n-o să mai rămână piatră peste piatră din casele noastre. O să ne prade, să ne taie ori să ne jupoaie de vii, ca să facă din

pielea noastră opinci pentru lotrii lui.

— Liniştiţi-vă, boieri dumneavoastră, că-l vom popri pe răzvrătit să nu calce cu opincarii lui podurile Bucureştilor. Îi promitem şi luna de pe cer. Trimitem arnăuţi şi potere de nădejde asupră-i. Îl amăgim în fel şi chip şi încercăm să cumpărăm căpeteniile pandurilor, că-i umblă ţărănoiului prin cap fumuri de domnie. Văd însă că vă roade frica numai de ameninţarea Vladimirescului. De tâlhărimea lui Ipsilanti aţi uitat? N-aţi auzit cu ce prăpăd s-a abătut asupra Moldovei? Acum dă buzna încoace.

— Ipsilanti e un evghenist, arhon Caimacame – vorbi vornicul Sculy. Nu-i un ţărănoi răzvrătit. N-o să se atingă de noi şi de averile noastre.

— Culcă-te pe urechea asta, vornice. Vladimirescu îşi mai ţine în frâu opincarii, cum glăsuiesc anaforalele. Ipsilanti – ba. Pleşcarii lui nu se uită de la cine ia şi pe cine spintecă.

— Ipsilanti vine şi pleacă, dar prostimea ţării rămâne. E aţâţată ca o haită de câini flămânzi şi, prinzând gustul apostasiilor franţozeşti, cere pământ, slobozenii, scădere de bir şi alte asemenea obrăznicii. Le-a intrat în sânge ciuma răzvrătirii, care e lipicioasă şi nu mai iese. Vai

nouă şi urmaşilor noştri ce tragodie ne-aşteaptă!

— Apocalipsul! rosti cu patos sfinţia sa Nicanor Criteanul, egumenul mânăstirii Radu Vodă. Apocalipsul prooroculuí cel mincinos ce vine beat de sânge, cu semeţie şi hulă de peste Olt, cu toiag de hier şi pară de foc. Că, iată, balaurul cu şapte capete şi zece coarne rupse peceţile din cartea blestemelor, împărtăşit din învăţătura lui Balaam, ca să pună sminteală în norod, să dărâme stâlpii Domnului-Dumnezeu şi-ai sfinţilor părinţi. Şi, precum s-a surpat templul lui Solomon, în vechime, de nu l-au mai putut înălţa iudeii nici până-n ziua de azi, aşa va surpa apostatul de Tudor stările noastre, aruncându-ne în chinurile lui Iov; iar cei proşti şi fără vreo seamă pe pământ o să-şi pună semn de stăpâni. Să ridicăm slavă Celui de sus, ca în ceasul cel de apoi, şi să ne rugăm lui să sloboadă oştile îngereşti asupra nelegiuitului, să-i dea să bea din vinul înfrângerii şi să-l prăbuşească pe proclet, precum a prăbuşit cetatea cea păcătoasă a Vavilonului.

— Mai bine să îndemnăm, cu ceva aur pe bimbaşa Sava, să sloboadă îngerii lui asupra blestematului. Dar cum vistieria-i goală, rugăm pe sfinţia-ta să dezlege un pic punga pe care milosârdia cerească a binecuvântat-o, aşa

cum o să scoată toţi egumenii, preasfinte, ca să nu ne scoată ochii hiara cea cu mii de capete, nu cu şapte, cum scrie la Apocalips; iar lui Savaot o să-i aprindem tămâie şi lumânări şi-o să-l înălţăm în slava-slăvilor, cu toată evlavia, îi curmă pofta de predică, cu vorbă uscată şi aspră, caimacamul.

A făgăduit sfinţia-sa cât i s-a cerut, înjurând în gând pe acest „voltairist sadea, care pune mai presus ajutorul lui Sava decât pe cel al lui Savaot", cum avea să se plângă unor feţe bisericeşti.

„Îi fu tare greu, arhon caimacame, vorbi în urma lui un tânăr păcătos, că, după câte spun bătrânii, la începutul-începutului, popii aveau trei mâini: cea cu care da li s-a uscat!"

*

La mânăstirea Căldăruşani, găsise adăpost un negustoraş cu anteriu vărgat, împreună cu jupâneasa lui, cam negricioasă la faţă, cu testemelul şi broboada petrecute peste obraz, cu biniş întunecat, din cel mai prost şiac călugăresc. Îi adusese o căruţă hodorogită, târâtă de două mârţoage, în dricul căreia zăcea o ladă veche de fier şi mai multe boccele. Deşi egumenul îl privise chiorâş,

rămase uimit când negustoraşul nu se tocmi asupra preţului piperat ce i se pretinse.

Lui Focas, care-şi răsese barba şi îmbrăcase anteriul vărgat, nu-i era teamă că va fi recunoscut de bucureşteni, dar, Teodorei, cu toată căneala de pe obraz, testemelul, broboada şi binişul de şiac, tare îi tremura inima, ştiind că de-i vedea cineva ochii verzi de pisică sălbatică, nu-i putea uita. Fugise nu numai de întâmplările ce se arătau cu primejdie, ci şi ispitită de averea bărbatului cu privire ştearsă şi buze băloase, trecut de vârsta tinereţii. Începuse să-i facă silă. Îndura însă totul, cu resemnare, ca orice fanariotă pusă pe căpătuială. Izolarea şi pustietatea din juru-i, o făcuseră nevricoasă. Abia se stăpânea faţă de Focas, păstrând însă în colţul buzelor acelaşi surâs ciudat, tulburător. Fu fericită când veni un harabagiu, tocmit să-i ducă la Râmnicu Sărat.

„Plecăm şi din târgul ăsta, Teodora, să ne închinăm c-un ceas mai devreme arhiului, stăpânul de azi al Vlahiei şi cel de mâine al Bizanţului. Vine cu oştile Eteriei, urmat de cele ruseşti. Puţinul pe care o să i-l dau pentru cauza libertăţii Greciei, o să-l iau înapoi înmiit, când Ipsilanti o să-şi pună pe cap coroana Paleologilor. Am cumpărat o

sanie cu armăsari albi şi aprigi, cum nici sultanul n-are. Aşa o să-i ieşim în cale.”

Femeia era bucuroasă. Avea să-l cunoască pe eroul care răscolea sufletul grecilor – „împăratul visurilor noastre”, cum îl numea uneori Focas. Îşi aruncă testemelul şi binişul, îmbrăcând haina de cacom dăruită de Nicolache Suţu, punându-şi peste pletele negre fesul alb, cu felurimi de pietre străvezii, de râdeau luminile în ele.

De după un dâmb, începu a se zări, tălăzuind în depărtare călărimea. Focas porunci vizitiului să oprească. Ţinea să admire, cu o clipă mai devreme, armata mântuirii, cum şerpuia în albul acelei ierni întârziate. Dintr-un desiş de arini cu scoarţa roşiatică, săriră cu pistoalele întinse trei arnăuţi, poruncindu-le să coboare. Vizitiul fu smuls de pe capră. Când unul din tâlhari puse mâna pe Teodora, Focas se aruncă asupra lui, rostogolindu-se într-o încleştare sălbatică, în zăpada afânată. În clipa de uluială stârnită de îndrăzneala „boierului”, Teodora izbi cu biciul peste ochi arnăutul care apucase dârlogii. Caii îl răsturnară şi porniră vijelios la vale, stârnind vârtejuri orbitoare de zăpadă din muşcătura copitelor. Femeii nu-i păsa de împuşcăturile ce

răsunau în urmă şi nici de soarta lui Focas. Scăpase. Era acum stăpână pe viaţa ei şi pe comoara din ladă. Îşi vâri fesul în sân ca să nu-l piardă, rămânând cu pletele negre fluturate de vânt, în goana nebună a cailor, loviţi fără cruţare cu biciul, încât se făcuseră mai albi ca albul stepei imense în care femeia căuta umbra unui reazim.

Câţiva călăreţi abia opriră sania. Nişte soldaţi frumoşi, cu chipuri de efebi, purtându-se delicat. Îi vorbiră într-o aleasă limbă grecească. I se părea că păşise dintr-un coşmar înfiorător într-o dulce lume de vis. Se dezmetici curând, bucurându-se când află că sunt mavrofori din avangarda arhiului. Le cerceta cu privirea curioasă uniformele negre, elegante, lucrate de cei mai buni croitori din Odesa şi Petersburg. Ochii de pisică stăruiră o clipă asupra capelelor de mort din metal argintat, îngropate în blana căciulilor. Ce aveau oare comun cu moartea aceşti băieţi frumoşi de-i arboraseră chipul hidos, când li se citea pe figurile surâzătoare atâta poftă de viaţă?

Apariţia unei asemenea uluitoare frumuseţi femeieşti, purtată de nişte armăsari albi în pustietatea albă a stepei, într-o sanie cu perne de purpură, avea ceva ireal. Erau tot

atât de uimiţi de eleganţa ei, de ochii tulburători, de zâmbetul ciudat şi de glasul melodios ce răspundea întrebărilor, aşa cum fusese şi ea uimită, zărindu-i în jurul săniei.

— Ieşisem înaintea arhiului cu o modestă ofrandă pentru cauza noastră, rosti ea cu modulaţiuni calde în glas. Am fost atacată de tâlhari, dar m-au scăpat aceşti telegari ai lui Apollo.

Arhiul fu fermecat din prima clipă. O conduse curtenitor în casa preotului din Răsuri, unde se oprise pentru odihnă, poruncind să se aducă bagajele divinei apariţii. Îi oferi un ceai cu rom, copleşit de-a binelea când această frumuseţe, demnă de a fi stăpâna lui, îi aşeză delicat pe masă fesul cu nestemate, valorând peste o sută de mii de piaştri.

— Rog pe alteţa voastră să-l primească pentru oastea mântuirii neamului nostru, cu regretul că nu pot da mai mult, în afară de sufletul şi sângele meu, dacă va fi nevoie!

Cu unica-i mână, uitând că are în faţă o femeie, Ipsilanti o cuprinse de talie gata să-i sărute obrajii. Oprindu-se în ultima clipă, se dete înapoi cu câţiva paşi

şi, ridicând paharul din care sorbise ceva mai nainte, rosti teatral: „Pentru Elada. Pentru strălucitul nostru Bizanţ!” Apoi, zâmbind, îşi completă închinarea: „Şi pentru frumoasele sale fiice!”

Se aşternură câteva clipe de linişte. Amândoi se simţeau oarecum stingheriţi, până ce el rupse tăcerea:

— Nu vrei să-mi spui cum te cheamă?

— Teodora!

— Teodora? Fascinant!… Şi poate predestinat! Nu ştiu dacă strălucita basilisă a Bizanţului al cărei nume îl porţi, a egalat frumuseţea domniei tale, dar ştiu că tronul ei ţi l-aş oferi din toată inima. Ducând-o de mână în pridvorul deschis, porunci adunarea mavroforilor.

— Iubiţii mei mavrofori! Această divină fiică a Eladei a înfruntat primejdii fără număr pentru a-şi pune zestrea la dispoziţia sacrei noastre oştiri. Aflaţi că numele ei este aidoma cu cel al marii basilise Teodora a Bizanţului. Slavă ei!

Din sute de piepturi entuziaste izbucni ca un singur glas: Slavă Teodorei!

Tineri înflăcăraţi, trăind puternic speranţa libertăţii patriei lor, gata să moară pentru reînvierea Eladei,

mavroforii priveau uluiţi la această neasemuită Venus cu plete brune. Când ridică braţul ca să răspundă ovaţiilor, părea o statuie a lui Fidias, animată printr-o suflare divină. Neverosimilul unei asemenea apariţii în pustietatea de gheaţă răscolită de vânturi, numele celebrei împărătese bizantine, alăturat frumuseţii tulburătoare a femeii ce venea ca o binecuvântare înaintea sacrificiului spre care se îndreptau, trezise în imaginaţia celor mai mulţi dintre tinerii ostaşi ai „Batalionului Sacru" convingerea unui semn al destinului. Dumnezeul creştin sau zeii păgâni ai Eladei le trimiteau în ajutor, nu pe Sfânta Fecioară şi nici pe Palas Atena, ci pe însăşi împărăteasa a cărei Capitală urmau s-o smulgă din întunericul aşternut de aproape patru secole musulmane.

Tăind aerul, sabia arhiului se plecă în semn de închinare. Nu! Nu fusese sabie, ci o baghetă magică. În omătul pătat de uniformele negre, sute de fiinţe, electrizate de gest, fascinate de frumuseţea femeii, trăind iluzia unui miracol, acoperiră cu strigătul lor şuierul crivăţului: „Trăiască Teodora!"

De dincolo de uluci, arnăuţi vulgari şi imbecilizaţi de alcool, alături de atâţia vântură-lume, dornici de aventură

şi pradă, priveau cu sufletele goale entuziasmul acestor băietani – unii zâmbind, alţii crucindu-se, ori înjurându-l pe Ipsilanti că nu le plăteşte soldele.

*

În Bucureşti panica sporea ceas de ceas, pe măsură ce zvonurile încingeau imaginaţia. Jafurile se înmulţeau; ucigaşii îşi făceau de cap. Nimeni nu mai era sigur nici de viaţă, nici de avere. Arnăuţii care trebuiau să pună un pic de rânduială în haosul ce se încuibase, chefuiau şi prădau.

Boieri din „Vremelnica ocârmuire” se adunară noaptea în casa lui Iordache Filipescu pentru sfat, care să scape ochilor şi urechilor lui Pini, Leventis şi altor fanarioţi.

— Să chibzuim ce facem ca să stârpim răul. Nu putem lăsa Bucureştii şi ţara baltă ca Brâncoveanu, Ghica şi Barbu Văcărescu, deschise vorba gazda.

— Au fugit ca nişte mămăligari de teama lui Ipsilanti – se aprinse bătrânul Bălăceanu.

— Aflaţi că şi consulul austriac a plecat; iar englezul îşi strânge calabalâcul.

— Consulii pleacă din socoteli politiceşti: să arate împărăţiilor că ocârmuirea noastră e nevolnică şi că-i anarhie; ca să intre oaste străină în ţară.

— De-ar pleca odată şi Pini, să mai răsuflăm!

— Boieri dumneavoastră, Vladimirescu s-a oprit cu pandurimea lui la Ciorogârla. Numai el ar putea să pună rânduială. Să-l rugăm să vină mai iute, să scape oraşul de tâlhari.

— O să-i mâniem pe turci şi-or da buzna.

— Şi dacă năpădeşte Ipsilanti cu armie străină în Bucureşti, nu mai tare s-or mânia? – başca răutăţile ce avem a le suferi de la tâlhărimea lui!

— Aşa-i! Dar de intră turcii, ţarul o să se supere şi trimite cazacii ca să-i gonească; şi pe cazaci cine-i mai scoate? Napolionul franţuzilor? sări Filipescu-Vulpe.

— Tot astfel s-a urmat în ţara asta, boier Filipescule: când unul, când altul. Cine se scoală mai de dimineaţă ăla te ia de păr. Să-i dăm Vladimirescului „Carte de adeverire" că ridicarea lui nu e rea şi vătămătoare, ci în folosul ţării; pentru stârpirea jefuitorilor, nu împotriva împărăţiei. O publicarisim şi liniştim duhurile, propuse Grigore Băleanu.

Au hotărât, într-un glas, trimiţând „Cartea" lui Tudor, care pornise cu oastea spre „Scaunul Oblăduirii norodului".

*

Vladimirescu intră în Bucureşti la 21 martie 1821, pe vechiul Pod al Calicilor, într-o zi însorită ce se vădea adevărat cap de primăvară. *Pe sub Dealul Mitropoliei şi pe uliţele din jur se adunase tot sufletul mahalalelor şi al marginilor ce ieşeau din pădure şi câmp. Lepădându-şi taclitul şi giubeaua, veniseră şi ciocoi în haine ponosite să vadă zavera şi să pipăie cu simţul lor dibaci gândurile marelui răzvrătit. Tudor purta sub braţ o pâine uriaşă, simbol al dorinţei de îmbelşugare pentru norod, călărind între popa din Cerneţi şi căpitanul Zoican. După steagul zugrăvit de un călugăr aflător în mânăstirea Antimului, fluturau cămăşile pandurilor şi fustanelele arnăuţilor. Veneau apoi gloatele de tălpaşi, târându-şi opincile, ducând pe umeri, care o flintă, care o coasă ori o furcă, precum şi nelipsita traistă cu merinde. Au toţi figura aspră, uscată, ca pământul acela colțuros din nordul Olteniei, unde piatra rânjeşte la fiecare pas. Vin dârji din sărăcia ţărânii, din harţa cu stăpânirea prădalnică, din încleştarea cu cetele osmanlâilor ce trec mereu Dunărea să-i taie şi să-i fure; din viaţa vrăjmaşă călcată-n picioare cu disperare. Curge din răzvrătiri ca un puhoi mohorât, urmând pe omul care a pus în firea lui toată*

asprimea acelor tărâmuri.

Tudor e întunecat la chip, ca adâncul pădurilor de pe Motru şi Jii, aproape morocănos ca apele Oltului în vremea ploilor, de parcă i-ar curge prin vine numai durere. Şi e în el o tăcere apăsătoare, încât îţi vine a crede că duce pe umeri nu numai suferinţa şi deznădejdea unui întreg popor, ci toată greutatea munţilor Gorjului şi-ai Mehedinţului. Numai când ridică brusc privirea deasupra mulţimii de unde se agită tulpane şi testemele, ori saltă căciuli, în gesturi cuminţi şi cuviincioase, i se citeşte în ochi o tărie de om ce nu se poate încovoia decât să izbească. Are în fiinţa lui ceva care supune şi-o încordare în care s-au ghemuit nădejdile şi disperarea obştii, mărturisind somnul unei chemări. N-aude pistoalele slobozite de panduri şi arnăuţi a sărbătoare şi, cu toate că mulţumeşte sobru bucureştenilor, cată doar în adâncurile lui, de unde pădurea aceea vie ce tălăzuieşte în urmă, aşteaptă îndemn şi chibzuială pentru mântuire. Ştiu toţi, că omul acesta, „a îmbrăcat cămaşa morţii" pentru ei, nu pentru fâşia de postav alb, cusută la Slatina de nevasta Vulturescului pe căciula de hârşie neagră, ca semn că inima norodului îl socoteşte firescul ei domn.

Din casa Joiţei Brâncoveanu, de sub Dealul Mitropoliei,

Tudor sloboade porunci pentru liniştirea oraşului, şi ca un adevărat voievod al năpăstuiţilor cere boierilor să *nu se poarte cu vicleşug împotriva obştescului folos, dacă n-au lăsat să se stingă în inimile lor sfânta dragoste cea de patrie.* Înţelept, recunoaşte de formă „Vremelniceasca ocârmuire", dar înlocuieşte ispravnicii şi o seamă de dregători din judeţe. Trimite porunci ca zapciii şi mumbaşirii să nu mai ridice bir decât 3 piaştri, în loc de 25, de fiecare lude şi să nu mai împlinească nicio leţcaie din datoriile vechi. Celor ce vin în rândurile „Adunării Norodului'" cu, sau fără arme, să nu li se pretindă nimic. Vite, râmători şi lucruri din casă ori din ogradă n-au slobozenie să ia. Pentru a împiedica jefuirea locuitorilor Capitalei, întări străjile de panduri şi târgoveţi, poruncind ca tâlharii să fie pedepsiţi, fără o altă judecată decât aceea a funiei. Spânzură apoi câţiva necinstiţi împlinitori de biruri, punând rânduială cum de mult nu mai cunoscuse biata ţară.

Tudor ceru Vremelniceştii ocârmuiri să trimită în calea lui Ipsilanti trei boieri de seamă împreună cu vlădica Ilarion. Erau purtătorii dorinţei lui, să nu intre arhiul în Bucureşti, „ca să nu se tulbure mai rău apele". A scrâşnit

din dinţi Ipsilanti, dar a dat ascultare, oprindu-se la casa cea veche a Ghiculeştilor de pe malul Teiului, unde avu drept grijă de căpetenie, s-o aşeze pe Teodora cât mai domneşte, sus, într-o odaie cu pridvor deschis spre balta năpădită de stuf. Jos, în sufrageria cu lambriuri de lemn afumat, cu masă şi jilţuri grele de stejar, îşi făcu cancelarie şi sală de primire, iar de formă, într-o încăpere alăturată, iatacul, fiindcă, de cum se înnopta, urca la Teodora, ajunsă acum nu numai simbol al biruinţei, ci şi stăpâna inimii şi gândurilor lui, apărută ca o dulce nălucire de vis.

Deşi zavergiii îşi aveau tabăra în noroiosul sat al Colentinei, se abătură asupra oraşului ca roiurile de ţânţari. Greu izbuteau gărzile lui Tudor să-i mai împiedice de la pradă şi silnicii şi puţin le păsa de tovarăşii lor întru ticăloşie, care se legănau în spânzurători ori zăceau în praful uliţelor, răpuşi de disperarea bucureştenilor. Îngroziţi, oamenii se strecurau, noapte de noapte, dincolo de crucile puse pe hotarul oraşului, împânzind viile ce dau înconjur Bucureştilor, ca să-şi îndrepte paşii spre zidurile mânăstirilor tixite, unde nimeni nu-i mai primea, rămânându-le nădejdea în pădurile abia înmugurite.

Lăsând câteva străji în târg, Vladimirescu îşi trase oştirea la Cotroceni, începând să întărească mânăstirea cu şanţuri şi băşti, ca să se apere dacă turcii or să treacă Dunărea, deşi trimisese răvaşe şi daruri paşalelor şi-un „arz” către sultan, căutând să înlăture orice ciocnire cu ei, pentru a nu atrage cine-ştie ce nenorociri pe capul ţării, mai ales că semeţiri copilăreşti ale unor eterişti le chemau, iar împărăţiile vecine pândeau prilejul de-a se alege c-un folos pe seama românilor.

Trăind cu speranţa în schimbarea la faţă a politicii ţarului, Ipsilanti hotărî să se înstăpânească pe pământul ţării. Se socotea îndreptăţit să-i ocupe tronul pe care tatăl lui stătuse în trei rânduri. Era aici locul ideal pentru planurile hrănite mai mult de ambiţiile lui, decât de ţelurile Eteriei, iar un valah obscur i se aşeza în cale – un mojic mărginit şi neruşinat, care n-avea alt merit decât că intrase pe sub pielea generalului Isaiev în timpul ultimului război cu turcii, aşa cum îl defăimaseră Constantin Duca, Farmache şi Sava.

— Căpitane Iordache, acest Vladimirescu şi-a luat nasul la purtare. A început să-mi spânzure ostaşii. Să mi-l înfăţişezi, fără zăbavă.

— Să-l înfăţişez! E greu, Ipsilotate! Să-l poftesc poate, în numele măriei tale. Bine nu e să dăm uitării că are oştire mai tare decât a noastră, că-i în ţara lui şi că un întreg norod îl urmează. Totuşi încerc.

A încercat în două rânduri, dar slugerul i-a răspuns că-l ţin zălog nevoile „Adunării Norodului”. Când a venit şi-a treia oară, s-a răstit la arnăut, lovind cu pumnul în masă:

— Spune-mi, căpitane Iordache, ce vrea Ipsilanti? Cu ce drept se face stăpân pe ţară? S-a ridicat pentru cotropirea şi jefuirea ei ori pentru libertatea patriei sale? Să-şi potolească zavergiii, ca să nu-i potolesc eu cum merită.

— Eu toate astea nu i le pot spune, slugere Tudor. E înfumurat şi iute la mânie. Spune-i-le singur. Calcă-ţi pe inimă şi vino, că-i spre binele tuturor să limpezim apele. Mâine la prânz te aşteaptă la Colentina.

— Până la Colentina-i cale lungă şi vreme de pierdut n-am; că nu mă ţin de petreceri cu muieri şi lăutari. Să ne vedem la jumătatea drumului, la chioşcul lui Mavrogheni, c-un ceas înaintea nămiezii, dacă-i este pe voie.

Şi-i fu arhiului pe voie, fiindcă n-avea încotro. Îi fu pe voie, dar porunci căpitanilor să împânzească locul cu oameni din gloată, că poate îl vor prinde-n capcană pe

afurisitul de valah.

Maidanul din Capul Podului Mogoşoaiei era acum un baltac noroios, adunat din mustul zăpezilor de peste iarnă şi din ploile primăverii. Caleaşca lui Ipsilanti intră în mocirla vâscoasă până peste butucul roţilor. Fu scos pe braţe de mavroforii înşiraţi pe malurile zvântate. Împrejurimile fuseseră ocupate noaptea de panduri, iar pe aleea cu tufe de liliac ce ducea spre Chioşcul lui Mavrogheni, era aliniată garda lui Tudor. Arhiul strâmbă nemulţumit din nas, mângâindu-şi ţăcălia împărţită în două smocuri, gest care avea darul să-l liniştească.

Slugerul venea în aceeaşi caretă cu episcopul Ilarion, fiind martor al păţaniei arhiului.

— S-a nămolit Ipsilanti, Tudore.

— S-a nămolit încă de când a trecut Prutul. Acu vrea să ne nămolească şi pe noi până peste cap.

Chiriac Popescu dădu onorurile militare arhiului îmbrăcat în uniformă de general rus, cu însemnele de aghiotant al ţarului şi c-o ploaie de decoraţii. Răspunse c-un deget dus la căciulă, privind cu coada ochiului, nu fără să admire mânuirea fără cusur a armelor şi ţinuta ostăşească a valahilor.

Chioşcul, cu laturile deschise în partea de jos, unde, vara, îşi sorbea odinioară Mavrogheni cafeaua, avea în catul de sus un adevărat salon cu laviţe de catifea roşie jur-împrejur şi câteva măsuţe joase. Aici îi primi Ipsilanti, pe Tudor şi pe vlădica Ilarion, silindu-se să nu-şi arate duşmănia, mai ales că, în acea dimineaţă, Duca şi Sava îi şoptiseră nişte vorbe viclene, că, de la o vreme, slugerul umblă să-l dea pe mâna turcilor. Erau de faţă Lassanis, fost patron de bordel la Buda, Orfano, tejghetarul unui negustor grec din Odesa, secretarii şi duhurile rele ale arhiului, căpitanii Duca, Iordache şi Caravia, negustorul Scufo, precum şi fraţii lui Ipsilanti, Nicolae şi Gheorghe.

Tudor salută milităreşte, iar după ce Ipsilanti îi răspunse la fel rupse tăcerea stânjenitoare, ce nu părea uşor de spulberat.

— Ai ţinut să-mi vorbeşti, beizadea. Rugămintea mea este s-o facem între patru ochi.

Deşi rostirea îi fusese cuviincioasă, totuşi, felul hotărât în care-i vorbise, nu-i plăcu lui Ipsilanti. „Prea multă obrăznicie pentru un mojic”, se aprinse în sine, dar înghiţi în sec, împlinindu-i dorinţa, mai ales că, Vlădica Ilarion se şi îndreptase spre uşă.

— Arhon slugere! Avem în faţă acelaşi duşman. Trebuie să ne chivernisim ca să-l înfruntăm.

— Înainte de a da un răspuns, am a mă plânge *că o mare parte din armata eteristă se poartă ca pe pământ duşman. A smuls ţăranilor toată hrana lăsându-i muritori de foame. Pricinuieşte tot felul de cruzimi şi silnicii încât sate şi târguri întregi s-au spart, înspăimântate, neamurile s-au împrăştiat şi ţara s-a hrenţuit.* În Bucureşti s-au aprins cazanele iadului. Pentru numele lui Dumnezeu, beizadea, opreşte neomenia oamenilor domniei-tale!

— Pe lângă fiecare oaste se lipesc şi obraze ticăloase. O să poruncesc pedepse aspre pentru toţi vinovaţii.

— Până atunci, e mai cu chibzuială ca zahareaua să fie adunată din judeţe de zapciii Vremelniceştii ocârmuiri. Cât priveşte duşmanul, noi valahii avem de biruit doi, iar nu unul singur, şi cu doi deodată nu ne putem bate!

— Care-s?

— Cel dintâi e vrăjmaşul care a tot mâncat ţara până a adus-o în deznădăjduirea cea mai de pe urmă, de-au ajuns bieţii români mai goi decât morţii cei din morminte. Lui ne-am ridicat să-i sfărâmăm capul, socotind că ne stă în putere. Împotriva turcului cum o să pornim *„câine surd la*

vânătoare?”

N-a spus: „cum ai pornit domnia-ta!”, dar Ipsilanti şi-a muşcat buza.

— Şi dacă ordiile trec Dunărea?

— De ce să aşteptăm să treacă turcii şi nu armata Eteriei, aşa cum ai făgăduit prin proclamaţii? Îţi dăm barcaze şi săici.

— Aştept întăriri din Rusia.

— Beizadea! Dacă aşteptţi până ce turcii se vor aduna cu toată puterea lor pe Dunăre, n-o să mai poţi trece dincolo; iar cu ajutorul muscalilor nu te mai amăgi singur. Ştii bine că ţarul e potrivnic.

— Ţarul e la Laybach şi numai de formă s-a arătat vrăjmaş. Capodistria a dat în taină slobozenie voluntarilor să treacă Prutul.

— Capodistria? Citeşte, rogu-te, beizadea, foaia pe care am primit-o de la Viena.

„Împărăţiile sunt mânioase – scria *Telegraful Elin,* sub semnătura lui Capodistria – din cauza vinovatei revoltarisiri a grecilor, pusă la cale de un ins aventuros ca Alexandru Ipsilanti, care înşală bunacredinţă a unor oameni cinstiţi, folosindu-se de numele majestăţii sale

imperiale, ţarul tuturor Rusiilor, pentru treburile lui vinovate. Luminăţia-sa l-a alungat din rândurile armatei imperiale şi din cinstea de aghiotant. Îl înfierează cu toată tăria strălucirii sale şi-i cere arestarea, ca oricărui netrebnic rebelist, oriunde s-ar găsi".

Ipsilanti se făcu ca un rac fiert.

— Nu-i de glumă, beizadea. Cine mai cutează a trimite volintiri fără să-şi frângă gâtul?…

Tudor zări în clipa aceea pe pieptul arhiului, sub ordinul „Sfântul Vladimir", medalionul „Ultimei Vasilise a Bizanţului", a cărui poveste o cunoştea din fir-a-păr de la Zoican.

„Câţi bani o fi stors von Gentz pentru această calpă giuvaerică? Doamne, pe ce mâini a intrat sfânta slobozenie a Greciei!" gândi compătimitor slugerul.

…Aş fi bucuros, continuă el, să pot lupta împotriva păgânilor, dar te-ai ridicat înainte de vreme. Muscalii n-or să vină, iar de mai rămâi, au să năvălească turcii să te gonească şi ne faci nouă pieire.

— De asta eşti în vorbă cu paşalele de pe Dunăre ca să mă vinzi?

— N-am pus la cale nicio mişelie – răspunse tăios

slugerul. Bătăliile nu se câștigă numai cu sabia. Îmi trebuie timp să mă întăresc, ca să mă pot împotrivi păgânilor de vor călca pământul ţării. Cum o pot face decât amăgindu-i cu vorbe şi daruri? Nimeni nu-mi dă dreptul să joc în bobi soarta norodului român.

Ipsilanti privi c-un amestec de pizmă şi duşmănie pe omul din faţa lui, îmbrăcat în dulamă neagră-verzuie, sub care se zăreau nădragii strâmţi de aba găitănată, vârâţi în cizme căzăceşti. Rămase mut când Tudor îşi puse liniştit căciula şi fără nicio vorbă, îl salută milităreşte, ca la venire, părăsind încăperea.

*

În iatacul unde se răsfăţa, adulată de sclavele stăpânei fugită în mare grabă la Braşov, ajustându-şi şi schimbându-şi rochiile şi mantourile din lăzile Ghiculesei, Teodora trăia aievea un vis, convinsă că Ipsilanti o va încorona într-o zi pe malurile Bosforului. Îi era silă când îi simţea mirosul tot mai nesuferit al băuturii. Îşi dădea seama că el căuta alinarea unor dureri nemărturisite, citindu-i zbuciumul pe faţă ori desluşindu-l în purtarea tot mai nevricoasă faţă de intimii lui. Se obişnuise cu declaraţiile lui de dragoste, făcute cu aceeaşi emfază, pusă

în glas chiar atunci când cerea un pahar cu apă. Îi ierta însă toate aceste slăbiciuni, aşteptând de la el bucurii nesperate de nicio femeie ridicată din plebe. Până la marea fericire, încerca o mulţumire de curtezană, ori de câte ori simţea abătându-se asupra-i sutele de priviri aprinse ale tinerilor şi frumoşilor mavrofori, aşa cum se abat razele soarelui de iulie asupra pământului. Aflase, în cele din urmă, că arhiul se zbate în mari necazuri băneşti şi îi dărui câteva din giuvaericalele primite de la beizadea Nicolache. Era desigur un sacrificiu mărunt faţă de străulcirea coroanei Paleologilor. Milioanele lui Focas – rămas în mâinile tâlharilor şi ucis cu siguranţă – nu se gândea decât să le păstreze pentru sufletul ei, aşa cum le văzuse rânduite în pungi de piele, sub capacul lăzii mâncată de rugină.

CAPITOLUL IX

SCÂRBOASELE URZELI

Fiind împărăţia otomană şubrezită de războaie şi răzvrătiri, iar vistieria secătuită de sumedenia cheltuielilor, sultanul Mahmud al II-lea chemase pe marele vizir, poruncindu-i să sporească taxele vămilor, fără a face nimănui vreun hatâr.

— Prea slăvite stăpâne, îndrăznise înaltul dregător, o să ne înmulţim duşmanii.

— Duşmani sunt toţi cei cărora nu le dai şi sufletul din tine, Halet.

— Strălucirea-ta, îndatoririle noastre politice…

— Îndatoriri politice? Eşti un naiv, Halet! Politica e ca o corabie căreia trebuie să-i întorci pânzele după cum bate vântul. Altfel, curând te cheamă Allah să treci puntea peste cele şapte iaduri.

A doua zi, tarifele vamale săltaseră cu 60%, iar raportul lui sir Strangford, ambasadorul Marii Britanii la Constantinopol, pornise în mare grabă spre Londra, ca să stârnească nemulţumirea onorabilului lord Castlereagh, cavaler al Ordinului Jartierei şi ministrul Afacerilor

străine.

— Căpitane Gordon – îi vorbi mai-marele Foreign Office-ului, celui mai destoinic dintre subalternii săi – ai să pleci la Constantinopol într-o misiune grea. Interesele Marii Britanii sunt primejduite de ingratitudinea sultanului. A uitat că datorită nouă împărăţia otomană îşi mai ţine zilele. Ne-a anulat privilegiile comerciale; cumpără arme de la nemţi, îşi modernizează armata şi, curând, sub influenţe străine, o să ne ameninţe drumul spre Indii. Îi trebuie o lecţie. Ai să primeşti bani şi instrucţiuni. Peste trei zile, corveta „Birmingham" ridică ancora. Drum bun şi succes! încheie ministrul, întinzându-i o mână osoasă, plină de pistrui.

— Sunt onorat, sir!

*

Caleaşca ambasadei engleze cobora pe caldarâmul unei uliţe povârnite din Pera – cartierul ambasadelor constantinopolitane – hurducând cumplit pe Gordon şi pe ajutorul său Bargrave, când, un tânăr voinic, cu părul negru, vâlvoi, şi cu spaima-n priviri, sări pe scara trăsurii, prăbuşindu-se la picioarele celor doi străini. Instinctiv, Gordon scoase pistolul.

— Iertaţi-mă, vorbi, gâfâind, nepoftitul musafir, nu-s tâlhar.

— Atunci, cine eşti? Şi ce pofteşti?

— Sunt Constantin Duca. Trăsura dumneavoastră mi-era ultima scăpare. Vor să mă ucidă nişte galeongii. I-am prins cu zaruri măsluite şi mi-am luat banii înapoi.

— Şi în afară de zaruri, cu ce te îndeletniceşti?

— Abia am isprăvit Şcoala de dragomani a Patriarhiei. Plec acasă, la Ianina, să-mi caut o slujbă.

— Şcoala de dragomani, spui? Ce limbi cunoşti?

— Toate limbile din Balcani şi, în plus, franceza şi rusa.

Gordon şi Bargrave se priviră, străbătuţi de acelaşi gând.

— Şi noi mergem tot la Ianina. Ţi-am putea da o slujbă, dacă eşti destoinic şi loaial.

— Sluga dumneavoastră, răspunse Duca, încercând, după obiceiul turcesc, să sărute poala caftanului, dar, cum Gordon purta jachetă, buzele i se lipiră de tivul ei şnuruit cu mătase.

Aşa avea să înceapă aventuroasa carieră a lui Constantin Duca: secretar al lui Gordon; contrabandist de arme, tutun, mirodenii şi bumbac pe corabia englezului,

căpitan în armata lui Ali Tebelen, paşa din Ianina, când Gordon ajunse şeful de stat-major şi organizatorul ei; conducător iscusit al bandelor rebelului paşă – când acesta se ridică împotriva sultanului. Gata oricând, la orice, pentru mărire şi bani. Îndrăzneţ şi dibaci, după o bună chiverniseală, Duca trecu Dunărea în Ţara Românească, unde pătrunde în sânul Eteriei. Plecând în Rusia, fu primit cu rangul de căpitan în armata pe care Alexandru Ipsilanti o încropea acolo.

Duca rămânea însă, necontenit, în slujba ascunsă a lui Gordon şi Bargrave.

*

Cu oastea înzdrăvenită şi îndrumată de Gordon, Ali-paşa din Ianina puse stăpânire pe Albania. Îşi proclamă independența faţă de sultan şi risipi ordiile trimise să-l pedepsească, ameninţând Constantinopolul. Grecii din arhipelag abia mai puteau fi ţinuţi în frâu. Ridicându-se tot mai stăruitor împotriva stăpânirii turceşti, împărăţia sta să se prăbuşească.

— Preaslăvite stăpâne, vorbi marele vizir, când fu chemat de padişah, ne clătinăm ca de cutremur. Englezii se răzbună. E mâna lor şi-n Albania şi-n Arhipel.

— Ştiu, Halet. A sosit vremea să întoarcem pânzele corăbiei. Trebuie să-i domolim pe supuşii majestăţii sale din ceţurile de la miazănoapte, dar nu fără dureri pentru noi. Le-am făgăduit iarăşi hatâruri, însă îmi pomenesc mereu de tine, socotindu-te vinovat. Acu o să-ţi dai seama, Halet, că politica nu-i decât o cadână râioasă. Sunt nevoit să te trimit guvernator în Rodos. Se cheamă că te-am surghiunit. Galib o să-ţi ia locul până ce s-o schimba iar vântul. Pentru credinţa ta ai să primeşti şi acolo tot simbria de mare vizir.

După o scurtă tocmeală cu reiss-efendi, sir Strangford smulse de la sultan tot ce-i poftise inima, oferindu-i în schimb un pic de linişte.

Ca printr-o vrajă neagră, corăbiile englezeşti, purtătoare de arme şi muniţii pentru Ali-paşa din Ianina, începură… să piară în nemaipomenite furtuni, iar Gordon… se îmbolnăvi subit, plecând să se caute la Constantinopol.

Doar pe greci nu-i putea domoli nimeni.

— Căpitane Gordon – îi spuse lordul Castlereag, adevărata luptă abia începe. Interesele noastre cer acum să apărăm şi cu dinţii imperiul otoman. Ştiindu-l slăbit, ruşii nădăjduiesc să joace curând căzăceasca prin

haremurile din Stambul! Un prinţ grec, Ipsilanti, aghiotant al ţarului, a pătruns cu oaste de mercenari în Valahia, o ţară supusă sultanului, la frontiera cu Rusia. Valahii s-au revoltat şi alte popoare din Balcani o să-i urmeze. Ţarul n-o să piardă prilejul să se năpustească asupra imperiului otoman. Acest prilej trebuie înlăturat. Guvernul majestării sale are mare încredere în experienţa, înţelepciunea şi abilitatea dumneatale.

Sir Gordon luă drumul Bucureştilor să-l întâlnească pe Constantin Duca. Pe Bargrave îl pironi la Sibiu ca, împreună cu unii boieri valahi refugiaţi acolo, şi cu consulul austriac Fleischhakl, să poată unelti împotriva răscoalei din Ţara Românească.

*

După despărţirea de Tudor, lui Ipsilanti parcă i se înecaseră corăbiile. Trecuse printre mavrofori întunecat şi absent. Abia în caleaşcă se învioră un pic, la gândul că pe malurile Teiului îl aşteaptă dulcea mângăiere a femeii, răsfăţată ca o nevastă în luna de miere… „Ce balsam mi-ai trimes, cerule, peste durerea care mă supune!”

În poarta boltită a casei Ghiculeştilor, îl întâmpină însă nerăbdător căpitanul Constantin Duca.

— Ipsilotate! Am dovada trădării lui Tudor. „Luminăţia-ta – scria Vladimirescu lui Derviş-paşa din Vidin – rogu-te să încredinţezi înalta Poartă că nu m-am ridicat împotriva împărăţiei, ci a domnilor veniţi din Fanar, care, uniţi cu boierii greci şi români, cu egumenii şi cu ciocoii, sug toată vlaga bieţilor ţărani şi a celor ce au fost rânduiţi birnici de stăpânire. Nu cu arme am pornit asupra Bucureştilor, ci cu jălbi şi jeluire pentru uşurarea dajdiilor, podvezilor, clăcii şi tuturor mâncăturilor. Ca nişte prea supuse şi prea credincioase raiale, rogu-te să înlesneşti pe lângă preaslăvitul nostru padişah ca să ne trimită un înalt dregător turc spre cercetarea suferinţelor norodului valah şi a pustiirii ce s-a făcut ţării de către balaurii câţi din sudoarea norodului hălăduiesc ca nişte bei, încât, curând, amărâţii lăcuitori or să moară de foame, iar Valahia n-o să-şi mai poată împlini îndatoririle ei către înaltul Devlet, nici cu haraci, nici cu zaherea”.

— Am mai adus – vorbi Duca – un pandur. Sub jurământ a mărturisit că în două rânduri a trecut Dunărea ca paznic al trimişilor lui Tudor la paşalele din Nicopole şi Vidin, înţelegând din vorba lor că slugerul făgăduieşte risipirea oastei eteriste şi capul măriei tale. Câtă vreme

acest blestemat nu va fi scurtat c-o palmă, linişte n-o să avem.

— Am aflat şi de la Sava de nişte viclene urzeli ale Vladimirescului, dar nu le-am dat crezare. Răsplăteşte-l pe pandur şi trimite-l înapoi la Cotroceni.

„Pandurul” Niţă Odobac primi banii pentru mărturia lui mincinoasă, rămânând printre ostaşii lui Duca, fiindcă-l zărise la Cotroceni pe Ilie Uţubarză.

Văzându-și iubitul abătut, Teodora căută să-i risipească negurile din suflet. Sărutându-l pe amândoi obrajii îi spuse cu prefăcută duioşie:

— Psihi-mù, ştiu că banii strânşi de negustorii greci din Rusia n-au sosit încă, iar arnăuţii murmură. Primeşte rogu-te, încă cincizeci de mii de piaştri pentru lefurile lor, fiind ultima rămăşiţă din clironomia părinţilor mei.

Tulburat, Ipsilanti îi răspunse cu tremur în glas:

— Zoi-mù[2]. Ai sacrificat tot ce-ai avut pentru cauza noastră. Ce recunoştinţă poate fi pe măsura nobilei tale dăruiri! Lasă-mă să anin de gâtul tău gingaş acest medalion pe care l-a purtat ultima vasilisă a Bizanţului.

*

2-Viața mea.

— Măria-ta, îi vorbi Iordache, din prag, au venit negustorii chemaţi.

— Să intre, căpitane!

În vreme ce femeia ieşi din odaie în foşnetul rochiei de atlaz trandafiriu, răspândind un uşor iz de ambră, pe uşa din faţă pătrunseră negustorii eterişti. De la ei arhiul izbuti să mai smulgă câteva pungi.

— Vă mulţumesc, iubiţi simpatrioţi. Vom merge înainte spre ţelul nostru. Nu vă pot ascunde însă că ne pândesc mari primejdii până ce-mi vor sosi ajutoarele.

— De unde, măria-ta? cuteză unul dintre musafiri.

— Cum de unde?… Din Rusia.

— Ipsilotate! Prin negustorii noştri avem ştiri că generalii Ruscalov şi Wittgenstein nu mai vin ca „volintiri”. Au fost trimişi cu armatele lor în fundul Rusiei.

— Numai până la Chişinău, de unde pot sosi oricând. S-au tras de pe Prut, ca să nu-l tulbure pe Metternich şi Sfânta Alianţă.

— Am mai aflat că tarul e împotrivitor.

— De ochii lumii, negustorule. E la mijloc dibăcia lui Capodistria. Lăsaţi-mă să cântăresc eu împrejurările

politice și ostăşeşti. Ceea ce trebuie să ştiţi e că nu dau înapoi, dar că mi-e greu să plec la luptă c-o armată flămândă. Aşteptam mai mult de la patriotismul vostru.

— Ştim, măria-ta, dar n-am putut aduna decât aceşti bani, fiindcă negustorii s-au risipit.

— De teama lui Tudor, izbucni duşmănos glasul lui Duca.

— Nu zic ba, răspunse Evanghelidis, bancher din Hanul-Zlătarilor; mulţi au pribegit însă după sosirea oştirii noastre. Tudor s-a tras la Cotroceni, dar o seamă de nesăbuiţi de sub steagul măriei-tale se ţin de beţie, jafuri şi samavolnicii. Ieri noapte abia am scăpat cu viaţă din mâna unor asemenea ticăloşi. Au ajuns să fie spânzuraţi pe la râspântii de paznicii orânduiţi de Vladimirescu.

— Să-ţi fie ruşine, strigă acelaşi Duca. Ponegreşti o armată sacră.

— Mi-am dat jumătate din avere Eteriei, vorbi răspicat Demetriadis, toptangiu din Hanul lui Şerban Vodă şi mă copleşeşte amărăciunea adevărului, însă Kir Evanghelidis are dreptate. Şi eu am fost jefuit.

— De tâlharii lui Tudor!

— De când vorbesc valahii ca-n Epir şi Peoloponez,

căpitane? E trist, măria-ta. Trăim un ceas greu. Ţarul petrece prin străinătăţi şi s-a învoit cu alţi împăraţi să-i lase pe turci ca să intre în Moldova şi Ţara Românească. Nu-i păcat de Dumnezeu ca oastea Eteriei să cadă pradă puterii otomane? Nu-i păcat şi de noi grecii care am trăit aici fără supărarea nimănui? Iacă, beizadea, gazetele ruseşti cer să risipeşti oastea şi să treci munţii. Austria îţi dă adăpost. O să vină alt ceas, potrivit voii noastre.

— Te-ai făcut arhistrateg, Demetriadis, ori ţi-e teamă că o să-ţi ardă păgânii dugheana? strigă Duca neobrăzatului negustor, smulgând hangerul din brâu.

— Vâră hangerul la loc, căpitane. Să nu ne aprindem când simţim că ne fuge pământul de sub picioare, interveni Evanghelidis.

— Vedeţi-vă de matrapazlâcurile voastre negustoreşti! Măria-sa ştie ce face şi nu de sfaturi are nevoie. Mai bine dezlegaţi-vă pungile pentru hrana oştirii.

Ipsilanti înlemnise. Nu-i venea să creadă că nişte tarabagii îl înfruntă, spunându-i adevărul. Îl linişti pe Duca şi, fiindcă mai avea nevoie de banii negustorilor eterişti, le vorbi blajin:

— Mergeţi liniştiţi la negustoriile voastre. Ce trebuie

făcut, am să fac, iar gazetelor nu le daţi crezare că nu sunt scrise de evanghelişti.

Rămas singur, Ipsilanti începu să fiarbă iarăşi în acea nelinişte, care-l stăpânea de când aflase că ţarul nu-i lăsa nicio speranţă. Se mai revărsa apoi asupră-i, copleşindu-l, hăituiala grijilor unei oştiri flămânde, gâlcevitoare şi greu de ţinut în frâu. Mai ales cea a arnăuţilor. N-avea cu ce să le plătească soldele. Din nefericire, erau singurii soldaţi adevăraţi… Entuziasmul mavroforilor nu putea înlocui totala lor lipsă de experienţă în ale războiului. Ajutor nu-i venea de nicăieri şi căpetenia pandurilor îi cerea stăruitor să treacă Dunărea. Ca să nu se coboare în propriii săi ochi. Ipsilanti înăbuşea, iritat, umbra unei amăgiri care-i unsese cândva sufletul, iar, azi, în pragul prăbuşirii ce se contura, îl rodea ca un vierme, vădindu-i uşurinţa: Spectrul coroanei Paleologilor. Se simţi dintr-odată mic şi umilit. Bău pe nerăsuflate vinul din carafa adusă pentru cinstirea negustorilor, sperând să-şi mai răcorească un pic gândurile. Se scutură, trezit parcă dintr-un vis urât, auzind bătăi în uşă. Intră Iordache, cu figura îngrijorată:

— Măria-ta, Mitropolitul Nicopolului, în armia căruia ne pusesem atâta nădejde, a fost spânzurat de păgâni. La

Constantinopol e prăpăd. Turcii ne vânează fără milă simpatrioţii. Ard mahalalele greceşti, iar patriarhul a fost scos în ziua de Paşti din altar şi spânzurat în sfintele odăjdii, vorbi pe nerăsuflate Iordache. Toată semiluna s-a înverşunat împotriva noastră. Sultanul a ridicat steagul verde al profetului în semn de război sfânt pentru păgânime. Curând, ordiile or să treacă Dunărea.

— N-or să treacă, Iordache, Valahia e sub ocrotirea ţarului prin tratate încheiate cu Poarta. O năvală a turcilor înseamnă război cu Rusia, de care sultanul tremură.

— S-au înţeles marile puteri să-i lase, de teamă că răzmeriţele s-ar întinde. Negustorii aveau dreptate. Nu numai că am citit şi eu gazelele străine, dar, ca ostaş, îmi dau seama că aşa se va întâmpla. S-a adunat puzderie de osmanlâi dincolo de Dunăre. Se văd corturile taberelor şi se aude bocănitul meşterilor încheietori de barcaze.

— Vezi lucrurile în mic, Iordache, bravă Ipsilanti, întorcând capul să nu i se citească pe chip îngrijorarea.

*

În casa lui Iacovache Rizos, boier divanit şi eterist de frunte, intrase de peste un ceas căpitanul Gordon, aflat în

Bucureşti de două zile. Îl aşteptau pe Udrizki, îngrijoraţi că nu mai vine. Ploaia rece care începuse să cadă după un început promiţător de primăvară, nu justifica întârzierea acestuia.

— Să nu i se fi întâmplat ceva, domnule Rizos.

— Uliţele sunt în stare atât de proastă că s-ar putea să fi rămas cu careta-n drum.

Udrizki intră stânjenit, ud-leoarcă, desculţ şi fără pălărie, ca un vagabond.

— M-au prădat nemernicii. Au tăiat şleaurile şi mi-au luat caii. Ceea ce e mai grav e că m-au jefuit şi de banii pe care-i aduceam, după înţelegerea ce am avut: iar Austria mai bine omoară o mie de soldaţi decât să piardă o mie de forini.

— Dacă totul o să meargă bine, n-o să ai a te plânge, domnule Udrizki, spuse Gordon.

Englezul încercă să se folosească de Rizos împotriva lui Tudor iar de Udrizki, atât împotriva acestuia, cât şi în cea a lui Ipsilanti. Mergând, când într-o tabără, când în alta, perfidul funcţionar austriac trebuia, sub masca dorinţei de împăcare, să le strecoare veninul neîncrederii şi să-i încaiere, ceea ce ar scuti pe sultan de cheltuiala unei

intervenţii masive şi de riscurile unui eventual război cu ruşii.

— Domnilor, spuse Rizos, arhiul a primit o scrisoare înflăcărată de la lordul Byron. Anglia e alături de noi, împotriva barbariei otomane. Şi Anglia nu e obişnuită să piardă.

Gordon se înclină curtenitor, dar zâmbetul lui imperceptibil mărturisea că subscrie numai la afirmaţia că ţara sa nu e obişnuită să piardă.

Planul făţiş al lui Gordon era îndreptat împotriva răscoalei românilor, ceea ce îl încântă pe Rizos, mai ales când îl auzi spunând lui Udrizki:

— Am cerut Austriei să acorde cuviincioasă găzduire prinţului Ipsilanti, în caz de nevoie. Trimisul meu la Sibiu a obţinut asentimentul guvernului, prin consulul Fleischhakl. Dumneavoastră, domnilor, faceţi tot ce se poate, cu mijloacele pe care le aveţi şi cu banii pe care vi-i pun la dispoziţie, să isprăviţi cu acest Vladimirescu.

Pe drum, în careta consulatului englez, Gordon îi şopti lui Udrizki – care îşi tot juca picioarele în cizmele largi de saftian, împrumutate de Rizos.

— Lord Byron e un mare poet. Zeus a uitat însă ca să

plămădească şi o muză a politicii, care să aibă în graţiile ei pe poeţi. Lăsaţi naivii să creadă că Byron e Anglia. V-am acoperit paguba, domnule Udrizki şi, în plus, aveţi suma convenită. Căutaţi să isprăviţi cu această rebeliune. Plec la Constantinopol, de unde am să urmăresc evenimentele. Este în interesul Austriei, ca nu cumva ţarul să se întindă în dauna imperiului otoman.

*

Preda Cireşanu, nepotul lui Jiganie, era de câteva luni calemgiu în casa vornicului Pârâianu. Văzându-i hărnicia, slova şi cinstea, curând acesta îl puse să-i scrie până şi răvaşele politiceşti. Numai Ancuţa, fiica boierului, îl privea chiorâş, nu fiindcă era un binişliu ridicat din prostime, ci pentru că băgase de seamă cum, uneori, plecăciunea ce i-o făcea ca unei stăpâne, aducea oarecum a zeflemea. O mai stârnea împotriva lui şi o altă pornire. Nu putea înţelege cum un bărbat zdravăn ca acest calemgiu se arăta străin de toată zarva ce asurzea Bucureştii acelor zile, de parcă ar fi avut urechile înfundate cu ceară şi sufletul croit din mucavaua catastifelor cu socotelile moşiilor. Chiar dacă scria zapise împodobite aidoma straturilor de flori din grădina

logofătului Bellu, nu era decât o slugă obraznică. Tresări când, intrând în „vivliotecă”, îl văzu pe condicar citind *Istoria Franţei,* cumpărată de ea de la François Recordon.

— Altceva n-ai găsit? Ori îţi place să te uiţi ca mâţa-n călindar?

— Mai sunt şi mâţe ce ştiu a buchisi pe franţuzeşte, jupâniţă Ancuţa!

— Oare?

— Am prins binişor limba, de la prietenul meu François!

— Chiar de-i aşa, cartea asta nu-i pentru de-alde unul ca tine.

— De n-ar fi şi proşti, nu s-ar cunoaşte înţelepţii, jupâniţă.

Fata tresări. Nu suferea să fie înfruntată şi mai ales zeflemisită.

— Ţi-au şi crescut coarne, calemgiule? Poate te închipui vreun Robespierre cu işlic!

— Nu mă pot închipui altceva decât ceea ce sunt. Aşa cum nu mi-aş putea închipui pe Ioana d’Arc pornind împotriva englezilor călare pe-o bivoliţă, bidiviu căruia am auzit că domnia-ta i-ai încercat cândva agerimea.

O clipă, Ancuţa fu ispitită să-l lovească-n obraz cu evantaiul, dar, amintindu-şi păţania din copilărie, cu toată îndrăzneala calemgiului, se mulţumi să-i răspundă:

— Ce păcat că nu s-aduce şi la noi o ghilotină. Aş privi-o cu plăcere retezând căpăţâna unui calemgiu boieresc cu limba prea ascuţită.

— Ar fi păcat, jupâniţă Ancuţa, mai ales pentru „Surăţia"; domniei tale!

Fata amuţi. De aproape un an încerca cu mai multe fete să înjghebeze o „Surăţie", care, înfruntând zâmbetele şi duşmăniile, să scoată femeile din umbra aruncată asupra lor de obiceiurile turco-fanariote.

— De unde cunoşti această taină? izbucni furioasă Ancuţa. Ai tras cu urechea, ori te-a pus tata să mă iscodeşti? Slugoiule!

Sângele îi aprinse obrajii lui Preda, iar ochii verzi scânteiară într-o mânie abia stăpânită.

— Da! Mi-a poruncit vornicul. Iată şi „anaforaua" pe care i-am întocmit-o!

Fata smulse hârtia şi, pe măsură ce o citea, buzele i se deschideau a uimire, iar privirile nu i se mai puteau dezlipi de pe slove. Clătină din cap c-un zâmbet amar de

om învins, apoi, împăturând-o cu grijă, o vârî în sân.

— Iartă-mă, Preda!

Citise un adevărat „Statut” al „Surăţiei”, aşa cum ea o întrezărise abia, dar căreia acest băiat îi aşternuse rosturile cu rânduială de om înţelept.

— Totuşi, cum ai aflat?

— Am găsit în *Istoria Franţei* această hârtie cu gândurile domniei tale şi tare mi-au fost pe plac. N-am făcut decât să le întind.

— Îţi mărturisesc ruşinea ce mă încearcă, fiindcă, până azi am fost oarbă, judecându-te greşit. Cată însă a păstra taina, că de află tata, pe tine te trimite la gros, iar pe mine la mânăstire, până ce o găsi vreo pocitanie, să mi-l dea de bărbat.

— Ştiu păstra tainele, jupâniţă. Şi-apoi, află domnia-ta, că multă apă n-o să mai curgă pe Dâmboviţa până ce tot ce e alcătuire mişelească se va nărui.

— Te gândeşti la zurba acestui sluger? Are el oare atâta putere?

— Puterea i-o dă norodul ajuns la aman. Dar şi firea vremurilor, care se zbate între nestatornicie şi răzvrătire.

— Boierii spun că-i un tâlhar!

— Tâlhar, jupâniță Ancuţa! Mare tâlhar!... Nu fură, nu ia mită, e bolnav de dreptate şi năduşeşte pentru toată povara aruncată în spatele norodului de Fanar şi ciocoi mai abitir chiar decât păgânii cu cealmà.

Ancuţa înlemnise. O înspăimântase asprimea vocii şi-a vorbelor izbucnite dintr-un clocot multă vreme mocnit, desluşind cu bucurie ascunsă, în bărbatul acesta voinic şi frumos, o putere lăuntrică nebănuită sub înfăţişarea lui înşelătoare de om molâu şi ticăit.

— Spune-mi! Nu mă dispreţuieşti oare pentru prostia mea? Credeam că nimeni şi nimic nu te poate scoate din apele nepăsării, aşa cum mi se părea.

— Nu, jupâniță. Am harul să cunosc oamenii. Încă înainte de a te auzi certându-i pe vechili pentru câinoşenia lor față de ţărani, am ghicit în firea domniei tale o împotrivire la ceea ce e nedreptate şi împăcare prostească cu stările de la noi. Nu pot uita cum ţi-ai înfruntat o dată tatăl, amintindu-i că e şi român, nu numai boier. Adeseori m-ai supus umilirii, fără să cârtesc, fiindcă-ţi aflasem inima dogorită de dragoste pentru oropsiţi şi-mi plăcea cu câtă îndrăzneală îți rosteai gândurile. M-ai certat uneori, dar cearta domniei tale

avea pentru mine gust de fragă. Alteori te-am zărit cătând îngândurată spre plopul de sub fereastră şi-am ghicit că te mistuie o durere. Mi se strângea inima. Ştiam însă că nu se cuvenea să mă amestec.

— Preda! Plopul ăsta a crescut dintr-o sămânţă adusă de vânt pe mormântul mamei. Rădăcinile lui i-au îmbrăţişat oasele, iar jalea şi neliniştea ei îi tulbură frunza. A lăsat cu limbă de moarte s-o îngropăm lângă casă. N-am îngăduit nimănui să smulgă mlădiţa răsărită peste locul de veci. A crescut repede şi când îmi bate cu creanga în geam, parcă mă cheamă să stăm de vorbă. E copacul pe care eu l-am iubit cel mai mult dintre toţi copacii lumii şi, uneori, îmi vine a crede că a trecut în el sufletul mamei. Crucea a putrezit, iar tata n-a mai pus alta-n loc, zicând că nu vrea să aibă mereu sub ochi semnul morţii. De aceea plopul ăsta e sfânt pentru mine şi-l caut când sunt mai însingurată.

Aproape fără voie, Preda îi prinse mâna, sărutându-i-o. Descumpănită, fata îi spuse, cu glasul moale:

— Asta tot din *Istoria Franţei* ai învăţat-o, Preda? Că la noi, femeia sărută mâna bărbatului!

Se auzi atunci duruit de roţi rostogolit peste blănile de

stejar ale Podului Mogoşoaiei.

— Tăicuţu! sări fata, cu obrajii aprinşi. Mâine o să mai scărmănăm un pic din tainele noastre. Dar fără apucături franţuzeşti, calemgiule, îl ameninţă cu degetul, alergând în calea părintelui ei, c-un sentiment ciudat: parcă Preda îi ţinuse inima în palmă atunci când îi prinsese mâna să i-o sărute.

*

Nici n-apucă bine vornicul Pârâianu să-şi spele faţa de praful drumului lung şi greu, când o roabă, luându-i ligheanul şi peşchirul, îl înştiinţă de sosirea neaşteptată a căpitanului Duca.

— Cu adâncă plecăciune, arhon vornice! Cer iertăciune pentru că am venit la acest ceas nepotrivit, dar, văzând caleaşca domniei tale, m-a împins nerăbdarea după veştile ce ne aduci de la Sibiu.

— Veşti? Bani, Duca, bani! Pentru tine, Caravia şi Sava. Englezul nostru s-a arătat filotim. Iacă îţi trimite şi-un răvaş. Spune-mi însă ce-aţi făcut în lipsa mea?

— Am vârât nişte obraze straşnice în tabăra de la Cotroceni, izbutind să îndârjesc câţiva căpitani împotriva lui Tudor. „Divanul” slugerului – că a făcut rânduială de

judecată acolo – a osândit şi spânzurat până acum trei panduri. Oamenii mei au ascuns în traistele ăstor olteni odoare de aur şi argint, furate de la biserica „Stelea”. Curând o să-i vârâm ceva aurărie şi în calabalâcul lui Chiriac Popescu, căpitanul gărzii şi câinele credincios al Vladimirescului. Dacă-l spânzură şi p-ăsta, pe olteni o să-i cuprindă mânia. Ori se vor răscula împotriva comandirului ori se vor risipi.

— Şi Ipsilanti ce gânduri are? Trece Dunărea, au ba?

— Cum să treacă, boierule? Că s-au adunat turcii ca muştele în cetăţile de pe celălalt mal. Or să intre curând în Valahia. Până acum i-a oprit Pini, spunând că e împotriva tratatelor dintre ţar şi sultan, dar a fugit şi el la Braşov. Când n-o mai avea încotro, Ipsilanti o să treacă munţii. Până atunci, mai nădăjduieşte că ţarul o să-l ierte, socotind supărarea lui doar o înşelătorie diplomatică. Se amăgeşte că în cele din urmă o să-i dea tronul Valahiei şi să pună la cale din Bucureşti o nouă răscoală împotriva turcilor. Nu visează decât s-ajungă bazileu daco-elin.

— Prin oraş ce mai e? Îl văzui aproape pustiu.

— Zurbalâc şi jaf! Ce nu fac zavergiii şi câţiva beţivani din rândul pandurilor, fac oamenii mei, aşa că treaba

merge ca pe roate! Şi să mai ştii, arhonda, că Ipsilanti a căzut sub vraja unei muieri parşive, care i-a sucit capul. Stă mai mult cu gândul la ochii ei.

— Atunci e bine, Duca. Unde-şi vâră muierea nasul, îşi vâră şi dracul coada. Află că, în afară de bani, am adus pentru tine, Caravia şi Sava, teşcherele de supuşi chezaro-crăieşti, ca la o primejdie să treceţi graniţa fără oprelişte.

Cum plecă Duca, Pârâianu îşi frecă bucuros palmele, fiind acum sigur că după înăbuşirea răzmeriţei o să se urce în scaunul domnesc. I-a promis-o agintele englez venit de curând la Sibiu. Îl ştie om tare, lucrând pentru lordul Castlereagh, ministrul treburilor din afară al majestăţii sale regele George al IV-lea. Şi apoi, s-a arătat mână largă, dându-i bani pentru uneltiri împotriva răscoalei valahe. Cu Ipsilanti a socotit că nu-i nevoie de vreo cheltuială, că se va prăbuşi singur. Parcă-i sună şi acum în urechi vorbele străinului acela roşcovan: „Anglia ţine ca împărăţia otomană să rămână neştirbită şi ştie a-i răsplăti cum se cuvine pe cei ce i-au fost de ajutor!”

„Nu în zadar a bătut drumul până la Sibiu. Nici nemţii, nici muscalii şi nici fanarioţii n-or să mai hotărască pe cine să trimită turcul domn la Bucureşti şi la Iaşi, ci

englezii”, îşi zise Pârâianu, bătând din palme ca să-i vină în iatac Mândica ţiganca, tânăra şi nurlia roabă, „să-l scarpine la tălpi, fiindcă nu poate adormi”.

*

Ancuţa auzise, la început, fără voie, apoi din ce în ce mai curioasă, ce mârşăvie puneau la cale. Se frământase întreaga noapte, iar dimineaţa, când văzu pe Preda Cireşanu în bibliotecă, se apropie şovăitoare, neştiind cum să-i spună. Preda tresări când se trezi cu fata în spatele lui, palidă, stângace, cu ochii umbriţi de nesomn, şoptindu-i speriată numele, într-o chemare în care nu mai desluşea nimic din firea ei îndrăzneaţă, ci doar o tulburare străină şi grea. Sări de pe scaun şi, mânat ca de o vrajă năucă, o prinse uşor de mijloc, strângând-o la piept în tăcere.

— Nu, Preda! Nu! bâigui Ancuţa.

Fata se desprinse moale din îmbrăţişare şi, lunecându-şi mâna a mângăiere peste obrazul lui, rosti cu voce tremurândă:

— Ce-ai zice dacă i-aş spune tatii?

— Chiar de m-ar trimite la ocnă, aş zice că am trăit cea mai fericită zi din viaţă, pentru care sunt gata să tai sare

până o să pun mâinile pe piept, jupâniţa mea. Cum de n-ai băgat de seamă că de când am călcat pragul acestei case mă frământă o dragoste nebună. Numai starea mea de simbriaş şi de om din clasa de jos mi-au pus până acum stavilă. Fie ce o fi! Am găsit în domnia-ta o fiinţă spre care tot mereu mă îndemna inima şi gândul. Iartă-mi îndrăzneala, dacă m-am amăgit.

— Preda! răspunse Ancuţa dezmetecită. Te-am căutat să-ţi spun că viaţa lui Tudor Vladimirescu e în mare primejdie.

Îi povesti urâta urzeală pusă la cale.

— Asta e, Preda! Cată să afle slugerul cât mai repede că mişeii mişună în umbra lui ca să-l piardă.

*

— Du-mă de sârg la căpitanul Zoican, strigă Ioniţă Codobatură străjerului înfăşurat în ipingea, care-i oprise să intre în tabăra de pe dealul Cotrocenilor.

— N-am putut cumpăra arme, kir Zoicane. La Braşov, prăvălia lui Brun e închisă şi negustorul întemniţat, fiind prins că vindea puşti sârbilor. L-am găsit însă în târg la Sibiu pe Eremie al nostru. Era înmuiat numa-n catifele şi ceaprazuri aurite de ghinăral nemţesc.

— Ai nebunit, omule?

— Ba! Citeşte numai răvaşul lui.

„Kir Zoicane – scria fostul marinar – m-am tocmit portar la hotelul cel mare din Sibiu, cu ajutorul unui obraz de seamă. Am aflat de la Ioniţă că negustoria merge bine. Nu uita că sunt pe la voi vânători fără păreche, gata la belit lupii de blană că are preţ bun. Bucuros aş fi de un asemenea câștig. Socotelile datoriei le cunoaşte Ioniţă. Poftesc multă sănătate domniei-tale şi la toată sama prietenilor noştri, mari şi mici”.

— Tălmăceşte-mi, Ioniţă, răvaşul că nu-l pricepui tot. Înţeleg de ce negustorie e vorba, de ce vânători şi de ce lupi, dar ce socoteli datornice îmi aduci, iaca nu mă dumiresc.

— Nu putea scri altcum. De când cu răsvala noastră, abia mai trece iepurele peste graniţă. Ţăranii din Transilvania vorbesc în gura mare că vine „Todoruţ” să-i mântuie din robia grofilor şi a împăratului, de-a intrat frica în stăpânire.

Codobatură îşi sfâşie căptuşeala căciulii, smulgând nişte hârtii scrise în limbi străine.

„Ţăranii valahi nu mai plătesc birul şi nu mai muncesc

pământurile boierilor şi mânăstirilor. Vladimirescu a intrat în Bucureşti cu 16 000 de oameni înarmaţi, iar Ipsilanti cam cu vreo 7 000. Principiile revoluţionare ale valahului aţâţă prostimea. Dacă curtea Imperială austriacă nu ia măsuri, atunci Transilvania şi Banatul sunt pierdute. În capitala Valahiei e atâta nesiguranţă încât am fost nevoit s-o părăsesc", scria Fleischhakl, consulul austriac la Bucureşti, lui Metternich.

O a doua scrisoare era în franţuzeşte. Alergară la François Recordon să le-o tălmăcească.

„Prealuminate stăpâne şi soare al vieţii mele – scria Alexandru Ipsilanti ţarului. M-a cuprins cea mai cumplită deznădejde. Ochii îmi lăcrimează şi inima îmi sângerează aflând că umila mea persoană a cauzat majestăţii voastre imperiale grea supărare. Nu pentru răsturnarea stărilor rânduite de Dumnezeu m-am ridicat, ci pentru libertatea Greciei. În genunchi cer iertare dacă am greşit în faţa magnificului împărat al tuturor Rusiilor. Ştiam că braţul puternicului meu stăpân e binecuvântat de Cel de sus, pentru mântuirea creştinilor de sub jugul păgân. Tot în genunchi, rog pe majestatea-voastră imperială, pentru care în orice clipă mi-aş da viaţa, să nu mă osândească la

pieire, fiindcă nu pe mine mă dă pradă morţii, ci toată creştinătatea apăsată de semilună. Îngăduiţi ca supuşii înălţimii voastre, dornici să-mi vină întru ajutorare ca volintiri, să aibă nestingherită slobozenie. Nădăjduiesc în marea şi binecuvântata milă imperială, ca să pot trece Dunărea liniştit, deşertând Principatele Moldovei şi Valahiei, pe care le las sub înalta şi veşnica oblăduire a celui mai puternic şi mai pravoslavnic dintre toţi împăraţii lumii, cel ce vine, ca soarele, din răsărit, să aducă nădejdea mântuirii tuturor celor de aceeaşi dreaptă şi sfântă credinţă".

— Vrea să ne dea ţara plocon ţarului, de parcă ar fi moşia lui taică-su. Şi încă sub veşnică oblăduire, cânta-i-ar popa veşnica pomenire, de scârnăvie fanariotă! A-ncercat să sară groapa cu sacu-n spinare şi-acu cerşeşte ajutor pe seama noastră! se revoltă Zoican.

— Nu te teme, domnule Zoican. N-o să dobândească nici ajutor, nici iertare. Iată ce-i scrie Metternich ţarului:

„Majestate imperială! Îmi fac o sfântă datorie trimițându-vă alăturat o parte din corespondenţa lui Alexandru Ipsilanti cu carbonarii italieni, republicanii francezi şi rebeliştii spanioli, nesocotiţii care ne-au dat

atâta durere de cap. Regret că sunt nevoit să tulbur pe majestatea-voastră imperială, dar, ca devotat slujitor al „Sfintei Alianţe” şi admirator al strălucirii voastre, eram obligat să scot masca acestui prinţ rebel, înjugat la toate revoltele Europei, ca să nu-i mai acordaţi înalta voastră protecţie”.

Lipsea corespondenţa lui Ipsilanti, dar raportul lui Metternich era îndeajuns pentru ca Recordon şi Zoican să-şi dea seama că ţarul nu-i va întinde fanariotului nicio mână de ajutor.

„Domnule Udrizki – prinţul Metternich acordă domniei voastre cea mai mare încredere, mai ales de când consulul Fleischhakl a părăsit Bucureştii, fugind la Sibiu. Preţuieşte atât conştiinţa dumneavoastră profesională, cât şi credinţa faţă de împărăţie, dovedită prin curajoasa rămânere la datorie în mijlocul primejdiei. Căutaţi să lucraţi pe orice cale pentru a-i pierde pe răzvrătiţi, în special pe Vladimirescu – ridicarea acestuia fiind cea mai păgubitoare. Grăbiţi-vă, ca nu cumva ţarul să se răzgândească, lăsându-se ademenit de pământurile valahilor. Anglia nu doreşte ca acestea să cadă în mâna lui. Oare nu v-ar surâde să le guvernaţi în numele

Vienei?”

Copia scrisorii trimisă din Sibiu lui Udrizki era semnată „B”.

— Cine să fie acest mârşav „B”?

— Vorbind în numele Angliei, nu poate fi decât englez.

— Aşa-i, cucoane Zoicane, intră în vorbă Codobatură. Ţine-te însă bine, să nu cazi, când o să afli cine-i. Îţi aduci aminte de acei boieri englezi care-au venit cu noi pe corabie de la Viena, când ne-am bătut cu turcii ostroveni!

— Lordul Thomson? întrebă grăbit Recordon.

— Nu! Unul dintre valeţii lui. Avea pe obraz un semn ca luna turcească.

— Mi-aduc aminte. Ci, spune-mi odată, Ioniţă, ce ştii; nu mă mai fierbe-n oală seacă, strigă Zoican.

— Îl cheamă Bargrave şi e una dintre cele mai iscusite iscoade englezeşti. El l-a pus portar pe Eremie la acel hotel boieresc unde a tras.

— Da de unde îl cunoaşte Eremie?

— Iacă ce mi-a povestit marinarul:

„Am lucrat câteva luni pe corabia unui căpitan englez, Gordon, căruia acest Bargrave îi era ajutor. Scotea căpitanul mărfuri fără vamă din împărăţia turcească şi tot

fără vamă aducea altele, mai ales arme. Primea pe corabie tot felul de oameni vânzători de taine, aflaţi în slujba lui, până s-a făcut mare comandir în oastea lui Ali-paşa. Odată ne-au lovit nişte clefţi. Pe Bargrave l-am scăpat rănit rău, ducându-l la Ianina, unde a zăcut câteva luni. Când m-a întâlnit din întâmplare la Sibiu, s-a bucurat şi m-a băgat în slujbă la hotel. Deşi portar, numai eu am slobozenie să-i curăţ odăile. Bănuiam că un asemenea om urzeşte ceva necurat împotriva răscoalei din Ţara Românească, pentru că nu de florile mărului s-a aşezat tocmai în aceste vremuri, lângă hotarul ei. Cum ştiu bine nemţeşte, dând cu ochii de răvaşul trimis lui Udrizki, m-am dumirit că se ţine de spionlâcuri. Am scotocit şi-am copiat din hârtiile lui. Vornicul Pârâianu duce la Bucureşti bani şi epistole pentru oamenii englezului. Pleacă mâine dimineaţă." Asta mi-a spus Eremia. M-am împrietenit cu vizitiul boierului, făcându-i rugăciune să mă ia şi pe mine că fac slujbă în schimb. Nu-i un ceas de când am picat în Bucureşti.

În cortul priponit pe deal, în mijlocul taberii, Tudor citi încruntat hârtiile aduse de Codobatură şi ascultă ştirile lui Preda Cireșeanu. Spuse apoi liniştit:

— Nu mă mir. Ştiam de urzelile unor boieri şi ale împărăţiilor. Nici nu mă sperii că mi-au atârnat sabia deasupra capului. Ce! Oare acum simt întâiaşi dată suflarea morţii? De pier eu, norodul rămâne, iar fanarioţilor, boierilor şi ciocoilor moale n-o să le fie. O să-i târăsc curând după mine în groapă, fiindcă ridicarea noastră i-a săpat la temelie, cum sapă apa.

*

— Poruncile date de Vladimirescu ne sărăcesc – vorbi cu parapon în Divan – Iacovache Rizos. Iar ne cere bani şi opinci pentru calicii lui.

— Bani cere şi beizadea Ipsilanti – răspunse vistiernicul Filipescu-Vulpe.

— Dăm beizadelei cât putem, iar Vladimirescu să ia de la negustori şi de la clăcaşii pe care i-a scutit de corvoadă şi bir; să crape de foame ori să se ducă dracului cu toată gloata lui.

— De ce să nu se ducă Ipsilanti cu tâlhărimea pe care ne-a adus-o pe cap? Ai uitat, Rizos, că pământul ăsta te-a miluit şi-a făcut din tine boier? – răspunse mânios bătrânul vornic Bălăceanu. Nu te doare că arhiul tău, după tot blestemul în care a aruncat ţara, acuma o să ne

aducă şi prăpădul năvălirii turceşti? Dacă judecată n-ai, măcar un pic de ruşine nu-ţi strică.

— Ruşine să vă fie dumneavoastră, boieri, că staţi la porunca unui mojic în loc să cădeţi la mila beizadelei, hărăzită de Dumnezeu să oblăduiască ţara!

— De Dumnezeu? De Fanar, Rizos, ca toţi beii din tagma lui; iar de oblăduit, beizadeaua oblăduieşte alişverişurile fanarioţeşti. Ţara o jefuie!

S-a iscat mare gâlceavă pe care abia o potoli mitropolitul, ameninţând cu blesteme.

— Bani n-avem de unde da şi Divanul ocârmuirii nu mai poate lucra. Să ne rispim, boieri dumneavoastră. Vladimirescu să facă ce-l taie capul – interveni iarăşi Rizos.

— Îi duci domnia-ta asemenea ştire, arhonda? vorbi cu zâmbetul în colţul gurii vistiernicul Filipescu.

— Mă spânzură, răspunse înmuiat Rizos.

În noaptea aceea, Rizos şi alţi fanarioţi-eterişti de vază trecură în tabăra lui Ipsilanti. Pe când se întorcea cu rădvanul de la moşie, voinicul Drăguşanu fu dus cu forţa la arhiu, iar un alt boier fu ridicat noaptea din casă de zavergii.

Pe vistiernicul Filipescu-Vulpe îl primi Tudor la Cotroceni când mijeau zorile.

— Arhon slugere, ţi-am adus banii ceruţi, dar şi-o veste proastă. Ipsilanti umblă să pună mâna pe tot tacâmul Vremelniceştii ocârmuiri ca să ne silească să-i dăm ce vrea şi să vorbim pentru el în numele ţării.

— Am aflat şi de astă strataghemă fanarioţească, boier Filipescule şi am chibzuit că la Mitropolie nu vă mai puteţi aduna că vă ia oricând, ca din oală, bimbaşa Sava să vă dea plocon lui Ipsilanti. O să vă orânduiesc în mai de aproape ocrotire, lângă tabăra mea. Căpitanul Simion Mehedinţeanu a şi primit poruncă să ia în stăpânire casa Golescului de la Belvedere.

— Bine-ai gândit, slugere! Au să mârâie câţiva boieri, dar or să-nţeleagă rostul şi-or să tacă.

*

Calinic, chelarul Mitropoliei, îl trezi după miezul nopţii pe Dionisie-Mitropolitul.

— Înalt preasfinte, turcii au trecut Dunărea şi fac prăpăd. Ipsilanti se găteşte de drum şi Tudor aşijderea. Să plecăm cât mai e vreme. Am strâns sfintele odoare ca să nu cadă în mâna păgânilor, iar carele pentru calabalâc

aşteaptă poruncă lângă clopotniţă.

— Încărcaţi-le, spuse speriat şi buimac, Dionisie.

Calinic era bucuros. Eterist tăinuit, plănuise cu Caravia să-l ducă pe mitropolit cu bani, odoare şi scule de preţ, în tabăra lui Ipsilanti. Ce bine i-ar fi prins atâta avere arhiului, dar şi persoana mitropolitului, care era preşedintele Divanului! Numai că scârţâitul carelor ce urcaseră noaptea Dealul Mitropoliei stârnise curiozitatea mahalagiilor şi, când convoiul încerca să coboare în zori, fu oprit de mulţimea adunată mai jos de clopotniţă. S-a năpustit asupra carelor, descărcându-le, punându-le pe fugă şi făcând calabalâcul porcoi în pridvorul bisericii. Puţin a lipsit ca mahalagioaicele să nu scarmene barba înaltului ierarh, când au descoperit sub fân, într-un car mocănesc, racla de argint cu moaştele Sfântului Dumitru Basarabov, patronul Bucureştilor. Nu i-au încercat tăria firelor din stuful coliliu, dar câte evlavioase vorbe, scăpate din gura păcătoaselor, i-au mângâiat urechile, avea să le ţină minte Dionisie până la capătul zilelor.

*

Ilie Uţubarză sosi la Bucureşti cu ortaua lui de vreo sută de oameni înarmaţi. Se bucură Tudor aflându-l tot atât de

aprins, ca pe vremea când se băteau cu osmanlâii peste Dunăre. Îi dădu grad de parucic, încredinţându-i paza taberei şi întărirea şanţurilor ce porneau în ocol larg din muchea dealului până în lunca mocirloasă a Dâmboviţei, apucând c-un braţ mânăstirea Cotrocenilor. După arătările dascălului Lazăr, Ilie scobi „ierbărie" pe un povârniş, rânduind pulberea în săcotei de pânză fiartă în ulei de in, prin galerii căptuşite cu blăni de stejar. Puţin mai sus, lângă drumul Craiovei, prinse în pripoane cortul lui Tudor, fiindcă slugerului nu-i plăceau chiliile mânăstirii.

Îl primise printre ostaşi, ca un hatâr făcut parucicului Uţubarză, şi pe Cosmuţă, care sta să împlinească 17 ani.

Într-o noapte, pe când cutreiera întinsurile taberii cătând la datoria străjilor, Cosmuţă îl apucă de mână:

— Stai, tată Ilie! Sapă cineva dedesupt.

Nu-i fu greu să prindă sunet înfundat de târnăcop, izbit cu fereală, nici să-şi dea seama că mână vrăjmaşă se apropie de „ierbărie". Dacă ar aprinde-o, i-ar lăsa şi fără pulbere şi-ar face prăpăd în tabără.

Desculţi, în lumina lunii, coborâră într-un şanţ de pe botul dealului, până când zăriră o umbră răsturnând un coş cu pământ. Se aşezase apoi pe movila din faţa gurii

întunecate, deschisă în peretele de lut, şi slobozise o înjurătură de om îndârjit. Trăgea adânc aer în piept şi ofta. Parcă nu-i venea să mai intre sub deal, plimbându-se în sus şi în jos.

— Nu mă ucideţi – se rugă când se văzu prins. Azi am fost tocmit să scot pământ din săpătură. Abia când mă târam afară cu ultimul coş am prins din vorba ălor dinăuntru ce mişelie pun la cale. Poate m-aţi auzit înjurând. Mă hotărâsem să ies din şanţ ca să vă dau de ştire.

— Te-am auzit. Şi să vezi minune: o înjurătură te scapă de ştreang, îi răspunse Uţubarză.

Bâjbâiră prin întunericul galeriei, îngustă şi joasă, când zăriră o lumină slabă de lumânare. Până să se dumirească ce se întâmplă, cei doi tâlhari care săpau se treziră doborâţi şi legaţi.

— Tu? Ticălosule, tot nu te-astâmperi? – izbucni Uţubarză, recunoscând pe Niţă Odobac, în vreme ce lui Cosmuţă îi tremurau buzele de emoţie.

A mărturisit că a primit cinci sute de taleri de la căpitanul Duca.

L-au spânzurat către prânz, în mijlocul taberii.

*

Boierii fură adăpostiţi în Belvedere. Numai Vornicul Pârâianu se încăpăţâna să nu iasă din casă, trimiţând vorbă că-i bolnav.

— Rău faci, arhon vornice, îi spuse Preda Cireşeanu. Ţii să ajungi pe mâinile zavergiilor ori pe ale turcilor? La Belvedere e toată Vremelnica ocârmuire. N-aştepta să se dezlănţuie mânia slugerului, care te-ar socoti duşman, aşa precum şi eşti.

— Cum îndrăzneşti, condicarule?

— Uită, boierule, că ţi-am fost calemgiu, cum uit şi eu isprăvile domniei-tale cu englezul de la Sibiu. O fac de hatârul jupâniţei Ancuţa. Ca să ajungi teafăr, porunceşte să pună caii la caretă, să te duc eu la Belvedere. Acolo n-or să te mai ispitească vrăjmaşii. De voie, de nevoie, ai să slujeşti ţara şi o să înţelegi ceea ce până acum n-ai înţeles.

— Ascultă-l, tăicuţule, că-i om bun şi nu ne vrea răul, îl rugă fata.

Întors de la Belvedere, Preda îi spuse Ancuţei:

— Pe boieri o să-i ţină zălog nevoile Divanului multă vreme în conacul Golescului şi singură în casa asta, înconjurată de atâtea primejdii, nu poţi rămâne! Spune-

mi, rogu-te, unde ai vrea să te duc.

— La Zamfirica Băltăreţu.

— Aşa fac, jupâniță. De casă, grijă să nu porţi. O să aibă cuviincioasă pază.

— Nu-mi mai spune jupâniță, Preda, ci Ancuţa. Îţi sunt o prietenă cinstită, aşa cum o să-ţi dai seama; cinstită şi apropiată de gândul şi inima ta.

CAPITOLUL X

UCIGAŞII

Ipsilanti părăsi Bucureştii noaptea. Îngrozită de apropierea zavergiilor, Târgovişteа se pustii, împrumutând parcă tristeţea ruinelor vechii Curţi domneşti. Ţărani şi târgoveţi căutară scăparea în adâncul pădurilor. Numai casele boiereşti gemeau, tixite de evgheniţii ce nădăjduiau în ocrotirea beizadelei. Îi ieşiră în cale, dincolo de barieră, în caleşti împodobite cu flori, ori pe cai sprinteni, cu zăbăluţe şi scări de argint de parcă umbra vreunui Basarab de peste veacuri venea să trezească iarăşi la viaţă oraşul îngropat în uitare.

Smuls de mascarada boierească din vârtejul grijilor şi-al spaimei, Ipsilanti îşi agăţă strălucitoarele decoraţii peste tunica cu eghileţi şi eşarfe aurite, purtându-şi înfăţişarea trufaşă spre casa lui Geartoglu, cea cu coloane din marmură şi portal împodobit cu naiade.

Însufleţirea de o clipă a căpeteniei eteriste începe să se stingă de cum pătrunse în noroiul uliţelor fără viaţă ale oraşului, cu prăvăliile zăvorâte, cu grădinile, casele şi curţile încremenite într-o tăcere de cimitir.

Geartoglu dădu a doua zi o soareà în sala cu arcaturi trandafirii şi policandre cu zeci de lumânări. A curs vinul cu nemiluita, iar lăutarii s-au trudit, cu sfială, să țină isonul din cobză şi țambal Marsiliezei lui Rigas, cântată cu patos de oaspeţi şi gazdă. De atunci, aproape seară de seară, uniformele dichisite de roabe luau ochii jupâneselor, care oftau, sărmanele, în braţele dănţuitorilor, de atâta nesperată fericire, adeseori pecetluită în răcoarea viei din jurul casei. Petreceau cu înverşunare, sfâşiaţi de o cumplită deznădejde, încercând astfel s-o înăbuşe, mai ales de când Lassanis descărcase din căruţe „orchestrul Dinicului" descoperit la conacul moşiei din Goleşti, al boierului fugit la Braşov. Erau doisprezece dănciuci culeşi dintre odraslele robilor. Învăţaseră nu numai muzichie de lăutari proşti, cu ahturi şi ofuri, ci şi cântece „după tertipul evropenesc". Ipsilanti porunci să-i îmbrace în uniforme de mavrofori, să-i ferchezuiaseă şi să-i treacă la tain, astfel că, din strunele lor prinseră curând jupânesele și jupâniţele legănatul molatic al valsului.

În câteva zile, boierimea se împuţina însă. Alergase speriată la moşii, unde zavergiii dăduseră iama nu numai

prin magazii, beciuri şi hambare, ci şi prin sipetele cu hăinăraie, bani şi scule de preţ. Unii încercară să se plângă arhiului, dar se împiedicară în prag de secretarii săi, Lassanis şi Orfano. Revoltaţi de jaful tâlharilor – că numai tâlharii puteau avea asemenea criminaliceşti apucături – ei făgăduiau cercetare şi pedepse înfricoşătoare, precum şi întoarcerea lucrurilor furate. Curând, boierii se dumiriră, lăsându-se păgubaşi şi de jaful ce suferiseră şi de soarelele arhiului. Se mai desfătau cei rămaşi în târg, doar când le trecea pe sub ferestre „Batalionul sacru", în pasul vioi, trezit de marşurile săltăreţe ale orchestrului din Goleşti, aducând un pic de viaţă pe uliţele pustii ale Târgovişte şi o dulce nălucire de putere în inimile mavroforilor.

Simţindu-se mai în voie departe de forfota oştirii, Teodora ceruse găzduire într-o casă boierească de margine, lipsind, spre mâhnirea acestuia, de la toate petrecerile lui Ipsilanti, sub cuvânt că drumul îi zdruncinase sănătatea. I se rânduiră mavrofori de pază, măsură chibzuită, fiindcă, în a doua noapte de la sosirea în Târgovişte, umblând după băutură, jaf şi femei, trei ostaşi din gloata eteristă căzură sub gloanţele

flăcăiandrilor în uniforme negre la uşa ei. Leşurile fură ţinute câteva zile, întinse în faţa mitropoliei, să vadă boierimea că arhiul nu glumeşte, pedepsind tâlharii de care avea a se plânge.

*

Ipsilanti trimise pe căpitanul Farmache să dea de urma „ortalei îndestulării", rămasă pe văile Prahovei şi Teleajenului, adică detaşamentul de aprovizionare al armatei, alcătuit aproape numai din obraze slobozite de căpitanul Duca din temniţe, vădind mare îndemânare la dobândirea bucatelor, dar şi-a altor bunătăţi pe care nu gura era chemată să le preţuiască.

*

În satele dinspre munte, bărbaţii mânaseră turmele şi cirezile prin ascunzişurile codrilor, luând cu ei nevestele şi copiii. Rămăseseră acasă doar bătrânii şi nevolnicii. Numai la Drajna, Zamfira lui Butoi se încumetase să înfrunte primejdia. O prinseră doi zavergii în coşar, ruşinând-o, cu toată sălbatica ei împotrivire. Tare s-a minunat o vecină după acea păţanie, văzând-o pe Zamfira întinzând masa şi petrecând cu cei doi sălbatici berbanţi, scornindu-i vorbe de hulă. E adevărat că şezuse la masă

cu ei, dar după ce îi îmbătă vârtos de nu mai ştiură nici cine sunt, fiind muiere voinică, îi târî afară în grădină. Le scoase cămăşile, îi legă de-un nuc şi, ungându-i cu miere, stârni albinele din ştiubeie, cu fum de cârpă arsă, că-n mai puţin de-un ceas arătau berbanţii umflaţi ca nişte burduşe, blestemându-şi zilele şi rugându-se să fie scoşi de sub amarnica osândă a muştelor.

Isprava Zamfirei ridicase satul în picioare. La conacul obştii, ortaua îndestulării se gătea de drum cu şirul de căruţe doldora de agoniseala ţăranilor. Se ospătase două zile şi două nopţi, ceea ce se vedea şi după movila de pene şi fulgi din mijlocul curţii. Avu atunci Zamfira un alt gând aprig. Dezveli dintr-o şiră de paie un butoi de ţuică bătrână şi, dându-i cep, chemă, chiuind, pe jefuitori să se împărtăşească. Ce le-o fi pus afurisita în băutură, ea ştie, că, la scurt timp, căzură tâlharii ca nişte cârpe înmuiate, adormind pe dată, precum pruncii după scăldat. Le-a adunat apoi toate armele şi, fiindcă babele se cam codeau, strigă la bătrâni să-i despoaie, lăsându-i doar în opinci.

— De unde ai, fă muiere, atâta miere să strici pe spinarea lor? săriră moşii cu gura.

— Am! Ce vă pasă! Faceţi cum vă spun dacă vreţi să

scăpăm bucatele.

Au ascultat-o bătrânii, deşi, cu toată înţelepciunea lor, nu puteau pricepe ce-i mai trece prin cap acestei muieri, zicând şi ei „aferim”, ca boierii.

— Acu luaţi nişte şomoioage de paie şi hai să-i ungem bine cu păcură.

Era o zeamă veche şi groasă, mai mult un catran care se lipi ca mierea pe trupurile goale.

— Veniţi şi voi, babelor, nu mai staţi cu mâinile la gură, că doar n-o să vedeţi ce n-aţi mai văzut. Apucaţi-i pe frumoşii ăştia de cap şi de picioare să-i tăvălim o ţâră prin porcoiul de pene şi fulgi, să se nască a doua oară în chip de păsări, cum n-a mai văzut nimeni pe lume.

Fiind soarele în toi s-a uscat iute păcura, trezindu-se tâlharii cu nişte usturimi mai afurisite decât după o bătaie cu urzici. I-a găsit a doua zi Farmache, curăţaţi oarecum de păcură şi fulgi, în apele reci ale Teleajenului, mânându-i cu gârbaciul ca pe nişte vite, sleite de putere şi lipsite de minte.

*

Înaintând dinspre Giurgiu, Ahmed-paşa îşi opri spahiii la Copăceni. Fiindcă primise şi el daruri de la Tudor,

repezi un nefer în tabăra de la Cotroceni, sfătuindu-l pe sluger să părăsească Bucureştii, că deşi el n-are de gând să pună foc oraşului, alte ordii au să-l prăpădească. „Grăbește-te ghiaurule, că ori Ipsilanti, ori Derviş-paşa o să între în bârlogul tău din Valahia Mică[3]”, îşi încheia turcul răvaşul. Îi mai trimise o epistolă găsită la un lipcan, prin care bimbaşa Sava îl vestea, la Rusciuc, pe caimacamul lui Calimachi, că Ipsilanti a căzut în cursa întinsă, lăsându-se convins că retragerea lui Tudor din faţa turcilor e doar o prefăcătorie, adevăratul scop fiind acela de a lovi în coastă şi-n spate oştirea eteristă. „Acum Ipsilanti taie calea valahului c-o parte din oaste, în vreme ce grosul o să cuprindă culele şi mânăstirile de peste Olt. Încăierarea între ei e sigură”, încheia Sava.

Slugerul cunoştea bine scrisul, iscălitura, şi ticăloşia lui Sava, aşa că nu avu pic de îndoială. Ştirile aduse de Uţubarză arătau că Farmache şi Caravia grămădiseră arănuţii în marginea Piteştilor, unde săpau şanţuri. Porunci să se adune căpeteniile pandurimii, când află că o mână de negustori aşteaptă să-i primească.

— Slugere Tudor, îi vorbi Hagi Iordache, starostele

3-Oltenia.

toptangiilor, am rămas în târg că nu sunt împotriva Adunării Norodului. Ştii doar că nu mă prinde ticăloşia. Îţi fac însă rugăciune în numele orăşenilor să nu laşi pe păgân să prăpădească Bucureştii, că vin ordiile buluc de peste Dunăre, să bată război, ca să te scoată din oraş, să prade şi să pună foc. Ar fi mare păcat să rămâi ca să aduci duşmanilor dobândă. Păcat şi de oştirea norodului, că nu doar cu turcii ai a te lupta, ci şi cu zavergiii lui Ipsilanti. Spun negustorii veniţi de la drum că arnăuţii s-au orânduit pentru bătaie în spatele domniei-tale, aşteptând să te lovească.

— Mulţumesc de ştire, Hagi Iordache. Cugeți oare că eu doresc prăpădenia Bucureştilor şi-a oştirii? Atunci, rău cugeți. Mergi sănătos, că mai curând îmi zboară capul de pe umeri, decât să căşunez pagubă patriei şi norodului ei.

Îşi adună căpitanii în faţa cortului. Le citi răvaşul lui Ahmed-paşa şi epistola lui Sava către caimacam, arătându-le şi ce aflase despre uneltirea ticăloşilor din armata lui Ipsilanti.

— Vreţi ca noi să fim pricina arderii şi prăpădeniei Bucureştilor şi ca Ipsilanti ori turcii să pună mâna pe mânăstirile întărite de peste Olt?

— Ba! Să ne tragem într-acolo, vorbi Cacaleţeanu, comandantul tunarilor.

— Aşa să fie! răspunse posomorât Tudor.

Se întoarse apoi către căpetenia gărzii:

— Chiriac! Trimite caleştile boierilor la Belvedere şi pofteşte-i încoace.

Tudor nu le vorbi scurt şi tăios, cum vorbea de obicei, ca să nu izbucnească cumva mânia ce clocotea în el împotriva tagmei. Se găseau printre boieri unii care vădiseră înţelegere, ca Bălăceanu, Filipescu-Vulpe şi Grigore Băleanu.

„Nu v-am poftit, cinstiţi boieri, cu vreun gând rău. Nu-s nici jefuitor, nici hiară blestemată, cum m-au întinat unii dintre domniile-voastre. Ştiţi doar că norodul m-a ales să-i fiu chivernisitor şi în oricare ceas pot plăti cu capul. Dacă n-aţi lăsat să vi se stingă în inimă dragostea cea de patrie, rogu-vă să iscăliţi hârtia pe care o trimit împăraţilor şi regilor Europei, precum şi arzul către sultan, ca să ni se dea înapoi drepturile cele vechi ale ţării, strivite de fanarioţi. După câtă hulă s-a aruncat asupră-mi, cuvântul meu singur n-ar găsi crezare, ci mai vârtos cel al domniilor-voastre, care sunteţi legiuita ocârmuire în faţa

împărăţiilor. Eu am să mă trag cu oştirea peste Olt, unde nădăjduiesc să mă ţin multă vreme în cule şi mânăstiri, ca în nişte cetăţi, până ce voi sili pe turci să priceapă că ţara trebuie să-şi aleagă singură domnul, dintre ai săi, şi să se cârmuiască după pravilele şi obiceiul pământului; până ce se vor îndupleca evropeii cei mari să priceapă şi ei că zadarnic stau împotriva unui norod ce se zbate în sânge pentru slobozenia lui. Să afle toţi că nu de căpiaţi s-au ridicat valahii. Iscăliţi şi slobozi sunteţi să mergeţi fiecare unde vă e voia. Rog pe înalt preasfântul să pună în cap iscala sfinţiei sale.

Au iscălii boierii, risipindu-se ca vrăbiile când pică din înălţimi heretele.

„Vlădică Ilarioane, ia degrabă drumul Laybachului să duci plângerea noastră regilor şi împăraţilor adunaţi acolo, iar tu Jiene, strecoară-te printre ordii, cu Zoican, până la Stambul. Daţi arzul jupânesei Ruxanda Cantacuzino, nevasta lui Dumitrache Scanavi, bancherul Seraiului împărătesc. Aşa o să ajungă în mâna sultanului.

Tudor porni din Bucureşti cu rânduială de război. Ajuns la Goleşti în conacul lui Dinicu Golescu, împinse ortaua lui Uţubarză să cerceteze drumul Piteştiului, iar pe

Jiganie, Gârbea şi Ispas îi puse pe margini şi-n spate, cu pâlcuri de panduri, să pândească vreo apropiere vicleană a vrăjmaşilor.

*

Macedonski şi Hagi Prodan, căpeteniile arnăuţilor de pe lângă tabăra lui Tudor se întâlniră noaptea într-un conac boieresc din apropierea Goleştilor cu trimişii lui Ipsilanti.

— Fraţilor! le vorbi Duca, fără panduri nu putem ţine piept turcilor, iar Vladimirescu se retrage şi ne lasă singuri în faţa primejdiei. Tu, Prodane şi, tu, Macedonski, ce păziţi acolo?

— Ce putem face noi, trei sute de arnăuţi? Nu suntem nici ai lui Tudor, nici ai stăpânirii şi nimeni nu ne plăteşte simbria. Trăim din terciul şi ciorba pandurilor. Când am părăsit pe vornicul Nicolae Văcărescu, să ne lipim de oastea lui Tudor, logofătul Samurcaş ne-a făgăduit marea cu sarea de la arhiu, răspunse Prodan.

— Sunteţi ai arhiului şi vă plătim! tună Caravia – trecându-şi nervos mâna de-a lungul tunicii de general, grad pe care-l primise de la Ipsilanti, drept răsplată pentru că într-o singură noapte ucisese la Galaţi optzeci de turci cu femei şi copii. Să nu mai vorbeşti, Prodane, că te-ai dat

de gol ca un zevzec în faţa valahului şi nu ţi-ai împlinit misia ca să-i iei capul. Tudor e al dracului de viu, iar noi o să crăpăm din cauza lui.

Aprins de băutură, fioros şi nestăpânit, bătu apoi cu pumnul în masă:

— Ce naiba! Nu sunteţi în stare să isprăviţi cu acest ticălos de pandur?

— Numai dacă-l scoatem din mijlocul taberii lui.

— Cum? Cu lăutari ori cu neisprăviţii de sub comanda ta şi a lui Macedonski?

— Ar putea căpitanul Iordache. În el mai are încredere.

Iordache îi scrise lui Tudor că ţine să-l vadă; că Ipsilanti vrea să-şi treacă oastea peste munţi, rugându-l să-i acopere retragerea. Îl aşteaptă în marginea Găeştilor, în dimineaţa de 16 mai. Ca să nu fie bănuială, urma ca fiecare să vină numai cu câte douăzeci de oameni.

Tudor primi, dar, prin iscoadele sale află că, în noaptea de 15 mai, Nicolae Ipsilanti, fratele arhiului, intrase cu oştirea lui prin viile, livezile şi pâlcurile de pădure din jur şi, cu gândul să-l prindă, se apropie tiptil, în spatele lui Iordache.

— Aşa ne fu vorba, slugere? întrebă Iordache, când se

trezi întâmpinat de panduri, cu armele încărcate şi cu fitilurile puse la tunuri.

— Chiar într-atâta te-ai ticăloşit, Olimpiotule, de vrei să mă ucizi fiindcă în două rânduri ţi-am scăpat viaţa? Ce caută Nicolae Ipsilanti în urma ta cu atâta oştire?

Iordache a vrut să răspundă ceva, dar, dintr-un lăstăriş s-a ivit o parte din oastea ascunsă a eteriştilor. Când a văzut însă ce putere-l întâmpină, Ipsilanti a poruncit căpitanilor să nu mai facă un pas. Întâlnirea a fost scurtă.

„Nu mai deschide gura, Iordache. Am văzut ce vrea arhiul vostru. Îţi iert ticăloşia, fiindcă eşti un lefegiu, învăţat să ucizi pentru cine te plăteşte. Cu Ipsilanti-i altceva. Spune-i să treacă munţii, că pe-acolo nu curge nicio Dunăre şi n-are să se-nece. N-o să-mi nenorocesc ţara pentru nesăbuinţa lui. Ştii bine că-mi stă-n putere să-i risipesc oastea. N-am făcut-o, că sunt creştin, cu toată neomenia de care a dat dovadă şi cu toate nenorocirile pe care ni le-a adus pe cap. Să-şi tragă oştirea din calea mea. Atât să-i spui!”

Iordache a pus capul în pământ, a tăcut şi-a plecat.

Când a aflat arhiul că stratagema a dat greş, i-a suduit ca un cleft abia coborât de pe la stânele din Pind. Apoi le-

a întors spatele furios, grăbindu-se, fiindcă n-o mai văzuse pe Teodora de două zile, aşteptând ca ea să-i risipească zbuciumul şi mâhnirea care-l sufocau.

— Trăim vremuri în care viaţa nu mai plăteşte nici cât o măslină viermănoasă, Iordache. O să ne frângem gâtul din cauza acestui catâr de Vladimirescu. Am un plan care să ni-l dea în mână, numai să vrei. Pentru treaba asta, afară de recunoştinţa arhiului, ai o mie de taleri austrieci. Te învoieşti?

— Suma e mare, recunosc, dar şi primejdia la fel. Îmi risc viaţa, căpitane Duca. Mai adaugă cinci sute.

*

În faţa Vidinului, tot soiul de barcaze se legănau pe apele Dunării, aşteptând să treacă în Valahia Mică oastea lui Derviş-paşa. Ca să-şi mai ucidă timpul, spahiii şi ienicerii jucau alene geamparalele, în sunetul chinuit al unui clarinet, sub sălciile de pe marginea maidanului dintre cetate şi fluviu. Numai topciii îşi făceau de lucru pe lângă tunuri, năduşind sub coifurile lor înalte de-un cot, semănând cu nişte burlane retezate. Solii lui Tudor, Iancu Jianu şi Zoican, se priviră îngrijoraţi.

— Turcii stau gata să dea buzna-n ţară, Iancule, şi-or

prăpădi-o până ajungem noi cu arzul la Stambul. Când s-a pornit Aliotmanul cine-i mai pune stavilă? E ca şi cum ai încerca să popreşti Oltul cu palma.

— Poate-l mai îmblânzim un pic pe paşă cu ploconul.

— Cum îmblânzeşti lupul c-un dumicat de carne. Eu cred că bine nu-i.

— Cu turcul nu ştii niciodată ce e bine şi ce e rău. Trebuie să-ncerci norocul!

— Păcatul tău să fie, Iancule.

Nu fu păcatul lui, fiindcă o patrulă de spahii îi prinse la mijloc.

— Am pus mâna pe nişte iscoade ce dădeau târcoale ordiei, luminăţia-ta, se lăudă buluc-başa, îmbrâncindu-i pe olteni la picioarele lui Derviş-paşa.

— Nu suntem iscoade, ci soli, preaslăvite, vorbi mieros Zoican, întinzând răvaşul şi darul.

Paşa sloveni cu greu rândurile lui Tudor şi după ce îndesă între pistoalele din cingătoare punga primită, izbucni:

— V-aţi ridicat împotriva padişahului şi acum umblaţi cu arzuri de pezevenghi?

— Înălţimea-ta! Nu împotriva preaslăvitului nostru

împărat s-a ridicat norodul valah, ci împotriva beilor care jefuiesc şi ţara şi împărăţia.

— A ajuns împărăţia nevolnică, ghiaurule, ca s-o apere nişte câini spurcaţi? Auzi obrăznicie! Ia-i şi-nchide-i Ismaile…

Îi aruncă în jilăveala unei hrube, unde abia se strecura o umbră de lumină ameţită. Acolo aveau să-şi ducă traiul câteva luni, până când s-au putut răscumpăra.

*

La 21 mai se prăznuia ziua Sfinţilor împăraţi Constantin şi Elena. Arnăuţii lui Hagi Prodan şi Macedonski aduseseră vin şi godaci de furat, petrecând până târziu în odăile din fundul curţii Golescului. Tudor îşi găsise adăpost în foişorul de deasupra porţii. Adormise greu, după zbuciumul zilei în care fusese nevoit să-l spânzure pe căpitanul Urdăreanu, pentru primejdioasă neascultare a poruncilor. O făcuse cu inima strânsă, temându-se că, de nu va fi aspru, oastea lui ar putea ajunge turmă fără stăpân, ca oastea lui Ipsilanti, mai ales că arnăuţii îi tot momeau oamenii la furturi şi blestemăţii.

În miezul nopţii sosise şi Iordache. Îl adusese Hagi Prodan din faţa străjilor pe care le controla. Ţinură sfat cu

lumina stinsă în odaia lui Macedonski, aşteptând să intre luna în norii ce pătau cerul, pentru a împlini fapte pe care le săvârşesc tâlharii în puterea nopţii. Chiriac Popescu dormea cu garda, în casele bisericii, peste drum de foişor. Un pandur sta de strajă la poarta clopotniţei. Înădiseră frânghia clopotului, de-i ajungea capătul până jos, ca la caz de primejdie, străjerul să poată da alarma. Alţi doi păzeau la scara foişorului. Nimeni nu mai putea umbla fără rost pe uliţe după ce trâmbiţele sunau stingerea. În noaptea aceea, de sărbătoare, mai bâjbâiau câţiva beţivani. Străjile îi priveau cu îngăduinţă. Luna îşi ascunsese obrazul pe jumătate după o scamă de nor, când doi arnăuţi beţi se iviră, jucând în mijlocul drumului. Cântau încet un cântec grecesc. Acum se ţineau pe după gât, acum se desprindeau, învârtindu-se şi băteau cu îndârjire pământul. Uneori se bălăbăneau, gata să cadă şi, ca să mai prindă puteri, îşi treceau plosca unul altuia. Ţopăiau într-un fel caraghios, ca doi cocoşi care stau să se înfrunte. Pandurii din strajă făceau haz ca la măscăricii de prin bâlciuri.

— Ho, mă! că rămâneţi fără opinci, le strigă străjerul din poarta clopotniţei, când arnăuţii izbeau amarnic

pământul din faţa lui.

— Nu vrei şi tu o gură de ţuică, fraţico?

Întrebarea era un consemn. În acea clipă, laţul unor arnăuţi, furişaţi din fundul curţii Golescului, prinseră de gât străjerii foişorului. Pandurul din poarta clopotniţei se prăbuşi sub loviturile falşilor beţivani.

Iordache pătrunse uşor în odaia lui Tudor. Trezit brusc, acesta îşi dădu seama, dintr-o privire, de primejdie. Arnăuţii îi luaseră sabia de lângă pat şi brâul cu pistoale din cui.

— Rău am făcut că te-am scăpat de la moarte, Iordache.

— N-ai făcut rău, fiindcă te duc nevătămat la Târgovişte. Înţelege-te cu Ipsilanti.

Jos, în capătul scării, Hagi Prodan aştepta cu câţiva arnăuţi călări. Tudor urcă în şa. Băgă de seamă că toţi caii aveau copitele înfăşurate în paie şi pânză de sac. Într-un crâng din marginea Goleştilor aştepta o căruţă de poştă. Îl aruncară legat în dricul ei, acoprindu-l cu fân, aproape să se sufoce. Trei zile şi trei nopţi îl purtară pe drumuri ocolite, ca să nu li se ia urma, până ce, ajunşi la Târgovişte, îl închiseră într-o chilie a Mitropoliei.

Tabăra nu se trezise încă, dar, la schimbarea străjilor,

paznicii nu mai fură găsiţi în posturi. Şi nici n-aveau să mai fie găsiţi, fiindcă, ucişi, îi aruncaseră tâlharii, despuiaţi, în bulboanele Argeşului. Când începu să bată clopotul, Prodan şi Macedonski ieşiră din odăile lor, frecându-se la ochi.

— Au pierit străjile, Prodane, îl informă Chiriac Popescu.

— Cine v-a pus să rânduiţi oameni de strajă din ortaua lui Urdăreanu? Au dezertat fiindcă le-a spânzurat comandirul.

Sărind câte două trepte, Chiriac Popescu intră în odaia lui Tudor.

— Unde-i slugerul, Prodane?

— Parcă tu-l păzeai, Chiriace, nu eu!

— A plecat la Târgovişte să pună la cale lupta cu turcii, răspunse Macedonski, ceea ce mulţi au crezut.

*

Tudor era ţinut într-o chilie a fostei mitropolii aşteptând întâlnirea cu Ipsilanti. Ştia ce o să-i ceară fanariotul şi mai ştia că odată intrat pe mâna lui, zilele sau poate ceasurile îi sunt numărate, fiindcă nu putea să primească nicio învoială nelalocul ei. Ipsilanti îşi trimise

însă fraţii, pe Iorgu şi Nicolae: „Încercaţi să-l convingeţi, dar sunt sigur că nu veţi izbuti. În acest caz îl daţi pe mâna lui Caravia”. Arhiul nu era dispus să asculte adevăruri care-l usturau şi pe care Vladimirescu le-ar fi rostit fără sfială, aşa cum le rostise la Bucureşti, când se văzuseră în chioşcul lui Mavrogheni. Acum ar fi fost mai dure şi nu ţinea să fie micşorat în ochii oamenilor săi.

— Arhon slugere! Iartă purtarea căpitanului Iordache, dar, altfel n-aveam prilejul unei întâlniri, folositoare pentru toţi – vorbi Iorgu Ipsilanti,

— Ce-mi cereţi? întrebă tăios Tudor.

— Să-ţi uneşti forţele cu cele ale Eteriei şi să luptăm împreună împotriva turcilor.

— Cum o să-mi prăpădesc oamenii şi să-mi năpăstuiesc ţara aruncând-o în izbeala turcilor? Noi nu ne-am ridicat fără rost, ci pentru dreptăţile noastre călcate de străinii domni şi de ciocoi. N-a sosit ceasul să ne batem cu turcii. Iar de încercaţi să prindeţi şarpele cu mâna noastră, zadarnic încercaţi. I-am spus-o şi lui beizadea Alexandru. Rău a făcut că nu m-a ascultat să plece la timp. Acum e târziu. Cu, sau fără noi, armata eteristă e osândită.

— Nu-ţi dai seama că-ţi primejduieşti capul?

— Ce preţ să mai aibă un cap, din nesăbuinţa căruia ar cădea zadarnic mii de capete?

Iorgu Ipsilanti înghiţi în sec. Văzu în răspunsul valahului mai mult o aluzie la arhiu şi se înfurie.

— Ăsta ţi-e ultimul cuvânt?

— Ăsta!

Ieşind, Iorgu Ipsilanti îi făcu semn lui Caravia, care aştepta la uşă.

— La miezul nopţii, generale! Ştii ce ai de făcut. Să nu se simtă.

— După poruncă, beizadea Iorgu.

Când ştirea despre plecarea lui Tudor la Târgovişte ajunse la urechea lui Uţubarză, acesta se încruntă. Bănui că e ceva necurat la mijloc.

Cum de n-a spus nimănui nimic?

Porni cu câţiva oameni spre vechea Cetate de Scaun, să ia urma slugerului.

L-a întâmpinat la Târgovişte Iordache, cu amăgirea că Tudor, înţelegându-se cu Ipsilanti, a plecat după ajutoare în Rusia; că, fără ştirea ţarului, a şi sosit o sotnie de cazaci. Văzu chiar un pâlc de „doneţi” călărind pe uliţele oraşului, cu suliţele culcate pe greabănul cailor, ceea ce

nu era în obişnuinţa cazacilor. Apropiindu-se noaptea de corturile lor, Uţubarză îi auzi vorbind greceşte. Află nu numai înşelăciunea, ci şi cumplita ştire a uciderii lui Tudor. Din porunca lui Ipsilanti, în toiul nopţii de 27 mai 1821, lângă gardul casei lui Geartoglu, unde se petrecea, ca-n fiecare seară, în sunetele orchestrei din Goleşti.

„Ucigaşii! Parcă le-a luat Dumnezeu minţile! Curând or să se înece în sângele slugerului şi câinii noştri o să le întindă leşurile! le spuse, îndurerat, Uţubarză celor cu care venise". Inima nu-l îndemna să se desprindă de locurile în care pierise Vladimirescu. Măcar de i-ar afla mormântul. Parcă i-ar mai simţi fiinţa trăind în veşnicia pământului. Rătăcea pe uliţele Târgovişteiei cu sufletul pustiit, când îi ieşi în cale căpitanul Gârbea cu câţiva panduri, porniţi tot pe urma lui Tudor. Ştirea morţii îl împietri o clipă.

— Blestemată fie sămânţa ticălosului fanariot. Rămân aici, Ilie, să-l ucid, cum ne-a ucis şi el sufletul.

— Greu Gârbea, greu! Îl păzeşte un batalion întreg. De nu l-or strivi turcii, o să dea pinteni calului şi-o să treacă munţii, ca să-şi scape pielea, lăsând în urmă doar moarte, jaf şi pârjol, pârjoli-i-ar flăcările iadului.

Lihniţi de foame, se opriră la ospătăria unui bătrân, să soarbă câte-o ciorbă de ştir, că altceva n-avea. Câţiva zavergii istoveau alături o damigeană cu ţuică. Îşi treceau din mână-n mână un inel pus la tocmeală. Uţubarză înţelese din zarva lor că se îndoiau dacă-i de aur. Trânti lingura-n strachină şi, fără o vorbă, se repezi la masa lor.

— Cât ceri, fraţico?

— Doi galbeni!

Privi lung giuvaericaua, cu emoţie abia stăpânită. Se adeverea ceea ce i se păruse. Ţinea în mână inelul cu sigiliul lui Tudor.

— Un galben! rosti, pe nerăsuflate, ca să nu se trădeze.

— Ia-l!

L-a vârât în buzunar, întorcându-se la prietenii săi c-o lumină amară pe chip.

„Nu vă trădaţi, fraţilor! Am cumpărat de la tâlhar inelul slugerului. E pătat de sânge. Nu ne mişcăm de-aici până nu punem mâna pe nelegiuit”.

L-au prins la scurt timp, făcându-l grămadă într-un zăvoi de pe malul Ialomiţei, dar cum i se împleticea limba şi nu înţelegea nimic, l-au scăldat în apele gârlei, până s-a trezit.

— De unde ai inelul, tâlharule, îl întrebă Gârbea, încercându-i coastele cu vârful jungherului.

— Din degetul unui osândit, pe care l-am îngropat acum două zile. Nu mă ucideţi, că doar asta mi-e vina.

Îi duse la groapa de lângă uluca viei lui Geartoglu. O găsiră răscolită şi goală. De teamă să nu fie descoperiţi, ucigaşii scoseseră mortul, aruncându-l într-un puţ părăsit. Ţineau să întărească legenda plecării lui Tudor în Rusia, ca să poată folosi pandurimea rămasă fără căpetenie şi căreia Iordache îi dădea târcoale cu mieroase făgăduieli. Aflară de la gropar că Tudor fusese adus de Caravia în toiul nopţii lângă acea groapă şi că, unul căruia îi zicea Parga, i-a tăiat capul cu satârul.

Întorşi în tabăra de la Goleşti, care fierbea într-o nelinişte tulbure, căpitanul Gârbea porunci adunarea:

— Fraţilor! Ipsilanti ne luă lumina ochilor, ucigându-l pe Tudor. Iacă-i inelul, plin de sângele lui nevinovat. Ticăloşii i-au aruncat şi trupul din groapă, să nu-l găsim, ca să ne hrănească cu minciuni. Pedepsească-l Dumnezeu de fanariot blestemat, dacă noi n-o putem face! Eu zic, să vă duceţi la căşile voastre, ca să nu lăsaţi muierile şi copiii singuri în faţa turcilor. Cine vrea să meargă cu mine

la Mânăstirea Motrului, să poftească.

S-au ales câteva sute de panduri, iar restul taberei s-a împrăştiat cete-cete. Dar inelul lui Tudor a trecut din mână-n mână, fiecare căutând să-l atingă, de parcă le ostoia durerea şi le întemeia o speranţă.

*

În zori casa lui Geartoglu se umplu de boieri, greci şi români, atât câţi mai rămăseseră în Târgovişte.

— V-am ocrotit, scăpându-vă viaţa şi averea din ghiarele tâlharului de Vladimirescu. E de datoria voastră să-mi împrumutaţi banii trebuincioşi oştirii. Cu ce vreţi să vă apăr de turci? Cu nişte ostaşi flămânzi? le vorbi răstit Ipsilanti.

— Măria-ta, răspunse vornicul Caradà. Recunoscători suntem pentru tot binele ce ni l-ai făcut. Am mânia pe Dumnezeu de n-am da ultima leţcaie pe care o mai avem. Până mâine la prânz, cinci sute de mii de piaştri vor intra în vistieria oştirii. Putem aduna aceşti bani, boieri dumneavoastră? întrebă pe ceilalţi evgheniţi. Răspunseră printr-un puternic „da”!

În locul celor cinci sute de mii de piaştri, arhiul primi a doua zi ştirea că iubiţii şi credincioşii boieri fugiseră

noaptea peste munţi, împreună cu medicul său Mavromati, iar peste puţin timp, că şi Scufo dispăruse cu banii ce mai rămăseseră în vistieria armatei.

*

Teodora fu bucuroasă, aflând că Nicos, unul din mavroforii ce-i fuseseră trimişi pentru pază, era student la Viena. Vorbea cu el nemţeşte, râzând cu poftă de întâmplările năzbâtioase ale studenţimii prin grădinile risipite pe malurile Dunării ori îl asculta fascinată, evocând imaginea strălucitoare a milenarului Bizanţ. Se împrieteniseră repede, însă, la scurt timp, femeia observă că mavroforului îi pierise obişnuita voioşie şi că îngrijorarea i se aşternuse pe faţă.

— Ce-i cu tine, Nicos? Ce te frământă?

— Multe şi fără glas, doamnă.

— Păcat că mi te-ascunzi; că nu simţi nevoit unei mărturisiri, aşa cum o simt eu şi n-am cui s-o fac. Mă chinuie neliniştea, nesiguranţa în care trăiesc, blestemul ameninţării truceşti. Întâmplările din ultimele zile mi-au răvăşit sufletul. Nu mai ştiu pe ce lume trăiesc. Poate că aflând ce ne mai aştepată, m-aş împăca cu gândul găsind un pic de alinare. Ai încredere în mine şi spune-mi

adevărul adevărat, fiindcă pe arhiu dacă-l întreb întoarce vorba.

— Sunt legat de-un jurământ faţă de Eterie, doamnă, iar amărăciunea mea din durerile ei s-a iscat.

— Mă crezi nevrednică să-i cunosc frământările fiindcă n-am depus şi eu un jurământ? Ţi-l calci oare, destăinuindu-mi-le, când ştii bine că soarta mea e una cu soarta voastră? Nu-ţi dai seama că mă răneşti cu neîncrederea pe care mi-o arăţi?

— Adevărul nu v-ar aduce alinarea pe care o căutaţi, ci, dimpotrivă, o durere de care ţin să vă cruţ.

— Să mă cruţi? sări îmbufnată femeia.

— Nu vreau să vă supăr cu nimic. Veţi afla ceea ce doriţi, dar mă condamnaţi la moarte dacă scoateţi o vorbă faţă de arhiu. E o taină pe care în toată această tabără n-o cunosc decât fraţii Ipsilanti.

Mavroforul nu mai stătu pe gânduri. Scoase din sân un petic de ziar, întinzându-i-l cu mâna tremurândă.

— L-am primit acum două zile de la tata, care mă cheamă disperat acasă.

Era un decupaj din „Wiener Allgemeine Zeitung". Reproducea articolul lui Capodistria din „Telegraful Elin",

însoţit de comentarii aspre la adresa lui Ipsilanti şi a aventurii sale militare.

— Ştiam! bravă femeia, ca să-şi ascundă tulburarea pentru noutatea care o prăbuşea.

— Dar că Tudor Vladimirescu a fost executat ieri noapte, din porunca arhiului, ştiaţi? se aprinse Nicos.

— Pentru ce-a făcut-o? Nu ne era aliat?

— Nu! Ne tolera numai fiindcă ne-am ridicat pentru libertatea noastră, aşa cum el s-a ridicat pentru cea a valahilor. Tudor avea însă răfuielile lui în ţară, nu cu turcii. Se păzea de mânia sultanului ca că nu-şi năpăstuiască de pomană norodul. Acum, oştirea valahă ori se va răzbuna pe noi, ori se va risipi, iar fără ea suntem o pradă sigură în ghearele vrăjmaşilor.

Teodora intră în casă, aruncându-se pe divan. Îi răsunau în timpane, rostite ca de propria-i soartă, cuvinte reţinute din ziarul vienez şi din spusa lui Nicos: „Ins aventuros… alungat din armata imperială… netrebnic rebelist… arestare… pradă sigură în ghearele turcilor!” Un râs nervos îi scutură parcă toate visele, cum scutură o rafală de vânt ultimele frunze dintr-un copac. Şopti apoi cu ironie, ca despre o străină fără minte, îmbătată de

iluzii nebuneşti: „Împărăteasa Bizanţului!”…

Se bucură când auzi prin târg popii blestemându-l cumplit pe arhiu, fiindcă smulsese acoperişul din tablă de plumb al mitropoliei, ca să toarne gloanţe.

Seara, Ipsilanti era pământiu. Îi vorbi Teodorei răstit, apoi îi sărută îndelung mâinile.

— Mi-am pierdut un pic cumpătul, Kera mù. E prea multă neorânduială în oştire şi prea multă trădare în jurul meu. Valahii s-au risipit ca nişte laşi.

— Laşi? De ce le-ai ucis căpetenia?

— Cine ţi-a spus asta? sări ca ars Ipsilanti.

— Am auzit oamenii tăi înjurându-te pe uliţe.

— Uneori în politică eşti silit să faci ceea ce nu vrei. Pe el îl ardeau nevoile Valahiei, pe mine cele ale Eladei. Ajunsese o piedică în calea planosului Eteriei.

— Ucigându-l, ne-ai tăiat craca de sub picioare. Şi morţii se răzbună!

Nemaiputându-se stăpâni, Ipsilanti ridică mâna s-o lovească. Uluită, Teodora fugi în camera alăturată, trăgând zăvorul. Zadarnice fură apoi toate umilitoarele vorbe de iertare ale lui Ipsilanti. Bău până căzu toropit pe divan. Regreta gestul brutal faţă de femeia care-i intrase

în sânge. Era singura lui bucurie. S-o piardă, e ca şi cum şi-ar pierde unica-i mână.

Dinspre Răzvad se ridică un nor de praf mohorât, înecând în pulberea lui caretele unora dintre boierii plecaţi de la Belvedere. Ispravnicul aduse ştirea îngrozitoare că turcii se apropie de Târgovişte. Panica puse stăpânire pe oastea arhiului. Ipsilanti alerga, striga prin curtea răvăşită, înjura şi dădea porunci. Lovi chiar cu latul săbiei un arnăut aghesmuit. Dar parcă nimeni n-auzea, nimeni nu-l asculta, până ce Iordache intră c-o mână de oameni să-i stăpânească oarecum. Doar mavroforii din „Batalionul Sacru" ieşiră cântând pe poartă, aşteptându-şi comandantul suprem, aliniaţi ca la paradă. Lucrurile Teodorei fură trântite claie peste grămadă într-o căruţă. Caleaşca nu era făcută pentru drumurile grele spre care pornea. Femeia îşi aruncă o caţaveică pe spinare, dârdâind de parcă o încercau nişte friguri, apoi se cuibări peste macatul aşternut deasupra lăzii ruginite a lui Focas, în vreme ce căruţa începu curând să-i zdruncine nu numai trupul, ci şi speranţa de a putea ieşi din viesparul în care fusese prinsă. Parcă trecuseră ani de când această gloată speriată o privea ca

pe o minune dumnezeiască, iar acum, la primul popas, abia izbuti să bea apă din ciutura unei fântâni, printre soldaţii ce se îmbulzeau să-şi potolească setea. Îi părea rău numai de acei mândri mavrofori pândiţi de moarte.

În marginea şleaului, adus de spate, pe calul lui alb, Ipsilanti părea îmbătrânit cu câţiva ani. Ronţăia din mers o coajă de pâine. Femeia tresări neplăcut când se pomeni cu el lângă căruţă. De aproape arăta şi mai rău. Avea ochii roşii, rătăciţi şi niciun pic de sânge nu-i mai colora obrazul supt.

— Nu vrei să mă ierţi, Teodora?

Îl privi o clipă mânioasă, dar, îi fu oarecum milă. Te-am iertat, Saşa!

Respiră uşurată numai când îl văzu dispărând în galop spre capătul coloanei.

Dincolo de Olt, găsiră hrană şi băutură, din belşug. Râmnicenii fuseseră surprinşi, neavând timp să fugă în munţi. Jaful, silnicia şi cruzimile se dezlănţuiră. Începu bejenia în toiul nopţii, mai ales că dinspre Dunăre se apropiau turcii. Ca dintr-un izvor al spaimei, mulţimea curgea, înghesuindu-se pe ulucul îngust al văii Oltului.

Alături de căruţa Teodorei, săltau în şa Nicos şi

Costopol, ultimul, fiul preotului grec din Odesa. De obicei un băiat tăcut şi liniştit, Costopol izbucni:

— Curând o să aprindem iar stinsa strălucire a Bizanţului.

— Visuri, băiete, răspunse Teodora brutal. Cu ce s-o aprinzi? Cu năluciri?

Oprit brusc, calul lui Costopol cabră. Fiul popii din Odesa ripostă cu fulgerare de ură în priviri:

— Doamnă, nu pot fi de acord cu domnia-ta. Numai duşmanii pot gândi astfel. Dă-mi voie să mă retrag. Voi cere să fiu înlocuit din cinstea de a te păzi, însă jurământul depus mă obligă să raportez arhiului adevărata cauză.

A dispărut în galop. Acum, Teodora îl ura şi mai mult pe Ipsilanti. Nu putea suferi fanatismul sub nicio formă; nici măcar în dragoste.

Încercarea lui Nicos de a-şi readuce camaradul rămase zadarnică.

— Aţi fost imprudentă, doamnă Teodora. Ce-o să spună arhiul? Şi eu gândesc la fel, dar trebuie să tăcem. Ne apropiem de sfârşit. De altfel, arnăuţii, soldaţi de meserie, şi-au dat de mult seama ce ne aşteaptă. Călărimea lui

Caravia, intrată pe mâna lui deli-başa Iorganda, s-a ascuns în pădurea din faţă, ca să poată fugi mai uşor. Ticălosul de Caravia bea prin cârciumile Râmnicului, iar Nicolae, fratele arhiului, n-are praxisul războiului. A împins „Batalionul Sacru" înainte, ceea ce e o mare greşeală. Fără niciun pic de obişnuinţă a luptei, va fi o pradă uşoară pentru ieniceri şi spahii. Eteriştii din Rusia ca şi mavroforii, abia ştiu să tragă cu arma. Restul e gloată. Dacă rupe lupta, stârneşte dezordine şi panică. Crede-mă! Am studiat tactica şi strategia cu pasiunea cu care am studiat istoria şi filosofia. Pe deasupra, cunosc starea de spirit a oamenilor din această armată pestriţă.

— Arhiul nu-şi dă oare seama?

— Ba da! Însă, din disperare încearcă marea cu degetul. Vedeţi pâlcul de plopi de pe movila din dreapta? S-a pus la adăpost cu o mică gardă. Va fi un simplu spectator. Trupele vor lupta singure, fără legătură, fără orientare. Capul care trebuie să judece ce se întâmplă pe câmpul de luptă şi să dea poruncile potrivite, judecă în zadar. De la o vreme, căpitanii fac ce li se pare lor că e bine.

— Eşti convins de ceea ce spui?

— Da. Ne aştepată un dezastru.

— Şi ţii neapărat să mor ori să ajung în vreun harem din Stambul?

— Pentru nimic în lume! Mai avem încă timp să ne îndreptăm spre munţi! Peste un ceas-două, o să fie prea târziu.

Mâna femeii alunecă dulce peste mâna mavroforului.

— Nicos, suntem tineri. Ar fi păcat să murim zadarnic.

*

Prin viile Drăgăşanilor începu să se audă bătaia înfundată a tobelor şi sunetul alămurilor turceşti. Veneau ordiile încet şi apăsat de parcă gemea pământul, iar inimile mavroforilor băteau la fel ca tobele vrăjmaşilor. Nici nu şi-au dat seama când a început jalnica încăierare, că, după câteva pocnete de armă şi ciocniri de iatagane, ceva neomenesc, ca o nebunie de pe alte tărâmuri, s-a revărsat asupra lor, doborându-i.

N-a fost o bătălie, ci un masacru. Izbit puternic de ieniceri, tăiat şi măcinat de iureşul călăreţilor turci, „Batalionul Sacru" pierea înecat în sânge. Ordia lui Tahir-aga se năspusti apoi furioasă asupra restului armatei ce încerca să reziste. De ce nu poruncea arhiul arnăuţimii să intre în luptă? Cu oamenii lui, deli-başa Iorganda ar fi

putut schimba soarta acestei încleştări disperate. Dar nu venea niciun ordin de la comandantul suprem, despre care nu mai ştiau unde se află. În inimile ostaşilor eterişti se ivi însă o rază de speranţă. Călărimea arnăuţilor, în cap cu deli-başa, ieşea vijelios din pădurea ce le slujea de adăpost. Curând o să risipească ordia sleită de puteri! Au înnebunit oare arnăuţii ori au orbit? Iureşul lor se îndrepta asupra batalioanelor greceşti, ca o furtună dezlănţuită. Până să se trezească din cruda nedumerire, iataganele şi gloanţele arnăuţilor, alăturate celor turceşti, grăbiră sfârşitul luptei. Nu erau nici nebuni, nici orbi. Bimbaşa-Sava se închinase turcilor, ajutându-i să-şi ducă la capăt masacrul şi deli-başa Iorganda era omul lui. Dintre mavrofori n-au supravieţuit decât cei ce s-au putut ascunde la timp prin viile Drăgăşanilor, ori cei scăpaţi de năvala unei mâini de panduri. Era memorabila zi de 7 iunie 1821 când s-au înfruntat trădarea şi eroismul, pecetluind o crudă şi nedreaptă pagină de istorie, ca atâtea altele din sângeroasa ei carte.

Încercând parcă să spele din amintirea posterităţii imaginea hâdă a întâmplărilor, în care faţa nevăzută a oamenilor se dezvăluise în toată cruzimea ei, cerul începu

să-şi reverse apele fulgerate.

*

Mavroforul trimis să-l înlocuiască pe Costopol îi aduse lui Ipsilanti vestea că Teodora fugise cu Nicos spre munţi. „Ia doi călăreţi, prinde-i. Când ţi-or cădea în mână mă cauţi unde-oi fi şi-n orice împrejurare”, vorbi mânios arhiul.

Cu glas scăzut, ostaşul îl mai informă că şi Duca dispăruse, lăsând rezerva oştirii de capul ei.

„Nemernicii! – şopti arhiul, copleşit de disperare şi scârbă, cu sufletul prăbuşit într-o prăpastie. Fu tentat, o clipă, să-şi ducă pistolul la tâmplă, dar se scutură iute de gândul întunecat şi pripit, agăţându-se de umbra subţire a unei amăgiri: „E de datoria mea să trăiesc, spre a mă justifica în faţa istoriei!”

O bătaie de inimă îi revărsă parcă în adâncuri, toată amărăciunea omului învins, încercat de fiorii vinovăţiei, torturat de conştiinţa propriilor slăbiciuni şi a zadarnicelor remuşcări…

Nu mai avu tăria să-şi ducă gândurile până la capăt. Îl îngrozeau. Smuci dârlogii, întoarse calul şi porunci gărzii să-l urmeze spre munţi.

Chipul Teodorei plutea undeva, într-o negură a durerii, alături de alte chipuri, învălmăşite într-o cascadă nebună – crispate, laşe, perfide şi vrăşmaşe – copleşindu-l până la sufocare.

Ostaşii nici nu băgară de seamă când arhiul se făcu nevăzut. Ajuns la Cozia, porunci să se tragă clopotele a sărbătoare, vestind că nemţii trec munţii în ajutorul lor, nădăjduind, astfel, să mai poată opri fuga disperată a ce mai rămăsese din armata sa. Umbla ca un lunatic, cu toate visele spulberate. Parcă-i sufla un vânt de nebunie peste soartă. „Oare la 33 de ani ai mei să-mi găsesc sfârşitul prin aceste coclauri sălbatice ale Valahiei?”

Nu se frământă însă prea mult şi, în vreme ce ultimul dangăt al clopotelor se stingea, porni în galop spre graniţă.

*

Căruţa Teodorei apucase pe un şleau păduros, unde întâlni un cioban abia descălicat.

— No, domnişorilor, e mare prăpăd. Turcii şi arnăuţii au spârcuit oastea grecească. Ce a mai rămas, cată spre Ardeal. Câţiva soldaţi au tăbărât pe comandirul lor cel mare, unul ciung, îmbrăcat ca un împărat. După ce i-au

smuls din cingătoare sabia cu teacă bătută în nestemate, i-au luat până şi cizmele din picioare.

— Kera Teodora, să coborâm neîntârziat spre drumul Oltului, până nu dau năvala gloatele de vântură-lume, arnăuţii şi turcii, sări Nicos.

— Atunci, zoriţi-vă, le spuse ciobanul, altfel, intraţi în îmbulzeală şi nu mai faceţi un pas. Vă iau hămesiţii ca din oală şi vă despoaie.

Ajunseră greu până în drumul din vale, transformat de ploaia vrăjmaşă într-un râu noroios. De pe pantele munţilor se prăvăleau şuvoaie furioase spre apele Oltului. Curând fură prinşi în şirul de căleşti, turme, cai şi băjenari cu bocceaua-n spinare, striviţi între peretele de piatră al muntelui şi ameninţarea prăpastiei în fundul căreia râul sălbatic urla parcă a moarte. Răzbăteau din urmă tropote de cai, pocnete de armă şi chiote de luptă. Alungată de turci, o parte din gloata armatei eteriste năvăli pe firul îngust al drumului. Turme, căruţe şi caleşti fură îmbrâncite în prăpastie cu furie oarbă, iar oamenii alungaţi cu sabia – disperaţii căutând să-şi deschidă drum cu orice preţ. Teodora nici nu-şi dădu seama unde şi cum căruţa ei fu rostogolită în apele vijelioase ale râului, pe

când se adăpostea după spinarea unei stânci. Pe Nicos nu-l mai găsi. Va fi fost tăiat poate de vreo sabie şi leşul îi va fi zăcând zdrobit printre colţi de piatră, pe undeva prin prăpastia ce cobora spre râul acesta turbat. Orice chemare ar fi fost zadarnică, spărgându-se la un pas, în larma ce creştea clipă de clipă odată cu viermuiala năpăstuiţilor. Veneau mereu în valuri, aduse parcă de ploaie: turcii şi zavergii, din urmă; panică, de pretutindeni; ţipete, din ei şi de lângă ei; ăuit greu, prăvălit din munţi, ridicat din văi şi rostogolit de ape, ca o lavă purtătoare de spaimă şi moarte.

Ceata de panduri a căpitanului Gârbea trecuse Oltul. Se întâlnise cu turcii, tăindu-le calea şi alungându-i până dincolo de Drăgăşani, prin locurile unde câinii şi corbii se ospătau din sutele de leşuri ale celor ce fuseseră bravii şi mândrii mavrofori.

— Fraţilor! Ploaia a pătruns prin coviltirul căruţei cu iarba de puşcă, înmuind-o. Nu ne-a rămas nădejdea decât în iatagane şi măciuci. Cu ele greu să ţinem piept turcimii care vine. Ne-ar ucide de pomană, vorbi răspicat Dumitru Gârbea.

Îşi tăiară drum printre osmanlâi cu iataganele.

*

Îmbrăcat într-o zeghe trenţăroasă, pe un cal costeliv, frânt de oboseală şi chinuit de nopţi nedormite, cu opincile mustind de apă şi noroi, un fugar fu oprit de grănicerii chesaro-crăieşti. Descălică, cerând cu ton poruncitor să fie dus în faţa comandantului, ceea ce stârni mânia unui unter-ofiţer, uimit de obrăznicia ţăranului. Îl îmbrânci, gata să-l trântească în băltoaca din faţa barierei. Copleşit de atâta umilinţă, le strigă disperat soldaţilor: „Ich bin General!” Grănicerii crezură o clipă că au de-a face c-un nebun. Dar privirea nspră şi glasul hotărât al omului obişnuit să comande le stăvili râsetele. Aflând că e prinţul Ipsilanti, îl invitară într-o încăpere de bârne. Căzu frânt de oboseală pe scaunul fără spătar. Înfulecă fără să fie poftit pâinea şi slănina aflate pe masă. „Iată-l pe fostul adjutant al ţarului şi beizadea a Ţării Româneşti, un hoţ ordinar!” îl fulgeră gândul, cutremurat, ca şi în clipa când o mână de zavergii îl jefuiseră în drumul spre graniţă. Îl copleşea ruşinea. Zărind o călimară şi câteva file de hârtie, apucă pana. Simţea nevoia să dea în vileag clocotul în care fierbea, revolta care-l sugruma, scriind acea zguduitoare proclamaţie către foştii săi căpitani şi

soldaţi:

„Ostaşi! Dar ce zic? Nu voi să pătez acest frumos şi glorios nume adresându-vi-l vouă, o turmă de nemernici fără bărbăţie, căci ar fi păcat să-l dau unor mizerabile fiinţe târâtoare. Iar pe voi, sperjurilor şi trădătorilor Sava, Caravia, Duca şi ceilalţi fanarioţi, vă las pradă urei şi dispreţului omenirii, răsplatei lui Dumnezeu şi blestemului urmaşilor”.

Comandantul postului de grăniceri, obişnuit cu atâtea ciudate întâmplătri în ultimele zile, când fu trezit din somn, ascultă raportul sergentului fără să tresară. N-ar fi fost surprins să-l vadă păşind peste graniţă în haine da ţăran valah nici chiar pe sultanul Mahmud al II-lea, darmite pe prinţul Ipsilanti. Îl trimise la Sibiu într-o căruţă ţărănească, îmbrăcat cu o manta veche şi încălţat cu cizme soldăţeşti.

La scurt timp apăru la barieră o ţărancă cu capul şi umerii vârâţi într-un sac din care şiroia ploaia. Una din acele femei ce trec mereu dintr-o parte în alta a munţilor, bănuiră grănicerii. Sergentul din post rămase uimit când îi vorbi într-o germană elegantă, cu vocea puţin voalată de oboseală şi emoţie. Ceru îngăduinţa să stea o clipă jos, rugându-l apoi s-o ducă la comandant. Ofiţerul zâmbi,

curios să afle ce ilustră figură îi mai trimitea, ca să-i încurce treburile, zurba din Ţara Românească.

Aruncând sacul, Teodora îşi potrivi puţin părul, făcând să scânteieze o clipă pe degetele fine nestematele inelelor scoase în grabă din cingătoarea unde le ţinuse ascunse.

Frumuseţea şi mai ales vraja răspândită de ochii fiinţei din faţa lui, îl descumpăniră. Fără s-o mai întrebe cine e şi dacă-i e foame, porunci să i se aducă imediat lapte cald, unt şi dulceaţă.

— Iertaţi-mă că vin în aceste haine mizerabile. Am fost prădată pe drum. Trăsura, cu tot bagajul, mi-a fost răsturnată în Olt. M-am rătăcit de părinţii mei, boieri din Bucureşti.

— O! S-au întâmplat atâtea nenorociri în ultimele zile, încât nu-i de mirare. E pentru mine o cinste să vă ofer adăpost până ce vă regăsiţi familia.

— Vă mulţumesc, dar ea nu va sosi niciodată aici. Se afla în altă trăsură şi despărţită de cetele prădalnice, a luat drumul Branului spre Braşov.

— Vă comunic însă că trebuie să rămâneţi în carantină cel puţin trei zile. Camera mea vă stă la dispoziție.

*

Trimisul extraordinar al regelui Prusiei se întorcea de la Stambul. Însoţit de câţiva spahii străbătuse Ţara Românească, prin sate pustii. Nu întâlnise ţipenie de om pe uliţele prăfuite şi triste. Numai prin păduri răsăreau din tufişuri făpturi omeneşti ca nişte umbre, înspăimântate de ticăloşia întâmplărilor în care-i aruncase nechibzuinţa lui Ipsilanti şi cumplita „Pacificare" turcească. Vedea şi parcă nu-i venea a crede că numai la câţiva paşi de frontieră o altă lume respira în voie, străină de tot chinul bieţilor valahi. Numai comandantul postului de grăniceri îi destăinui câte necazuri îi căşunase zavera eteristă, cu disperata năvală peste graniţă a refugiaţilor. „Şi-acum se află aici, în carantină, o splendidă fată de boier bucureştean, rătăcită de părinţii ei", încheie ofiţerul.

Două zile de odihnă îi redaseră Teodorei vigoarea şi îndrăzneala obişnuită, aducându-i în obraji un roz delicat, iar în ochi, verdele viu şi capricios al mării. Ieşi, să respire aerul proaspăt de sub cetina brazilor. Comandantul grănicerilor se îndreptă spre ea, însoţit de un bărbat elegant, în costum de catifea vişinie, om ca la patruzeci de ani, scund şi rotofei. Îl întâmpină subţiindu-şi privirea, ştiind că întâlnind-o, rar inimă de bărbat să-i stea

împotrivă, fără să se moaie.

— Contele von Tyssen, se prezentă nerăbdător străinul, stânjenit parcă de noroiul adunat pe pantofii de lac. Trimisul extraordinar al regelui Prusiei la înalta Poartă fu ca electrizat de frumuseţea femeii. Nu se aşteptase la o apariţie atât de fermecătoare. „Domnişoara este de acum sub protecţia mea, domnule comandant!”

— Dacă vă este voia, aş fi fericit să vă conduc până la Braşov, ca să vă regăsiţi părinţii.

— Preţuiesc nespus amabilitatea dumneavoastră, faţă de o fiinţă aflată într-o situaţie tristă, răspunse Teodora, cu o tulburătoare sclipire a pupilelor, pe jumătate acoperite de pleoape.

Cele câteva zile petrecute la Hotelul „Împăratul roman” din Sibiu – unde contele închiriase apartamentul ce găzduise cândva pe Iosif al II-lea, şi unde Teodora primise în dar o elegantă garderobă, îi dădură prestanţa femeii de lume. Mărturisi contelui că fusese silită să ascundă adevărul faţă de grăniceri, de teamă că nu-i vor lăsa liberă trecerea. Părinţii săi nu se aflau la Braşov. Fuseseră ucişi în timpul sângeroaselor evenimente din Ţara Românească şi, îngrozită, luase calea exilului. Îl mai amăgi cu

strălucirea originii ei. „După mamă, mă trag din spiţa Paleologilor.” Ca dovadă, îi arătă medalionul primit de la Ipsilanti.

Dacă ar fi fost şi fiica unei spălătorese din Stambul, ceea ce era imposibil, după manierele, cultura şi tipul clasic de nobilă frumuseţe elină, contele von Tyssen, vrăjit, n-ar fi ezitat s-o ceară în căsătorie, aşa cum o făcu, emoţionat şi ridicol de ceremonios. Găsindu-se acum la o nouă cotitură în viaţa ei plină de meandre, femeia îi răspunse că îi preţuieşte sentimentele, că nutreşte pentru el nu numai recunoştinţa, ci şi simpatie, dar îl roagă să-i lase un răgaz de gândire. În acest timp, îndrăgostitul o copleşi cu daruri, trimiţându-i flori de două ori pe zi. Oferi o recepţie nobilimii sibiene, în elegantele saloane ale hotelului, cu prilejul căreia, după primul vals, anunţă logodna cu fermecătoarea descendentă a împăraţilor bizantini.

A doua zi, caleaşca nobilului prusac porni spre Viena. Aproape de ieşirea din Sibiu, dintr-o căruţă înconjurată de cătane, Teodora îşi auzi numele strigat cu insistenţă:

— Cine-i acest soldăţoi? întrebă uimit von Tyssen.

— E prinţul Ipsilanti. Oamenii lui mi-au ucis părinţii, şi

nu pierde ocazia să-şi ceară iertare. Poate nu el este vinovat dar, de câte ori îl văd, mă zguduie amintirea celor mai cumplite suferinţe din viaţa mea.

*

Răspândindu-se vestea în Oltenia că Derviş-paşa trecuse Dunărea şi că o seamă de cete răzleţite din ordia lui au roit după pradă şi silnicii, s-au tras satele către munte. Coana Polina şi-a dus copiii la stâne, dar nerăbdând-o inima să-şi lase gospodăria de izbelişte, s-a întors singură acasă. A doua zi pe la chindie, se dădeau câinii, ca turbaţi, în marginea dinspre miazăzi a satului. O trâmbă de fum, se răsucea într-acolo.

— Arde moara, coană Polino, sări de lângă fereastră Aneta, sora lui Ioniţă Codobatură, care împreună cu Ursuleasca adunau în boccele lucrurile din casă pentru a le pune la adăpost prin peşteri.

— Arde-i-ar sfântul să-i ardă de păgâni!

„Când latră un câine bătrân, ieşi din casă”, îi veni în minte Polinei proverbul aflat de la Zoican, auzind la poartă glasul obosit şi răguşit al lui Ursei.

— Turcii! strigă ea înspăimântată, cuprinzând cu privirea povârnişul spre Topolniţa. Zăvorâţi uşile, că eu

aduc arme. Altfel e vai de noi.

— Predaţi-vă, dacă vă e dragă viaţa, se auzi din vale un glas.

— E ăl mai mic dintre tâlharii lui Rogobete!

N-au răspuns ameninţării, care se repetă. Polina ţinea strâns puşca nemţească cu ghinturi. Învăţase uşor s-o mânuiască şi, parcă-i pierise frica simţind-o alături. Îşi aminti cum împuşcase cu ea un câine lovit de turbare şi, cu toată firea ei bărbătoasă, plânsese. Acum trebuia să ucidă oameni. O umbră tăie pieziş lumina ce bătea în fereastră. Femeia apăsă pe trăgaci. Trozni şi puşca Anetei, la altă fereastră. Nici Ursuleasca nu întârzie. Tâlharii se traseră spre stiva de lemne, lăsând nemişcat un spahiu doborât în mijlocul curţii şi pe Rogobete zbătându-se în ţărână. Au urmat clipe lungi de tăcere, cât un ceas, cât o zi ori, poate cât o viaţă. Femeile îşi ascultau bătăile inimii, nemaiîndrăznind să deschidă gura, până ce Polina rosti cu voce străină:

— Nu vă fie teamă. O să le venim de hac. Dacă nu, mai bine murim de glonţ, apărându-ne, decât să ne prindă tâlharii de vii, să ne căznească şi apoi să ne căsăpească.

— Aşa-i!

Abia isprăvi vorba că, la câţiva paşi de fereastra unde pândea Ursuleasca, Polina desluşi două umbre. Nu şi-ar fi închipuit niciodată că într-o asemenea primejdie o să fie în stare să-şi stăpânească frica întocmai ca bărbaţii, obişnuiţi cu lupta şi cu moartea. Un tâlhar cu cealma se ghemuise lângă talpa de lemn a casei. Scăpăra amnarul, să

pună foc. Detunătura îl prăbuşi peste stratul de tufănele. Zvâcniră de câteva ori opincile printre flori, până ce încremeniră. „Doamne, am mai ucis unul!" Se miră iarăşi că n-o cuprinde groaza. Dar cum? Când nu rămăsese din ea – dacă ea era Polina Zoican – decât ochi şi urechi, mâinile care ţineau arma şi, mai ales, degetul care apăsa pe trăgaci! Restul era amintirea altcuiva, purtând acelaşi nume…

O dezmetici vocea Anetei:

— Alţi turci trec Topolniţa spre noi!

— Urcaţi-vă-n pod şi ieşiţi prin „copca lui Tudor". Din zăvoi, trageţi în tâlhari până v-ajung.

Pe poteca ce urca Dealul Ponorelului, Polina îi întinse Anetei o traistă:

— Ia-o! Sunt banii şi zapisele lui Zoican. M-a lovit un

plumb şi n-o mai pot ţine.

Atunci băgară de seamă că i se năclăise iia de sângele ce se scurgea pe-o mânecă.

Nu făcură însă nici jumătate din drumul până la şaua dealului când Aneta simţi rănita moale şi grea.

— S-o ducem în peştera mică. E mai aproape. Acolo găsim măcar un muc de lumânare. Biata coana Polina!

Fu întinsă pe-o scoarţă vârstată, aproape de gura peşterii înţesată de femei şi copii. Moaşa Manda lui Trocan se aplecă s-o cerceteze şi să încerce o minune, cu puterea ei de solomonăreasă vestită peste şapte sate. Îi tremurau mâinile şi buzele, iar femeile bănuiau în bâiguiala ei un descântec.

— Puneţi o ulcică la foc!

Când începu clocotul, moaşa Manda scoase din sân trei punguţe, presărând peste zbuciumul apei praf de buruieni uscate la lumina lunii.

— E păcat, moaşă Mando, s-o mai descânţi când şi-a dat sufletul, se auzi un glas de femeie temătoare.

— O să-ţi descânt ţie de prostie, nătântoaco! Coana Polina trăieşte. I-a trecut plumbul prin umăr, şi-i leşinată de cât sânge i s-a scurs. Trebuie să-i spăl rana.

În liniştea înfiorată de întunericul peşterii, răzbătu din adâncuri un huiet greu, ca un geamăt al pământului, pe care îl ascultau uneori ciobanii, spunând că-i glasul Dunării de dedesupt, pe lângă care, Dunărea de deasupra ar fi o nimica toată. De parcă l-ar fi auzit, rănita deschise ochii.

CAPITOLUL XI

RĂZBUNĂRI

La Viena, von Tyssen află că, prin graţia regelui său Frederic Wilhelm al III-lea, fusese numit ambasador al Prusiei la Stambul. Soarta îi hărăzea fericirea de a trăi în oraşul Paleologilor, unde strămoşii Teodorei purtaseră o strălucită coroană! El îi oferea alta mai modestă, dar şi nobleţea familiei sale număra câteva secole.

Cununia avu loc cu mare fast în catedrala Sfântului Ştefan, naşi fiind prinţesa şi prinţul Metternich, ridicat nu de mult la rangul de cancelar al imperiului. Recepţia adună în saloanele cancelariatului toată aristocraţia austriacă şi toţi diplomaţii acreditaţi pe lângă împăratul Francisc. Pentru prima oară se dansă sub acoperişul cancelariei *valsul* care cucerise Viena, iar un tânăr dirijor cu numele de Strauss, aprins de frumuseţea miresii, improviză melodii uimitoare.

Ciocnind o cupă de şampanie cu noul ambasador al Prusiei pe lângă Poartă, von Gentz se înclină, surâzător:

— Vă felicit, excelenţă, nu atât pentru ingrata funcţie cu care v-a învrednicit majestatea-sa regele, cât pentru

fermecătoarea dumneavoastră soţie.

Rămase tare surprins când zări răsfăţându-se pe gâtul alb al proaspetei contese medalionul trimis de el lui Capodistria, odată cu înştiinţarea că Austria este împotriva mişcării eteriste. Zâmbi şi tăcu, aşa cum trebuie să zâmbească şi să tacă un diplomat de rasă; totuşi, îl intrigă faptul cum de ajunsese bijuteria din mâna ministrului de externe al ţarului la gâtul acestei încântătoare contese, despre care aflase că e grecoaică.

Să fi fost doar preţul plătit de bătrânul vulpoi unei femei frumoase ori al vreunei urzeli politice? Iată o problemă care n-a reţinut atenţia cavalerului von Gentz decât câteva clipe.

*

Ocupând Bucureştii, Cara Ahmed, paşa din Silistra, se aşezase în casele logofătului Bellu de la Podul Mogoşoaiei, începând vânătoarea eteriştilor din oraş. Făgăduise paşa cruzilor săi soldaţi câte o mahmudea de aur pentru fiecare cap de eterist. Cum morţii nu pot vorbi, mulţi români nevinovaţi căzură sub iatagane pentru blestemata mahmudea.

*

Dacă ceilalţi panduri se înapoiaseră pe la casele lor, Jiganie, neavând nici nevastă, nici rosturi gospodăreşti, porni spre Bucureşti, cu gândul să încropească vreo negustorie prin preajma lui Sorcovăţ şi Pintilie. Sosise după ce Cara Ahmed abia oprise sălbatica răzbunare, în oraşul înspăimântat şi răvăşit. La Hănişorul Oltenilor găsi doar câinele curţii, sleit de sete şi foame, fiindcă fusese uitat în lanţ. Porni îngrijorat spre Obor, prin pustietatea Podului Târgului de Afară, altădată o uliţă gureşă, fremătând de viaţă. Îl scutura groaza, păşind cu mâna la nas printre şirurile de spânzuraţi. Înfipte în parii ulucilor rânjeau căpăţâni însângerate, iar, din loc în loc, de crengile salcâmilor piperniciţi, de stâlpii porţilor ori de grinda streaşinilor, atârnau leşuri omeneşti, uneori la două-trei palme de pământ, spre desfătarea haitelor de câini hămesiţi, chemaţi de mirosul stârvurilor, întins de vânt peste oraş. Prăvăliile cu obloanele trase, ferestrele ferecate, porţile zăvorâte, casele cufundate în nefirească linişte, curţile mohorâte, muriseră parcă toate, din porunca năucă a lui Cara Ahmed-efendi.

La hanul lui Pintilie niciun semn de viaţă nu răspunse bătăilor puternice ce zguduiră porţile şi uşile, până ce,

Jiganie sări gardul în curte. Găsi într-o odăiţă un bătrân. Îşi aprinsese lumânarea, convins că i-a sosit ceasul din urmă. Află că Pintilie se ascunsese în viile lui Ghica de pe malul Teiului, fiind prieten cu Gheorghe Colintineanu, vechilul boierului.

A bătut în lung şi-n lat marea de viţă de pe moşia Ghiculeştilor, dar parcă şi aici se încuibase liniştea morţii. Când nu ştia încotro s-o mai apuce, se trezi înconjurat de oameni înarmaţi, răsăriţi dintre butucii încărcaţi cu roadă bogată şi crudă. Văzu uimit cum din gura unui bordei izvora puzderie de oameni, ca dintr-o încăpere vrăjită.

Peste scurt timp, îşi auzi numele strigat. Bucuroşi de revedere, ca după o înviere din morţi, Pintilie şi Sorcovăţ tăbărâră cu întrebările.

— Întâi să-mi răspunzi tu, Pintilie, cum de încăpurăţi atâţia blestemaţi în prăpăditul ăsta de bordei, că doar n-o fi vreo gură de iad, vorbi Jiganie.

— De iad nu e, Vasile, ci numai de hrubă. Dă într-alta, întinsă de la mânăstirea Plumbuita până la casa Ghiculeştilor de pe malul Teiului. S-au adăpostit aici mulţi bucureşteni, după cum vezi, pomenească-le în veci sfântul numele celor din vechi, care vor fi scurmat această

hrubă lungă şi-ngustă unde ne-am vârât ca sobolii.

*

Teodora spuse bărbatului ei că nu vrea să se oprească în Bucureşti, oraşul atâtor dureroase amintiri. De la Giurgiu porniră prin Rusciuc la Constantinopol, unde, la scurt timp, toată colonia europeană avea să vorbească de frumuseţea, eleganţa şi rafinamentul tinerei contese von Tyssen. Primi în dar de la bărbatul ei un caic tapetat cu catifea roşie, având prova elegant prelungită în forma unui gât de lebădă argintie. Iubea plimbările pe Bosfor, la asfinţit, când apele verzi dobândeau reflexe de rubin. Într-o vineri, spre uimirea ei, pe toată întinderea apei, spintecau valurile numai două caice. Oare, stambulioţii, învăluiţi în frumuseţile unui oraş de vis nu mai gustau feeria amurgurilor pe Bosfor? „Desigur, ce e prea mult, strică", gândi femeia, mângâindu-se că zicala nu poate fi potrivită şi atunci când te copleşeşte fericirea, acea fericire în care îşi scălda sufletul cum se scăldau pescăruşii în apele celei mai fermecătoare îngustimi a mărilor lumii.

Nu fu surprinsă când văzu unul dintre caice apropiindu-se. Numai cei doi lopătari, slujitori ai ambasadei prusace,

tresăriră. Desluşiseră înaltele coifuri ale ienicerilor din garda Imperială. Disperarea pusă în mânuirea vâslelor nu vădea nimic bun.

„Bostangi-başa" apucă să şoptească unul dintre ei, speriat de neaşteptata apariţia a temutului şef al poliţiei şi stăpân al cumplitelor temniţa otomane.

— Cum aţi cutezat să călcaţi porunca împărătească? Nu ştiţi că în prima vineri a Bairamului, numai luminăţiei sale îi este hărăzită bucuria da a se plimba pe Bosfor la apusul soarelui?

Doi ieniceri săriră în caicul Teodorei, purtându-l spre vasul strălucind de aur şi purpură, unde sultanul mustăcea furios în barbă că nişte ghiauri îi încălcaseră privilegiul, tulburându-i cereasca reverie.

Teodora vorbi nemţeşte prin intermediul vâslaşilor ei. Astfel, sultanul află că fermecătoarea femeie, învăluindu-l într-o privire şăgalnică, cu ochii de culoarea apelor de smarald ale strâmtorii, e nevasta ambasadorului prusac de curând sosit în capitala imperiului. Străina ceru iertare, fiindcă n-a cunoscut opreliştea, dar tot răul e spre bine. Altfel n-ar fi avut fericita ocazie să vadă prealuminatul chip al viteazului şi înţeleptului stăpân al tuturor

otomanilor, îi tălmăci lopătarul, cuvânt cu cuvânt spusa femeii.

Padişahul zâmbi. Îşi îmbăta privirea de frumuseţea neobişnuită a acestei fiinţe care-l înfruntase curtenitor. Cu glas dulce, porunci să i se răspundă:

— Prealuminatul nostru stăpân, umbra lui Allah pe pământ, dă voie celei mai frumoase femei din Capitala sa să se plimbe cu caicul pe Bosfor oricând poftеşte, iar de va avea fericitul prilej s-o mai întâlnească, ochii luminăţiei sale se vor încânta, iar inima se va bucura.

Zâmbindu-i din nou, o salută cu mâna la inimă, ceea ce bostangi-başa, nu mai văzuse de când era în slujba sultanului.

Hatârul făcut Teodorei de împăratul otoman, stârni invidie şi comentarii răutăcioase printre nevestele ambasadorilor şi consulilor europeni, în vreme ce reprezentanţii marilor puteri căutau să descopere dacă sultanul nu căuta cumva vreo apropiere de Prusia, spre a încerca tăria „Sfintei Alianţe”. Puţin îi păsa însă contesei von Tyssen de bârfe şi interpretări politice, fiind văzută adeseori pe Bosfor, la apusul soarelui. Reîntâlnind într-o seară caicul lui Mahmud al II-lea, acesta opri să schimbe

câteva vorbe cu femeia care-l fascina şi-l desfăta, în acelaşi timp, cu răspunsurile ei spirituale şi din ce în ce mai puţin protocolare, fiindu-i lehamite de atâta silnică slugărnicie şi nesinceritate câtă afla în jurul său, de la marele vizir şi până la ultimul ienicer. Se zvonise chiar că îi dăruise Teodorei un voal de mătase vişinie mai subţire ca pânza de păianjen, lung de şase arşini şi cu marginile aurite, purtând într-un colţ însemnele imperiale, spunându-i că e păcat ca soarele să pârjolească un obraz pe care Allah l-a dorit atât de alb şi frumos ca marmura. Făcu vâlvă şi faptul că sultanul acordase prioritate ambasadorului Prusiei cu ocazia unei audienţe, înaintea reprezentanţilor altor puteri, aflaţi deja în salonul de primire, ceea ce însemna mai mult decât o încălcare a uzanţelor diplomatice, de obicei respectate de înalta Poartă. Numai spiritualul ambasador al Franţei, cunoscător al intrigilor şi bârfelor care circulau pe seama contesei, le spuse zâmbind:

— Nu vă impacientaţi. De dorul fragilor, sultanul mănâncă aguridă!

Fericirea Teodorei nu mai era întunecată de nicio umbră. Dobândise o linişte nevisată vreodată, ceea ce

preţuia pentru ea mai mult decât lada cu milioanele de piaştri ale lui Focas, înghiţită de apele Oltului. Aflase de la capuchehaia Ţării Româneşti că Ipsilanti e prizonier în temniţele austriecilor, bolnav şi fără nicio speranţă de libertate.

Stăpân al mai multor fabrici de bere şi al unui întins domeniu, contele von Tyssen îi mărturisise că a intrat în diplomaţie din plictiseală, dar, oricând e dispus să renunţe, dacă ea i-o va cere, pentru a putea duce o viaţă liniştită, lipsită de griji. Femeia nu se gândi însă nici măcar o clipă să schimbe acest paradis scăldat în lumina soarelui oriental, pentru întunecatul domeniu prusac.

*

De câteva luni, Jiganie câştigă bine cu negustoria de cai spre care-l îndemnase Pintilie, având ca tovarăş din umbră pe Gheorghe Colintineanu, vechilul moşiei Colentina a banului Grigore Ghica. Ba, în câteva rânduri, Vasile îl însoţise pe boier la petrecerile de la Herăstrău, cântându-i cântece de lume.

Atât îndrăgise Ghica firea veselă şi vocea bărbătească a lui Jiganie, încât îl tot chema pe la ospeţele de pe malul lacului.

— Vasile, îi spuse vechilul lui Ghica, poţi păstra o taină? Stăpânul meu o să vie domn. Îl vor boierii, iar sultanul o să-i asculte. Au să meargă cu el la Stambul. E om bun şi nu poate suferi pe fanarioţi. Ba, are atâţia duşmani în Fanar, că mă tem de soarta lui. Ienicerii sunt cruzi şi flămânzi de bani. Uşor ar putea fi momiţi să tabere asupra boierilor ca să le curme pofta de domnie, lăsând mai departe zarafii Fanarului să târguiască scaunele din Bucureşti şi Iaşi. E nevoie să orânduim oameni de pază. Te încumeţi la o asemenea treabă?

— Să stau de vorbă cu prietenii mei.

— Ce ziceţi? Dăm ascultare rugăciunii vechilului Colintineanu?

— Ghica e pământean de-al nostru, Vasile, răspunse Uţubarză şi oricâte păcate boiereşti o avea, tot o să-l doară inima de ţară. Nu-i cum a vrut slugerul, dar tot e bine. Eu zic că, apărându-l, le tăiem nasul fanarioţilor. Iartă, doamne, păcatul haiducilor, care-au ajuns să păzească caftanul şi işlicul boierilor, vorbi cu năduf Uţubarză!

— Păcatul ăsta se cheamă politică, Ilie şi politica se face cu capul nu cu inima. Păziţi-l pe Ghica, îi sfătui

bătrânul Giani Orăşanu, auzind vorba purtată în casa lui.

— Atunci, ca să nu-i aţâţăm pe turci, e bine ca oamenii noştri să fie îmbrăcaţi în portul lor ţărănesc, cu armele ascunse, ca să pară doar nişte căruţaşi şi slujitori pentru mânuirea calabalâcului din rădvanele şi căruţele boiereşti, fu de părere Uţubarză.

„Ai dreptate, Colintinene”, preţui Ghica înţeleaptă măsură a lui Uțubarză, ca venind din partea lui Jiganie, că, de afla numele haiducului, proaspăt încă în amintirea boierimii, nu s-ar fi încumetat să se dea pe mâna lui.

Paşa din Silistra îi primi pe poftitorii la scaun domnesc cu deosebită cinstire. Domnii fanarioţi prea îi întunecaseră viaţa. Ştia că românii n-or să fugă, aşa cum fugise Caragea, din cauza căruia era gata să-şi piardă capul, sub învinuirea că nu avusese isteţimea să-i prindă viclenia. Le dădu o mână de spahii să-i păzească până la Ţarigrad, urându-le noroc pe lângă înalta Poartă după ce petrecuseră două zile, aşa cum se petrecea la un paşă cu inimă largă.

*

Răscoala din împărăţie şi cruda răzbunare turcească, fuga negustorilor şi spargerea prăvăliilor de către

ienicerimea dezlănţuită, întâmplările din ţările noastre, precum şi seceta din vara lui 1822, înfometaseră Stambulul. Cu toate asigurările sultanului și marelui vizir, negustorii greci, care ţineau în mâinile lor aprovizionarea capitalei otomane, nu îndrăzneau să se înapoieze în oraş. Specula, prada şi criza puseseră stăpânire pe inima împărăţiei. Aflând că sultanul vrea să desfiinţeze corpul ienicerilor, aceştia se aprinseră mai tare de pofta jafului şi-a sângelui.

În acele zile apăsătoare, sosi la Stambul delegaţia boierilor români.

După dulceţuri şi cafele, marele vizir le citi firmanul padişahului, spunând noului domn Grigore Ghica că învestirea nu va mai avea loc cu strălucirea şi fastul obişnuit, datorită încordării ce domnea în rândurile ienicerilor, şi a foametei din oraş. N-o să mai fie primit nici de sultan. Vizita sa la serai cerea întocmirea marelui alai, care trebuia evitat, deoarece strălucirea lui ar fi fost socotită o păgubitoare aţâtare în acele vremuri de grea sărăcie. Îi mai spuse că, în semn de deosebită încredere, padişahul l-a făcut paşă cu trei tuiuri, spre deosebire de beii de până acum, cinstiţi numai cu două.

*

Vodă Ghica primi în acea după-amiază pe Gheorghiadis, bancherul cel mai de vază al Fanarului, venit să-l firitisească după datină.

— Măria-ta, bucuros sunt că Valahia are acum domn de ispravă. Îndrăznesc să aduc un dar din partea breaslei zarafilor.

Era un ciubuc lung din lemn de iasomie, cu încrustări strălucitoare de fildeş şi argint, culcat într-o cutie de cedru, căptuşită cu mătase vişinie.

— Mulţumim pentru dar, kir Gheorghiadis; nu ştiu, însă ce pot face eu pentru isnaful domniilor-voastre.

— Măria-ta! E un vechi obicei al nostru, faţă de noii înscăunaţi ai Valahiei şi Moldovei, după cum tot un vechi obicei cere ca ei să ia asupra lor datoriile pe care beiul mazilit ori răposat le-a mai lăsat în paguba noastră din banii împrumutaţi la cumpărarea scaunului.

Ghica abia îşi stăpâni mânia.

— Eu îmi plătesc datoriile mele, nu pe ale altora. Suţu are moştenitori bogaţi. Or să poată răspunde.

— Nu cerem banii măriei-tale, ci doar să ne rânduieşti o mână de oameni pe lângă vistieria ţării, că pe nesimţite

au să împlinească datoria.

— Nu pot, kir Ghiorghiadis. Ţara Românească nu e nici moşia mea, nici a răposatului Suţu. De unde? Și cum să scoată banii oamenii voştri? Furând din ce se cuvine vistieriei ori prădând birnicii cu tot felul de şiretlicuri? Kir Gheorghiadis! Ia-ţi, rogu-te, darul înapoi.

Capuchehaia care adusese tăblia cu cafele ca să nu afle slugile cele ce se tăinuiau în iatacul său, auzind vorbele lui Ghica, nu din neîndemânare scăpă filigenele pe covor.

— Măria-ta! – vorbi el, bâlbâindu-se, după ce Gheorghiadis părăsise surâzând acru vlah-seraiul – printre bancheri sunt mulţi ieniceri şi başbuzuci îmbogăţiţi din pradă, îi înverşunezi împotriva măriei tale şi-i cu primejdie.

— Primejdie? Marele vizir Galib-efendi mi-a făgăduit ocrotire. E crud, dar e cinstit şi-şi ţine cuvântul.

— Ei, doamne, câţi viziri n-au răsturnat pungile cu aur ale Fanarului! Măcar să-l fi amăgit pe bancher până treceai Dunărea!

— Destui mincinoşi au spurcat scaunul Ţării Româneşti. Vrei să mai urce încă un ticălos pe purpura lui năclăită de murdalâc?

Stând de pază, la perdeaua uşii, Uţubarză îşi astupă gura cu mâna. Îi venea să strige de silă împotriva ticăloşiei fanarioţilor. Bănui că bancherii se vor răzbuna. Coborî în curte şi ocoli zidurile răpănoase ale vlah-seraiului ca să-şi dea seama pe unde ar putea sări noaptea tâlharii tocmiţi pentru o asemenea nesăbuită încercare. În uliţa din spatele curţii, era palatul lui reis-efendi; în faţă, Uliţa mare, cu poarta; în dreapta – un maidan unde turcii jucaseră geridul până la răscoala grecilor. Zăcea năpădit acum de bălării cât omul. În stânga, se învălmăşeau ruinele unei cafenele arse.

— Măi, Vasile! Vodă şi boierii sunt în primejdie. Am bănuiala că o să fim loviţi în vreme de noapte. Numai pe maidan şi prin dărâmăturile cafenelei s-ar putea apropia tâlharii. Să stăm cu ochii într-acolo. Cată de împarte oamenilor funii, măciuci, cârlţi, cuţite şi pistoale. De tras trebuie să ne ferim ca de dracu. Nu ştim ce poate să iasă dacă stârnim zarvă. Pune pază la poartă, că amândoi spahiii s-au aghesmuit cu mastică. Ispas şi Cosmuţă să facă pe bufniţele. Unul la zidul maidanului, altul la cafeneaua năruită. Asta să ne fie semnalul primejdiei! Restul ştiţi ce aveţi de făcut.

Jiganie şuieră, bucuros pentru priceperea lui Uţubarză. Îl nemulţumea doar opreliştea de a se atinge de clondirele cu mastică de Kios, dăruite de chelar cu mână largă.

*

În casa bancherului Gheorghiadis din inima Fanarului se adunaseră zarafii de seamă ai oraşului: greci, turci, ovrei şi tot felul de levantini, ba chiar şi un harap buzat, cu degetele gemând de ghiuluri.

— Ne ducem de râpă, le vorbi gazda, cu glas de înmormântare. Pierdem toate alişverişurile cu Valahia. Ghica face pe patriotul. Cred că a cumpărat scaunul cu bani nemţeşti ori ruseşti de se uită la noi ca la scârnă.

— L-a cumpărat cu capul cel învăpăiat al Vladimirescului, răspunse Gheorghios Vranas. S-a răzvrătit ca să li se dea valahilor bei ai pământului. Sultanul vrea linişte în împărăţie şi încearcă să le astupe gura. Pezevenghiul de Ioniţă Sturza a ştiut profita de teama padişahului. Şi-a luat firmanul şi a plecat fără să dea ochi cu vreunul din noi. E lacom şi ţine să jefuiască singur Moldova.

— Nu-i numai asta, Vranas, Ghica nu vrea să mai pună în dregătoriile ţării niciun chivernisitor de-al nostru ca să

ne împlinească vechile datorii. Iar Galib-efendi, pe cât e de mic şi de cocoşat pe atât e de mare vizir şi-l ţine-n braţe pe valah.

— Să nu ne pierdem firea, izbucni cu fulgere în ochi un fost ienicer, căruia atlazurile abia îi mai cuprindeau pântecele. Vlah-seraiul e fără pază. Comandantul spahiilor o să lase numai doi soldaţi în poartă. Nu se mai găsesc acolo decât nişte ţărani proşti, căruţaşi şi slugi pentru grija calabalâcului. Arme n-au şi nici deprinderea luptei. Tâlharii oraşului ştiu că beii vin cu bani pentru peşcheşuri. Cine i-ar putea împiedica să-i prade şi să-i ucidă? Daţi trei mii de galbeni pentru capul lui Ghica?

— Dăm, se auzi corul bancherilor. Dăm, dar nu ştim nimic!

*

Într-una din nopţi, pe când luna zăbovea deasupra Bosforului, oprită parcă să asculte respiraţia oraşului adormit în umbra minaretelor şi-a chiparoşilor, o bufniţă se văită dintr-un salcâm crescut lângă zidul vlah-seraiului, vecin cu maidanul. Mogâldeţe întunecate se târau, frământând bălăriile.

Prin tufişurile de liliac şi iasomie din lăuntrul curţii,

aşteptau încordaţi oamenii lui Jiganie şi Uţubarză. Zăriseră două scări rezemate de tulpina unui măslin, ridicat din volbura ciulinilor şi frunzelor de brustur ale maidanului. Acum, ele scrijileau streşina zidului. Se auzeau de dincolo şoapte neînţelese. Curând, un cap cu fes turcesc se ivi pe buza împrejmuirii, scormonind întunericul cu privirea. Pustietatea curţii, cufundată în liniştea nopţii, dădu tâlharului curaj. Sări. Rând pe rând, alţii îl urmară. Dar, de cum atingeau pământul, îşi primea fiecare cuvenita măciulie în creştet, pumnul de câlţi în gură, şi frânghia peste mâini şi picioare.

— Care vă e comandirul? întrebă Uţubarză.

Îi răspunse un marinar că e Kadri, ultimul care a sărit zidul. Mai află că fuseseră tocmiţi cu câte douăzeci şi cinci de galbeni să-l ucidă pe beiul valah.

— Păi, cum l-aţi fi cunoscut?

— Omoram toţi boierii din casă. Unul din ei trebuia să fie beiul!

Kadri nu scoase o vorbă, cu toate că îl răsfăţase Jiganie cu câţiva ghionți. Căutătura de tâlhar i se tulburase sub pleoapele-i pleoştite de durere, tresărind doar când mâinile lui Jiganie îi smulseră din sân şi chimir pungile cu

bani primite în seara aceea de la fostul ienicer Ibrahim-zaraful.

Pe tâlhari i-a ridicat în zori bostangi-başa. Fiindcă Jiganie ştia că sângerosul dregător tot ar fi aflat adevărul, i-a pus în mâini pungile găsite asupra lui Kadri, ceea ce l-a făcut pe turc să-l bată prieteneşte pe umăr:

— Tu cinstit, bre ghiaur. Spune-i beiului vostru că două sute de spahii îl vor duce până la Silistra. Mai spune-i să nu scoată o vorbă în faţa lui Galib-efendi. Altfel îşi întârzie plecarea. Marele vizir o să poruncească cercetare, nevoind să rămână de ruşine.

— Înţeleaptă vorbă, luminăţia-ta. Beiul o să fie mai tăcut decât un mut.

*

Aflând întâmplarea de peste noapte, Grigore Ghica-vodă primi pe năstruşnicii săi păzitori ca să le mulţumească.

— V-aţi dovedit credinţa şi vitejia. N-am să uit. O să vă răsplătesc. Vă dau slujbe de cum ajungem în ţară.

— Pentru noi cea mai mare răsplată, măria-ta, e să fim cârmuiţi de un domn al pământului nostru, după care de mult oftează norodul românesc.

Ghica, vădit mişcat, preţuind sinceritatea şi focul din răspunsul primit, făcu un gest uluitor: îl îmbrăţişă pe Jiganie, sărutându-l pe amândoi obrajii.

Fâstâcit, poate pentru prima oară-n viaţa lui, Vasile mulţumi, bâlbâindu-se. Fu salvat de strigătul în cor al tovarăşilor săi: Să trăieşti, măria-ta!

Adunându-se, Jiganie îndrăzni:

— Măria-ta! Ca un netrebnic ce sunt, după marea cinstire pe care am primit-o, rogu-te să-mi îngădui a rămâne o vreme aici. Am un frate turc, în Stambul.

Ghica holbă ochii.

— Ce năzdrăvănii spui, Vasile?

— Să ierte, măria-ta! Mai spun şi adevărul câteodată. Pe frate-miu l-au luat tâlharii lui Pazvante de pe malul Dunării, când avea şaisprezece ani. Cum era surd şi mut din născare, l-au jugănit, făcându-l paznic de harem, unde văzând mai mult decât trebuie e rău dacă vorbeşti şi bine dacă n-auzi. Un negustor de-al nostru, Zoican, l-a aflat, aducându-ne veşti şi spunându-ne întâmplările lui. Cică turcul unde slujea l-a slobozit din robie, fiindcă i-a scăpat viaţa în timpul răscoalei ienicerilor. Până la Sfântul Alexe-Boji, când ies jivinele din pământ, ies şi eu la iveală,

prealuminate, Doamne!

— Rămâi, Vasile, şi nu uita, când te întorci să vii la Curte. Până atunci ţine să ai de cheltuială, încheie Ghica, întinzându-i o pungă pe care, o clipă, Jiganie fu gata să n-o primească, dar tot în aceeaşi clipă, socoti că nu se cade să dai cu piciorul unui plocon domnesc, fără să nu-l superi pe vodă!

După arătările lui Zoican, Jiganie ştia că frate-său, Marin, îşi are cafeneaua prin preajma vlah-seraiului, aşa că nu-i fu greu s-o găsească. Cafegiul era plecat în bazar, întâmpinându-l însă, un om înviat din morţi: Paraschiv Jaravete, pandur căzut într-o luptă de peste Dunăre. Rănit grav, îl îngrijise o grecoaică. Îi era acum nevastă.

Descoperit de Marin ca hamal în Galata şi chemat în slujbă de câţiva ani, ajunsese mâna lui dreaptă. Aştepta să strângă ceva bani şi să treacă Dunărea, fiindcă-l rodea cumplit dorul de-acasă, după cum îi mărturisi lui Jiganie.

Un pridvor larg, cu stâlpi de lemn crestat, ca în satele olteneşti de sub munte, îmbrăca faţa cafenelei. Îl ridicase Paraschiv cu mâna lui, amăgindu-se că ciopleşte la el acasă şi, de n-ar fi fost acei chiparoşi înalţi, cu frunză întunecată, umbrind prăvălia, s-ar fi crezut de-a binelea la

Popeşti ori la Brebina.

— De aici o să vedem alaiul domnesc, cum l-am văzut acu mai bine de trei ani pe-al lui Suţu. E ca în basme! Îţi ia ochii strălucirea straielor, cailor şi harşalelor, iar gloata strigă cât o ţine gura: „să trăiască beiul!” fiindcă vodă aruncă irmilici, cum s-aruncă la noi banii, pe la răspântii, după năsălia mortului. Au să treacă doisprezece armăsari albi din grajdurile sultanului, cu cioltare de mătase şi fir de argint, călăriţi de ieniceri cu scuturi de aur bătute în diamante; spahii, un rând pe cai roşii, altul pe murgi şi, tot aşa, până la două sute. Suliţele au vârfurile de aur, iar şeile scările de argint. Pieptarele soldaţilor se încheie în nasturi din zmaragde, iar coifurile poartă jumătatea de lună turcească din nestemate roşii. În vremea asta meterhaneaua cu alămurile, darabanele şi toate zurbalele ei, desfată mulţimea.

Pe uliţă se şi adunase puzderie de gură-cască, iar sub chiparosul din dreapta cafenelei, un limonagiu îşi vindea marfa, tot aplecându-se să toarne din ciuciurul cu clopoţei, în bărdace de lut, o zeamă roşiatică, dulceagă şi caldă. Avea o privire rătăcită, de prostănac ori de om şui.

Veneau necontenit curioşii. Îngrijitorul moscheii Fethiè

din faţa vlah-seraiului aduna cu grijă papucii înşiraţi la uşa sfântă, ca să nu-i fure necredincioşii, cum se întâmplase în mai multe rânduri. Ieşiseră la plimbare şi echipajele ambasadorilor europeni, fiindcă pompoasele alaiuri turceşti aveau darul să le încânte ochiul.

Caleaşca Teodorei opri chiar în faţa cafenelei, unde Jaravete, ploconindu-se adânc, îi aduse o filigeană aburindă, şi apoi o chisea cu dulceaţă de nuci putrede, bunătate pe care n-o mai gustase de la Curtea domnească a Bucureştilor, din vremea când o răsfăţa beizadea Nicolache. Aşa află că stăpânul cafenelei e un valah turcit.

Atras de strălucirea caleştii şi de frumuseţea Teodorei, limonagiul rămase ţintuit, cuprins parcă de-o vrajă.

Contesa von Tyssen se scutură de silă când îi zări o cicatrice adâncă şi vânătă brăzdându-i obrazul de sub ochiul scurs până-n buza despicată. Îi aruncă câţiva bani pe caldarâm şi întoarse capul, ca să alunge din priviri chipul hidos, cu păr învălmăşit, cenuşiu şi soios.

— Du-te dracului, prăpăditule, că sperii cucoana! îi strigă un cerşetor, miluit şi el de Teodora.

Aflând că noul bei al Valahiei nu mai vine cu alai, mulţimea începu să se împrăştie, până ce răspântia din

apropierea vlah-seraiului rămase aproape pustie. Atunci coborî şi femeia din caleaşcă, să-şi dezmorţească picioarele pe lângă cerdacul de lemn al cafenelei. A răsunat, pe neaşteptate un ţipăt scurt ca un strigăt îndepărtat de cocor. Limonagiul împlântase cuţitul în volbura de dantelă de sub decolteul Teodorei, apoi, zmucindu-l din rană, şi-l răsucise, disperat, în pântece, acoperind cu sângele şi zdrenţele lui rochia de atlaz azuriu.

Totul se petrecuse atât de fulgerător, încât nimeni n-a avut când să-l împiedice, oamenii rămânând împietriţi ca-n faţa unei lovituri a destinului.

Fiindcă vodă Ghica cu boierii săi se apropia, cele două cadavre fură târâte în curte.

Ancheta avea să stabilească, peste scurt timp, că asasinul Teodorei fusese nebun. Săvârşise omorul dintr-o pasiune sadică, tulburat de frumuseţea femeii. Nu i s-a putut afla însă nici numele şi nici locul de unde venise. Numai lui Jaravete, ucigaşul îi mărturisise, nu cu mult înainte, că îşi încercase o vreme norocul prin Ţara Românească şi că-l chema Focas. Dar Jaravete tăcu, ştiind că e primejdios să ai de-a face cu autorităţile otomane.

Avea să găsească a doua zi, prin bălăriile curţii, un pumnal vechi cu buza roasă de rugină, înroşit de sânge până sub mânerul în formă de cruce, pe care cineva săpase de mult cifra 1453, anul căderii Constantinopolului sub turci.

Îi făcu vânt cu piciorul într-o groapă în care dospea gunoiul.

CAPITOLUL XII

IARBA FIARELOR

Grijile domniei îl întunecaseră la chip pe vodă Ghica, şi-i cam înnăcriseră sufletul. Avea pe cap oştire turcească, împotriva căreia, mereu i se plângeau supuşii. Ajunsese să-şi piardă somnul, uitând aproape să mai râdă.

În dimineaţa în care chemase la Curte pe baronii Meitani şi Sachelarie, cei doi mari bancheri ai Bucureştilor, pentru a pune la cale pavimentul cu piatră al Podului Mogoşoaiei, sosi un ceauş din Stambul. Poarta îi da de ştire că îşi trage oştirea din ţară, lăsându-i slobozenie să sporească numărul dorobanţilor „ca să nu se mai işte zurbe în Valahia”.

Erau veşti de mare bucurie. Când află că Jiganie aşteaptă la uşă, se mai adăugă încă una.

— Sărut dreapta măriei tale!

— Bine venişi, Vasile. Nădăjduiesc să nu fi târât după tine vreo ordie de cadâne.

— Nu, măria-ta, că doar mai lăsai una pe-aici, risipită prin târg.

Râse vodă, cu poftă, cum de mult nu râsese.

— Să te pun în slujbă, Vasile. Îţi dau havaietul vânzătorilor de vite la Obor.

— Mă arăt nevrednic de ea, măria-ta.

— Ba! Ţi-am cunoscut şi vrednicia şi vitejia. Mi-ai scăpat viaţa şi fapta asta nu se uită.

— Îmi plec genunchii pentru bunătate, dar viaţa măriei tale nu eu am scăpat-o. Acela zace nevinovat în temniţă, după cum aflai.

— Cine-i? sări vodă ca ars.

— Ilie Uţubarză. O să-l recunoşti, măria-ta, dacă-l vezi. El a fost adevăratul nostru comandir de când am trecut Dunărea şi până ce-am prins tâlharii în curtea Vlah-seraiului, în acea noapte de pomină. El a ghicit primejdia şi-a orânduit paza şi capcana de care s-a minunat şi bostangi-başa.

— De ce mi-ai ascuns adevărul?

— Fiindcă în vremuri de jale şi amar pentru norod, Ilie a haiducit împotriva jăcaşilor. M-am temut să nu se surpe încrederea măriei tale aflând această taină a vieţii lui.

— Şi pentru ce pricină a fost osândit?

— Ispravnicul Negrilă din Ploieşti i-a născocit o mascara ca să-i pună mâna pe han – că Ilie e hangiu.

— Să vină baş-ciohodarul Ispas!

Când dădu cu ochii de Vasile, nici vodă nu putu să-i oprească chiotul de bucurie.

— Ispase! Pleci degrabă la Ploieşti, să-mi aduci pe ispravnicul Negrilă şi pe Ilie Uţubarză, după ce-l slobozi din temniţă.

— Ilie, în temniţă, măria-ta?

— Aud că l-a vârât ispravnicul.

— Cer iertăciune pentru îndrăzneală, dar de pornesc după Negrilă, viu nu-l mai aduc.

— Ba o să-l aduci Ispase, ca să-şi primească legiuita osândă, de s-o dovedi vinovat. Să vină calemgiul.

— Măria-ta, am eu afară un păcătos de nepot cum nu se află diac mai iscusit. Când nu i se-neacă muştele-n călimări, mângâie cu pana nişte slove rotunjoare ca fetişcanele date-n pârg, interveni Jiganie.

Ghica zâmbi, dar văzându-şi porunca scrisă de Preda Cireşeanu, rămase uimit de îndemânarea diacului şi de frumuseţile dezmierdate de pana lui.

— Nu vrei să intri în canţelaria mea, băiete?

— Din toată inima, măria-ta!

— Acest nepot al meu e un mincinos, slăvite doamne.

Intră numai cu jumătate de inimă, fiindcă cealaltă jumătate a rămas în mâinile unei jupâniţe.

— Ei!… se desfată vodă, ciulind urechile.

— În timpul zaverei, păcătosul ăsta a fugit cu fata vornicului Pârâianu. Deşi îi e acum muiere legiuită, boierul a poruncit slugilor de i-au luat nevasta cu sila din casă, zicând că nu se cade să aibă bărbat fără rang; iar mitropolitul vrea să-i strice cununia, precum că ar fi fost făcută, cu păcat, în zi de post.

— Vornicul o să-i trimită nevasta înapoi cu masalagii, Vasile, fiindcă din clipa asta nepotul tău are rang de pitar şi slujba de diac domnesc. Cât priveşte păcatele din zilele de post o să dea seama la Judecata de apoi.

Nu trecuseră nici două ceasuri, când, Ispas intră gâfâind la vodă.

— N-ai plecat încă, mocăitule?

— Plecai, măria-ta, dar întâlnii în cale pe cei chemaţi la curte. Uţubarză îl aducea fără poruncă pe ispravnic, legat cobză, într-o căruţă cu coviltir.

— Ăsta-i nebun, Ispase!

— E zdravăn şi cinstit, măria-ta.

Pe când trecea pragul, Ghica îl recunoscu, burzuluindu-

se.

— Cum îndrăzneşti, hangiule, să-mi legi un dregător?

— E un tâlhar care vrea să facă de ocară domnia măriei tale. Fură c-o mână de hoţomani şi bagă păgubaşii la gros. Nu-i stolnicul Negrilă ot Buciumeni aşa cum arată cu zapise furate. Acela a murit acum vreo douăzeci de ani fără moştenitori. Ispravnicul e doar un lotru viclean pe nume Busuioc.

— Logofătul de Divan să cate în Arhondologhie soarta stolnicului cu pricina.

— Măria-ta, răspunse ipistatul Mihai, care ţinea cartea boierimii valahe. L-am cunoscut. Stolnicul Negrilă ot Buciumeni s-a pristăvit când au ars pazvangiii Craiova.

— Şi ce învinuire ţi-a adus ispravnicul, Uţubarză?

— M-a hărţuit trei luni, să-mi ia hanul pe nimica. Fiindcă n-am plecat capul, i-a strigat nevesti-mii că-i tălăniţa muşteriilor, că o tunde şi o trimite la mânăstire, fiind poruncă domnească să nu stea muierile-n cârciumi. Acu două săptămâni, ispravnicul şi-a pus oamenii să-l prade şi să-l ucidă pe Moise zaraful. Îi datora zeci de mii de piaştri. Aruncând vina asupra mea, m-a arestuit. Cum ploieştenii sunt cam harţăgoşi şi nu prea lasă pe alţii să le

sufle-n borş, l-au prins în târg pe când „vămuia” negustorii; l-au tăbăcit bine, l-au legat şi m-au slobozit din puşcărie. Am adus şi martori ai nelegiuirilor sale.

— Carte ştii, Uţubarză?

— Ştiu, doamne!

— Atunci pleci fără zăbavă înapoi şi iei căpitănia dorobănţească a Ploieştilor. Ţii cuvenită rânduială până ce trimit alt ispravnic. Diacule, prinde din nou pana de coadă şi scrie pitacul.

— Acum, Vasile Jiganie, tună mânios vodă, fiindcă mi-ai înşelat credinţa, tăinuind ce nu trebuia să tăinuieşti, te osândesc să mi te înfăţişezi în fiecare duminică la ceasul prânzului, că de mult amar de vreme nu mi-am desfătat urechea cu nişte cântece cam piperate la miez şi cam ardeiate la limbă. Am zis!

*

— Îi vezi, arhon Grădiştene? – şopti îngrijorat unul dintre boierii care fusese şi el martor la întâmplările din Sala tronului – ăştia o să ne dezbrace mâine caftanele şi-o să ne turtească işlicul. Ni se urcă-n cap negustoraşii cu toată prostimea dacă stăm cu mâinile-n sân.

— Şi dacă le scoţi din sân, ce faci cu ele? A prins

sămânţa rea a lui Tudor! Până la urmă, o să ne mojicim şi noi ca toţi tarabagiii; or să ne ia ţăranii moşiile şi o să ajungem a ne tocmi vizitii şi masalgii la stăpânire, arhonda! Că se clatină vremurile, în nestatornicia lor, după mintea nebunilor.

*

Într-o căsuţă pe jumătate vârâtă în pământ, din via ce mărginea spre răsărit Târgul Moşilor, zăcea topit de suferinţă Gheorghe Lazăr. Îl chemase pe frate-său Ion, să-l ia la Avrig, ca să-şi sfârşească zilele sub acoperişul părinţilor. În ziua plecării, mulţimea năpădise curtea: învăţăcei, dascăli de la Sfântu Sava, mahalagii şi prieteni de toată tagma. Adunându-şi puterile, Lazăr se ivi la fereastra deschisă să-şi ia rămas bun.

— Fraţilor! Luaţi aminte la cele ce vă grăiesc în acest ceas al despărţirii, lăsându-vă ca într-o diată nescrisă focul inimii mele. Răsunetul ridicării norodului s-a învelit ca jarul în spuză, iar ori de câte ori vrăjmaşii binelui nostru vor încerca să arunce zăbranicul durerii şi al deznădejdii peste împlinirile ce va să vină, se vor înverşuna iar flăcările de la Padeş. Sângele slugerului Tudor luminează cărările noastre de mâine. Din el răsări-

va pomul vieţii noi a neamului românesc şi cât tulpina i s-o înălţa, multe scaune de tirani s-or nărui din huzur, mulţi hrăpitori s-or îneca în haznalele cu aur şi multe nesăţioase împărăţii s-or risipi. Că puterea norodului e ca *iarba fiarelor* din basme, cea care deschide toate lăcăţele şi rumpe toate lanţurile; iar ce nu izbândeşte azi, izbândeşte mâine.

Vă părăseşte, fraţilor, trupul acesta şubred, că-l ajung zilele din urmă, dar sufletul lui rămâne aici, în dogoarea sufletelor voastre. Ştergeţi lacrimile, Heliade şi tu, Poenarule şi tu, Tell, şi voi toţi câţi mi-aţi fost şcolari şi câţi îmi sunteţi prieteni, că nu-i vreme de plâns. Ascultaţi glasul şi bătăile inimii poporului, ca din ele să duraţi temelii fără silă, aşa cum le-a visat Vladimirescu. Avem azi domn dintre fiii pământului nostru. Ajutaţi-l să uite că e boier şi înlesniţi urcuşul spre slavă al neamului românesc, aşa cum o merită".

Îşi rostise ultimele cuvinte aproape înecându-se.

Întins pe cergă, în căruţa împănată cu fân proaspăt cosit, marele dascăl porni spre satul său de peste munţi şi spre sfârşitul zilelor sale.

Se pustiise curtea dintre vii. Rezemat de trunchiul

cireşului din spatele casei, Zoican rămase stingher ca un câine care trage să moară.

Era prea mândru ca să fie văzut de cineva înlăcrimat.

GLOSAR

abà – postav ţărănesc de culoare albă

abraş – rău, violent, nărăvaş

achingiu – soldat din oastea neregulată, trăind din pradă

afanisit – prăpădit

aferim – foarte bine, bravo

afion – suc extras din mac

aga – şef al poliţiei

agie – poliţie

aht – oftat, suspin

aian – guvernator

alişveriş – afacere, negustorie

anafora – raport scris, plângere

apelpisit – deznădăjduit, smintit

apostat – rătăcit, răzvrătit

arhiu – comandant suprem

arhon – (arhonda) – titlul de politeţe adresat boierilor în epoca fanariotă

arhontologie – (arhondologie) – condică a familiilor boiereşti

arvanit – albanez

arz – memoriu, plângere colectivă

avan – straşnic

bairam – mare sărbătoare religioasă musulmană

baltac – băltoacă

barcaz – ambarcaţiune de proporţii mai mari

batişte – ţarcul vitelor destinate sacrificării

beilic – clădire unde erau găzduiţi trimişii Porţii

beizadea – fiu de domn, prinţ

beşliu – soldat turc din cavalerie, cu atribuţii de jandarmerie

bez – afară de

bey-mù – prinţul meu

binişliu – purtător de biniş (haină boierească)

bimbaşa – comandant peste 1000 de soldaţi

buluc-başa – comandant de buluc (mare număr de ostaşi)

burduş – burduf

butcă – trăsură

cacom – hermină

cadră – tablou

caftan – manta lungă dăruită de sultan sau de domn, semn al boieriei

căftăni (a) – a boieri

caimacam – locţiitor de domn

căimăcămie – locotenență domnească

calemgiu – funcţionar de cancelarie, copist, pisar

calenchi – grad, semn

calp – falsificat

capuchehaie – reprezentant al domnilor noştri pe lângă înalta Poartă

capugiu – trimis al Porţii cu însărcinări speciale

catadicsi (a) – a se înjosi (ironic)

catahrisis – abuz

caţaon – poreclă dată grecilor

ceauş – vătaf, curier sau aprod al Curţii

celetnică – femeie de moravuri uşoare

chelar – pivnicier, econom, administrator

cheler – hambar

chervan – car mare pentru transportul mărfurilor şi persoanelor

ciochină – partea de dindărăt a şeii de care se poate lega traista, desagii

cârc-serdar – comandant de poteră

cârjaliu – hoţoman, tâlhar

ciriviş – seu topit

comanac – acoperământul capului la călugări

contracciu – cel care contractează

conovăţ – frânghie de care se leagă caii în cantonament

cuhnie – bucătărie

deli-başă – comandant de delii (călăreţi)

derviş – călugăr musulman

devlet (înaltul Devlet) – Sublima Poartă, împărăţia otomană

diată – testament

divan – consiliu domnesc, sala consiliului

divanit – boier din divan

dosădit – amărât

dragoman – interpret oficial, înaltă dregătorie turcească

elciu – consul străin

Eteria – asociaţia secretă, având ca scop eliberarea Greciei de sub otomani

evghenist – nobil

fermenea – haină scurtă din stofă brodată cu fir de mătase

firitisi (a) – felicita

funduc – (galben funducliu) – monedă veche turcească

fustanelă – fustă scurtă cu numeroase creţuri, făcând parte din costumul grecilor şi arnăuţilor

gerid – joc al călăreţilor turci cu suliţa

gheroc – redingotă

ghiaur – necredincios, nume dat de turci celor ce nu erau musulmani

ghiordan – şirag de mărgăritare

ghiul – inel masiv, cu floare în formă de scul

giubeà – haină lungă şi largă purtată de boieri

hagialâc – deplasare la locurile sfinte pentru a deveni hagiu

hanger – pumnal încovoiat

haraci – tribut plătit turcilor

harşà – pătură împodobită ce se pune sub şa

hatişerif – decret, ordin emis de sultan

hârşie – blană fină de miel sau alt animal

hrenţui (a) – a risipi, a strica

hurmuzuri – mărgăritar fals din sticlă

ierbărie – depozit pentru iarba de puşcă (pulbere)

imam – preot musulman

iminei – pantofi turceşti din marochin galben

ipochimen – individ, persoană

isnaf – breaslă

ispravnic – cârmuitorul unui judeţ

jăcaş – jefuitor, hrăpăreţ

kir – domnule (domn)

lipcan – trimis domnesc

lude – bir pe obşte (unitate fiscală constituită din una până la 12 familii, după starea materială)

macat – pled, cuvertură

manaf – ostaş din oastea de pradă a lui Manaf-paşa

maneà – cântec turcesc lent

marchidan – negustor de mărunţişuri

masalà – torţă, făclie din zdrenţe înmuiate în păcură

masalagiu – purtător de masalà

mavrofor – ostaş din „batalionul sacru" al Eteriei

medean – maidan

menzilhanea – staţie de poştă

meremetisi (a) – repara

moroi – strigoi

muezin – preot musulman care anunţă din minaret începerea slujbei

mumbaşir – strângător de biruri

murdalâc – murdărie

naiadă – zâna (nimfa) apelor

narghilea – lulea orientală în care fumul traversează un

vas cu apă simplă sau parfumată

nefer – soldat turc

ortă – ceată de soldaţi

ostrovean – locuitor al insulei Ada-Kaleh

ordie – hoardă, oaste turcească

osmanlâu – turc

opregi – fote

parponisit – supărat, nemulţumit

pazvangiu – ostaş din cetele rebele ale lui Pasvantoglu, numit popular Pazvante

peşcheş – plocon

peşchir – prosop

peşin – bani gheaţă

pisar – copist, scriitor de cancelarie

pitac – ordin domnesc scris

podvadă – cărăuşie obligatorie fără plată

pristav – crainic, strigător public

proclet – blestemat, afurisit, ticălos

raia – cetate ocupată şi administrată de turci, populaţia creştină dintr-o raia

ramazam – postul cel mare al musulmanilor

rădvan – trăsură de lux închisă

răsvală – răscoală

reiss-efendi – ministru de externe

rumân sau vecin – iobag

ruşfet – obligaţie suplimentară, mită

santal – arbore mirositor din lemnul căruia se făceau esenţe

schelă – port

serai – palatul sultanului sau al marilor dregători, reşedinţă, locuinţă

serhat – cetate turcească la graniţa ţărilor româneşti

simandicos – distins, respectabil

sindrofie – petrecere cu invitaţi

sipet – cufăr înflorat, ferecat cu cercuri de fier

soareà – serată

sudit – supus străin

suhat – păşune lângă ape

suitarlâc – suită, alai

şved – suedez

Şviţera – Elveţia

tacâm – număr, şir

taclit – eşarfă pentru cap sau mijloc, la boieri şi negustori

tacsid – călătorie făcută de negustori pentru cumpărare şi

vânzare de mărfuri în străinătate

Vlah-serai – locuinţa reprezentantului Valahiei şi casă de oaspeţi

Valahia Mică – Oltenia

venetic (galben) – veneţian

vistiernic – ministru de finanţe

zahereà (zahareà) – provizie

zalhana – abator

zaveră – denumire dată răscoalei greceşti din 1821, revoltă

SFÂRŞIT

Lei 14,50

EDITURA ALBATROS